

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

На правах рукопису

ШУМЕЙКО Наталя Вікторівна

УДК 378:81'373.45-009 (437.6)

**ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ
СЛОВАЧЧИНИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник
ПАЗЮРА Наталя Валентинівна,
доктор педагогічних наук, доцент

Київ – 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ СЛОВАЧЧИНИ	16
1.1. Характеристика базових понять дослідження	16
1.2. Нормативно-правове врегулювання вищої гуманітарної освіти Словаччини	32
1.3. Чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини	46
Висновки до першого розділу	58
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СЛОВАЧЧИНИ	62
2.1. Організаційні засади професійної іншомовної підготовки у словацьких університетах	62
2.2. Зміст професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю	71
2.3. Форми, методи та педагогічні технології навчання іноземних мов	104
2.4. Механізми забезпечення якості навчання у словацьких університетах	112
Висновки до другого розділу	117
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОСТИЧНІ НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ У СЛОВАЧЧИНІ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	121
3.1. Стан професійної іншомовної підготовки в Україні	121

3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки гуманітаріїв в університетах Словаччини та України	137
3.3. Рекомендації щодо використання позитивних ідей словацького досвіду в процесі модернізації вищої освіти України	170
Висновки до третього розділу	181
ВИСНОВКИ	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	189
ДОДАТКИ	235

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВНЗ	- вищий навчальний заклад
ЄКТС/ ECTS	- Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (англ. European Credit Transfer and Accumulation System)
ЄС	- Європейський Союз
МСКО/ ISCED	- Міжнародна стандартна класифікація освіти (англ. International Standard Classification of Education)
МОН	- Міністерство освіти і науки
ОКР	- освітньо-кваліфікаційний рівень
ООН	- Організація Об'єднаних Націй
СР	- Словацька Республіка
ЮНЕСКО	- організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
CEFR	- Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (англ. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment)

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження зумовлена потребою інтеграції України до європейського освітнього простору, яка неможлива без формування у майбутніх фахівців іншомовної професійної компетентності. Сучасні процеси інтернаціоналізації, активізації взаємодії країн в умовах полікультурного та мультлінгвального глобалізованого світу детермінують вимогу підготовки фахівців, які спроможні ефективно здійснювати міжмовну й міжособистісну комунікацію, налагоджувати ділові, професійні та культурні контакти. У такому контексті важливу роль відіграють фахівці гуманітарного профілю, знання, вміння та навички яких особливо присутні для успішної співпраці із представниками інших культур на засадах толерантності та поваги в рамках міжкультурної взаємодії.

У державних програмних документах (Закон України «Про вищу освіту» (2014), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015) тощо) інноваційний розвиток освіти й науки України з урахуванням її національного освітньо-наукового потенціалу проголошено стратегічним завданням на шляху досягнення європейського рівня якості освіти. До питання поліпшення якості підготовки фахівців гуманітарного профілю прикуто увагу європейських організацій, що відображено в таких документах Ради Європи, як: «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Європейський мовний портфель», «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання», «Стратегічна програма розвитку для мультлінгвальної Європи – 2020», «Рекомендації з плюралістичних підходів до мов і культур» тощо.

Інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір і значні проблеми щодо володіння іноземними мовами в нашому суспільстві спонукають до вивчення та впровадження в українську освітню практику кращих зразків зарубіжного досвіду, зокрема Словаччини.

У національній стратегії розвитку освітньої галузі цієї країни зазначено, що набуття студентами навичок іншомовної комунікації сприяє розвитку особистісних якостей студента, є джерелом його обізнаності щодо реалій багатокультурного простору. Очевидними видаються такі досягнення словацької системи освіти, як: ефективна професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю, здатних послуговуватися знаннями іноземних мов і культур як інструментом професійної діяльності за фахом на основі міжкультурного підходу; участь словацьких вищих навчальних закладів у програмах академічної мобільності; формування освітньої парадигми, орієнтованої на прогресивні соціокультурні зміни в сучасному полікультурному соціумі Словацької Республіки.

Актуальність модернізації системи вищої освіти в Україні, зокрема іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, з увагою до словацького досвіду визначає зацікавлення результатами наукових пошуків у вказаному напрямі українських учених. Аналізу теорії та практики освітнього процесу зарубіжних країн присвячено порівняльно-педагогічні студії вітчизняних авторів, як-от: Н. Абашкіної (Німеччина) [1], Н. Бідюк (США) [11-13], Т. Десятова (Східна Європа) [43], Л. Ляшенко (Фінляндія) [111], О. Огієнко (країни Скандинавії) [137], Н. Пазюри (Східна Азія) [140-142], Л. Пуховської (Західна Європа) [166-167] й ін.

Багатоаспектуальну проблему професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України та зарубіжжя досліджували І. Бех [10], М. Євтух [50], І. Малафіїк [116], Ю. Пелех [145], Ю. Рашкевич [168]. Підґрунтям вивчення питання формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах стали праці таких учених, як: О. Божок [17], В. Вербець [20], І. Войтович [26], Р. Горбатюк [37], О. Гудовсек [40], С. Карпенчук [72], С. Лісова [48], С. Литвиненко [107], М. Марусинець [118], О. Петренко [45], Т. Потапчук [157], В. Руденко [172], Я. Сверлюк [71], М. Тадеєва [183], Л. Шугаєва [169], І. Ящук [225]. Науково-

педагогічні доробки названих дослідників втілено у навчальний процес ВНЗ України.

Українськими науковцями виконано низку досліджень, мета яких – підвищення ефективності іншомовної підготовки у вищій школі шляхом надання їй професійно зорієнтованої та профільної спрямованості. Ідеться, зокрема, про роботи І. Зязюна [67-70], О. Матвієнко [120], Н. Миропольської [123], Н. Ничкало [133], С. Ніколаєвої [134], О. Першукової [146-148], В. Плахотника [151], А. Сбруєвої [174-175], у яких обґрунтовано теоретико-прикладні аспекти іншомовної освіти зарубіжжя, естетико-педагогічні ідеї естетичного виховання, окремі аспекти навчання іноземним мовам.

Системні порівняльно-педагогічні дослідження проблем іншомовної освіти у зарубіжному досвіді належать Т. Боднарчук (розвиток білінгвальної освіти в Австрії) [16], В. Гаманюк (іншомовна освіта Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів) [33], Л. Гульпі (тенденції розвитку іншомовної освіти в середніх навчальних закладах Угорської республіки) [41], О. Кузнецовій (розвиток мовної освіти в середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії) [102], О. Лазаренко (тенденції становлення і розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії) [105], О. Максименко (особливості організації навчання іноземних мов у вищій школі країн Західної Європи) [114], М. Тадеєвій (особливості розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах ЄС) [183].

Упродовж років незалежності української держави відбулося посилення інтересу дослідників-компаративістів до вивчення системи освіти Словаччини. Так, проблеми підготовки вчителів у Словаччині проаналізував В. Староста [139; 182], окремі аспекти професійної підготовки фахівців аграрної галузі в словацьких університетах – С. Заскалета [62], чинники становлення та сучасний стан вищої економічної освіти Словацької Республіки – Г. Товканець [186-190]. Попри

вагомість здобутків українських науковців у вказаній царині, професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах не була предметом цілісного вітчизняного порівняльно-педагогічного дослідження.

Важливим пластом джерельної бази роботи є напрацювання провідних словацьких учених, які зосередили свою увагу на проблемах і перспективах розвитку системи словацької вищої освіти (М. Радек (M. Rádek) [309]; іншомовній освіті у словацькому регіоні (Є. Чіпріанова (E. Čipriánová), А. Немчокова (A. Nemčoková) [251], Є. Рейд (E. Reid) [311]; мультикультурній освіті (Е. Містрік (E. Mistrík) [294], Д. Дробна (D. Drobná) [255]; становленні системи іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини (Є. Тандліхова (E. Tandlichová) [336]; умовах проживання іммігрантів на території Словаччини (М. Біліч (M. Bilic), А. Крогманн (Al. Krogmann), Л. Шольцова (L. Solcová) [236]; методах навчання іноземних мов (Х. Балінтова (H. Bálintová) [231-232]; орієнтації словацької системи освіти на Європейські плюрилінгвальні концепції мовної освіти (Д. Ханесо́ва (D. Hanesová) [270].

Вивчення результатів вітчизняних і зарубіжних наукових розвідок із питання професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні дало змогу з'ясувати, що вирішення притаманних зазначеній сфері проблем гальмує наявність суперечностей між:

- потребою українського суспільства в конкурентоздатних, висококваліфікованих спеціалістах гуманітарного профілю, підготовлених за європейськими освітніми та мовними стандартами в руслі міжкультурного підходу до навчання іноземних мов, і традиційною зорієнтованістю теоретичної підготовки таких фахівців на українські стандарти вищої гуманітарної освіти із неповною реалізацією на практиці Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти у змісті підготовки;

- необхідністю модернізації змісту професійної іншомовної підготовки як провідного засобу формування культури міжнаціонального спілкування в полікультурному середовищі у майбутніх фахівців гуманітарного профілю і недостатнім науково-теоретичним обґрунтуванням змістових та організаційних засад професійної іншомовної підготовки;

- наявністю ефективної та узгодженої з європейською системою кваліфікацій системи підготовки фахівців гуманітарного профілю в зарубіжних країнах і відсутністю її цілісного вивчення та узагальнення у вітчизняній порівняльно-педагогічній науці.

Актуальність проблеми, її недостатнє висвітлення в науковій літературі й об'єктивна потреба усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну працю виконано відповідно до теми комплексної науково-дослідної роботи відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України «Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки» (РК № 0114U003166). Тему дослідження затверджено Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 2 від 29.02.2016 р.) і узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 3 від 29.03.2016 р.).

Мета дослідження – комплексний науковий аналіз теоретичних, організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини й обґрунтування можливостей творчого використання інноваційних ідей у системі вищої освіти України.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

1. Схарактеризувати базові поняття дослідження на основі вивчення наукових праць словацьких і українських учених.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу забезпечення підготовки фахівців гуманітарного профілю в системі словацької вищої освіти.
3. Виявити особливості змістових і організаційних аспектів професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини.
4. Розкрити форми та методи навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей у словацьких університетах.
5. Обґрунтувати можливості творчого використання прогресивних ідей словацького досвіду в Україні.

Об'єкт дослідження – система вищої освіти Словаччини.

Предмет дослідження – професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини в умовах полікультурності регіону.

Досягнення поставленої мети й вирішення обраних завдань зумовили застосування комплексу взаємопов'язаних **методів дослідження**:

- *теоретичних*: *аналіз, синтез, порівняння та узагальнення* – для опрацювання нормативно-законодавчих документів, монографічної та навчально-методичної літератури й з'ясування особливостей професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; *порівняльно-історичний метод* – для простеження процесу поступового формування мовної освіти університетського рівня в історичній ретроспективі та встановлення чинників впливу на розвиток мовної освіти на сучасній словацькій території; *порівняльно-педагогічний аналіз* – для виявлення подібного та відмінного в зарубіжному та вітчизняному досвіді іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; *методи екстраполяції та прогнозики* – для окреслення

перспектив використання прогресивних ідей словацького досвіду в Україні;

- *емпіричних*: он-лайн інтерв'ювання, анкетування та листування з науково-педагогічними працівниками й студентами українських і словацьких вищих навчальних закладів для усвідомлення та осмислення специфіки організації іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Джерельну базу дослідження становлять:

- *документи міжнародних організацій*, що стосуються викладання іноземних мов, окреслюють тенденції політики та практики мультилінгвізму в Європі (рекомендації та проекти Ради Європи, резолюції Європарламенту);

- *законодавчі та нормативні документи* Словаччини, що визначають державну політику в галузі вищої освіти (закони СР; постанови, накази Міністерства освіти, науки, досліджень і спорту СР);

- *законодавчі та нормативні документи* розвитку освіти в Україні;

- *статистичні й інформаційні матеріали* державних організацій Словаччини, міжнародних структур і неурядових організацій;

- *навчальні плани та програми* з підготовки бакалаврів, магістрів, докторантів в університетах Словаччини; українських вищих навчальних закладів із підготовки фахівців гуманітарного профілю;

- *періодичні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, бібліотек* Словаччини й України.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* в українській педагогічній науці виконано комплексне дослідження теоретичних і практичних засад професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини, зокрема:

- *обтрунтовано* вплив теорій (полікультурної освіти, теорії професіоналізації), підходів (компетентнісного, комунікативного і

міжкультурного), сучасних тенденцій розвитку іншомовної підготовки (уведення двоциклового навчання; поєднання загальноєвропейських принципів зі збереженням національних традицій вищої школи для забезпечення високого рівня вищої освіти; інтегрування міжкультурного підходу до формування змісту навчальних програм з іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; вузькопрофільне навчання фахівців гуманітарних спеціальностей у словацьких університетах) і провідних принципів навчання (усебічного гармонійного розвитку особистості; оптимального співвідношення обов'язкових предметів і обов'язкових предметів за вибором; міжпредметних зв'язків; можливостей варіації кількості дисциплін; узгодження обсягу навчальної інформації із бюджетом часу студентів; наступності; гнучкості) на професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю;

- *визначено* історичні та соціокультурні чинники формування іншомовної освіти в Словаччині;

- *виявлено* особливості професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини: організаційні (цілісність багатофункціональної системи гуманітарних спеціальностей і їхнє узгодження з аналогами інших європейських вищих навчальних закладів; модульний принцип побудови навчальних планів у системі вищої гуманітарної освіти, зорієнтований на індивідуалізацію навчання, на послідовність і неперервність оволодіння фахом; поєднання традиційних та інноваційних форм організації навчання; застосування механізмів забезпечення якості іншомовної підготовки державною системою ліцензування та акредитації університетів, дотримання загальних вимог до рівня володіння іноземною мовою з огляду на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) та змістові (урахування міжкультурного та соціокультурного аспектів підготовки як концептуального підґрунтя змісту освіти; адаптація теоретичного й практичного змісту освіти до потреб полікультурного суспільства та

сучасного ринку праці; орієнтація на європейські професійні стандарти підготовки фахівців; вивчення мови в контексті культури країни та ретроспекції її історії);

- *виконано* порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини й України;

- *обґрунтовано* можливості використання прогресивних ідей словацького досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах України;

- *набуло подальшого розвитку* положення щодо модернізації вищої освіти в Україні на засадах позитивного досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини;

- *удосконалено* зміст науково-методичного забезпечення (авторські методичні рекомендації) та процесуальний компонент професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю з урахуванням особливостей словацького досвіду.

До наукового обігу введено раніше невідомі та маловідомі праці словацьких науковців, джерела, документи та факти, що стосуються професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що на основі з'ясування теоретичних, організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо використання прогресивних ідей словацького досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в українських університетах; у розробленні методичних рекомендацій «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини» для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Практичний потенціал дисертаційної праці зумовлений можливістю застосування його результатів і висновків у педагогічних і порівняльних дослідженнях; під час розроблення навчально-методичних посібників; навчальних курсів; навчальних планів нового покоління для підвищення ефективності навчального процесу, вдосконалення організації професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів України.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка (довідка про впровадження № 3522/01-55/33 від 12.04.2016 р.); Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка про впровадження № 126-н від 20.04.2016 р.); Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 33 від 24.05.2016 р.); Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 239 від 25.05.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження реалізовано у формі участі та виступів на наукових заходах різних рівнів: *міжнародних* – Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов та культур» (Київ, 2011, 2013, 2014–2016); Міжнародний науково-практичний семінар «Викладання чутливих проблем історії у мультикультурному контексті» (Київ, 2011); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми мовної особистості: лінгвістика та лінгводидактика» (Київ, 2012); Міжнародна наукова конференція «Процеси просторової трансформації в Центральній Європі у XXI столітті» (Київ, 2013); «Slavistika – areálová slavistika – stredoeuropske štúdiá» (Medzinárodná konferencia, Prešov, Slovakia, 2013); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (Київ, 2014); V Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов» (Ніжин, 2016);

всеукраїнських – V (ювілейна) Всеукраїнська науково-практична конференція «Людина і держава – псебсологічний вимір» (Київ, 2012); Всеукраїнська науково-практична конференція «Полікультурна освіта в Україні: історія, сучасність, перспективи» (Бердянськ, 2013); VII-й Всеукраїнський науково-практичний семінар «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі» (Київ, 2016); *міжвузівській науково-практичній конференції* – Міжвузівська науково-практична конференція «Соціальні технології адаптації студентів до умов навчання у вищих навчальних закладах України» (Київ, 2012).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 19 публікаціях, із них: 1 методичні рекомендації; 7 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у виданні України, що внесене до міжнародних наукометричних баз; 2 – у закордонних виданнях (одне з яких вийшло друком у країні дослідження – Словаччині); 8 тез у збірниках матеріалів наукових конференцій. Усі публікації одноосібні.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (362 найменування, із них 136 – іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, із них 188 сторінок основного тексту. Робота містить 17 рисунків, 19 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ СЛОВАЧЧИНИ

У розділі проаналізовано науково-педагогічну літературу з проблеми іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; схарактеризовано базові поняття дослідження («професійна підготовка», «іншомовна підготовка», «професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини»; «гуманізація освітнього процесу», «гуманітарне освітнє середовище», «полікультурне мовне середовище»); розглянуто сутність терміну «культура», що має важливе значення для аналізу змісту освіти; схарактеризовано законодавче забезпечення врегулювання системи вищої гуманітарної освіти Словаччини; з'ясовано чинники, що вплинули на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини.

1.1. Характеристика базових понять дослідження

Інтеграція України в європейський освітній простір спонукає до вивчення та впровадження в українську освітню практику кращих зразків зарубіжного досвіду, адже інноваційний розвиток освіти й науки України з урахуванням її національного освітньо-наукового потенціалу проголошено стратегічним завданням на шляху досягнення європейського рівня якості освіти. Про це наголошено у державних програмних документах (Закон України «Про вищу освіту» (2014), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015) тощо). Очевидними є досягнення словацької системи освіти у сфері професійної іншомовної підготовки фахівців

гуманітарного профілю. Здобувачам вищої освіти галузі знань «Гуманітарні науки» сучасна словацька система підготовки фахівців пропонує навчання за широким переліком гуманітарних спеціальностей: філософія, систематична філософія, історія філософії, логіка та методологія науки, етика, естетика, історія, загальна історія, історія Словаччини, архівництво, допоміжні історичні дисципліни, теологія, католицька теологія, євангельська теологія, православна теологія, релігіоністика (слов. religionistika), історія та теорія мистецтва, історія і теорія образотворчого мистецтва та архітектури, історія і теорія театрального мистецтва, історія і теорія кіномистецтва та мультимедіа, теорія музики, теорія танцю, теорія літератури та історія національної літератури, музеєзнавство, археологія, класична археологія, словацька мова та література, слов'янські мови та літератури, неслов'янські мови та літератури, східні мови та культури, класичні мови, іноземні мови та культури, загальне мовознавство, конкретне мовознавство, письмовий та усний переклад, літературознавство, музикознавство (додаток Ж) [331; 332]. Система відповідає Міжнародній стандартній класифікації освіти МСКО 97 (додаток П), узгоджена із аналогами інших європейських вищих навчальних закладів (додаток З). Так, гуманітарна спеціальність «Іноземні мови та культури» узгоджена із спеціальностями університетів Чехії (Карлів університет в м. Прага, Масаріков університет м. Брно та ін.), Франції, Польщі та Німеччини. Спеціальність «Східні мови та культури» представлена в університетах Австрії, Франції, Німеччини, Італії, США тощо. Професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини – цілеспрямований відкритий динамічний процес навчання студентів гуманітарних спеціальностей, який відзначається єдністю мети, структури та змісту освіти; передбачає вивчення іноземної мови та культури з урахуванням теоретичних засад «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [56]. Згідно з цим документом результату підготовки досягають шляхом

оволодіння знаннями та практичними навичками обраної спеціальності та спеціалізації.

Здійснений аналіз засвідчує, що ключові питання професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю розглянуто у наукових дослідженнях словацьких науковців. Так, особливості становлення системи іншомовної освіти на території словацьких земель та її функціонування на сучасному етапі висвітлено у напрацюваннях словацьких вчених Є. Чіпріанової, А. Немчкової [251], Є. Рейд [311]. Важливі питання мультикультурної освіти вивчено Е. Містріком [294], Д. Дробною [255]. Система іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю та процес її становлення на землях Словаччини досліджена Є. Тандліховою [336]. Орієнтація словацької системи освіти на Європейські плюрилінгвальні концепції мовної освіти у центрі уваги Д. Ханесової [270]. Методи навчання іноземним мовам систематизовано Х. Балінтовою [231]. Розгляду проблем та перспектив розвитку системи словацької вищої освіти присвячено колективну роботу словацьких дослідників під керівництвом М. Радека [309]. У студіях узагальнювального характеру таких словацьких вчених, як М. Біліч, А. Кругманн, Л. Шольцова [236], проблеми іншомовної підготовки кадрів осмислено опосередковано, зокрема розглянуто умови проживання іммігрантів на території Словаччини, мовне й етнічне різноманіття краю.

Водночас вивченню проблеми іншомовної освіти у зарубіжних країнах присвячені порівняльно-педагогічні дослідження українських вчених: Т. Боднарчук (розвиток білінгвальної освіти в Австрії) [16], В. Гаманюк (іншомовна освіта Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів) [33], Л. Гульпи (тенденції розвитку іншомовної освіти в середніх навчальних закладах Угорської республіки) [41], О. Кузнецової (розвиток мовної освіти в середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії) [102], О. Лазаренко (тенденції становлення і розвитку іншомовної освіти в університетах Великої

Британії) [105], О. Максименко (особливості організації навчання іноземних мов у вищій школі країн Західної Європи) [115], М. Тадесвої (особливості розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах ЄС) [183], Н. Шеверун (іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі) [202-205]. Крім того, українськими науковцями виконано низку досліджень, мета яких – підвищення ефективності іншомовної підготовки у вищій школі шляхом надання їй професійно зорієнтованої та профільної спрямованості. Йдеться, зокрема, про роботи І. Зязюна [67-70], О. Матвієнко [120], Н. Миропольської [124], Н. Ничкало [133], С. Ніколаєвої [134], О. Першукової [146-148], В. Плахотника [151], А. Сбруєвої [174-175], у яких обґрунтовано теоретико-прикладні аспекти іншомовної освіти зарубіжжя, естетико-педагогічні ідеї естетичного виховання, окремі аспекти навчання іноземним мовам.

Унаслідок аналізу наукових джерел схарактеризовано базові поняття дослідження процесу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах. Так, у контексті вирішення задекларованих у дисертаційному дослідженні завдань за допомогою загальнонаукового методу аналізу схарактеризовано сутність понять «професійна підготовка» та «іншомовна підготовка». В Законі України «Про Вищу освіту» термін «професійна підготовка» характеризується як «здобування кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [58], професійна підготовка визначається як процес опанування тими, хто навчається, знань, умінь і навичок, які дають можливість працювати в певній сфері діяльності. У дисертаційній роботі Н. Шеверун охарактеризовано термін «іншомовна підготовка» як «процес кваліфікованого опанування студентами нерідної (іноземної) мови, що є засобом здобування як фахових, так і загальних знань» [204, с. 22].

Осмислено поняття «культура», що має важливе значення для розгляду змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Усвідомленню

поняття «культура» сприяло досягнення полікультурних реалій словацького середовища. Завдяки збагаченню змісту професійної ішомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю шляхом додавання дисциплін соціокультурного спрямування до навчальних планів студенти усвідомлюють проблему співіснування різних культур у соціокультурному просторі. Варто зазначити, що полікультурність є реальним соціальним фактом, що характеризує співіснування декількох різних культур на одній території у певний період часу; складовою політичного курсу Словацької Республіки, спрямованого на будівництво мирного співіснування культур; виступає гарантом забезпечення рівного соціального статусу і прав представників різних культур; теорією, що аналізує процеси взаємовпливу культур та використовує знання культурної антропології, соціальної психології, культурології та історії [255, с. 34].

Процес професійної ішомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини відбувається в умовах полікультурного освітнього середовища. Представниками різних культур та етнічних (національних) меншин, які проживають на території Словацької Республіки, є угорці та цигани, чехи та поляки, в'єтнамці, китайці та інші національності [236; 287; 294; 315]. Це підтверджують результати наукової роботи вітчизняної дослідниці Т. Сергієнко, яка систематизувала національний склад населення Словаччини згідно з даними перепису населення (додаток А) [176, с. 257]. Статистичні дані свідчать про багатонаціональний склад країни. Етнічний склад є таким: словаки (приблизно 86%), угорці (приблизно 10%), чехи (не більше, ніж 2%), цигани (1,7%), русини і українці (не більше, ніж 0,7%), німці (0,10%), інші національності (0,4%) [259]. На території країни живуть люди різних віросповідань (римо-католики (68,9%), прихильники євангельсько-лютеранської церкви (6,9%), греко-католики (4,1%), кальвіністи (2,0%), православні (0,7%) та інші (10%) [259].

З огляду на зазначене звернемо увагу на те, що велика кількість людей, які постійно проживають на території Словаччини, є вихідцями з інших країн або представниками інших етнічних угруповань і національностей: приблизно 11 % угорців, 2 % циган, 1 % чехів, 1 % росіян та українців, багато поляків, в'єтнамців, китайців, албанців та представників інших національностей. Високий рівень народжуваності та незупинний процес імміграції до Словаччини ще більш урізноманітнює суспільство країни [294]. За офіційними даними сайту Міністерства освіти Словаччини населення країни складало у травні 2001 р. 5 379 455 осіб [259; 292].

Офіційною мовою у Словацькій Республіці є словацька. Якщо люди, які проживають на території Словацької Республіки, є представниками національних меншин, то вони можуть також використовувати рідну мову для офіційних потреб. За даними перепису кількість таких людей складає близько 20%. Так, угорці проживають у 512 населених пунктах, українці – у 18, русини – у 89, цигани проживають у 57 місцевостях, німці – в одній [263, с. 2].

У процесі дослідження актуалізовано значущість полікультурного складу населення Словаччини, що характеризується значною кількістю іммігрантів в країні. Так, у Словаччині проживають іммігранти з Китайської Народної Республіки та В'єтнаму. Життя азійських іммігрантів характеризується значною внутрішньою ізоляцією, що проявляється на рівні їх «інтеграції до місцевого суспільства, а також у способі життя та їх концентрації» [236, с. 156]. Ці громади проживають ізольовано (в окремих районах), вони створюють так звані «локальні зони концентрації» або гетто та відрізняються особливими культурними проявами. Це відбувається тому, що більшість іммігрантів із Китаю і В'єтнаму не володіють словацькою, недостатньо ознайомлені із законодавством країни, мають інші культурні цінності.

Варто зазначити, що геттоїзація характеризується значною ізолюваністю певних культурних угруповань від особливостей місцевого колориту. У багатьох великих містах іммігранти воліють зберегти не тільки свої традиції, а і уклад життя» [206, с. 158]. Дослідники Університету Костянтина Філософа в м. Нітра М. Біліч (M. Bilic), А. Крогманн (Al. Krogmann), Л. Шольцова (L. Solcová) вивчали промислову частину міста Братислава, що має назву Нове Место на Старій Вайнорській вулиці (Nové mesto on the Stará Vajnorská) та є прикладом проживання людей у гетто. Ця місцевість відома зростаючим напливом іммігрантів із В'єтнаму та Китаю, які проживають тут тривалий період [236, с. 156].

Великі міста Словаччини, на відміну від сільської місцевості та передмість, є дуже привабливими для проживання громадян з інших країн та представляють собою характерне полікультурне середовище країни. Поселення іноземних громадян у великих містах Словаччини обумовлене рядом чинників, зокрема: 1) кращі можливості для пошуку роботи; 2) гідні умови проживання; 3) велика кількість соціальних організацій та центрів міжнародної підтримки; 4) можливість взаємодії із представниками інших культурних груп. Словацькі вчені М. Біліч, А. Крогманн, Л. Шольцова використовують термін «міські іноземці» («urban foreigners») для характеристики іммігрантів-вихідців з В'єтнаму і Китаю, які створили гетто в м. Братислава, а також на території деяких великих міст у Словаччині [236, с.156-157]. Корейці, які проживають у Словацькій Республіці, здебільшого займаються індивідуальною підприємницькою діяльністю, що пов'язана з торгівлею недорогими товарами повсякденного вжитку, текстильними виробами, електричними приладами [236, с. 157].

У Словаччині проживає велика кількість циган. За даними журналу «Вишеград Інсайт» («Visegrad Insight») 230 000 циган мешкають у полікультурній Словацькій Республіці, водночас населення країни складає 5 400 000 людей. Важливо зауважити, що більшість циганських сімей

знаходяться на межі бідності (91 %), тільки 29 % – працюють, переважно це люди віком 20-64 роки. Середню або середньо-спеціальну освіту отримали лише 18 % молоді віком від 20 до 24 років [335]. Цигани як чинник полікультурного середовища Словаччини є значущою та водночас соціально малозабезпеченою меншістю населення порівняно з загальною кількістю людей в країні. Невелика кількість економічно активного циганського населення має постійне місце роботи (29%) та здобула середню або середньо спеціальну освіту (18%) (додаток Б).

Крім національних, у Словацькій Республіці також спостерігаються соціальні відмінності. Більшість громадян належать до середнього соціального класу. Але все більш помітною стає соціально-економічна прірва між заможними громадянами та людьми, які живуть за межею бідності. Коло матеріально незабезпечених верств населення поповнюють безробітні та бездомні. Соціально-економічні прогнози передбачають зростання розриву між заможними та бідними мешканцями країни, незважаючи на покращення економічної ситуації в Словаччині.

Територія Словацької Республіки невелика, але рівень життя у мегаполісах та у сільській місцевості відрізняється. Братислава, Кошице, Нітра, Банська Бистриця є великими містами у країні з відносно високим рівнем життя, на відміну від східної та північної частини Словаччини. Ці місцевості найбідніші у країні. Незважаючи на зусилля, які докладаються протягом десятиріч, спрямовані на будівництво культурно однорідного суспільства, системи цінностей у різних верств населення, мають певні відмінності [294, с. 12-13].

Словаччина як багатогранна та відкрита країна має безцінний досвід у сфері вищої освіти, а саме в галузі виховання та підготовки фахівців для професійної діяльності в умовах полікультурного середовища. Толерантне ставлення до людей різних віросповідань та національностей формується у процесі здобуття освіти у вищих навчальних закладах. При цьому історичний розвиток Словаччини має низку особливостей, притаманних

саме цій країні. На думку Анни Масарикової та Павла Масарика (Університет Костянтина Філософа, м. Нітра, Словаччина), система сучасної освіти в Словаччині може бути прикладом гідного розвитку освіти в Європі, адже на кожному етапі історичного розвитку країни різні верстви населення приймали активну участь у житті суспільства та культурному розвитку «свого народу та культури інших націй» [119, с. 57].

Зростання культурного різноманіття Словаччини підвищує значення полікультурної освіти студентської молоді [337]. У контексті політичних й економічних змін та переходу до життя в умовах децентралізованої ринкової економіки питання полікультурної освіти є достатньо актуальним. По-перше, педагогічний підхід до виховання молоді спрямований на усунення стереотипів поведінки людей, виховання співчуття; по-друге, більшість випускників словацьких вищих навчальних закладів працюватимуть у полікультурному середовищі країни. Варто звернути увагу на те, що передумови формування професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини складались впродовж тривалого терміну часу в історії та вивчались словацькими науковцями Мартіном Белою, Адамом Колларом, Михайлом Балудянським, Міланом Годжою та ін.

У контексті нашого дослідження наукові терміни «гуманітарне освітнє середовище» та «полікультурне мовне середовище» потребують подальшого наукового аналізу в контексті вивчення аспектів взаємодії суб'єктів полікультурного середовища Словаччини. Зазначимо, що формування системи освіти – це процес соціально-культурного становлення, що тісно пов'язаний із розвитком системи освіти [189, с. 146]. Саме тому дослідження професійної іншомовної університетської підготовки в умовах полікультурного середовища Словаччини потребує з'ясування сутності термінів «гуманітарне освітнє середовище», «полікультурне мовне середовище». Так, гуманітарне освітнє середовище характеризується сукупністю цінностей та ідей, певною системою

взаємовідносин та формується в результаті взаємодії в освітньому просторі вищого навчального закладу. Кожен студент у таких умовах має можливості для саморозвитку. Спираючись на результати досліджень С. Фірсової, ми можемо говорити про смислові поняття гуманітарного освітнього середовища: 1) загальне гуманітарне спрямування навчального простору; 2) особистісно-орієнтований навчальний процес, що реалізує більш потужний гуманітарний потенціал (рис. 1.1.) [197, с. 50].

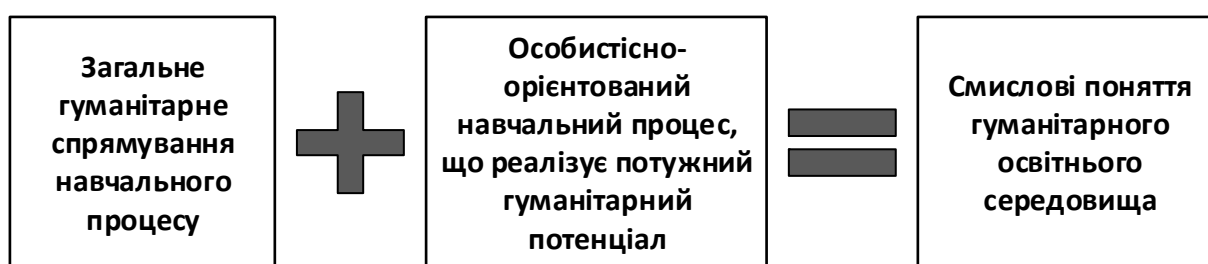

Рис. 1.1. Смислові поняття гуманітарного освітнього середовища.

Джерело: опрацювання автора за [197].

Освітнє середовище може бути визначене як гуманітарне в тому випадку, якщо його компоненти використовуються суб'єктами процесу навчання для освоєння та трансляції гуманітарних цінностей у процесі взаємодії [197, с. 50-51].

С. Фірсова, спираючись на дослідження Т. Петровської та Л. Малютіної, визначила структуру полікультурного середовища, що умовно складається з елементів функціонуючих у взаємозв'язку, єдність та цілісність цих складників є обов'язковою для структури полікультурного середовища. Складниками полікультурного середовища є: 1) міжнародна освіта; 2) комплексна програма лінгвістичної підготовки; 3) навчальні програми; 4) підвищення кваліфікації та професійна перепідготовка; 5) система учбово-комунікативних заходів [149; 197, с. 51]. Використовуючи результати досліджень учених (зокрема С. Фірсової

[197]), вважаємо, що полікультурне мовне середовище вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців гуманітарного профілю, сприяє реалізації можливостей для особистісного розвитку студента; формуванню навичок міжнаціонального спілкування та толерантності; полікультурного світогляду; здатності працювати у міжнародному професійному середовищі.

Важливий засобом підготовки студентів до взаємодії суб'єктів діяльності у соціальних, економічних та культурних реаліях полікультурного простору є освіта. Освіта є надзвичайно важливим фактором у підготовці студентів вищих навчальних закладів до професійної самореалізації, стає поштовхом для продовження післядипломного навчання. Освіта – це ще один вимір, який допомагає розвиватися особистості в умовах культурного розмаїття та є своєрідною сходинкою для осмислення життя людей та їх культур. Крім того, освіта в багатьох випадках визначає соціальний статус особистості [255, с. 34].

Важливою є полікультурна (мультикультурна) освіта як педагогічний процес, у якому наявні дві або більше культур, що відрізняються за мовною, національною та етнічною ознаками [226; 302]. Полікультурна (мультикультурна) освіта сприяє формуванню навичок поведінки у мультикультурному середовищі та запобігає виникненню конфліктів у сучасному суспільстві. Цілями полікультурної (мультикультурної) освіти є: 1) знання, що надають інформацію про інші культури та міжкультурні зв'язки; 2) інтроспекція, що допомагає зрозуміти власні думки та почуття як представника рідної культури у полікультурному просторі; 3) толерантність, що заохочує до виваженого ставлення до представників різних культур; 4) емпатія, що характеризується здатністю розуміти почуття представників різних культур та готовністю надати емоційну підтримку; 5) прийняття представників будь-якої культури повноправними членами суспільства у єдиному соціальному просторі;

б) співпраця як успішна спільна діяльність з представниками різних культур [255, с. 35].

І. Зязюн вважає, що «сучасна полікультурна освіта покликана закласти громадянське начало в людині, сформувати в неї вміння жити в гармонії з іншими народами і націями, збудити в ній совість, виробити прагнення до самовдосконалення і саморозвитку, самоосвіти зокрема, до збагачення свого духовного, етично-морального статусу, здатного відродити культуру, економіку, змінити оточуючу дійсність» [67, с. 45].

Полікультурна освіта може бути успішною за умов здатності майбутніх фахівців гуманітарного профілю до співпраці з представниками інших культур на засадах толерантності та поваги в рамках міжкультурної взаємодії. О. Артюхова вважає терміни «міжкультурна комунікація – міжкультурна взаємодія» науково пов'язаними. При цьому міжкультурне спілкування розглядається автором на вербальному рівні, а поняття міжкультурної взаємодії увійшло до переліку наукової термінології внаслідок розвитку міжнародного співробітництва та розширення обрїю міжнародної співпраці [4, с. 120]. Для нашого дослідження актуальними є висновки О. Артюхової та А. Лапчевської щодо назв та підходів до викладання іноземних мов, в основі яких лежить поняття «культура» [3].

Оптимізація змісту освіти майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах в процесі їхньої професійної іншомовної підготовки досягається шляхом упровадження культурних, міжкультурних та соціокультурних аспектів у фахову підготовку студентів, які мають змогу мислити в контексті історичних подій та культурного розвитку країн, пізнавати художню культуру Австралії та Нової Зеландії, афроамериканську літературу та культуру Канади, генезу французької культури, соціологію культури, міжкультурну комунікацію та переклад, соціальну та культурну антропологію, соціологічні та психологічні аспекти міжкультурної комунікації, різноманітність національних культур країн Європейського Союзу та США, європейську

ідентичність у процесі вивчення відповідних навчальних дисциплін згідно з обраною спеціальністю (додаток Ж).

Словацькі вчені О. Чіпріанова та А. Немцова вважають, що культура є способом життя, що визначається дотриманням норм поведінки, обсягом знань та мовою. Важливим є те, що спосіб поведінки, манери спілкування та мова не тільки об'єднують людей у певні угруповання (єдину націю, країну та ін.), а і дають можливість кожній особистості відчувати свою культурну унікальність. Поняття культури для кожної людини тісно пов'язане з народом та країною проживання. При цьому суто національна культура навряд чи існує. Культура суспільства складається з особливостей людського буття та залежить від етнічної, регіональної, релігійної, професійної приналежності або інших категорій. Люди, які є учасниками процесу комунікації, в різних життєвих ситуаціях застосовують знання певної культурної категорії. Наприклад, у сфері ділових стосунків кожен комунікант виступає носієм власної культури та водночас демонструє знання про категоріальні особливості інших національних угруповань [251, с. 103].

І. Зязюн слушно вважає, що «розрізнений світ набуває єдності в культурі. В наші дні людство як ніколи до цього відчуває потребу взаємного розуміння і спілкування, інтерес до самотності народів, прагнення до збереження унікального наукового середовища і культурного набутку» [67, с. 43]. На нашу думку, досвід Словаччини щодо збагачення елементів змісту дисциплін з професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю культурною складовою може бути врахованим при оновленні навчальних планів в університетах України.

Нам імпонує думка словацьких науковців Д. Дробної та Е. Містріка в тому, що культура є певною характеристикою спільної людської діяльності, предметів, знаків, символів, звичаїв, обрядів, традицій, цінностей, ідей, які, як правило, специфічні для конкретної громади. Культура, на думку авторів, не успадковується на генетичному рівні, а

формується впродовж життя як результат взаємодії суб'єктів діяльності, шляхом освіти та виховання. Уявлення про компоненти культури представлено на рисунку 1.2. [255, с. 33].

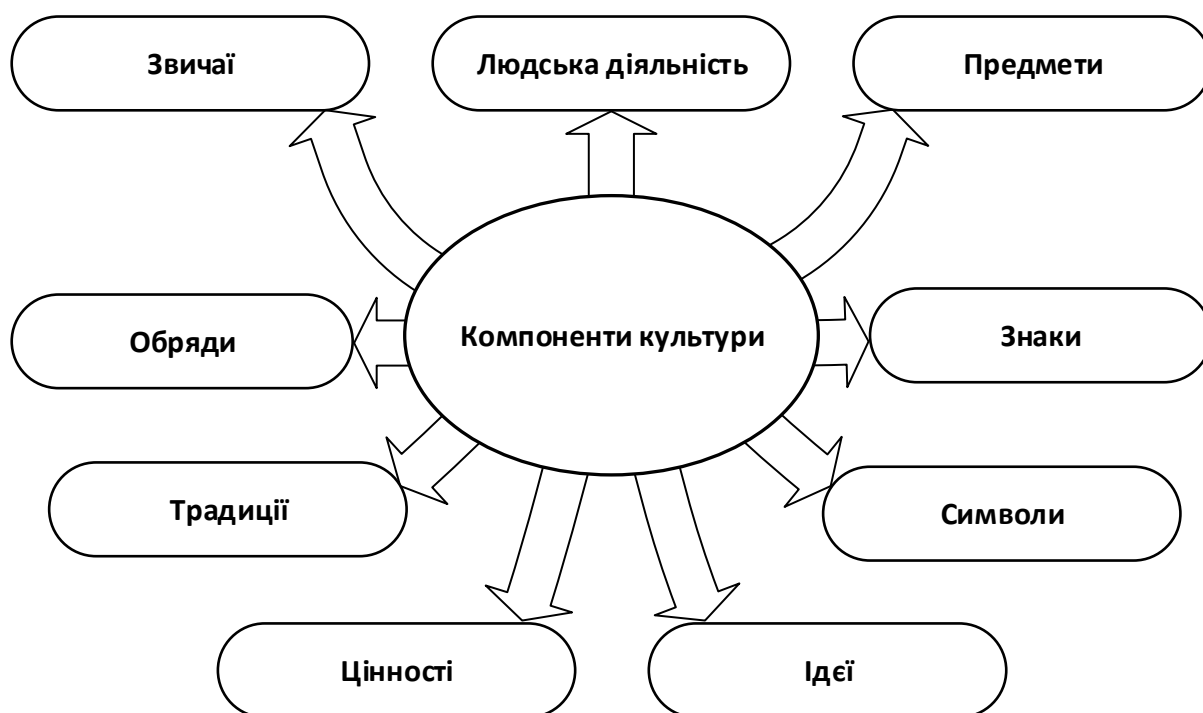

Рис. 1.2. Компоненти культури.

Джерело: опрацювання автора за [255].

Доцільною є думка словацьких дослідників Х. Балінтової та Г. Качушкіне (G. Kačiuškienė) про те, що, вивчаючи мову через культуру, треба усвідомлювати соціокультурні, психологічні та інші аспекти (сприймати та аналізувати факти культури, зіставляючи їх з фактами рідної культури) [280, с. 26-27]. Мова та культура є різними семіотичними системами – відзначають словацькі дослідники – але мають багато спільного, а саме: 1) культура та мова – це форми свідомості, що відображають світогляд людини; 2) культура та мова існують в діалозі між собою; 3) суб'єкт культури та мови – індивід або соціум, особистість або суспільство; 4) нормативність є загальною для мови і культури рисою;

5) історизм – одне з сутнісних властивостей культури й мови; 6) мові та культурі властива антиномія «динаміка» – «статика» [280].

Національна культура словацького народу є частиною культури людства. У докторській дисертації української дослідниці Н. Якси характеризується культура як дзеркальне відображення життя народу та складова загальнолюдської культури. Національна культура завжди збагачується за рахунок культур інших народів, а також щось віддає. Кожна культура є дзеркальним відображенням життя окремого народу і виступає складником загальнолюдської культури [224, с. 55].

Цінності та традиції словацької національної культури склалися протягом значного періоду часу в історії й, на нашу думку, знайшли відображення у системі підготовки фахівців в університетах країни. Зокрема професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю з усного та письмового перекладу у вищих навчальних закладах Словаччини пов'язана з вивченням культури. Крім того, зміст підготовки спрямований на усвідомлення цінностей культури студентами. Відомо, що цінностями є такі характеристики, що мають найважливіше позитивне значення для людей. Можна розділити цінності (за їх спрямованістю і характером): на об'єктні (або предметні) і суб'єктної, ціннісної орієнтації людей. У багатьох культурних процесах цінності відіграють роль еталонів, з їх допомогою діяльність стає вмотивованою й осмисленою. Саме ці цінності суттєво позначаються на професійному становленні студента та визначають напрям розвитку будь-якого середовища [224, с. 50].

За проаналізованими матеріалами, цінності сучасної культури поділяються на: загальноновизнані (працьовитість, соціальний стан); смисложиттєві (уявлення про добро та зло, щастя, цілі життя, сенс життя); міжособистісного спілкування (чесність, безкорисність, доброзичливість та ін.); вітальні (життя, здоров'я, благоустрій та ін.); науки (істина, знання, закон) [219224, с. 49]. З'ясовано, що цінностями є такі характеристики, що

мають важливе позитивне значення в житті людей. У культурних процесах цінності посідають визначне місце. Вони відіграють роль етапів, що роблять людську діяльність вмотивованою [224, с. 54].

Опрацьовані матеріали з теми дослідження свідчать про те, що термін «полікультурність» набуває статусу міждисциплінарного теоретичного концепту [224, с. 56]. Визнання культурних і мовних прав суб'єктів суспільного простору, розуміння цінностей, прийняття мовних прав людей, усвідомлення політичної свободи та необхідності співробітництва народів є невід'ємними складниками принципу полікультурності.

У рамках дослідження увага зосереджується на понятті «гуманізація освітнього процесу», адже цей термін відображає сучасні тенденції функціонування та побудови системи вищої освіти Словаччини. У словацьких університетах прояви гуманізації спостерігаємо у змісті іншомовного навчання, спрямованого на розвиток загальнокультурних аспектів особистості майбутнього фахівця гуманітарного профілю. Вважаємо основоположною думку українського вченого Ю. Пелеха, що «гуманізація професійної освіти передбачає надання переваги особистісному началу над вузько професійним; це не означає нехтування підготовкою до професійної праці, але вимагає розглядати таку підготовку крізь призму розвитку особистості як істотний аспект педагогічного сприяння йому» [144; 145].

Варто відзначити, що положення теорії професіоналізації про чинники становлення та визнання професій є одним із методологічних принципів нашого дослідження, адже цивілізований ринок праці на сучасному етапі характеризується високорозвиненою та багатофункціональною інфраструктурою. Формування, відтворення та використання трудового потенціалу словацького суспільства значною мірою залежить від успішного опанування студентами обраної професії. Система професійної орієнтації має сприяти професійному самовизначенню та реалізації набутих знань. Професіоналізація підготовки спеціалістів у закладах вищої

освіти Словаччини, зокрема в сфері іншомовного навчання, висуває за головну мету професійну підготовку майбутнього фахівця гуманітарного профілю, здатного використовувати знання іноземних мов та культур як інструмент професійної діяльності за фахом.

Наступним завданням, яке потребує уваги, є характеристика законодавчого забезпечення вищої гуманітарної освіти Словаччини.

1.2. Нормативно-правове врегулювання вищої гуманітарної освіти Словаччини

Інтеграція України до європейського освітнього простору зумовлює необхідність вирішення важливих проблем, обґрунтованих Національною доктриною розвитку освіти (2002 рік), зокрема: підвищення якості освіти, децентралізація управління освітою шляхом розширення державного та громадського партнерства у соціальній сфері; перебудова структури освітньої системи згідно з потребами забезпечення неперервності освіти та ін. [138, с. 213; 194]. До питання поліпшення якості підготовки фахівців гуманітарного профілю прикуто увагу європейських організацій, що відображають документи Ради Європи, а саме: «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Європейський мовний портфель», «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання», «Стратегічна програма розвитку для мультилінгвальної Європи – 2020», «Рекомендації з плюралістичних підходів до мов і культур» тощо.

З початку інтеграції освітнього простору Словацької Республіки у Європейський Союз у країні відбуваються процеси модернізації всієї освітньої системи. Імпульсом для модернізації вищої освіти в Словаччині стало підписання у 1999 році Болонської декларації [339] про єдиний європейський освітній простір. Відповідно до європейських стандартів

оновлювалась нормативно-правова база. В основі структурних, організаційних та змістових удосконалень у професійній іншомовній підготовці майбутніх фахівців гуманітарного профілю – положення, пов'язані з освітніми нововведеннями, передбаченими Болонським процесом [319].

Ключові положення Болонського процесу передбачають введення двоциклового навчання (система ґрунтується на двох освітніх рівнях: бакалаврському та магістерському); введення кредитної системи (ECTS); здійснення контролю якості освіти (використання єдиних критеріїв оцінювання якості надання освітніх послуг); розширення можливостей академічної мобільності з метою запровадження інтегрованих програм навчання та проведення наукових досліджень; створення умов для працевлаштування випускників ВНЗ у країнах ЄС; забезпечення високого рівня європейської освіти; зміцнення культурного та інтелектуального наукового потенціалу у країнах європейського простору; удосконалення якості навчання; підвищення ролі університетської освіти як провідника європейської свідомості у розвитку культурних цінностей [63].

В умовах визнання стратегічного курсу нашої держави на інтеграцію системи вищої освіти до європейського освітнього простору важливим є дослідження подібних процесів у країнах Східної Європи, зокрема у Словаччині [80, с. 348]. Тому вивчення словацького досвіду щодо проведення реформ в системі вищої освіти може бути в нагоді з огляду на соціокультурну близькість Словаччини як країни-сусіда нашої держави [81; 86, с. 43]. Аналіз нормативно-правових аспектів щодо професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах дозволить врахувати позитивні аспекти досвіду цієї країни для модернізації вищої освіти в Україні.

У контексті впровадження положень Болонської декларації в систему вищої освіти підготовка фахівців у вищих навчальних закладах Словаччини досліджується словацькими науковцями. Зокрема

вдосконалення професійної підготовки спеціалістів та проблеми й перспективи розвитку системи вищої освіти розглядаються М. Радеком та іншими словацькими вченими [309]. Серед вітчизняних наукових досліджень, присвячених вивченню словацького досвіду підготовки спеціалістів у системі вищої освіти, особливою актуальністю відрізняються праці Г. Товканець (вища економічна освіта) [187; 189] та В. Старости (студентська педагогічна практика) [139; 182].

Законодавчі рамки щодо впровадження положень Болонської декларації у словацьку систему вищої освіти було створено у 2002 році шляхом затвердження таких нормативних документів як: Закон «Про вищі школи» [354] та Постанова Міністерства освіти Словацької Республіки «Про кредитну систему навчання» [350]. Закон «Про державну мову Словацької Республіки» (*Zákon o štátnom jazyku Slovenskej republiky, č. 270/1995*) [357] забезпечує офіційний статус словацької мови. Закон «Про мови національних меншин» (*Zákon o používaní jazykov národnostných menšín, č.184/1999*) [356] надає правовий статус мовам національних меншин [293; 352]. Концепція викладання іноземних мов у початкових і середніх школах (*Koncepcie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, 2007 p.*) [283] заохочує до вивчення іноземних мов із раннього віку та протягом життя.

Основним законодавчим документом, який регламентує процес професійної підготовки фахівців, в тому числі гуманітарного профілю, у закладах вищої освіти Словацької Республіки є Закон «Про вищі школи» (№ 131/2002) [354]. У цьому Законі зазначені правові засади функціонування системи підготовки фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словацької Республіки. В Законі (§ 2) вказано, що у країні існують такі типи закладів вищої освіти: громадські (*verejné*), державні (*štátne*) та приватні (*súkromné*) [354, с. 1462].

Чисельність словацьких вищих навчальних закладів збільшилась у період з 1998 по 2006 рік [309, с. 11]. У 2007/2008 навчальному році в

Словаччині на законних правових підставах діяло 20 громадських, 3 державні та 10 приватних вищих шкіл. У 2016 році кількість приватних навчальних закладів збільшилась на два ВНЗ; на території країни надавали освітні послуги чотири іноземні вищі школи. Аналіз статистичних даних 2017 року свідчить про те, що кількість закладів вищої освіти інших країн перевищила кількість державних вищих шкіл. Отже, на сучасному етапі на території Словаччині працюють 40 вищих навчальних закладів, серед них – 20 громадських, 3 державні, 12 приватних університетів та 5 іноземних ВНЗ (таблиця 1.1) (додаток Е) [351].

Таблиця 1.1

Кількість вищих навчальних закладів у Словаччині [309, с.12; 291; 351]

<i>Типи ВНЗ</i>	<i>Кількість ВНЗ</i>		
	<i>2007/2008 н.р.</i>	<i>2016 р.</i>	<i>2017 р.</i>
громадські (verejné)	20	20	20
державні (štátne)	3	3	3
приватні (súkromné)	10	12	12
іноземні ВНЗ (Zahraničné vysoké školy)	0	4	5

Охарактеризуємо кожен з вказаних у Законі типів вищих навчальних установ. Громадські установи мають органи академічної автономії: Академічний Сенат (the Academic Senate), Вчена Рада (The Scientific Council), Дисциплінарна комісія (the Disciplinary Commission) та Ректор (the Rector). Їхньою функцією є вирішення організаційних та адміністративних питань ВНЗ. Робота державних ВНЗ узгоджується із урядом СР на міністерському рівні. Приватні ВНЗ є недержавними навчальними установами та мають засновників, але для відкриття такого

університету необхідно отримати дозвіл Міністерства освіти Словацької Республіки. Громадські та державні вищі навчальні заклади фінансуються переважно за рахунок коштів державного бюджету. Приватні ВНЗ здійснюють діяльність за власні кошти, але вони можуть отримати фінансову підтримку з держбюджету [259]. Вдосконалення законодавчої бази сприяло збільшенню кількості приватних університетів на території сучасної Словацької Республіки. Вищі навчальні заклади різного типу, які відрізняються за статусом та джерелами фінансування, функціонують на території Словаччини.

Аналіз системи вищої освіти в Словаччині, специфіка розташування університетів на території країни дозволяє стверджувати, що провідним джерелом наукового мислення в Словаччині є місто Братислава. Проте розміщення закладів вищої освіти в країні вкрай нерівномірне.

Приватні університети відчинили двері для студентів наприкінці 90-х років ХХ століття, а у 2007/2008 н.р. в країні було десять приватних закладів вищої освіти, де майбутні фахівці навчались на чотирнадцяти факультетах. При цьому в Братиславському краї знаходилось чотири приватних університета, у Трнавському та Тренчинському – по два, Кошицькому та Пряшівському – по одному [189].

Важливо звернути увагу на те, що більшість студентів приватних вищих шкіл навчається у Братиславському краї (66,5%), деякі молоді люди отримують вищу освіту в Дубніцькому (9,6%), Кошицькому краї (7,2%). Студенти приватних вищих навчальних закладів надають перевагу дистанційній формі навчання. В 2008/2009 н. р. цей показник становив 74%. Державні університети розміщені так: два – в Братиславському краї: Словацький медичний університет, Поліцейська академія, а третій – у Жилінському краї – Академія воєнних сил в Ліптовському Мікулаші [189]. Вбачаємо певні логічно обґрунтовані закономірності щодо збільшення випускників вищих шкіл Словаччини. Справді, чисельність випускників

зросла в 3,8 рази з 1990 (8 978 людей) по 2006 рік (34 535 осіб) [309, с. 10].

Схематично наведені показники представлено на рисунку 1.3.

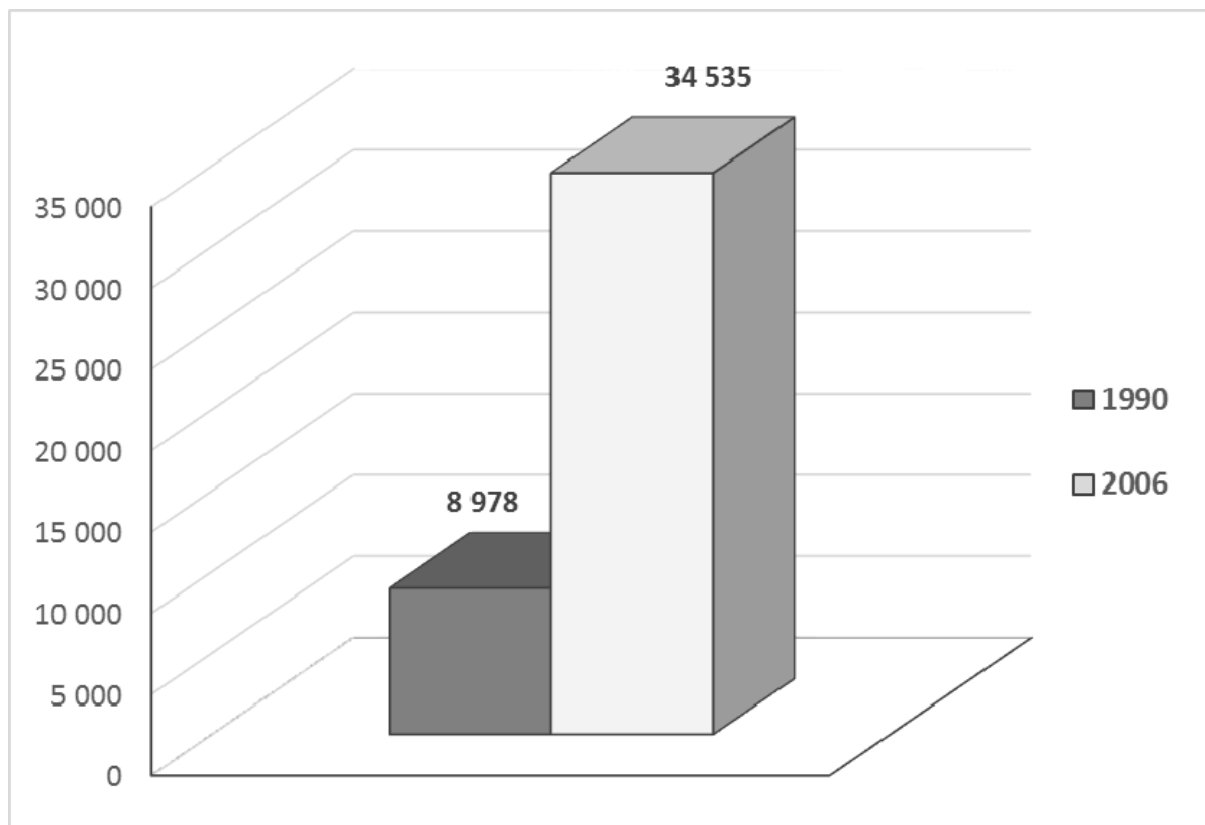

Рис. 1.3. Кількість випускників високих шкіл Словаччини у 1990 та 2006 роках.

Джерело: опрацювання автора за [309, с. 10].

Результатом оновлення законодавства стали позитивні зрушення в системі вищої освіти СР в цілому та гуманітарної освіти в країні зокрема. Словацький дослідник М. Радек систематизував показники кількості студентів вищих навчальних закладів Словаччини. Дослідження науковця підтверджують наявність позитивних змін в системі вищої освіти Словацької Республіки. На нашу думку, позитивні зміни відбулись завдяки оновленню законодавчої бази, яка забезпечує функціонування системи словацької вищої освіти, адже кількість студентів вищих навчальних закладів стрімко зростала з 1990 року. Зацікавленість студентів у здобутті

вищої освіти в Словаччині свідчить про актуальність питання підвищення рівня професійної кваліфікації фахівців. Щороку кількість молодих людей, які обирають словацькі вищі навчальні заклади, збільшується. У 1990 році у Словаччині було 62 103 студенти вищих навчальних закладів, у 2004 – 156 561 студент, у 2006 – 198 770, а у 2007 – 209 517 осіб. Динаміку змін кількості студентів у вищих школах Словаччини за період 1990 – 2007 рр. представлено на рисунку 1.4.

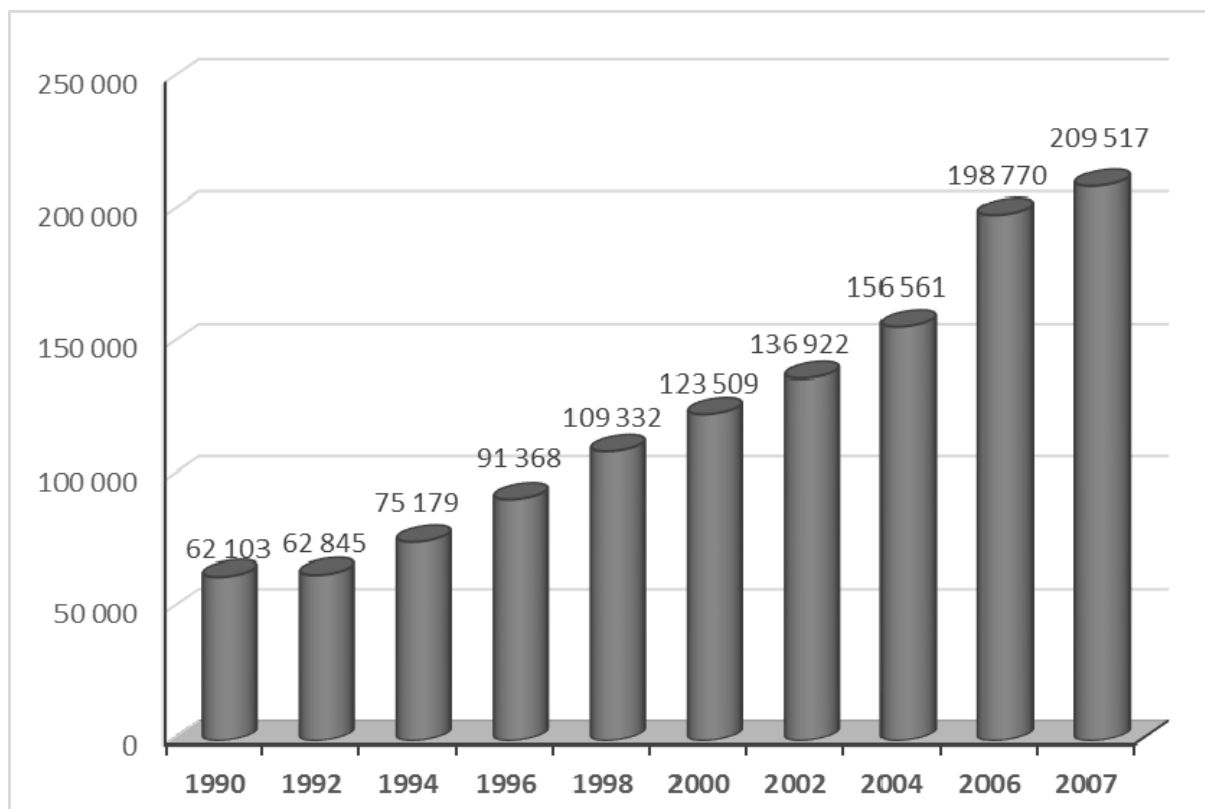

Рис. 1.4. Динаміка змін кількості студентів у вищих школах Словаччини за період 1990–2007 рр.

Джерело: [309, с. 9].

Статистичні дані, представлені на рисунку 1.4., свідчать про збільшення кількості студентів за період з 1990 по 2007 рр. у вищих навчальних закладах Словаччини на 147 414 осіб.

Водночас динаміка змін кількості випускників ВНЗ Словаччини, починаючи з 1990 року, підтверджує думку про те, що позитивні зрушення відбулись завдяки оновленню законодавчої бази в країні (рис. 1.5.).

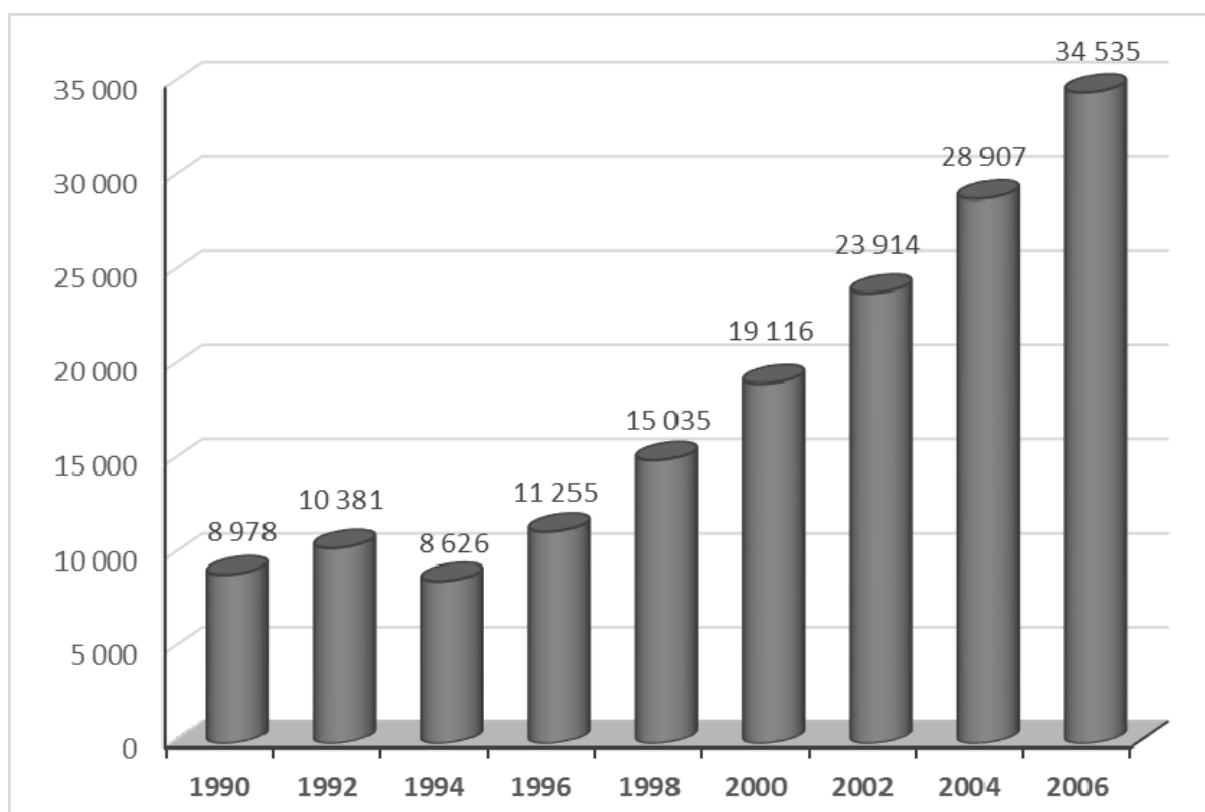

Рис. 1.5. Динаміка змін кількості випускників ВНЗ Словаччини за період 1990–2006 рр.

Джерело: [309, с. 10].

Вважаємо, що суттєвою причиною збільшення кількості студентів стало оновлення законодавчої бази з урахуванням принципів Болонської декларації, зокрема щодо відкритості для навчання студентів з інших країн, підвищення престижності європейської освіти у світовому освітньому просторі. На законодавчому рівні визначено форми здійснення процесу навчання: денна та заочна форма. Більшість студентів обирають денну форму навчання у громадських університетах Словаччини, а заочну форму обирає менша кількість студентів. Навчання у приватних ВНЗ у Словаччині не є поширеним, проте за заочною формою у вищих навчальних закладах навчається більша кількість студентів порівняно з тими, хто навчається за денною формою у приватних ВНЗ. На рисунку візуально представлено показники кількості студентів денної та заочної

форми навчання у громадських та приватних вищих навчальних закладах Словаччини (рис. 1.6.).

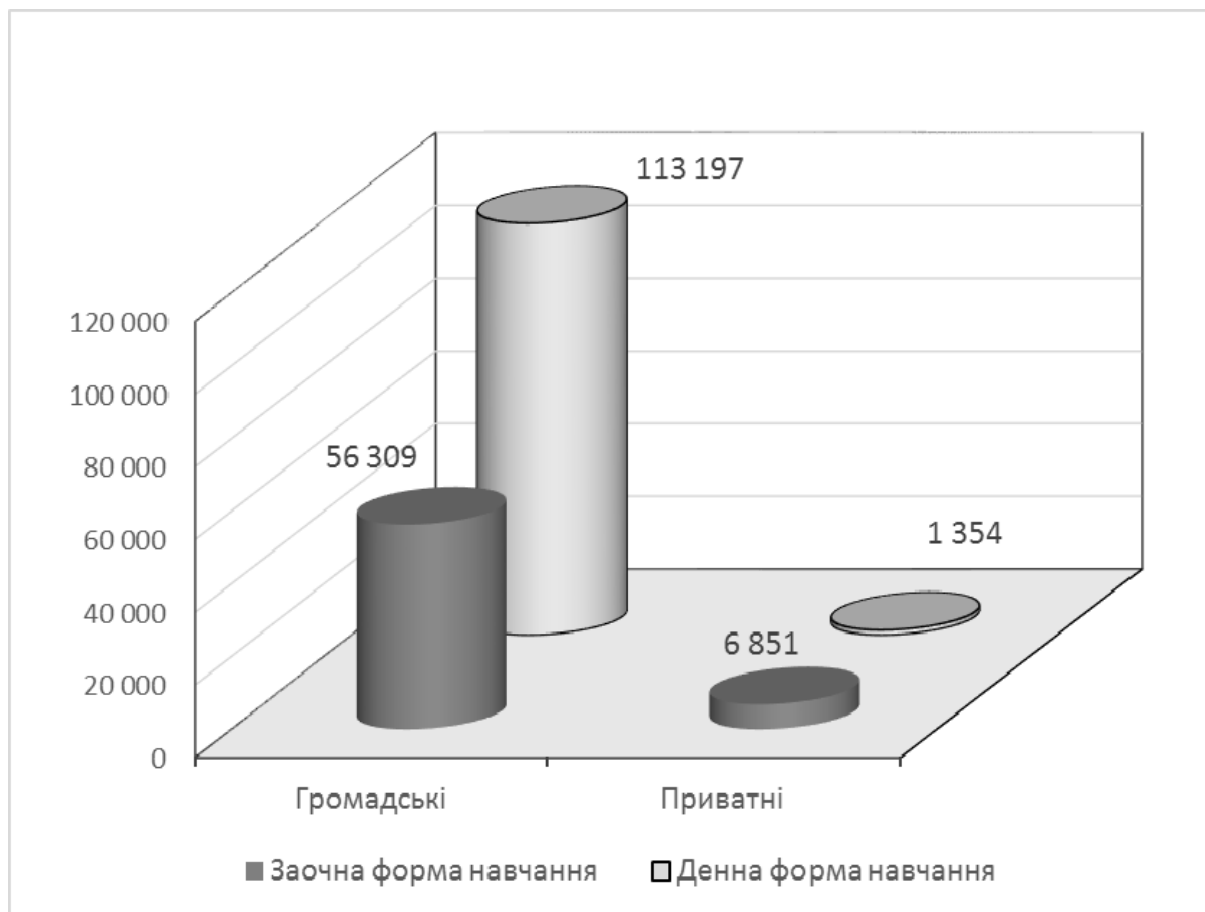

Рис. 1.6. Показники кількості студентів денної та заочної форми навчання у громадських та приватних ВНЗ Словаччини у 2005 р.

Джерело: [309, с. 9].

У § 82 Закону «Про вищі школи» зазначено, що контроль за якістю надання освітніх послуг здійснює Акредитаційна комісія та органи, які представляють Міністерство освіти [354, с. 1494]. Затвердження Закону «Про вищі школи» сприяло збільшенню кількості приватних університетів в Словаччині. На сучасному етапі відкриття приватного університету схвалюється рішенням Акредитаційної комісії, раніше – затверджувалось парламентом [189, с. 182]. Важливо зазначити, що університети інших

країн мають право працювати в Словаччині на законних підставах [354, с. 1462]. Законом також визначено ліміти управління витратами (§ 16), затверджено правові аспекти щодо навчальних програм вищої школи (§ 51, § 53-54), подано інформацію про організацію процесу навчання впродовж навчального року (§ 60–61), врегульовано питання соціальної підтримки тощо [354, с. 1482-1487]. Законодавча база системи вищої освіти у Словацькій Республіці дає змогу здобувати вищу освіту в країні тим, хто отримав атестат зрілості (*vysvedčenie* про *maturitnej skúške*) [257].

Нормативно-правові норми, регламентовані Законом «Про вищу школу» (№ 131/2002) (набув чинності 1 квітня 2002 року), сприяли: збільшенню автономії вищих навчальних закладів, зокрема фінансовій; впровадженню системи диверсифікації фінансових надходжень, що дозволило університетам залучати кошти з різних джерел шляхом проведення власної діяльності; законодавчому врегулюванню майнових питань; структуруванню переліку навчальних програм, спеціальностей тощо [83, с. 351-352; 85, с. 349].

Важливим нормативно-правовим механізмом вдосконалення системи вищої гуманітарної освіти в Словаччині стало введення кредитної системи навчання (Постанова Міністерства освіти Словацької Республіки «Про кредитну систему навчання» [350]), яка базується на Європейській системі трансферу кредитів (ECTS). У вищих навчальних закладах Словаччини кредитну систему впроваджено у навчальний процес з 2002–2003 рр. Прийняття системи ECTS сприяло демократизації освіти, розширенню можливостей вибору навчальних дисциплін студентами, підвищенню відповідальності студентів за організацію власної підготовки [85, с. 351; 257].

Серед основних концептуальних документів варто виокремити Концепцію подальшого розвитку вищої освіти в Словаччині в XXI столітті (2000 р.) [346]; Національну програму виховання та освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15–20 років (проект «Milénium – Národný program

výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15–20 rokov»; 2001 р.), пріоритетним завданням якої є оволодіння іноземними мовами, принаймні однією із західних мов, для сприяння міжнародній співпраці та інтеграції до Європейського Союзу [282]. Словацька дослідниця Д. Ханесова [270], досліджуючи проблему орієнтації словацької системи освіти на Європейські плюрилінгвальні концепції мовної освіти, вказує, що сучасна система навчання іноземним мова в країні враховує ідеї Національної програми виховання та освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15–20 років (проект «Milénium ...») [282].

Важливо зауважити, що реформування вищої освіти в Словаччині триває і на сучасному етапі [80, с. 348]. Закон «Про вищі школи» поступово оновлюється: у 2007 році було запроваджено загальнонаціональний реєстр викладачів та студентів, удосконалено систему соціальної підтримки студентської молоді, перелік джерел фінансування університетів було розширено; у 2008 році – введено такі поняття, як «вища школа», «фахова вища школа», «університетська вища школа»; у 2012 році – оновлено положення стосовно обліку діяльності вищих навчальних закладів; стипендіального забезпечення, політики ВНЗ щодо підвищення якості навчання [85, с. 350; 355; 358; 359].

Підготовка фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словацької Республіки здійснюється за акредитованими освітніми програми. На сучасному етапі в Словаччині система гуманітарних спеціальностей (додаток Ж) структурована з урахуванням міжнародної стандартної класифікації освіти МСКО 97 (додаток П).

Вищі навчальні заклади готують фахівців в межах акредитованих освітніх програм. Професійна іншомовна підготовка студентів в рамках акредитованих освітніх програм здійснюється в університетах країни. Так, п'ять громадських університетів Словаччини (Університет Костянтина Філософа в м. Нітра; Пряшівський університет в м. Пряшев, Університет Коменського в м. Братислава, Університет Матея Бела в м. Банська

Бистриця, Університет ім. Павла Йозефа Шафарика в м. Кошице) готують фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю 2.1.35 «Усний та письмовий переклад» [304].

ВНЗ Словаччини готують майбутніх фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями, зазначеними у Законі «Про вищі школи» (№ 131/2002 § 52–54):

- перший рівень – бакалаврський (бакалавр – Bc.); освітня програма ОКР «Бакалавр». Очна форма навчання триває від 3 до 4 років. Заочна форма навчання – від 3 до 5 років;

- другий рівень, на якому пропонуються три різні програми, а саме: магістерська програма (магістр – Mgr., Mgr.art.), інженерна програма (інженер – Ing., Ing.arch.), докторська програма (доктор – MUDr., MDDr., MVDr.); магістерські, інженерні і докторські програми навчання (The Magister's, Engineer's and Doctor's study programme) тривають від 1 до 3 років для очного навчання та для заочного – від 2 до 4; безперервне навчання, що поєднує перший та другий рівні, також запропоновано у закладах вищої освіти;

- докторський рівень (доктор – PhD, ArtD, ThLic.) [354, с. 1483-1486]; докторська освітня програма (The PhD. study programme) триває 3-4 роки навчання на денній формі та 4-5 років – заочно.

Термін навчання на першому академічному рівні триває упродовж трьох або чотирьох років та завершується здобуттям ступеня бакалавра (§ 52). Підготовка фахівців другого академічного рівня триває від одного до трьох років (§ 53). Випускникам може надаватись ступінь магістра, інженера, доктора загальної практики, доктора-стоматолога або доктора-ветеринара залежно від напрямку підготовки, за яким навчались студенти. Навчання за докторською програмою триває, принаймні, три роки, але, зазвичай, не більше чотирьох років (§ 54) за денною формою та п'ять років за заочною формою. За умов успішного завершення навчання за цією програмою, присвоюється один із таких ступенів: ступінь доктора

філософії, доктора мистецтв, ліценціат теології [354, с. 1483-1486]. Законодавством встановлено два навчальні цикли: додипломний та післядипломний [79, с. 21; 84].

Вищі навчальні заклади Словаччини присуджують такі наукові ступені: бакалавр (*bakalár (Bc.)*); магістр (*magister (Mgr.)*) у галузі мистецтва (*magister umenia (Mgr. art.)*); фахівець технічної, сільськогосподарської або економічної галузі знань по завершенню навчання за інженерною програмою (*inžinier (Ing.)*) або спеціаліст у галузі архітектури та містобудування (*inžinier architekt (Ing. arch.)*); доктор загальної медицини (*doktor všeobecného lekárstva (MUDr.)*) або доктор-стоматолог (*doktor zubného lekárstva (MDDr.)*); доктор у сфері ветеринарної медицини (*doktor veterinárskeho lekárstva (MVDr.)*); доктор філософії (*philosophiae doctor (PhD.)*); доктор мистецтвознавства (*artis doctor (ArtD.)*); ліценціат теології (*licenciát teológie (ThLic.)*) [291-292].

Нині фахівці гуманітарного профілю в Словаччині отримують вищу освіту за такими рівнями та ступенями: перший рівень – здобуття ступеня бакалавра (*Bc.*), другий рівень – ступеня магістра (*Mgr.*), третій рівень – ступеня доктора філософії (*PhD.*). Успішне завершення навчання за програмою другого рівня надає можливість фахівцям гуманітарного профілю продовжити навчання; скласти ригорозний іспит (*rigorózne skúšky*). Якщо іспит складено успішно та відбувся захист ригорозної роботи (*rigoróznej práce*), фахівцям гуманітарного профілю присуджується академічний ступінь *Doktor Filozofie (PhDr.)* (Закон «Про вищі школи» § 53; § 63) [257; 333; 354, с. 1484-1488].

Професійна іншомовна підготовка таких фахівців є надзвичайно важливою. Враховуючи те, що 28 країн Європейського Союзу визнали 24 офіційні мови (болгарська, чеська, датська, голландська, англійська, естонська, фінська, французька, німецька, грецька, угорська, ірландська, італійська, латвійська, литовська, мальтійська, польська, португальська, румунська, словацька, словенська, іспанська, шведська, хорватська) [297],

можливості вдосконалення іншомовної підготовки молоді в освітніх закладах Словаччини обговорюються на різних рівнях. Ця тема є актуальною для обговорення і на конференціях [290; 310; 312]. Так, у 2010 році в Університеті Св. Кирила та Мефодія в Трнаві в рамках проведення семінару «Перспективи викладання іноземних мов у ХХІ столітті» словацькі вчені розглядали шляхи вдосконалення іншомовної підготовки у навчальних закладах [300]. 12 вересня 2012 року в Технічному університеті в Зволені обговорювали стан іншомовної освіти в країні [253]. Важливими також є міжнародні програми (Tempus, Erasmus, Socrates, Leonardo da Vinci, Jean Monnet) у сфері освіти та науки [83, с. 352-353]. Наприклад, Університет Коменського в м. Братислава та Пряшівський університет в м. Пряшів беруть участь у міжнародних програмах: ERASMUS + [260], Міжнародного Вишеградського фонду [279] та ін.

Координацію взаємодії закладів вищої освіти у Словацькій Республіці та оцінку якості надання освітніх послуг здійснюють урядові акредитаційні структури; європейські та міжнародні рейтингові агентства [79, с. 23].

Вивчення словацького досвіду дозволило виокремити прогресивні ідеї, які можуть бути використані при розробці комплексу законодавчого забезпечення в Україні. Так, очевидним здобутком словацької системи вищої освіти в цілому та підготовки фахівців гуманітарного профілю зокрема є оновлення законодавчої бази з метою вдосконалення структури та змісту навчання; наявність стратегій контролю якості освіти національними та міжнародними організаціями, а також незалежними акредитаційними агентствами. Дослідження законодавчого забезпечення, узагальнення результатів аналізу нормативно-правових документів з питань професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині сприятимуть розробці законодавчих документів, нормативних положень та державних програм у вітчизняній практиці підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні.

Позитивні зміни відбулись у СР насамперед завдяки оновленню нормативно-правового забезпечення вищої освіти. З'ясовано, що нормативно-правові засади, які сьогодні забезпечують функціонування системи підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах, складались в умовах реформування університетської освіти у Словацькій Республіці.

На основі аналізу законодавчих документів щодо навчання фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини маємо підстави стверджувати, що професійна іншомовна університетська підготовка цих фахівців у Словаччині є важливим питанням, вирішення якого полягає у приведенні вищої професійної освіти у відповідність до соціально-економічних вимог сучасного суспільства; реформування університетської освіти відповідно до положень Болонської декларації, орієнтоване на оновлення нормативно-правового забезпечення; вища професійна гуманітарна освіта відповідає загальноєвропейській системі.

Отже, нормативно-законодавчі документи Словацької Республіки стосовно професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини спрямовані на підвищення ролі вищої освіти в суспільстві та забезпечення високої якості й узгодженості документів із ключовими пріоритетами програм Європейського Союзу. Наявні нормативні критерії складались поступово, на їх впровадження у систему вищої гуманітарної освіти впливали історичні та соціокультурні чинники, виявлення яких потребує науковообґрунтованого аналізу.

1.3. Чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини

У сучасному соціокультурному вимірі реформування вищої освіти України актуальним є аналіз чинників розвитку іншомовної освіти на

сучасних словацьких територіях. Враховуючи інтегрованість соціокультурних аспектів у зміст підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини, вважаємо за доцільне розглянути історичні й соціокультурні чинники та їх вплив на розвиток іншомовної освіти у сучасній СР. І. Зязюн, вивчаючи динаміку парадигм у гуманітарних науках, зосереджує увагу на питанні наявності проблем у реалізації змісту освіти, зокрема полікультурної освіти. Ми поділяємо думку науковця щодо існування об'єктивно існуючих проблем, які зумовлені такими чинниками: мовною, культурною та ментальною різноманітністю суспільства; завданням щодо забезпечення духовного формування особистості та розуміння єдності мови і культури; необхідністю досягнення вищевказаних чинників для реалізації цілей на двомовній, біментальній та біполярній основі [67, с. 47; 68-70].

Система професійної університетської підготовки в умовах полікультурного середовища Словацької Республіки успішно розвивалась з часів створення Істрополітанського університету (лат. *Universitas Istropolitana*) у XV столітті в Братиславі. У 1635 році Трнавський університет (*Trnavska univerzita*) відчинив двері для студентів медичних, юридичних (правових), мистецьких та богословських факультетів. Університет в м. Кошице (*Univerzita v Košiciach*), заснований у 1657 році, здійснював підготовку студентів за різними напрямками підготовки, зокрема фахівців гуманітарного профілю. У 1776 році цей вищий навчальний заклад отримав назву Королівської академії, а з 1850 року – правничої академії. Високий статус та значення цього закладу освіти було підтверджено золотою булавою. Цією відзнакою університет нагородив угорський король Леопольд Перший. У Кошицькому університеті було відкрито такі гуманітарні факультети: лінгвістичний, філософський, богословський. Умови навчання в університеті були сприятливими. Студенти мали можливість користуватись бібліотекою та друкарнею [187, с. 148]. Наприкінці XIX – початку XX століття на території сучасної

Словацької Республіки розташовувались вищі школи, що здійснювали професійну підготовку фахівців гуманітарного профілю. Серед них – Євангелістська теологічна академія в Пряшеві (Evanjelikálna teologický akadémié), Грекокатолицька академія в Пряшеві (Gréckokatolícka teologická akadémié), Євангелістська теологічна академія в Братиславі (Evanjelikálna teologický akadémié), Правнична академія в Пряшеві (Právne akadémié v Prešove, 1860-1919) [187, с. 149; 353].

Провідні науковці Словацької Республіки та відомі діячі культури і мистецтва докладали зусиль для розвитку професійної вищої освіти в країні. Діяльність Мартіна Бела, Адама Коллара, Мілана Ходжа та інших широко відома у Словаччині. Відомий діяч в галузі культури Словаччини та Угорщини Мартін Бела (1684–1749) є випускником університету в Галле, згодом працював протестантським священником, обіймав посади директора євангелічної школи в Банській Бистриці та ректора ліцею в Братиславі. Вчений володів іноземними мовами, зокрема угорською, чеською та німецькою, був членом наукових товариств та академій Європи [187, с. 149].

Видатною постаттю Австро-Угорського суспільного простору ХХ століття був Михайло Балудянський (1769–1847). Цей видатний науковець здобув освіту в Королівській академії правознавства в Кошице та у Віденському університеті, захистив докторську дисертацію; працював викладачем у Надьварадській академії, Імператорському педагогічному інституті у 1804 році [187, с. 149]. М. Балудянський вніс вагомий вклад у розвиток світової педагогічної думки [187, с. 150].

На рубежі ХІХ–ХХ століть відомим прихильником розвитку вищої і професійної освіти у Словацькій Республіці був Мілан Годжа (1878–1944). Цей філософ, юрист та науковий діяч вніс вагомий вклад у розвиток гуманітарної вищої освіти. Вищу освіту він здобув у Будапешті та Відні. Працюючи у Словацькій національній партії ще за часів Австро-Угорщини, М. Ходжа був учасником підписання Мартинської декларації

(1918). Значущість цього документу є вагомою. Адже підписання декларації було підґрунтям об'єднання Чеської Республіки та Словаччини у нову державу, що мала назву Чехословаччина. На посаді міністра культури (1926–1929), Прем'єр-міністра (1935–1938) та, обіймаючи інші провідні посади у чехословацькому уряді, М. Ходжа надавав велике значення питанням взаємодії представників різних культур у полікультурному середовищі, дотримувався думки про необхідність поступового утвердження взаємостосунків між країнами Центральної Європи. Ці переконання видатного політика називають «планом Ходжі».

Відомими діячами у Словаччині в ХХ столітті, які досягли певних вершин у різних галузях науки, зокрема у педагогіці, були Семюел Тешедик, Федір Гоудек, Йозеф Игнац Байса, Петро Компіш, Юрай Фандлі Людовік Штур, Антон Білек, Петр Келлнер, Даніель Ліхард, Самуїл Юркович та інші [187, с. 151].

Розвиток іншомовної освіти на сучасній словацькій території відбувався в умовах історичних та соціокультурних змін. У результаті аналізу наукової літератури із проблем іншомовної освіти визначено соціокультурні чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини, а саме: сприятливі соціально-економічні умови для значного напливу іммігрантів, етнічне розмаїття, різні мовні та релігійні вподобання.

Варто відзначити, що у Словаччині поступово створювались сприятливі соціально-економічні умови для притоку іммігрантів. Питання вибору місця постійного проживання іммігрантами та надання ними пріоритету великим містам Словацької Республіки досліджували словацькі вчені: М. Біліч, А. Кругманн, Л. Шольцова, З. Ухерек, Л. Вірт [236]. Результати наукової роботи названих дослідників полягають у визначенні історично сформованих чинників впливу на вибір місця постійного проживання іммігрантів у Словацькій Республіці та наочно представлені на рисунку 1.7.

Рис. 1.7. Чинники впливу на вибір місця постійного проживання іммігрантів у великих містах Словацької Республіки.

Джерело: опрацювання автора за [236].

Соціокультурні чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини пов'язані з важливими історичними подіями. Розгляд цих подій надав змогу визначити історичні чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини, а саме: політика мадяризації, розпад Чехословаччини та створення 1993 р. самостійної Словацької Республіки, визнання Словаччиною загальних тенденцій розвитку європейської освіти, підписання Болонської декларації 1999 р. і вступ до Європейського Союзу 2004 р., прагнення долучитися до загальноєвропейських інтеграційних процесів, налагодження торговельних і дипломатичних зв'язків із країнами ЄС, здійснення міжнародних обмінів студентами, які реалізовувалися у рамках ініціатив і проектів Ради Європи, для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю, реформування системи освіти, Лісабонська

Конвенція 1997 р., розроблена та ухвалена під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО, у якій визначено напрями визнання кваліфікацій вищої освіти в європейських країнах.

Політику мадяризації 1867–1918 рр. було розгорнуто на землях Угорського королівства, до складу яких входила сучасна територія СР, що не представляла окрему адміністративно-територіальну одиницю. Політика мадяризації є історичним чинником впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної СР, адже насаджування угорської мови та культури неугорським народам викликало етнічне невдоволення людей, які мешкали на території сучасних словацьких земель. Після здобуття політичної монополії Угорщиною в 1867 році «принцип єдиної національної Угорщини» стає важливим принципом національної політики [103, с. 155-156]. Територія СР як складова частина Угорського королівства була одним із складників дуалістичної Габсбурзької монархії – Транслейтанії. У 1867 році створено Австро-Угорщину. Представники словацького народу опинились у дуже скрутному становищі як окрема незалежна нація. Словаки проживали в Оравському, Липтовському, Тренчинському, Зволенському, Хонтянському, Тековцькому, Прешпорському, Нитрянському, Презбурському, Шариському, Турчанському, Спишському округах [187, с. 146].

Представники словацької молоді завжди згуртовано реагували на прояви соціального пригнічення. Так, у 1882 році студенти Карлового університету заснували спілку «Детван». Діяльність цієї студентської організації була спрямована на зміцнення словацько-чеських взаємин в умовах полікультурності. У 1896 році в Празі була заснована організація «Чехословацька єдність», яка сприяла створенню дружніх стосунків між двома народами та надавала допомогу словакам [187, с. 147].

Середина XIX століття знаменується початком словацького національного відродження. У цей період навчання у вищих навчальних закладах проводилось не словацькою мовою, а переважно латинською та

угорською [187, с. 146]. У 70-80 роки XIX століття на території Словацької Республіки були три академії права. Ці вищі навчальні заклади знаходились у Кошице, Пряшеві й Братиславі. У 1912 році академія в м. Братислава отримала статус університету, та у цьому закладі освіти відкривались нові факультети. В 1914 році було відкрито теологічний та юридичний факультети, а у 1917 – філософський та медичний. У місті Банська Штрявниця знаходилась Горна академія, що отримала статус вищого навчального закладу в 1904 році. У цей період історичного розвитку країни всі вищі навчальні заклади були угорськими [103, с. 178-179]. У 1910 році вищу освіту здобули 1,89 % населення країни [103, с. 185]. Головним фактором розвитку білінгвізму в Словаччині була мадяризація, посилення мадяризації відбувається у 80-ті роки XIX століття [103, с. 190-192].

Упродовж трьох десятиліть внаслідок упровадження мадяризованої системи освіти у 1910 році угорською володіли 19,6 % словацької молоді, тобто кожний п'ятий [103, с. 191]. Наслідки мадяризації у вищій школі Словаччини простежувалися у національному складі інтелігенції країни. У 1910 році на території Словацької Республіки 39,4 тисячі людей мали повну середню та вищу освіту [103, с. 194]. У 1914 році системі угорської вищої школи підпорядковувались університети, технічні інститути та академії права. Останні наприкінці XIX століття були перетворені у юридичні факультети при університетах та пропонували курс навчання впродовж чотирьох років [103, с. 172-173].

У 1918 році Національний комітет в Празі сповістив про створення самостійної Чехословацької Республіки. Словацька дослідниця Є. Тандліхова [336], розглянувши архівні матеріали, з'ясувала, що кафедра англійської мови та американських досліджень розпочала роботу однією з перших в Університеті Коменського в складі «the Faculty of Arts» в 1919 році. Навчання студентів розпочалось у 1920/1921 навчальному році. Досвідчених викладачів англійської мови та професорів на території

сучасних словацьких земель не вистачало. Саме тому в 1924 році в університет запросили чеського професора Йозефа Баундіша (Josef Baundiš; 1833-1933), а у 1927 році – чеського наукового діяча доктора Франтішека Калда (Dr. František Kalda; 1884-1969), який проводив на факультеті лекційні та семінарські заняття, а з 1928 по 1949 рр. очолював методичне об'єднання викладачів.

Розвиток системи іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю на території сучасної Словаччини пов'язаний з ім'ям доктора Отакара Вочадло (Dr. Otakar Vočadlo; 1895–1974), адже він здійснив вагомий внесок у вдосконалення системи іншомовної підготовки студентської молоді. Професійний досвід науковця включає викладання гуманітарних дисциплін у Карловому Університеті в Празі, роботу в Університеті Коменського з 1933 по 1938 роки, дослідження сучасної англійської та американської літератури [336].

Розвиток іншомовної освіти на землях Словаччини відбувався з урахуванням політичних подій. З 1938 р. по 1939 р. на території Словаччини відбувались політичні зміни. Історичні події позначилися на діяльності деяких викладачів Університету Коменського. Наприклад, доктор Отакар Вочадло припинив свою викладацьку практику; Франтішек Калда та Леонард Полчик (Leonard Polčík; 1900–1966) продовжували працювати. З 1945 по 1968 роки в університеті працював професор Ян Шімко (Prof. Ján Šimko). Він читав лекції з лінгвістики, староанглійської мови та літератури; писав статті, присвячені дослідженню системи іншомовної підготовки, перекладав твори В. Шекспіра словацькою мовою.

В 60-х роках ХХ століття під керівництвом професорів Лева Совдека (Prof. Lev Soudek) та Я. Шімка було вдосконалено зміст навчальних планів в Університеті Коменського. Вагомий внесок у розвиток системи іншомовної університетської підготовки в Словаччині здійснив професор Йозеф Вахек (Prof. Josef Vachek, DrSc). Результати роботи професора зі студентами та молодими науковцями Університету Коменського сприяли

підвищенню рівня дослідницької діяльності освітнього закладу. Професор писав книжки («Листування англійською. Загальне мовознавство» (1976), «Мовна школа в Празі» (1964), «Письмо: загальні питання, проблеми англійської мови» (1973) та ін.), готував навчальні матеріали. Важливі аспекти розвитку системи іншомовної фахової підготовки фахівців гуманітарного профілю пов'язані з науковими досягненнями дослідників та викладачів у 60-х та початку 70-х років ХХ століття [336].

Словацька дослідниця та викладач Зора Студена (PhDr. Zora Studená) викладала студентам американську літературу та теорію літератури. У співавторстві з професорами Йозефом Олексою (Professor Jozef Olexa) та Штефаном Баштіном (PhDr. Štefan Baštin) була підготовлена монографія «Історія англійської та американської літератури» («Dejiny anglickej a americkej literatúry», 1993). Книга заповнює «білі плями» в історії англійської літератури, написана для фахівців гуманітарного профілю вищих навчальних закладів [336].

Розпад Чехословаччини та створення 1993 р. самостійної Словацької Республіки сприяли розробленню національної стратегії розвитку вищої освіти. Варто зазначити, що «політичний контекст розвитку Словаччини відображався на освітній системі, цілі розвитку якої коливалися між відкритістю (європеїзацією) та закритістю (націоналізацією)» [77, с. 82].

Починаючи з 1993 року, кількість студентів, які обирали словацькі вищі навчальні заклади та здобували вищу освіту, зростала щороку. Так у 1993 році кількість студентів вищих шкіл у Словаччині складала 67 194 особи, а народжуваність цього ж року – 73 256. У 2002 році кількість студентів словацьких вищих навчальних закладів збільшилась до 136 922 осіб, в той час як рівень народжуваності снизився порівняно з 1993 роком. з 1993 по 2002 рік кількість студентів вищих навчальних закладів Словаччини збільшилась на 69 728 осіб, в той час як рівень народжуваності протягом зазначеного періоду зменшився. Динаміку

збільшення кількості студентів та зменшення рівня народжуваності в Словаччині за період 1993–2002 рр. наочно представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Кількість студентів та народжуваність у Словаччині за період
1993 – 2002 рр. [309, с. 14]

Рік	Кількість студентів вищих шкіл	Народжуваність
1993	67 194	73 256
1994	75 179	66 370
1995	82 982	61 427
1996	91 368	60 123
1997	100 472	59 111
1998	109 332	57 582
1999	117 432	56 223
2000	123 509	55 151
2001	131 088	51 136
2002	136 922	50 841

Аналіз інформації, представленої у таблиці 1.2 дає змогу стверджувати, що загальна кількість фахівців, які отримували вищу освіту в Словацькій Республіці у зазначений період, збільшилась на 63 666 особи, тобто майже в 1,9. При цьому рівень народжуваності зменшився на 16 353 особи, тобто на 1,3. Збільшення кількості студентів у словацьких університетах можна пояснити зацікавленістю молоді, зокрема з інших держав, у здобутті вищої освіти саме в Словаччині. Графічно динаміку

збільшення кількості студентів та зменшення рівня народжуваності в Словаччині за період 1993–2002 рр. відображено на рисунку 1.8.

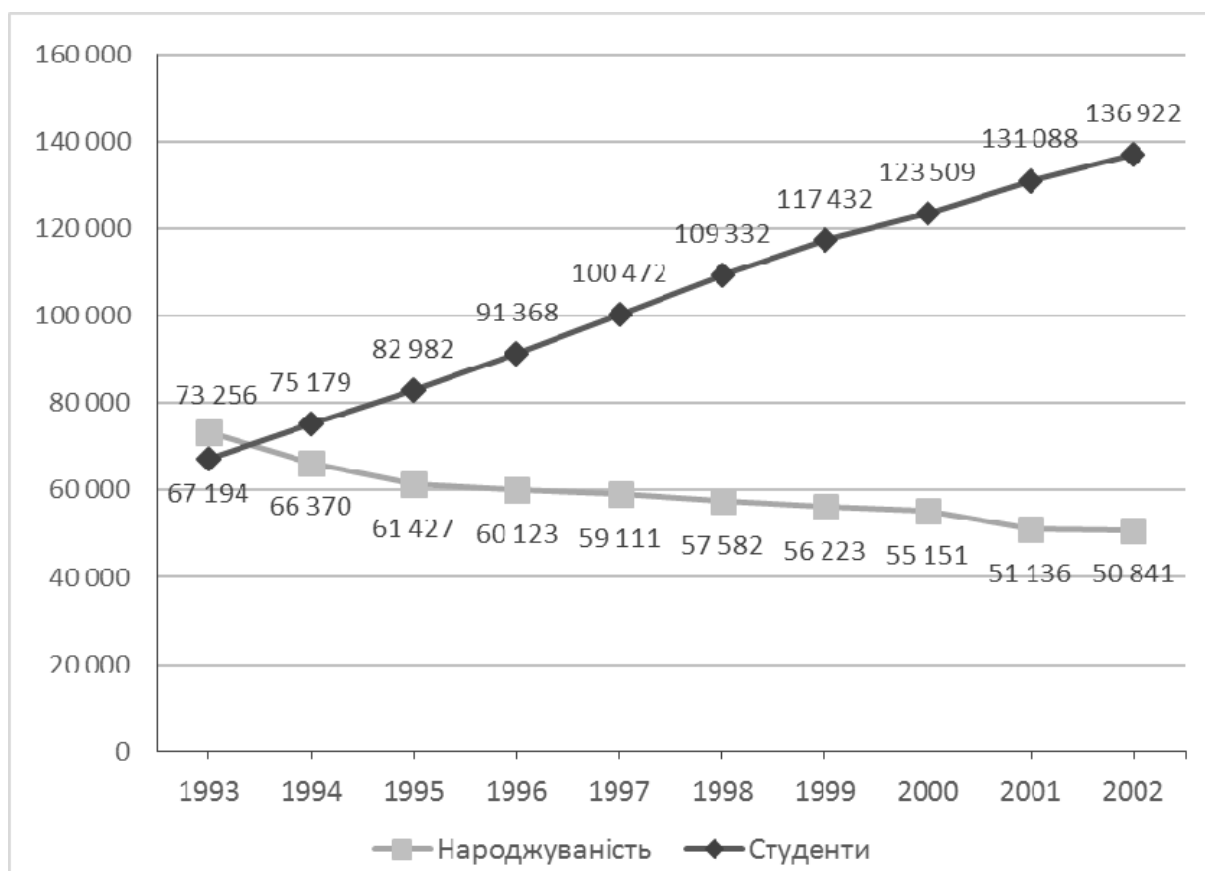

Рис. 1.8. Динаміка збільшення кількості студентів та зменшення рівня народжуваності в Словаччині за період 1993–2002 рр.

Джерело: [309, с. 14].

Важливим історичним чинником розвитку іншомовної освіти у Словаччині є підписання Болонської декларації 1999 р. і вступ до Європейського Союзу 2004 р. У червні 1999 р. Словаччиною було підписано Болонську декларацію та визначено курс на інтеграцію в європейський освітній простір [339]. Підписання декларації сприяло реформуванню вищої освіти, зокрема вищої гуманітарної, розширенню можливостей академічної мобільності для студентів з метою поглиблення знань про культуру країни, мова якої вивчається у словацькому вищому

навчальному закладі, удосконаленню змісту підготовки та активному впровадженню європейської тематики у процес іншомовної освіти у словацьких університетах. Вступ Словаччини 2004 р. у Європейський Союз прискорив процес реформування вищої освіти, сприяв налагодженню торговельних і дипломатичних зв'язків із країнами ЄС, здійсненню міжнародних обмінів студентами, що реалізується у рамках ініціатив і проектів Ради Європи для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Серед історичних чинників впливу на розвиток іншомовної освіти в Словаччині слід зазначити Лісабонську Конвенцію 1997 р. [93], розроблену та ухвалену під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО, у якій визначено напрями визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні. Словаччина приєдналась до Лісабонської Конвенції 1.09.1999 р. Уряд СР у 2005 р. ухвалив Стратегію конкурентоздатності Словаччини до 2010 р. (Лісабонська стратегія для СР) та план її реалізації [347]. Також було затверджено план заходів щодо розвитку системи вищої освіти.

Сучасні тенденції розвитку іншомовної освіти в Словацькій Республіці пов'язані з реформуванням вищої освіти в країні та процесами інтернаціоналізації вищої освіти та науки. При цьому важливо відзначити, що стратегічним напрямом реалізації Болонського процесу, який підтримано на державному рівні у Словацькій Республіці, є забезпечення умов навчання впродовж життя. Нормативною основою щодо реалізації концепції навчання впродовж життя став Закон «Про навчання впродовж життя», схвалений парламентом Словаччини у 2009 році. Для забезпечення неперервного навчання у Словацькій Республіці реалізуються європейські та національні проекти. Наприклад, Словаччина 2007 р. долучилась до проекту Європейського Союзу в сфері науки та освіти «Програма навчання впродовж життя» з реалізацією протягом 2007–2013 рр. [77, с. 131; 306]. Завдяки цьому підвищився рівень мобільності студентської молоді та викладацького складу. Вищі навчальні заклади розширюють коло

партнерських стосунків з університетами інших країн, долучаючись до спільних міжнародних проектів. У цьому контексті зазначимо такі програми та проекти: Leonardo da Vinci, Erasmus, Grundtvig, Jean Monnet та ін. В результаті проведених заходів підвищилась конкурентоспроможність та відкритість словацьких університетів [79, с. 22].

Шляхом аналізу сукупності соціокультурних та історичних чинників ми дійшли висновків щодо їхнього впливу на розвиток професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах, а саме: 1) урахування соціокультурної складової у структуруванні змісту вищої гуманітарної освіти; 2) суб'єктивізація освітнього простору; 3) забезпечення успішного професійного спілкування в умовах освітнього полікультурного простору вищого навчального закладу; 4) спрямування процесу навчання в університеті на формування у студентів навичок толерантної міжкультурної взаємодії.

Висновки до першого розділу

Проаналізовано та систематизовано наукові праці словацьких учених із проблем розвитку іншомовної освіти на сучасній словацькій території за трьома групами: публікації, у яких розкрито окремі аспекти професійної іншомовної підготовки спеціалістів гуманітарної галузі у Словаччині (висвітлено методи навчання іноземним мовам; узагальнено особливості становлення системи іншомовної освіти на території сучасних словацьких земель та її функціонування на сучасному етапі); роботи, в яких розглянуто проблеми та перспективи розвитку системи словацької вищої освіти; студії узагальнювального характеру, у яких проблему іншомовної підготовки кадрів осмислено опосередковано (з'ясовано умови проживання іммігрантів на словацькій території; мовне й етнічне різноманіття краю). Розглянуто праці українських дослідників-

компаративістів, векторами наукового пошуку яких слугували особливості підготовки фахівців у зарубіжних країнах та Україні, а також певні питання професійної підготовки спеціалістів у словацьких університетах.

У контексті вирішення задекларованих у дисертації завдань і за допомогою загальнонаукового методу аналізу схарактеризовано базові поняття дослідження (іншомовна підготовка; професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини й ін.). Це дало змогу визначити професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах як цілеспрямований відкритий динамічний процес навчання студентів гуманітарних спеціальностей, який відзначається єдністю мети, структури та змісту освіти; передбачає вивчення іноземної мови та культури з урахуванням теоретичних засад документа «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання»; в якому результату підготовки досягають шляхом оволодіння знаннями та практичними навичками обраної спеціальності та спеціалізації.

Схарактеризовано законодавче забезпечення врегулювання системи вищої гуманітарної освіти Словаччини. Законодавчою основою системи вищої освіти Словаччини є Закон «Про вищі школи» (č. 131/2002) та Постанова Міністерства освіти Словацької Республіки «Про кредитну систему навчання» (č. 614/2002). Підґрунтям мовної політики держави виступають ідеї «Національної програми виховання і освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15–20 років» (проект «Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15–20 rokov», 2001–2002 р.р.). Закон «Про державну мову Словацької Республіки» (Zákon o štátnom jazyku Slovenskej republiky, č. 270/1995) забезпечує офіційний статус словацької мови. Закон «Про мови національних меншин» (Zákon o používání jazykov národnostných menšín, č.184/1999) надає правовий статус мовам національних меншин. Концепція викладання іноземних мов у початкових і середніх школах (Konceptie

vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, 2007 p.) заохочує до вивчення іноземних мов із раннього віку та протягом життя.

Для розуміння закономірності розвитку іншомовної освіти на сучасній словацькій території, осмислення особливостей побудови змісту професійного навчання спеціалістів гуманітарного профілю на сучасному етапі в дослідженні простежено процес поступового формування мовної освіти університетського рівня в історичній ретроспективі.

Визначено чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини. Розмежовано соціокультурні (сприятливі соціально-економічні умови для значного притоку іммігрантів; етнічне розмаїття; різні мовні та релігійні вподобання) та історичні (політика мадяризації; розпад Чехословаччини та створення 1993 р. самостійної Словацької Республіки; визнання Словаччиною загальних тенденцій розвитку європейської освіти; підписання Болонської декларації 1999 р. і вступ до Європейського Союзу 2004 р., прагнення долучитися до загальноєвропейських інтеграційних процесів; налагодження торговельних і дипломатичних зв'язків із країнами ЄС, здійснення міжнародних обмінів студентами, реалізовуваних у рамках ініціатив і проектів Ради Європи, для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю; реформування системи освіти; Лісабонська Конвенція 1997 р., розроблена та ухвалена під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО, у якій визначено напрями визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні) чинники. Шляхом аналізу сукупності соціокультурних та історичних чинників зроблено висновок щодо їхнього впливу на формування змісту іншомовної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей на землях сучасної Словаччини. Проаналізовано навчальні плани підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах, визначено особливості змісту їхньої професійної іншомовної підготовки з урахуванням положень мовної політики краю, історичних фактів, європейських пріоритетів.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що формування мовної картини Словаччини відбувалося за умов впливу геополітичних і державотворчих процесів, суспільно-політичних перетворень у країні в ході її історичного розвитку. Відтак, Словаччина постала як полікультурна, багатонаціональна та мультлінгвальна держава. Оволодіння словацькими студентами гуманітарних спеціальностей іноземними мовами й іншомовною культурою є важливим для успішної співпраці з громадянами інших країн в умовах єдиного європейського політичного, економічного й освітнього простору, запорукою міжетнічної толерантності. Констатовано про необхідність дослідження організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; форм, методів, підходів до навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей для виконання цілісного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах.

Основні наукові результати розділу викладено у публікаціях автора [206; 208; 209; 211; 212; 213; 217; 218; 220; 222].

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ У ВНЗ СЛОВАЧЧИНИ

У розділі схарактеризовано організаційні засади, зміст професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; окреслено форми, методи, підходи до навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей; розкрито механізми забезпечення якості навчання.

2.1. Організаційні засади професійної іншомовної підготовки у словацьких університетах

На сучасному етапі розвитку словацького суспільства у науці й освітній практиці значна увага приділяється питанням професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Навчальні програми підготовки фахівців гуманітарного профілю містять три категорії предметів, об'єднані відповідно до Постанови «Про кредитну систему навчання» [350]: 1) обов'язкові (кожен студент має опанувати дисципліни для успішного завершення навчання на відповідному етапі підготовки за фахом); 2) обов'язкові дисципліни за вибором (студент обирає відповідні навчальні дисципліни зі списку запропонованих); 3) рекомендовані за вибором (студент може вивчати додатково предмети, обравши їх зі списку дисциплін, запропонованих в університеті).

Підготовка фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах передбачає трирічні бакалаврські та дворічні магістерські програми навчання (для денної форми).

Словацька система вищої освіти на сучасному етапі відповідає загальноєвропейській системі та є органічною складовою частиною системи освіти в країні (рис. 2.1).

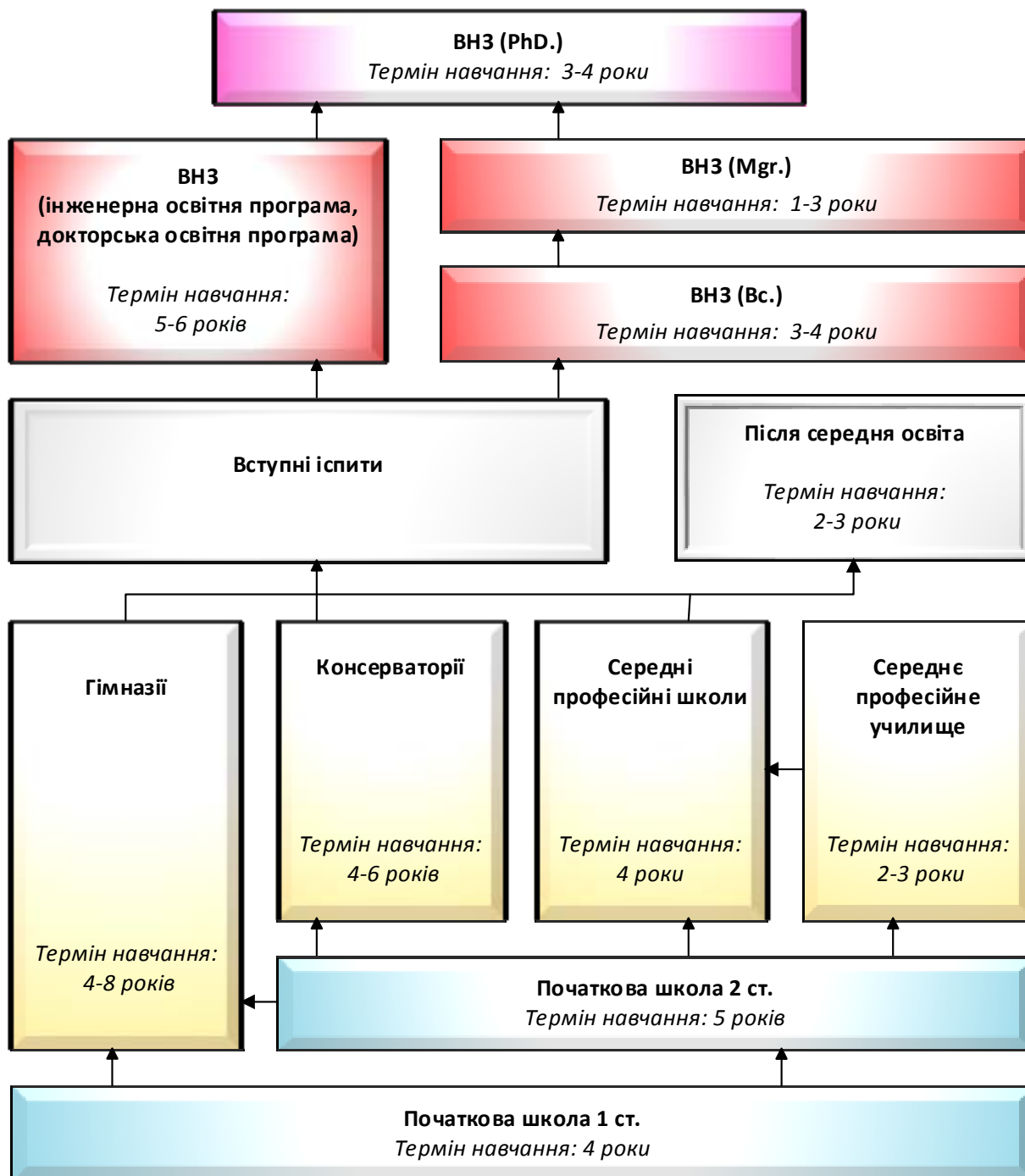

Рис. 2.1. Система освіти в Словаччині.

Джерело: [257].

Обсяг навчального навантаження, облікованого в кредитах, впродовж одного навчального року для денної форми навчання складає 60 кредитів, для заочної – 48 кредитів [78, с. 18–19; 359, с. 3552–3553]. Обсяг навантаження за бакалаврською освітньою програмою складає в словацьких вишах 180 кредитів, за магістерською – 60 кредитів на рік, а за докторською – 180–240 кредитів [61, с. 266-267; 78, с. 19].

Кредитний розподіл між навчальними дисциплінами може мати різне співвідношення. Для прикладу проаналізовано підготовку фахівців гуманітарного профілю на філософському факультеті Університету Коменського в м. Братислава. Кредитний розподіл у рамках бакалаврської програми підготовки фахівців гуманітарного профілю за спеціалізацією «Англійська мова та культура в комбінації» (спеціальність: «Письмовий та усний переклад») за 2015/2016 н.р. визначався таким співвідношенням: обов'язкові дисципліни містять два блоки (Блок – «Базові дисципліни з перекладу» з мінімальною кількістю кредитів: 39; блок – «Англійська мова та культура» з мінімальною кількістю кредитів: 51) з мінімальною кількістю кредитів 90; обов'язкові дисципліни за вибором представлені чотирма блоками навчальних предметів (блок – «Обов'язкові дисципліни з перекладу за вибором», блок – «Мова та лінгвістика», блок – «Усний та письмовий переклад», блок – «Література та культура»); кількість кредитів, вказаних у блоці «Бакалаврська робота із захистом», дорівнює 12 (додаток Л.4).

Кредитний розподіл між навчальними предметами на філософському факультеті Університету Коменського в м. Братислава у рамках магістерської програми підготовки фахівців гуманітарного профілю за спеціалізацією «Англійська мова та культура в комбінації» (спеціальність: письмовий та усний переклад) за 2015/2016 н.р. визначався таким співвідношенням: обов'язкові дисципліни містять два блоки (блок – «Базові дисципліни з перекладу» з мінімальною кількістю кредитів: 5; блок – «Англійська мова та культура» з мінімальною кількістю кредитів:

19) з мінімальною кількістю кредитів 24; обов'язкові дисципліни за вибором представлені чотирма блоками навчальних предметів (блок – «Дисципліни з перекладу», блок – «Лінгвістика», блок – «Англійська мова та культура», блок – «Література та культура»); кількість кредитів, вказаних у блоці «Захист дипломної роботи», дорівнює 15, а блок «Державні іспити» представлений двома екзаменами («Англійська філологія» та «Письмовий та усний переклад») з мінімальною кількістю кредитів: 6 (додаток Л.5).

На сучасному етапі в Словаччині професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю здійснюється у вищих навчальних закладах. Для прикладу розглянуто акредитовані навчальні програми, за якими здійснюється підготовка фахівців гуманітарного профілю спеціальності «Письмовий та усний переклад» у Словаччині. З'ясовано, що п'ять громадських університетів готують фахівців з перекладу. В кожному з проаналізованих вищих навчальних закладів перелік акредитованих навчальних програм відрізняється (додаток В). Так, у Пряшівському університеті (м. Пряшів) на філософському факультеті навчання іноземним мовам та культурам здійснюється у поєднанні за акредитованими навчальними програмами: угорська мова та культура (в комбінації), англійська мова та культура (в комбінації), французька мова та культура (в комбінації), українська мова та культура (в комбінації) та ін. В Університеті Коменського (м. Братислава) на філософському факультеті вибір навчальних програм значно ширший та професійна іншомовна підготовка нерозривно пов'язана з культурою, студенти можуть також вивчати транслятологію (PhD).

В Університеті Коменського станом на 2017 р. акредитовані такі навчальні програми: англійська мова та культура (в комбінації), болгарська мова та культура (в комбінації), французька мова та культура (в комбінації), хорватська мова та культура (в комбінації), угорська мова та культура (в комбінації), німецька мова та культура (в комбінації), польська

мова та культура (в комбінації), румунська мова та культура (в комбінації), фінська мова та культура (в комбінації), португальська мова та культура (в комбінації) та ін.

В Університеті Костянтина Філософа в м. Нітра навчання студентів проводиться на двох факультетах: факультеті центрально-європейських досліджень та на філософському факультеті. Навчальними програмами передбачена підготовка фахівців, які володіють іноземними мовами на професійному рівні. Слово «культура» є складовою назв більшості акредитованих навчальних програм. З'ясовано, що в Університеті Матея Бела в Банській Бистриці перелік навчальних програм, опанування змісту яких передбачає професійну іншомовну підготовку, – найбільший серед проаналізованих вишів. Особливістю підготовки фахівців гуманітарного профілю у цьому ВНЗ є те, що в Університеті Матея Бела студенти мають можливість вивчати іноземну мову, культуру, прикладну етику, філософію, історію (акредитовані навчальні програми: прикладна етика – німецька мова та культура, філософія – французька мова та культура, філософія – німецька мова та культура, французька мова та культура – історія, англійська мова та культура – прикладна етика, історія – німецька мова та культура). Особливістю професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Університеті Павла Йозефа Шафарика в м. Кошице є навчання спеціалістів для роботи у європейських установах для застосування набутих впродовж навчання знань у сфері економіки (акредитовані навчальні програми: англійська та французька мови для європейських інституцій і економіки, англійська та німецька мови для європейських інституцій і економіки) [299].

Організація процесу навчання у кожному словацькому університеті узгоджується з положеннями Статуту щодо розподілення навчального навантаження. Варто вказати, що зазвичай навчання студентів бакалаврату та магістратури розпочинається у першому семестрі або триместрі

академічного року, водночас навчання за академічною програмою PhD може починатись з другого семестру або другого/третього триместру [298].

Процес навчання впродовж року розподілено на два семестри або на три триместри [259]. Зміст навчальних програм на різних факультетах гуманітарного профілю відрізняється [267, с. 242].

Аналіз специфіки організації процесу підготовки студентів у словацьких університетах дав змогу визначити основні критерії вступу та навчання у вищих навчальних закладах Словаччини, що є актуальними сьогодні. Загальновизнаною умовою щодо вступу до словацького вищого навчального закладу є наявність документу про повну шкільну освіту та наявність базових знань з обраного напрямку підготовки, що перевіряються за допомогою іспитів при вступі до університету. Вступні випробування відрізняються відповідно до напрямку підготовки (наприклад, може бути запропонований усний або письмовий тест для визначення рівня знань абітурієнта). Рішення про вступ приймається з урахуванням попередніх досягнень учнів (до уваги береться середній бал атестату або тільки оцінки з профільних предметів) та результатів вступних випробувань, або іноді тільки результати вступних іспитів [259]. Як правило, для вступу до вищого навчального закладу в Словаччині з метою здобуття фаху перекладача необхідно скласти іспит з іноземної мови (англійської, німецької, французької або російської). Деякі університети беруть до уваги рівень складання іспиту з іноземної мови по закінченню школи або вимагають сертифікати міжнародного зразка, що підтверджують знання абітурієнта (наприклад, FCE) [267, с. 242].

Випускники, які успішно завершили навчання у магістратурі галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» та суміжних галузей знань, зокрема галузі «Гуманітарні науки», можуть скласти ригорозний іспит на здобуття звання доктора (PhDr.). Цей іспит включає захист ригорозної роботи, тема якої узгоджується із деканом відповідного факультету вищого навчального закладу. Рекомендований обсяг ригорозної роботи

складає 70–90 сторінок (126000-162000 знаків). До захисту приймаються ригорозні роботи у двох примірниках та в електронному вигляді. Опоненти ригорозної роботи відсилають відгуки у деканат відповідного факультету університету не пізніше, ніж за 7 днів до початку захисту. Відгуки відсилаються електронною поштою. Ригорозний екзамен проводиться в усній формі та складається з двох частин: захист роботи зі спеціальності та екзамен, ціллю якого є перевірка рівня теоретичних знань кандидата. Обговорення оцінки за іспит відбувається на закритому засіданні комісії в день іспиту. Голова комісії публічно оголошує результат («задовільно»/ «незадовільно») за обидві частини іспиту. Після успішного складання іспиту університет видає диплом доктора філософії (PhDr.) [342]. Зазначимо, що на філософському факультеті Університету Коменського в м. Братислава студенти можуть скласти ригорозний іспит та готувати ригорозну роботу за такими гуманітарними спеціальностями: археологія, архівництво, історія і теорія мистецтва, естетика, філософія, історія, класичні мови, музикознавство, музеєзнавство, неслов'янські мови та культури, східні мови та культури, релігієзнавство, слов'янські мови та літератури, словацька мова та література [343].

Програми навчання для студентів гуманітарного профілю словацьких університетів відрізняються. Студенти можуть вивчати іноземну від двох до чотирьох разів на тиждень залежно від того, перша чи друга іноземна мова вивчається. На різних факультетах тривалість професійної іншомовної підготовки складає два-вісім семестрів. Це залежить від того, які вимоги висуваються до складання державного іспиту [267, с. 243].

Для стандартизації вищої гуманітарної освіти в Словаччині передбачено змістові описи (*opis študijného odboru*) навчальних спеціальностей. Система професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини включає вимоги до рівня знань студентів, які навчаються за однією з акредитованих освітніх програм. Для прикладу розглянемо змістовий опис спеціальності

«Письмовий та усний переклад» (слов. opis študijného odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo) (додаток И) [325], який містить інформацію про професійний профіль випускника, тривалість і обсяг освітньої програми, ключові результати навчання, а також положення про екзамени, вимоги до успішного оволодіння фахом [323; 324; 325]. Змістовий опис надає інформацію щодо базових умов професійної стандартизації та спеціалізації професії перекладача, що є важливою умовою успішної реалізації випускника на ринку праці. У змістовому описі навчальної спеціальності з підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у сфері перекладу зазначено кваліфікаційні рівні вищої освіти та стандартну тривалість навчальних програм. У цьому документі обґрунтовано потребу в підготовці фахівців зазначеної спеціальності. Зокрема наголошено на необхідності ефективної професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю, здатних здійснювати міжкультурну комунікацію на основі отриманих знань, усвідомлювати культурні цінності свого та інших народів для ефективної професійної діяльності в межах ЄС та за кордоном. У змістовому описі подано перелік країн та університетів із подібними навчальними спеціальностями за кордоном (Чехія – Карлів університет у місті Празі, Австрія – Віденський університет та Грацький університет, Нідерланди – Амстердамський університет, Швейцарія – Женевський університет, Ізраїль – Тель-Авівський університет, Болгарія – Софійський університет святого Климента Охридського, Польща – Ягелонський Університет у Кракові та ін.); вказано суміжні спеціальності («Словацька мова та література», «Неслов'янські мови та літератури», «Іноземні мови та культури», «Викладання академічних предметів»); викладено зміст навчальної спеціальності (додаток И).

Адаптація навчальних програм та планів до вимог Болонської декларації призвела до структурної перебудови змісту підготовки фахівців. Ключовим принципом конструювання змісту словацьких навчальних планів і програм у системі вищої гуманітарної освіти є модульний

принцип, орієнтований на послідовність і неперервність оволодіння фахом, індивідуалізацію навчання. Відбір дисциплін для вивчення та послідовність їх розподілу за роками навчання при складанні навчальних планів здійснюється з урахуванням провідних принципів навчання, а саме: усебічного гармонійного розвитку особистості; оптимального співвідношення фундаментальних і спеціальних дисциплін; міжпредметних зв'язків; можливостей варіації кількості обов'язкових за вибором та інших дисциплін за вибором; узгодження обсягу навчальної інформації із бюджетом часу студентів; мінімізації у відборі змісту навчально-наукової інформації для навчальної дисципліни; наступності, що означає врахування попереднього рівня і можливості продовження навчання на наступному рівні вищої освіти (бакалавр, магістр); гнучкості.

Навчальні матеріали для студентів гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини ретельно готуються викладачами. Першокурсники зазвичай навчаються за підручниками англійських та американських авторів (видавництва British/American Publishing Houses). Крім навчальних посібників, студентам пропонуються тексти та статті з газет та журналів, Інтернет-ресурси [267, с. 243].

Організація процесу зарахування іноземних абітурієнтів не відрізняється від вимог, які встановлені для громадян Словаччини. Рішення про зарахування до вищого навчального закладу, як правило, приймається на основі середнього балу атестату (свідоцтва про повну середню освіту) та результатів вступних іспитів. Деякі факультети словацьких університетів беруть до уваги тільки результати вступних іспитів, які відрізняються залежно від обраної спеціальності та можуть прийматися в письмовій або усній формі (наприклад, у вигляді письмового тесту). Вимоги до зарахування студентів у словацькі університети пояснюються на підготовчих курсах при вищих навчальних закладах. Абітурієнтам з інших країн пропонуються курси словацької мови. Критерії прийому встановлюються кожним факультетом. Інформація щодо

навчальних програм, викладання яких ведеться словацькою або англійською мовою, надається на сторінках міжнародних відділів університетів та факультетів, у мережі Інтернет [180].

Міжнародний контент діяльності вищих навчальних закладів підтримує участь студентів гуманітарного профілю у міжнародних програмах (Socrates II; Leonardo da Vinci II; CEEPUS (Central European Exchange Programme for University Studies); Fulbright Scholarship for Graduate Studies in the Slovak Republic for U.S. Citizens) [259], що сприяє вдосконаленню знань іноземних мов та культур.

Отже, здійснений аналіз організаційних засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах продемонстрував зорієнтованість процесу навчання на послідовність та неперервність оволодіння фахом.

Наступним елементом наукового дослідження є аналіз змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах.

2.2. Зміст професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю

Основою професійної діяльності фахівців гуманітарного профілю є теоретичні знання, отримані студентами у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах, практичні уміння та навички. Навчальні програми та плани словацьких університетів визначають зміст професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. Навчальний план є одним із нормативних документів вищого навчального закладу Словаччини, оскільки забезпечує основу змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Варто зазначити, що характеристики змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини та здійсненню системного педагогічного дослідження цієї проблеми сприяли наукові узагальнення українських учених. В межах нашої дисертаційної роботи ми використовували ідеї наукових праць таких науковців, як Т. Боднарчук (розвиток білінгвальної освіти в Австрії) [16], В. Гаманюк (іншомовна освіта Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів) [33], Л. Гульпа (тенденції розвитку іншомовної освіти в середніх навчальних закладах Угорської Республіки) [41], О. Кузнецова (розвиток мовної освіти в середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії) [102], О. Лазаренко (тенденції становлення і розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії) [105], О. Максименко (особливості організації навчання іноземних мов у вищій школі країн Західної Європи) [114], М. Тадеєва (особливості розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах ЄС) [183] та ін.

Зміст професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини на бакалаврському рівні надає ґрунтовні знання передусім у теоретичній площині, а підготовка магістрів є логічним поєднанням теоретичної та практичної підготовки, передбачає поглиблення змісту навчання студентів гуманітарних спеціальностей.

Як свідчить аналіз навчальної документації з підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах м. Братислава, м. Нітра, м. Пряшів, м. Банська Бистриця, м. Кошице, у цих вищих навчальних закладах здійснюється професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю. На прикладі діяльності Університету Коменського в м. Братислава охарактеризовано навчальні програми підготовки фахівців у сфері перекладу, що забезпечують професійну іншомовну підготовку студентів. Визначено, що зміст навчання дозволяє отримати знання про

культуру країн, мова яких вивчається. Культурний аспект такої підготовки зреалізовано як за допомогою спеціальних модульних блоків (блоки: «Англійська мова та культура», «Література та культура» акредитованої навчальної програми «Англійська мова та культура і комбінації» спеціальності «Письмовий та усний переклад» за 2015/2016 н.р.; Університет Коменського в м. Братислава) навчальних планів бакалаврського або магістерського рівнів (додаток Л.4, Л.5) [327; 328], так і під час викладання дисциплін («Популярна культура англофонних територій», «Художня культура Австралії та Нової Зеландії», «Лінгвокультурні аспекти дискурсу» [327; 328]), що містять інформацію про культуру мови, історію, мистецтво, лінгвокультурні аспекти дискурсу. Науковий аспект підготовки представлено самостійною підготовчо-дослідницькою роботою з написання бакалаврських та магістерських робіт згідно з рекомендаціями, які надають викладачі під час проведення семінарських занять циклу обов'язкових навчальних дисциплін («Семінар з написання бакалаврської роботи»; «Семінар з написання дипломної роботи» – для магістрів [327; 328]).

Структура типового навчального плану підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах містить інформацію про назву предметів, мінімальну кількість кредитів для кожного блоку навчальних дисциплін, шифри предметів, кількість кредитів на предмет, рік вивчення предмета (наприклад: перший, другий), семестр (літній, зимовий), прізвище викладача кожної дисципліни, вказівки щодо вибору дисциплін з переліку обов'язкових дисциплін за вибором, перелік обов'язкових дисциплін, обов'язкових дисциплін за вибором, інших дисциплін за вибором; екзамени та необхідність захисту дипломної роботи.

Нині професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю можлива на засадах компетентнісного підходу у поєднанні з принципом міжкультурної освіти. У вищій гуманітарній освіті Словаччини

діалог культур або міжкультурний діалог є важливим принципом реалізації міжкультурного підходу в освіті. Вищу гуманітарну освіту фахівців гуманітарного профілю (спеціальності: іноземні мови та культури, письмовий та усний переклад та ін.) у Словаччині вважаємо міжкультурною, адже вона поєднує лінгвістичні та соціокультурні чинники на рівні організації навчання та структурування змісту навчальних планів. З огляду на зазначене вважаємо доцільним здійснити аналіз реалізації міжкультурного підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини.

Міжкультурний підхід передбачає формування у студентів почуття емпатії та толерантності, сприяє усвідомленню соціокультурних реалій [98]. Вдосконалення професійної іншомовної підготовки здійснюється шляхом організації освітнього процесу з базуванням на міжкультурному підході та сприяє формуванню таких міжкультурних умінь та навичок: сприймати прояви інших культур і здатність визначити й використовувати різні стратегії для спілкування з їх представниками; виконувати роль посередника, тобто вміти пояснити культурні особливості представникам рідної та іноземної культур; порівнювати рідну й іноземну культури; розв'язувати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації; запобігати проявам стереотипів у взаємовідносинах [56; 115].

Важливо відзначити, що компетентнісний та комунікативний підходи використовуються у процесі професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах. Вважаємо за доцільне надати їм характеристику.

Компетентнісний підхід в галузі навчання іноземних мов, на думку української дослідниці О. Першукової, застосовується як спроба привести у відповідність потреби особистості інтегруватися в суспільство та потреби суспільства «використовувати потенціал кожної особистості для забезпечення свого економічного, культурного і політичного саморозвитку» [147].

Комунікативний підхід є орієнтованим на вивчення мови через спілкування (передача та повідомлення інформації пізнавального характеру, обмін знаннями, навичками та вміннями в процесі мовної взаємодії двох або більше людей) [15; 89, с. 29]. В ньому поєднуються: сприйняття мови в процесі навчання як засобу спілкування; використання рідної мови студентів для розкриття значення навчального матеріалу; розвиток усного мовлення при вивченні іноземної мови; вивчення граматики в мовних моделях, що сприяють кращому засвоєнню мови. Навчання іноземним мовам на основі комунікативного підходу характеризується активним обміном інформацією у системі «викладач-студент»; інтеграцію мовних навичок у вивчення професійної лексики; розширенням самостійності; активізацією іншомовного сприймання; контекстуалізацією мовного матеріалу, який реалізується через різні технології (презентації, рольові ігри та ін.); аналізом соціуму, в якому відбувається навчання [15; 91; 235].

Здійснений аналіз навчальних планів підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини дозволив з'ясувати, що структура навчальних планів є подібною у всіх проаналізованих університетах та складається з обов'язкових предметів, обов'язкових предметів за вибором та вибіркових дисциплін. Для визначення особливостей змісту професійної іншомовної підготовки студентів та його впливу на формування фахових компетенцій майбутніх фахівців гуманітарного профілю нами проаналізовано навчальні плани підготовки фахівців гуманітарного профілю із спеціальностей «Англійська мова та культура в комбінації», «Письмовий та усний переклад», «Етика», «Історія», «Словацька мова та література».

Так, майбутні фахівці гуманітарного профілю бакалаврського рівня, які вчаться в Університеті Коменського в м. Братислава за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» (спеціалізація «Англійська мова та культура в комбінації») [327] мають можливість отримати диплом

бакалавра по завершенні трирічного терміну навчання за умов отримання ними 180 кредитів ECTS. Особливістю програми підготовки бакалавра та магістра в університетах Словаччини є можливість обирати обов'язкові дисципліни за вибором та отримувати відповідну, визначену навчальним планом, кількість кредитів: як правило – 3 або 4 кредити на один предмет. Очевидно, завдяки наявності значної частини дисциплін за вибором у планах навчання бакалаврів та магістрів в університетах Словаччини студент, обираючи предмети з модульних блоків для вивчення за власним бажанням та згідно з власними інтересами, вмотивований до вивчення цих дисциплін, що сприяє результативності опрацювання матеріалу та ґрунтується на холістичному підході до процесу підготовки кадрів.

Контент-аналіз навчальних дисциплін з підготовки фахівців гуманітарного профілю бакалаврського рівня за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» (додаток Л.4) [327] дозволив визначити основні змістові особливості цього напрямку підготовки. У навчальному плані представлено перелік дисциплін власне лінгвістичної підготовки: «Фонетика та фонологія», «Розділи зі вступу до мовознавства», «Морфологія та синтаксис», «Лексикологія та лексикографія», «Фразеологія». Призначенням цих дисциплін є ознайомлення студентів із основами лінгвістики як науки про мову та з основами мовознавчого фаху; засадовими принципами фонетики (науки про звуковий склад мови) та фонології (науки, що дає змогу зрозуміти структуру звукового складу мови та її функціонування у мовній системі світу); морфології (науки про явища, що характеризують граматичну природу слова) та синтаксису (розглядає словосполучення та речення, їх будову та типи); лексикології (науки про словниковий склад мови) та лексикографії (науки про укладання словників); а також фразеології (науки, що вивчає лексично неподільні поєднання слів).

Водночас приділяється увага характеристиці мови як соціального явища, виявленню впливу економічного та політичного факторів на її

розвиток («Вступ до економіки та економічної термінології», «Політична географія»). Соціокультурний аспект змісту навчання дає змогу студентам отримати країнознавчі знання про культуру країни, мова якої вивчається (знання економіки, державного устрою, історії та ін.) [65]. Особливістю змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у бакалавраті словацького університету є наявність значної кількості навчальних дисциплін, які концентрують увагу студентів на вивченні іноземної мови в історичному ракурсі («Історія англійської мови», «Історія та факти Великобританії», «Історія та факти США до кінця XIX століття», «Історія Канади XX століття») та дослідженні її сучасного стану («Факти (реалії) Канади»), «Факти (реалії) Нової Зеландії»), що дозволяє пізнати мову як динамічне явище, з'ясувати чинники впливу на її розвиток, визначити причини різних мовних трансформацій. Важливим аспектом підготовки фахівців гуманітарного профілю за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра в університетах Словаччини є професійна іншомовна підготовка студентів у контексті загальної мовної картини світу, її вузько функціональному значенні: діалектному та стильовому («Американська англійська», «Британська англійська», «Стилістична інтерпретація тексту»). Означені вище навчальні дисципліни мають пізнавальне значення, є складовими когнітивного компонента змісту підготовки бакалавра.

Значною є кількість навчальних дисциплін з професійної іншомовної підготовки для практичного оволодіння навичками перекладу («Транслятологія», «Вступ до процесу перекладу», «Семінар з перекладу з англійської мови», «Послідовний переклад з англійської мови», «Послідовний переклад на англійську мову», «Навчання послідовному перекладу», «Вступ до художнього перекладу»). Ці навчальні дисципліни чітко зорієнтовані на активне оволодіння іноземною мовою для роботи перекладачем.

Комунікативний аспект професійної іншомовної підготовки бакалаврів виявляється насамперед при опануванні змісту курсу «Риторика» – філологічної дисципліни, що вивчає мистецтво мови, правила побудови художньої мови, ораторське мистецтво, а також курсу «Ситуаційна діалогічна англійська мова».

Узагальнюючи характеристику змісту лінгвістичної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю бакалаврського рівня (навчальна програма: англійська мова та культура в комбінації) в Університеті Коменського в м. Братислава, варто зазначити про активне використання міжкультурного підходу в процесі вивчення іноземної мови в контексті розуміння її як засобу взаємодії в умовах освітньої та культурної інтеграції народів світу та засобу конструктивного полілогу в державі, а також виховання ціннісного ставлення до культурної та мовної інакшості [9, с. 151] («Міжнародні реалії, європейські інституції, система закладів ЄС», «Культура мови та лексикологія», «Популярна культура англофонних територій»). Приділяється увага розумінню та використанню мови як засобу спілкування. Однак основним у професійній іншомовній підготовці фахівців гуманітарного профілю є компетентнісний підхід. Вважаємо, що в процесі навчання формуються лінгвістична та соціокультурна компетенції.

Не менш ґрунтовною є професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю бакалаврського рівня (навчальна програма: англійська мова та культура в комбінації) в Університеті Коменського в м. Братислава в літературознавчому аспекті. Однак, на відміну від підготовки фахівця у вітчизняному вищому навчальному закладі, що охоплює добре структуроване за періодами оволодіння зарубіжною літературою, словацькі студенти вивчають навчальні дисципліни, зміст яких пов'язаний лише з окремими, але особливо значущими для розвитку світового літературного процесу періодами («Теорія та історія британської літератури», «Американська література до

кінця XIX століття», «Вступ до канадської літератури», «Англійський роман XVIII століття», «Британські романи XX та XXI століття», «Англійський міський роман», «Англійська література для дітей та юнацтва»).

Підвищенню рівня мотивації студентів щодо оволодіння літературною складовою філологічного фаху сприяють навчальні дисципліни, які стосуються аналізу окремих літературних жанрів («Англійський роман XVIII століття», «Англійський міський роман», «Англійська література для дітей та юнацтва»).

Оволодіння літературним фахом передбачає й набуття певних умінь і навичок. Зокрема навички писати твори («Творче письмо (письменницька творчість)», «Академічне письмо»), працювати з текстом («Навчання роботі з текстом»), майстерно впливати на аудиторію та володіти нею за допомогою ораторського виконання текстів художніх творів («Риторика»).

Дослідницькі вміння формуються у студентів під час вивчення курсу «Семінар з написання бакалаврської роботи».

Важливою формою організації навчання бакалавра в університетах Словаччини є семінари. Навчання бакалаврів у словацьких університетах здійснюється в умовах кредитно-модульної організації освітнього процесу, виставлення підсумкової оцінки з кожної навчальної дисципліни під час заліку чи іспиту супроводжується нарахуванням кредитів ECTS за вчасне виконання студентом різних видів робіт, відвідування лекцій та семінарів й активну участь у них.

Завершальним етапом навчання на бакалавраті є підготовка та захист бакалаврської роботи. Випускники бакалаврату мають право вступу до магістратури. З цією метою відбувається запис на подальше навчання. Така процедура є можливою, коли всі навчальні курси вивчені і бакалаврська робота успішно захищена.

Проведений аналіз змісту фахової підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю бакалаврського рівня в університетах Словаччини

(на прикладі Університету Коменського в м. Братислава; навчальної програми: англійська мова та культура в комбінації), дозволяє констатувати, що студенти цього освітнього рівня отримують ґрунтовну професійну іншомовну підготовку на основі оволодіння змістом лінгвістичних дисциплін, дисциплін літературознавчого спрямування; приділяється увага проблемам мовної політики. Університетами СР накопичено позитивний досвід з професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю бакалаврського рівня на основі комунікативного підходу, що може бути використано вітчизняними університетами для формування особистості майбутнього фахівця гуманітарного профілю.

Показовим є досвід СР щодо активного використання міжкультурного підходу до формування особистості майбутнього фахівця гуманітарного профілю бакалаврського рівня. Професійна іншомовна підготовка впроваджується в освітній процес у контексті мовної картини світу; розглядаються фонетичні, орфоепічні, граматичні особливості підготовки. Позитивні аспекти словацького досвіду можуть використовуватись у вітчизняній практиці підготовки фахівців гуманітарного фаху.

Навчаючись на бакалавраті, студенти можуть вдосконалювати професійний рівень володіння мовою, вивчаючи навчальні дисципліни винятково іноземною мовою. Наприклад, на філософському факультеті університету Матея Бела в м. Банська Бистриця майбутні фахівці гуманітарного профілю мають можливість вивчати предмети англійською (наприклад, для бакалаврського рівня пропонуються: «History of Great Britain and the USA», «Receptive Skills in English», «Oral Expression», «English Phonetics and Phonology», «English Syntax», «American Literature in 20th – 21st centuries», «English Conversation», «ELT Methodology», «American Literature», «Terminology», «European Institutions in English», «Written Expression», «Special Language Seminar», «Morphology of the English Language», «Productive Skills in English», «Lexicology of the English

Language», «English Literature», «English Syntax», «Lexicology of the English Language», «American Studies», «Development of Receptive Skills», «Topics in Anglophone Culture»), французькою, німецькою, польською, іспанською, італійською [240; 242; 244; 246; 247; 249; 326].

Розглянуто структуру навчального плану підготовки майбутнього фахівця гуманітарного профілю ОКР «Магістр» денної форми навчання за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» освітньої програми «Англійська мова та культура в комбінації» (слов. *anglický jazyk a kultúra v kombinácii*) в Університеті Коменського в м. Братиславі (додаток Л.5). З'ясовано, що навчальний план підготовки представлений двома блоками обов'язкових дисциплін: блок – базові дисципліни з перекладу та блок – англійська мова та культура; чотирма блоками обов'язкових дисциплін за вибором: блок А – переклад, блок В – лінгвістика, блок С – література та культура, блок – англійська мова та культура. У навчальному плані подано перелік іспитів та вказано необхідність захисту дипломної роботи.

Контент-аналіз навчальних дисциплін з підготовки магістрів у вищому навчальному закладі дозволив визначити основні змістові особливості здобуття фаху. У навчальному плані представлено перелік обов'язкових дисциплін (блок – базові дисципліни з перекладу: «Перекладацька практика», блок – англійська мова та культура: «Семінар з синхронного перекладу» «Художній переклад», «Професійний переклад») та обов'язкових дисциплін за вибором («Послідовний переклад»), вивчення яких передбачає фахову професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю у сфері перекладу. Студенти вивчають загальне мовознавство, теоретичні питання літературної мови, культуру спілкування («Окремі розділи загального мовознавства», «Сучасні напрями в мовознавстві», «Розділи про культуру спілкування та теоретичні питання літературної мови»). Вивчення дисциплін блоку «Лінгвістика», який входить до складу обов'язкових дисциплін за вибором, дозволяє ознайомити студентів із основами мовознавчого фаху. Також студенти

можуть вивчати предмети, зміст яких характеризує життя людей в суспільстві («Жінки та їх статус в суспільстві у XVIII–XIX ст.», «Великобританія: люди, події та система», «Американський театр та суспільство»).

У процесі оволодіння фахом приділяється увага вивченню літератури та культури («Сучасна література та культура народів Північної Америки», «Американська література XX–XXI ст.», «Сучасна словацька література», «Літературознавство»), історії та культури («Історія та культура США XX–XXI століття»), мови та культури («Лінгвокультурні аспекти дискурсу», «Розділи про культуру мовлення та теоретичні питання літературної мови»), мистецтва та культури («Художня культура Австралії та Нової Зеландії»), що демонструє наявність соціокультурного компоненту у змісті професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Особливістю оволодіння фахом у сфері перекладу в магістратурі університетів Словаччини є вивчення іноземної мови в соціокультурному ракурсі. Комунікативний аспект навчання представлено насамперед у змісті навчальної дисципліни «Соціолінгвістика». Крім того, студенти можуть обрати такі дисципліни з переліку обов'язкових дисциплін за вибором: «Екранізація літературних творів», «Переклад дитячої літератури», «Переклад аудіовізуальних текстів», «Мова засобів масової інформації та реклами (в перекладі)», «Вступ до права та юридична термінологія», «Неологізми в англійській мові», «Праксеологія та переклад».

Навчаючись на магістратурі, майбутні фахівці гуманітарного профілю можуть вдосконалювати професійну іншомовну підготовку за умов вивчення навчальних дисциплін іноземною мовою. Наприклад, на філософському факультеті університету Матея Бела в м. Банська Бистриця студенти мають можливість вивчати предмети англійською (наприклад, для магістерського рівня пропонуються: «ELT Methodology», «Selected Chapters in ELT», «Sociolinguistics», «Terminology», «British Society in

Painting», «Selected Topics in American Literature and Culture», «Early English Literature», «Seminar on Language and Literature», «Teaching Adults», «Lexicological Seminar»), французькою, німецькою, польською, іспанською [241; 243; 245; 248; 250].

Узагальнюючи характеристику змісту підготовки магістрів у вищих навчальних закладах Словаччини, відзначимо активне використання міжкультурного, компетентнісного та комунікативного підходів. На нашу думку, в процесі навчання формуються лінгвістична та соціокультурна компетенції. Оволодіння фахом передбачає й формування у студентів певних умінь та навичок. Зокрема, навички написання творів («Письмо (самовираження, семіотика)», «Експериментальне написання роману»), критичного аналізу перекладу («Критика перекладу»). Дослідницькі вміння формуються у процесі вивчення курсу «Семінар з написання дипломної роботи». Завершальним етапом навчання є підготовка і захист магістерської роботи, а також складання іспитів. Навчальний план підготовлений для студентів денної форми навчання, термін навчання – два роки.

Схарактеризовано зміст професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини, які навчаються за спеціальностями «Етика», «Історія», «Словацька мова та література». Для прикладу проаналізовано навчальні плани Університету Матея Бела в м. Банська Бистриця.

Результати аналізу свідчать, що у процесі професійної підготовки бакалаврів з етики, історії та словацької мови та літератури іншомовна підготовка здійснюється насамперед в рамках вивчення обов'язкових дисциплін за вибором. У навчальному плані гуманітарної спеціальності «Етика» представлено предмети власне лінгвістичної підготовки («Фонетика та фонологія (англійська мова)», «Семінар з граматики (англійська мова)» «ГраMATика німецької мови для початківців», «ГраMATика німецької мови (просунутий рівень)» та ін.) та навчальні

дисципліни практичного оволодіння навичками перекладу («Семінар з письмового перекладу (англійська мова)», «Семінар з усного перекладу (англійська мова)»). Рік навчання, семестр, кількість кредитів для кожної дисципліни визначено навчальним планом та наочно представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю «Етика» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (Словаччина)
(окремі модулі навчальних дисциплін)

Невчительські навчальні програми					
ОКР «Бакалавр»					
II БЛОК. Обов'язкові дисципліни за вибором					
Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
Спеціальність: 2.1.5 Етика 6131					
Блок «Модулі профільного навчання»		Мін. 20	Мін. 600		
<i>B-PVM-41</i> Лінгвістичний АМ (англійська)					
КАА-FF/1d-ajs-201	Фонетика та фонологія АМ	5	150	2.	3
КАА-FF/1d-ajs-202	Семінар з граматики АМ	5	150	2.	3
<i>B-PVM-47</i> Німецька мова для кожного 1					
KGE-FF/1d-kom-036	ГраMATика німецької мови для початківців	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-kom-037	Розмовна німецька мова для початківців	5	150	1.- 3.	Л
<i>B-PVM-48</i> Німецька мова для кожного 2					
KGE-FF/1d-kom-038	ГраMATика німецької мови (просунутий рівень)	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-kom-039	Розмовна німецька мова (просунутий рівень)	5	150	1.- 3.	Л

Продовження таблиці 2.1

<i>B-PVM-44</i> Транслятологічний АМ1		10	300		
КАА-FF/1d-ajp-201	Семінар з письмового перекладу АМ	5	150	2	Л
КАА-FF/1d-ajp-202	Семінар з усного перекладу АМ	5	150	2	Л

Джерело: опрацювання автора за [320].

Необхідно також зауважити, що ці дисципліни подано у блоці «Модулі профільного навчання» (таблиця 2.1.), мінімальна кількість кредитів цього блоку становить 20 кредитів ЄКТС. З блоку «Модулі профільного навчання» студент обирає 2 модулі обов'язкових дисциплін за вибором. Кожен з модулів складається з 2 навчальних дисциплін (по 5 кредитів за кожен навчальну дисципліну) та орієнтований на професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю. Студент вибирає 2 модулі (4 навчальні дисципліни) та може вивчати їх впродовж періоду навчання на бакалавраті.

Фахівці гуманітарного профілю, майбутні історики, на бакалавраті вивчають такі дисципліни з іноземної мови: «Граматика німецької мови для початківців», «Розмовна німецька мова для початківців», «Граматика німецької мови (просунутий рівень)», «Розмовна німецька мова (просунутий рівень)». Варто вказати, що ці навчальні предмети входять до складу блоку «Модулі професійного навчання» і є обов'язковими дисциплінами за вибором. Студент обирає 2 модулі обов'язкових дисциплін за вибором з цього блоку, враховуючи, що кожен з модулів складається з 2 навчальних дисциплін (по 5 кредитів за кожен навчальну дисципліну) та орієнтований на отримання майбутніми фахівцями гуманітарного профілю ґрунтовних знань як результат опанування змісту навчальних дисциплін. Студент-бакалавр обирає 2 модулі (4 навчальні дисципліни) для вивчення впродовж навчання на бакалавраті. Рік

навчання, семестр, кількість кредитів для кожної дисципліни визначено навчальним планом та наочно представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю «Історія» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (Словаччина) (окремі модулі навчальних дисциплін)

Невчительські навчальні програми					
ОКР «Бакалавр»					
II БЛОК. Обов'язкові дисципліни за вибором					
Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
Спеціальність: 2.1.7 Історія 7110					
Блок «Модулі профільного навчання»		Мін. 20	Мін. 600		
<i>B-PVM-47</i> Німецька мова для кожного 1		10	300		
KGE-FF/1d-kom-036	Граматика німецької мови для початківців	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-kom-037	Розмовна німецька мова для початківців	5	150	1.,2.	Л
<i>B-PVM-48</i> Німецька мова для кожного 2		10	300		
KGE-FF/1d-kom-038	Граматика німецької мови (просунутий рівень)	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-kom-039	Розмовна німецька мова (просунутий рівень)	5	150	1.,2.	Л

Джерело: опрацювання автора за [320].

Студенти бакалаврату, які вчаться за спеціальністю «Словацька мова та література», також як і майбутні фахівці гуманітарного профілю спеціальностей «Етика» та «Історія», можуть обирати предмети з іншомовної підготовки з блоку «Модулі професійного навчання»:

«Латинська мова», «Польська мова», «Читання та аудіювання (російська мова)». Рік навчання, семестр, кількість кредитів для кожної дисципліни визначено навчальним планом та наочно представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю «Словацька мова та література» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (Словаччина) (окремі модулі навчальних дисциплін)

Невчительські навчальні програми					
ОКР «Бакалавр»					
II БЛОК. Обов'язкові дисципліни за вибором					
Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
2.1.27. Словацька мова та література 7304					
Блок «Модулі профільного навчання»		Мін. 20	Мін. 600		
В-PVM-17 Основи латинської мови		10	300		
KNI-FF/1d-his-119	Латинська мова 1	5	150	1., 2.	3
KNI-FF/1d-his-120	Латинська мова 2	5	150	1., 2.	Л
В-PVM-64 Польська мова		10	300		
KSJ-FF/1d-pol-025	Польська мова 1 (A1 → A2)	5	150	1.	3
KSJ-FF/1d-pol-026	Польська мова 2 (A2 → B1)	5	150	1.	Л
В-PVM-67 Лексико-граматичний модуль РМ		10	300		
KSJ-FF/1d-rus-035	Читання та аудіювання 1	5	150	1.	3
KSJ-FF/1d-rus-036	Читання та аудіювання 2	5	150	1.	Л

Джерело: опрацювання автора за [320].

Варто зазначити, що вибір навчальних дисциплін майбутніми фахівцями гуманітарного профілю ОКР «Бакалавр» зі спеціальності «Словацька мова та література» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця відбувається за принципом, визначеним навчальним планом, а саме: з блоку «Модулі профільного навчання» студент обирає 2 модулі обов'язкових вибіркових дисциплін (кожен із модулів – 2 навчальні дисципліни по 5 кредитів ЄКТС за кожену навчальну дисципліну) та вивчає їх протягом 6 семестрів (період навчання за ОКР «Бакалавр»).

Професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах бакалаврату за спеціальністю «Іноземні мови та культури» (навчальна програма: «Європейські культурні студії») в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця дає змогу студентам вивчати іноземні мови (англійську, німецьку, французьку або російську). Варто зазначити, що випускник бакалаврського рівня вищої освіти отримує кваліфіковану професійну іншомовну підготовку для вільного спілкування двома іноземними мовами, вміє інформувати з питань національної та регіональної культури, здатен реалізовувати свої знання на ринку праці Словаччини. Це підтверджують результати педагогічного аналізу навчальної програми «Європейські культурні студії» спеціальності «Іноземні мови та культури» 2016/2017 н.р. (додаток Л.1). Цією бакалаврською навчальною програмою передбачено вивчення словацької культури, музичної та художньої культури, мовної культури та риторики, процесів європейської інтеграції.

Розподіл кредитів для дисциплін навчального плану підготовки фахівців із спеціальності «Іноземні мови та культури» навчальної програми «Європейські культурні студії» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця в умовах бакалаврату наочно представлено на рисунку 2.2. у відсотковому еквіваленті:

- обов'язкові дисципліни – 75,6 %;
- обов'язкові дисципліни за вибором – 14,4 %;

- вибіркові дисципліни – 10 %.

Варто зауважити, що перелік обов'язкових дисциплін за вибором є достатньо розгалуженим та студенти можуть обрати дисципліни, які вони хочуть опанувати, але у відсотковому еквіваленті кількість обов'язкових дисциплін за вибором та вибіркових дисциплін в рамках бакалаврського рівня вищої освіти значно менший за кількість обов'язкових дисциплін (рис. 2.2).

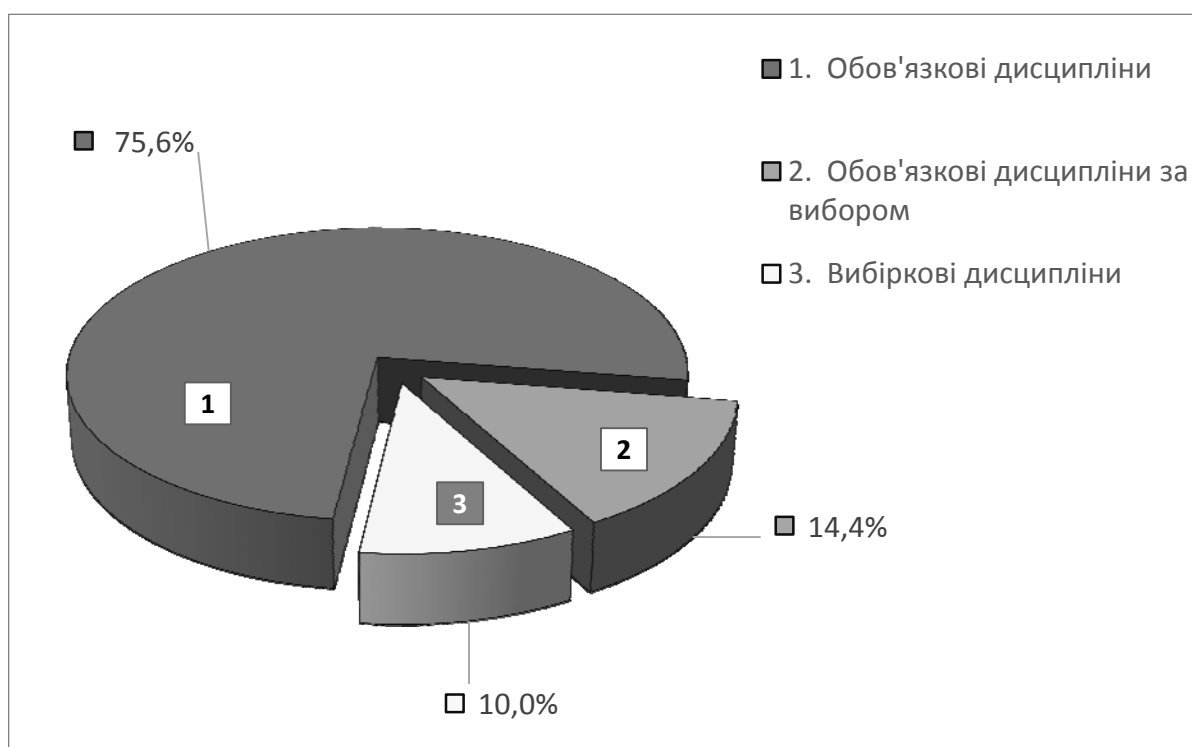

Рис. 2.2. Обсяг навчальних дисциплін бакалаврського рівня (у %) в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (спеціальність «Іноземні мови та культури»).

Джерело: систематизовано автором за [320, с. 14-21].

Загальний обсяг навчальних дисциплін бакалаврського рівня в кредитах – 180 ЄКТС. Розподіл кредитів є таким: обов'язкові – 136 кредитів ЄКТС, обов'язкові дисципліни за вибором – 26 кредитів ЄКТС, вибіркові – 18 кредитів ЄКТС. Кількість навчальних дисциплін навчального плану є таким: обов'язкові – 23 дисципліни та бакалаврська

робота; обов'язкові дисципліни за вибором – 6, з них 2 – з блоку «Ключові компетенції», 4 – з блоку «Модулі профільного навчання» [320, с. 14-21].

Зміст навчальної програми містить інформацію щодо галузей державного управління, зв'язків з громадськістю, суспільних відносин. Навчальним планом передбачено вивчення навчальних дисциплін для оволодіння теоретичними знаннями про теорію комунікації («Ефективна комунікація»), міжнародні відносини («Дипломатичний протокол»), право («Основи права»), економіку («Основи економіки») та ділову етику («Академічна етика і етикет»), мультикультуралізм («Мультикультуралізм як соціально-культурне явище»), історію образотворчого мистецтва («Історія європейського образотворчого мистецтва»), естетичне мислення («Естетичне мислення: історія та сучасність») та ін.

Зміст обов'язкових дисциплін навчального плану з підготовки бакалаврів за спеціальністю «Іноземні мови та культури» (спеціалізація: «Європейські культурні студії», Університет Матея Бела в м. Банська Бистриця; 2016/2017 н.р.) містить інформацію про культуру, історію, міжнародні відносини та політичну ситуацію у країнах, мова яких вивчається («Східноєвропейські культурні студії», «Витоки британської культури (англійська мова)» – «Витоки британської культури (словацька мова)», «Середньовічна культура на сучасних землях Німеччини (німецька мова)» – «Середньовічна культура на сучасних землях Німеччини (словацька мова)», «Коріння французької культури (французька мова)» – «Коріння французької культури (словацька мова)», «Британська культура XV–XVIII ст. (англійська мова)» – «Британська культура XV–XVIII ст. (словацька мова)», «Британська культура, політична ситуація і міжнародні відносини в XIX ст. (англійська мова)» – «Британська культура, політична ситуація і міжнародні відносини в XIX ст. (словацька мова), «Російська культура XVIII ст. (російська мова) – «Російська культура XVIII ст. (російська мова), «XVII–XVIII ст. в німецькій культурі (німецька мова)» – «XVII–XVIII ст. в німецькій культурі (словацька мова)», «Французька

культура XVII–XVIII ст. (французька мова)» – «Французька культура XVII–XVIII ст. (словацька мова)», «Культура німецькомовних країн до 1945 р. (німецька мова)» – «Культура німецькомовних країн до 1945 р. (словацька мова)», «Французька культура першої половини XIX ст. (словацька мова)» – «Французька культура другої половини XIX ст. (французька мова)» та ін.). В кожному семестрі студенти вивчають 4 дисципліни з переліку обов'язкових навчальних дисциплін, тематика яких пов'язана з європейськими культурними студіями, з них – 2 обов'язкові дисципліни іноземною мовою та 2 словацькою. Перелік обов'язкових навчальних дисциплін наведено у додатку Л.1., що наочно демонструє особливість навчального плану – вивчення обов'язкових навчальних дисциплін пропонується студентам іноземною або словацькою мовами; культура виступає ключовим аспектом професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Змістове наповнення процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю відображено у обов'язкових дисциплінах за вибором навчального плану з підготовки бакалаврів за спеціальністю «Іноземні мови та культури» (спеціалізація: «Європейські культурні студії», Університет Матея Бела в м. Банська Бистриця; 2016/2017 н.р.). Обов'язкові дисципліни за вибором розподілено на блоки та навчальні модулі: блок «Ключові компетенції» та блок «Модулі профільного навчання» (модулі: мови світу, практична підготовка (англійська мова), транслятологія (англійська мова), німецька мова для кожного, мовно-комунікаційний модуль (німецька мова), рецептивні навички (французька мова), продуктивні навички (французька мова), лексико-граматичний модуль (російська мова), переклад (російська мова), література (німецька мова), культура 1, культура 2, культура 3, естетика, історія європейського образотворчого мистецтва, генеалогічні студії, археологія літературної комунікації, теорія комунікації та медіальна і політична комунікація, словацька соціолінгвістика та мовна культура,

славістика та слов'язознавство, економіко-правові основи, антична література). Вибіркові дисципліни навчального плану дають змогу студентам удосконалити професійну іншомовну підготовку за умов відвідування спеціалізованих мовних семінарів (спеціалізований мовний семінар – англійська мова, німецька мова, французька мова, італійська та ін. мови) та екскурсій. Здійснивши аналіз змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах бакалаврату за спеціальністю «Іноземні мови та культури» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця, маємо підстави стверджувати, що в процесі фахової підготовки студенти опановують культури народів, мови яких вивчають; констатуємо наявність навчальних дисциплін з європейською тематикою у змісті підготовки (навчальні предмети: «Культура та історія Європи», «Історія європейського образотворчого мистецтва»).

Професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах магістратури за спеціальністю «Іноземні мови та культури» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця є логічним поєднанням теоретичної та практичної підготовки; передбачає поглиблення змісту освітньої підготовки студентів; підготовлена для фахівців гуманітарного профілю, які отримали диплом бакалавра зі спеціальності «Іноземні мови та культури» (навчальна програма – «Європейські культурні студії») або за суміжною спеціальністю, та добре володіють двома іноземними мовами (необхідний рівень B2–C1). Студенти отримують ґрунтовні знання з культурології, теорії комунікації, соціальної, культурної та філософської антропології, лінгвістичної культури, музичної та художньої культури; європейської інтеграції; вдосконалюють знання двох іноземних мов. Завдяки мультилінгвальному та полікультурному компонентам змісту навчання випускник здатен застосовувати знання у сфері культури для організації і здійснення керівництва громадськими та державними підприємствами, інституціями культури в умовах глобалізованої Європи; може обіймати посади: фахівець зі зв'язків з громадськістю, спеціаліст у

сфері суспільних відносин, менеджер культури, менеджер європейської культурної політики. Загальний обсяг навчальних дисциплін магістерського рівня в кредитах – 120 кредитів ЄКТС. Розподіл кредитів є таким: обов'язкові дисципліни – 72 кредити, обов'язкові дисципліни за вибором – 30 кредитів, вибіркові – 18 кредитів. Кількість навчальних дисциплін: обов'язкові – 9 дисциплін та державний іспит, дипломна робота із захистом; обов'язкові дисципліни за вибором – 8, з них 2 – з блоку «Ключові компетенції» та 6 – з блоку «Модулі профільного навчання» (додаток Л.2). Розподіл кредитів дисциплін навчального плану підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю спеціальності «Іноземні мови та культури» навчальної програми «Європейські культурні студії» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця в умовах магістратури наочно представлено на рисунку 2.3.

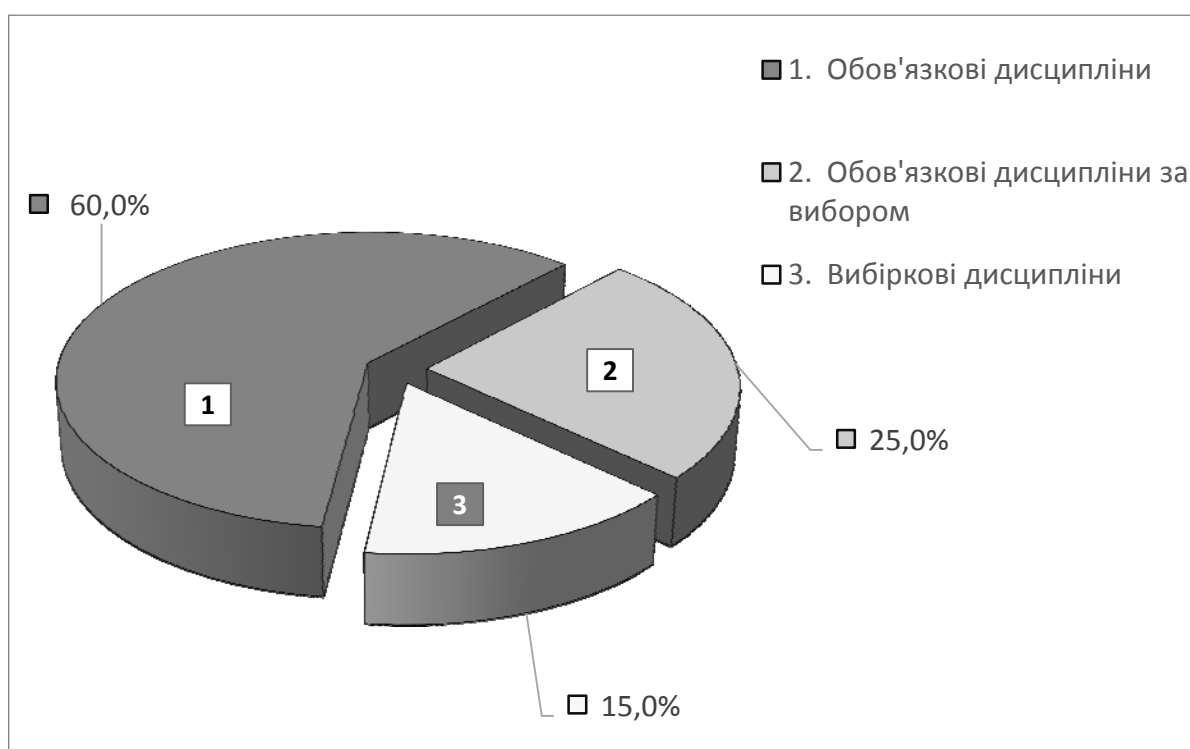

Рис. 2.3. Обсяг навчальних дисциплін магістерського рівня (у %) в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (спеціальність «Іноземні мови та культури»).

Джерело: систематизовано автором за [322, с. 8-13].

Розподіл кредитів (спеціальність «Іноземні мови та культури» навчальної програми «Європейські культурні студії» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця ОКР «Магістр») у відсотковому еквіваленті є таким:

- обов'язкові дисципліни 60 %;
- обов'язкові дисципліни за вибором – 25 %;
- вибіркові дисципліни – 15 %.

Варто зазначити, що в умовах магістратури кількість обов'язкових дисциплін за вибором більша ніж для бакалаврів, отже, студенти можуть обрати значно більшу кількість предметів згідно із власними інтересами. Кількість обов'язкових дисциплін за вибором та вибіркових дисциплін в рамках магістерської програми підготовки фахівців гуманітарного профілю складає 40 % від загального навантаження студентів.

Професійна підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах магістратури за спеціальністю «Іноземні мови та культури» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця передбачає вивчення обов'язкових дисциплін за вибором блоку «Модулі профільного навчання» (модулі: «Культура 1», «Культура 2», «Європа 1», «Європа 2»). Дисципліни модулів «Культура 1» («Соціальна та культурна антропологія», «Семіотика культури»), «Культура 2» («Прояви мультикультуралізму в сучасному світі»), «Європа 1» («Громадянство і культура в ЄС», «Народи, ідентичність та культура ЄС», «Освіта і культура ЄС»), «Європа 2» («Європейські культурні та політичні установи», «Менеджмент культури в ЄС», «Міжнародні культурні зв'язки») містять інформацію про європейські культурні та політичні установи, міжнародні культурні зв'язки, прояви мультикультуралізму в сучасному світі, громадянство і культуру в ЄС та ін. Вибір предметів європейської тематики з модулів обов'язкових дисциплін за вибором (модулі: «Переклад (англійська мова)», «Транслятологія (англійська мова)», «Течії сучасної лінгвістики (німецька мова)», «Переклад (французька мова)») дає змогу студентам розширити

світогляд та вдосконалити знання іноземної мови. Вибіркові дисципліни, представлені мовними семінарами з англійської, французької, іспанської, італійської, німецької, російської мов, поглиблюють та вдосконалюють процес професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю магістерського рівня в період навчання у словацькому університеті.

В університетах акредитовано докторські програми для фахівців гуманітарного профілю, зокрема за спеціальністю «Письмовий та усний переклад». Підготовку здійснюють такі університети Словаччини: Університет Коменського в м. Братислава, Університет Костянтина Філософа в м. Нітра та Університет Матея Бела в м. Банська Бистриця. Навчання відбувається за акредитованою навчальною програмою «Транслятологія» (Translatología), форма навчання – денна та заочна (denná, PhD., externá, PhD.) [303].

Зміст докторської навчальної програми із спеціальності «Іноземні мови та культури» (спеціалізація «Європейські культурні студії», Університет Матея Бела в м. Банська Бистриця; 2016/2017 н.р.) розширює і поглиблює знання з лінгвокультурології, зовнішньої та внутрішньої комунікації, соціолінгвістики, психолінгвістики, культурологічної компаративістики. Програма складається двох циклів: навчального та наукового. Загальний обсяг навчальних дисциплін докторського рівня в кредитах – 180 кредитів ЄКТС. Навчальний цикл складається із загальної кількості кредитів – 60, з них: обов'язкові предмети – 36 кредитів, обов'язкові дисципліни за вибором – 15 кредитів, вибіркові – 9 кредитів. Науковий цикл складається із загальної кількості кредитів – 120, з них: обов'язкові предмети – 60, обов'язкові дисципліни за вибором – 51, вибіркові дисципліни – 9 кредитів ЄКТС. Розподіл кредитів для дисциплін навчального плану підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю спеціальності «Іноземні мови та культури» навчальної програми: європейські культурні студії в Університеті Матея Бела в м. Банська

Бистриця за докторською програмою навчання наочно представлено на рисунку 2.4 у відсотковому еквіваленті (додаток Л.3).

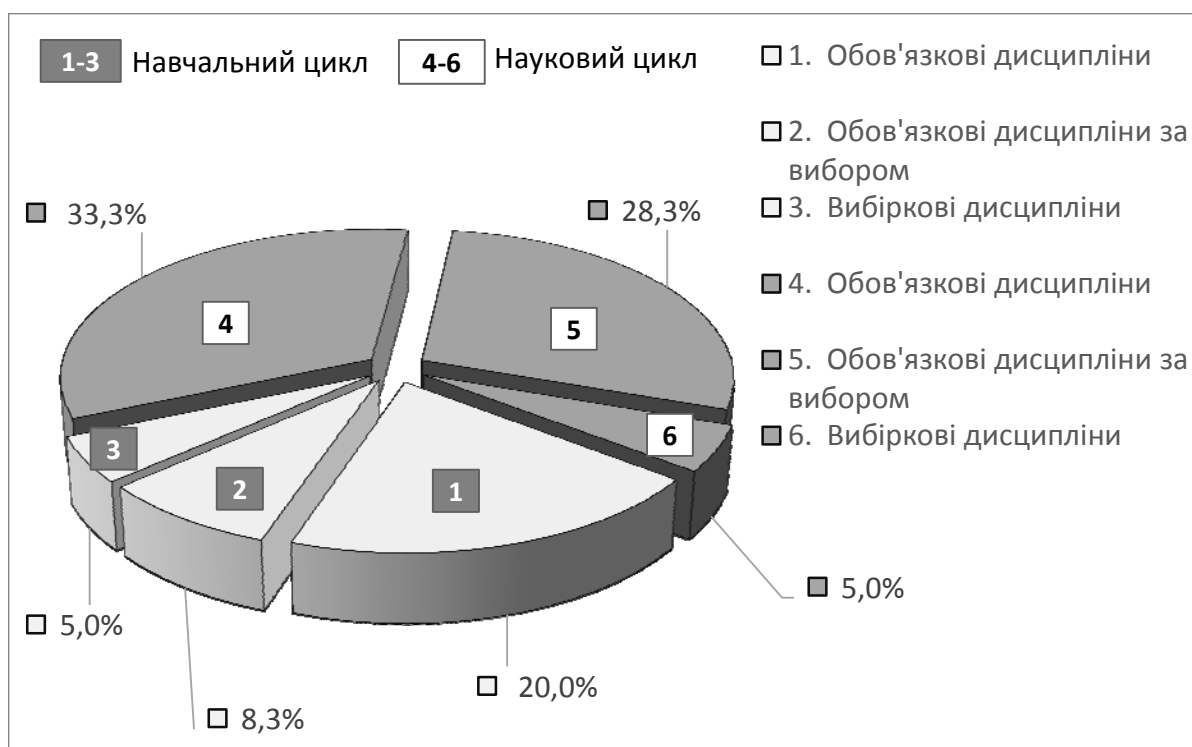

Рис. 2.4. Обсяг навчальних дисциплін докторського рівня (у %) в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (спеціальність «Іноземні мови та культури»).

Джерело: систематизовано автором за [321, с. 4-8].

У змісті освіти докторантів обов'язковими дисциплінами навчального циклу є: «Іноземна мова за рівнями B2–C1 (французька, німецька або російська мова)», «Європейська ідентичність», «Культура мови та мова культури», «Соціологічні та психологічні аспекти міжкультурної комунікації», «Різноманітність національних культур ЄС», «Історія культурних та політичних інституцій ЄС» та ін. Докторською навчальною програмою передбачено академічну мобільність, що є обов'язковою дисципліною за вибором, строком щонайменше один місяць обсягом 5 кредитів ЄКТС. Обов'язковими навчальними дисциплінами наукового циклу є: «Наукова публікація, індексована в базах даних Web of Science,

Scopus (категорія А) / науковому виданні, включеному до інших міжнародних наукометричних баз даних (категорія Б)» обсягом 10 кредитів ЄКТС. Студенти мають написати дисертаційну роботу та захистити її. Активна участь у наукових заходах у Словаччині, наукова публікація у рецензованому журналі за кордоном або у СР, робота над написанням розділу монографії – все це типові обов’язкові дисципліни за вибором, що входять до наукового циклу підготовки фахівців гуманітарного профілю докторського рівня вищої освіти.

В Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю докторського рівня за спеціальністю «Етика» спрямована на вдосконалення знань з англійської мови. Рік навчання, семестр, кількість кредитів для кожної дисципліни визначено навчальним планом та наочно представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю «Етика» в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця (Словаччина) (окремі модулі навчальних дисциплін)

Невчительська докторська навчальна програма					
I. Навчальний цикл					
II БЛОК. Обов’язкові дисципліни за вибором					
Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
Спеціальність: 2.1.5 Етика 6131					
КАА-FF/3d-ajm-201	Іноземна мова (АМ) для докторантів 1	5	150	1.	1
КАА-FF/3d-ajm-202	Іноземна мова (АМ) для докторантів 2	5	150	1.	2
КАА-FF/3d-ajm-203	Іноземна мова (АМ) для докторантів 3	5	150	2.	3

Джерело: опрацювання автора за [321].

У Словаччині проходження практики майбутніми фахівцями гуманітарного профілю визначається нормами навчального плану. Практичну підготовку розглянуто на прикладі спеціальності «Усний та письмовий переклад» (навчальні плани ОКР «Бакалавр» та ОКР «Магістр») галузі знань «Гуманітарні науки». З'ясовано, що студенти бакалаврату в Університеті Коменського в м. Братислава отримують практичні навички внаслідок вивчення таких навчальних предметів з переліку обов'язкових дисциплін за вибором: «Редагування та видавнича практика» (кількість кредитів складає 3), «Видавнича практика» (кількість кредитів – 3); магістри вивчають обов'язкову дисципліну: «Перекладацька практика» (кількість кредитів – 2) (додатки Л.4. та Л.5.). З літнього семестру 2015/2016 н.р. магістри, майбутні перекладачі, проходять перекладацьку практику [305]. Практична підготовка є важливою для формування професійних якостей бакалавра-перекладача та магістра-перекладача та дає оцінку їхньої готовності до виконання функціональних обов'язків. Практика реалізується за напрямками: редагування (внесення змін у текст: виправлення помилок, переміщення вилучення фрагментів тексту; заміна старих фрагментів тексту новими та переміщення їх в інше місце документа); видавництво (основи редакційно-видавничого процесу); переклад. Особливістю професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах є те, що в процесі підготовки студенти отримують фундаментальні теоретичні знання, які є базовими для формування вмінь і навичок прикладного характеру, зокрема перекладацьких, редакторських та видавничих, впродовж практичного оволодіння фахом.

У контексті впровадження Болонської системи спостерігається збільшення годин на практичний компонент підготовки [305]. Практична професійна іншомовна підготовка є важливою з огляду на проблему безробіття серед випускників вищих навчальних закладів Словаччини, яка виникає через відсутність досвіду роботи. Динаміка щодо місячних

показників рівня безробіття серед випускників словацьких університетів за період 2005–2007 рр. представлена на рисунку 2.5 та дає змогу порівняти кількість випускників університетів, які були безробітними у вказані роки.

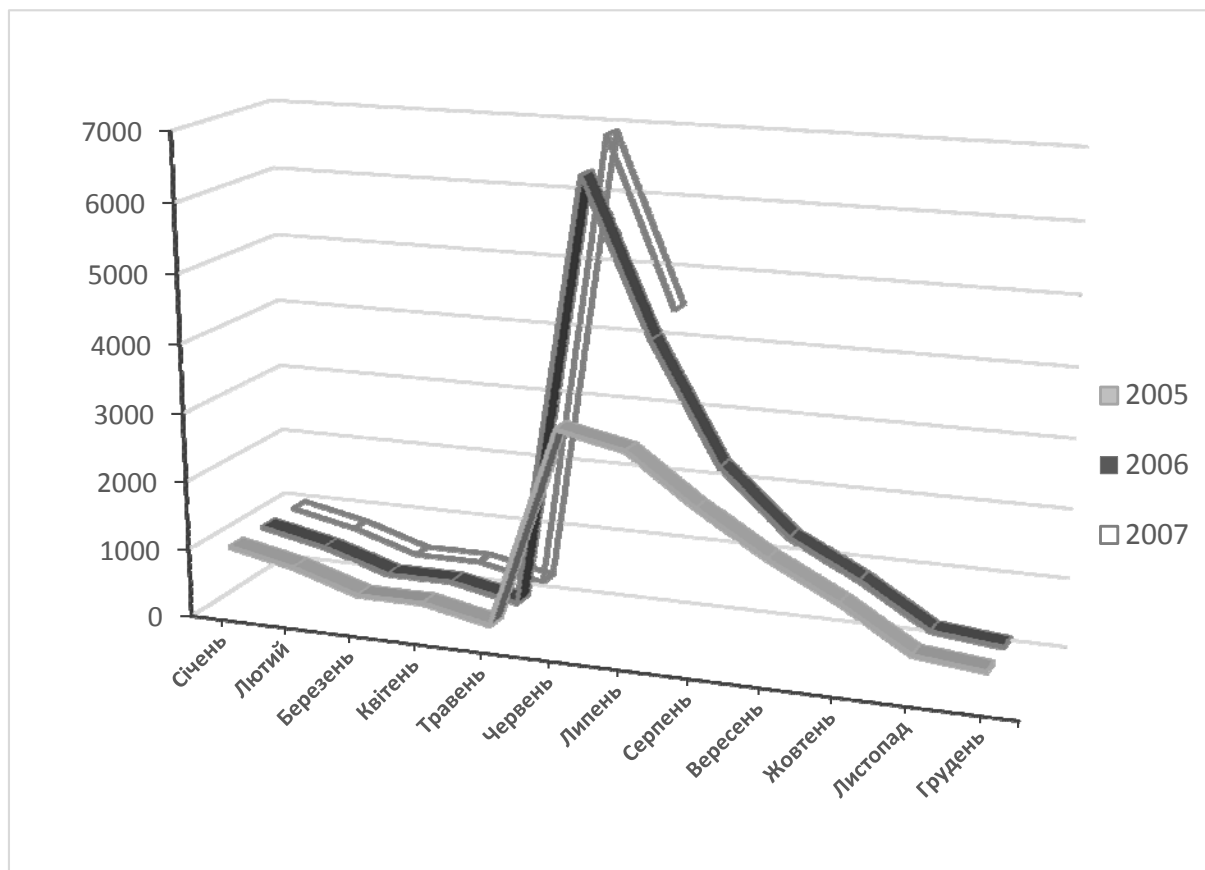

Рис. 2.5. Динаміка щодо щомісячних показників рівня безробіття серед випускників університетів за період 2005–2007 рр.

Джерело: [309, с. 30].

З огляду на дані щодо непрацевлаштованих випускників словацьких університетів у 2005 та 2006 роках, а також враховуючи динаміку щомісячних показників рівня безробіття серед випускників вищих навчальних закладів у 2005–2007 роках, необхідність активізації практичної підготовки у ВНЗ є важливим складником процесу навчання. Статистичні дані свідчать про збільшення кількості непрацевлаштованих випускників у 2006 році (2 564 випускників ВНЗ) порівняно з 2005 роком (1 942 випускника ВНЗ); кількість випускників словацьких вищих

навчальних закладів у 2005 році складає 31 025 осіб, у 2006 р. – 34 535 (рис. 2.6.).

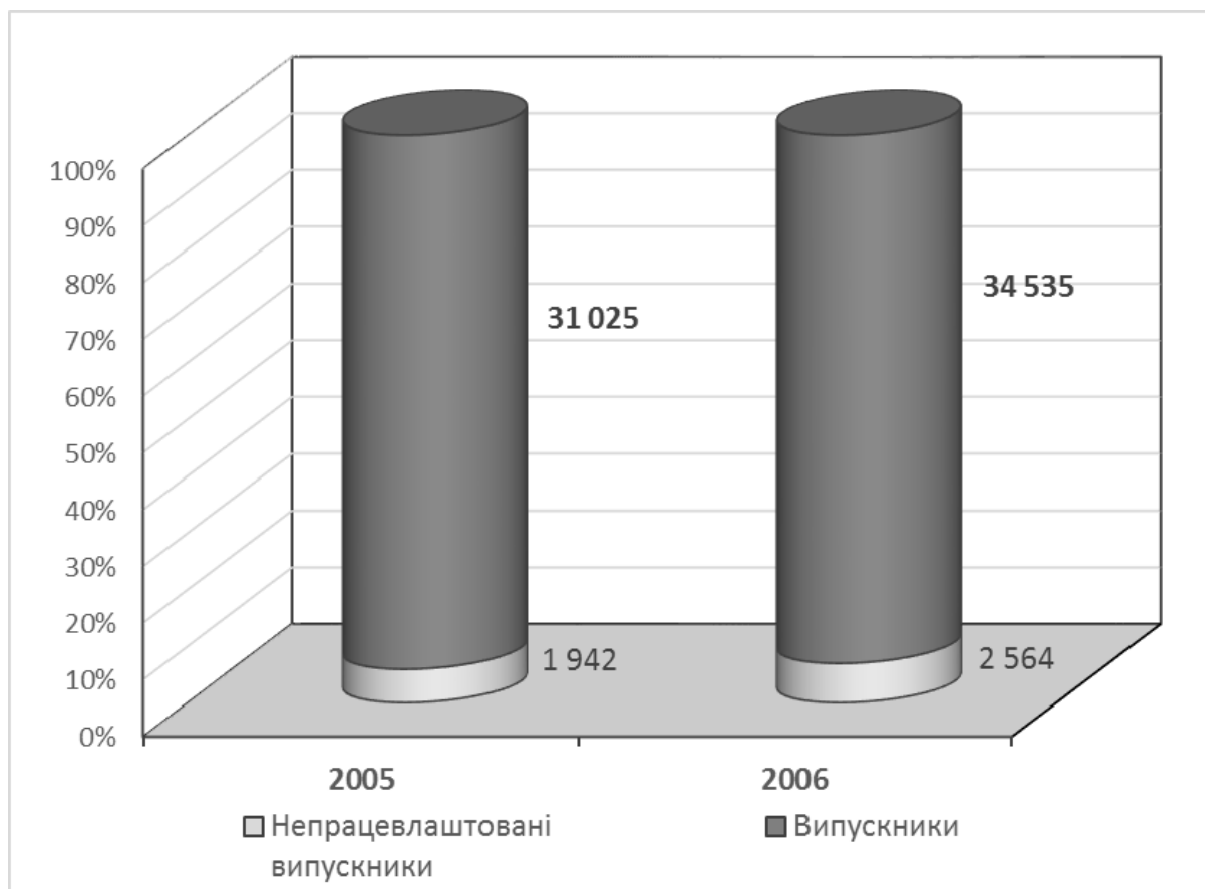

Рис. 2.6. Показники кількості випускників та непрацевлаштованих випускників вищих навчальних закладів Словаччини у 2005 та 2006 рр.

Джерело: [309, с. 30].

Нами проаналізовано динаміку змін кількості випускників вищих навчальних закладів Словаччини галузі гуманітарних наук та мистецтва з 1998 по 2012 рр. Виявлено, що найменший показник був у 2007 році. Його значення мало тенденцію збільшення до 2012 року. Динаміку щодо показників кількості випускників вищих навчальних закладів Словаччини (ISCED 5-6) у галузі гуманітарних наук та мистецтва з 1998 по 2012 р. (відсоток від загальної кількості випускників усіх галузей знань) представлено на рисунку 2.7.

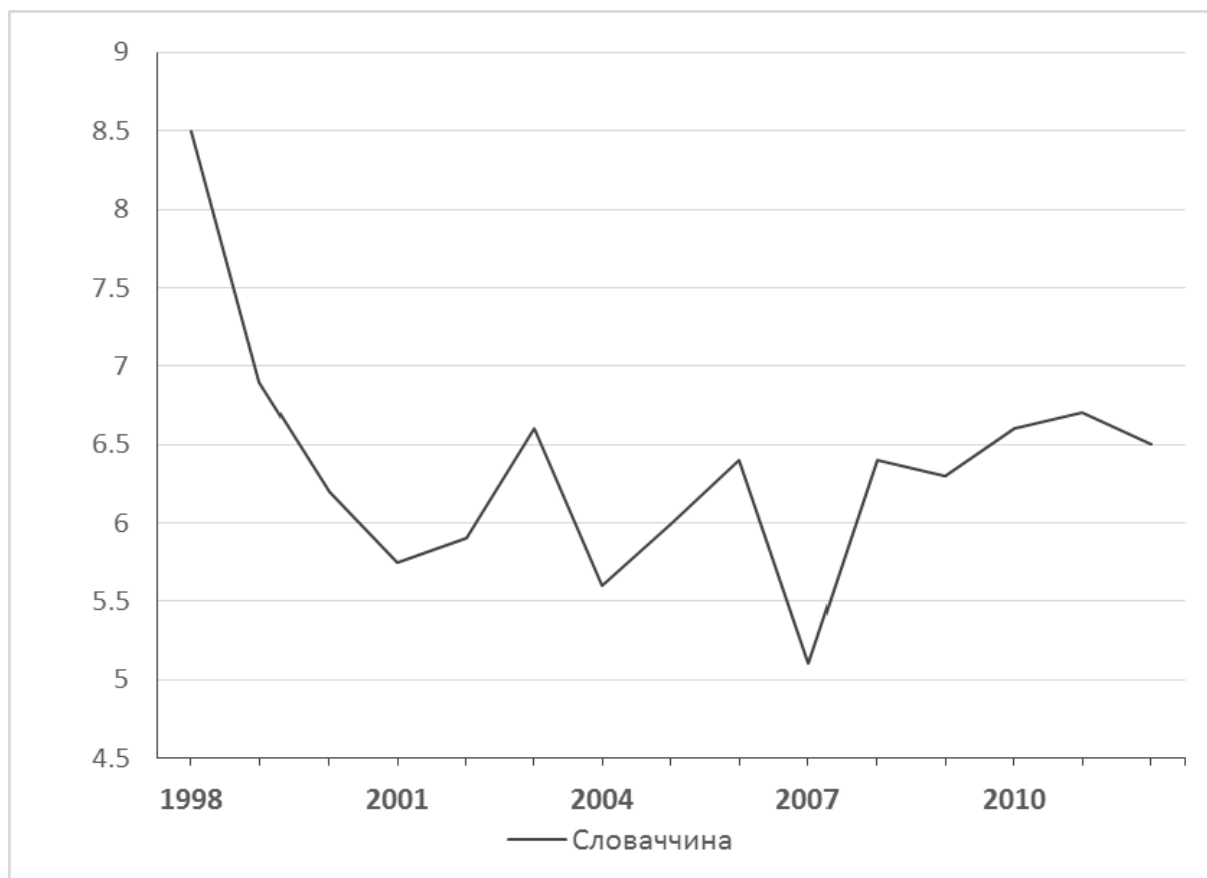

Рис. 2.7. Динаміка щодо показників кількості випускників вищих навчальних закладів Словаччини (ISCED 5-6) у галузі гуманітарних наук та мистецтва з 1998 по 2012 р. (відсоток від загальної кількості випускників усіх галузей знань).

Джерело: [338].

Попит суспільства у високоосвічених фахівцях гуманітарного профілю, які вільно володіють іноземною мовою у результаті якісної професійної підготовки у вищому навчальному закладі та готові до міжкультурної взаємодії в полікультурному просторі, зумовлює постійну модернізацію змісту навчання іноземним мовам та культурам [340].

Зміст професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю вищих навчальних закладів Словаччини враховує положенням «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (використовуються комунікативний,

компетентнісний та міжкультурний підходи). У документі «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (CEFR) окреслено рівні володіння іноземними мовами (додаток Д) [56; 311, с. 138].

Зміст освіти відображено у навчальних планах. Студенти словацьких університетів можуть ознайомитись з ними онлайн. Наприклад, словацька модульна академічна інформаційна система (Modulárny Akademický Informačný Systém MAIS) [295], представлена на інформаційно-освітньому сайті Пряшівського університету, надає інформацію про навчальні програми [296]. На сайті MAIS доступні для ознайомлення бакалаврські програми 2016/2017 рр. для денної форми навчання (англійська мова та культура – французька мова та культура; англійська мова та культура – німецька мова та культура; англійська мова та культура – українська мова та культура; французька мова та культура – українська мова та культура; німецька мова та культура – українська мова та культура та ін.); магістерські програми 2016/2017 рр. для денної форми навчання (англійська мова та культура – німецька мова та культура; англійська мова та культура – французька мова та культура та ін.), що дають змогу студентам вдосконалити професійну іншомовну підготовку та осмислити теоретичні засади культури мовлення.

Освітньо-наукова програма підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за освітньо-науковим рівнем PhD спеціальності «Усний та письмовий переклад» передбачає чотирирічний термін денної форми навчання та дає можливість студентам удосконалювати знання про мови та культури, вивчаючи навчальні дисципліни за вибором (франкомовний академічний дискурс (French in academic discourse); англomовний академічний дискурс (English in academic discourse); німецькомовний академічний дискурс (German in academic discourse); іноземна мова в академічному дискурсі – англійська (Foreign Language in academic discourse – English); та ін.). Вважаємо, що впровадження таких

навчальних програм у освітній процес сприяє розвитку плюрикультурної та плюрилінгвальної компетенцій [200, с. 66].

З метою оптимізації реалізації науково-дослідної роботи майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах створено умови для публікації результатів досліджень у наукових збірниках та періодичних виданнях. Наприклад, на філософському факультеті Пряшівського університету редакційні колегії слідкують за регулярністю виходу у світ наукових журналів та збірників: *Jazyk a kultúra*, *Ethics & Bioethics (in Central Europe)*, *Studia Philosophica Kantiana*, *Annales Scientia Politica*, *Annales Historicin Presovienses*, *Dejiny*, *ESPES* [348].

Отже, аналіз змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах дав змогу визначити її особливості: зміст фахової підготовки структуровано з урахуванням комунікативного, компетентнісного та міжкультурного підходів; підготовка пов'язана з вивченням мови та культури в ретроспекції; освіта відповідає сучасним тенденціям та явищам функціонування мови та культури у полікультурному середовищі; навчальні плани містять дисципліни, які надають інформацію про європейські інституції, міжнародні практики і реалії, систему закладів Європейського Союзу, теорію зарубіжної літератури, театр, історію (наприклад, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії); навчальні плани є цілісними та комплексними.

Зміст навчання імплементується у процес оволодіння фахом за допомогою форм, методів та педагогічних технологій підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Застосування традиційних та інноваційних форм і методів організації освітнього процесу забезпечує ефективну фахову та професійну іншомовну підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах.

2.3. Форми, методи та педагогічні технології навчання іноземних мов

Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю охоплює вимоги щодо забезпечення успішного опанування студентами іноземних мов та культур, підвищення пізнавального інтересу до соціокультурної реальності. Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (SERR: Spoločný európsky referenčný rámec pre jazykové znalosti) існує шість рівнів володіння мовою (додаток Д). На них зорієнтовані навчальні посібники та матеріали для навчання студентів у словацьких навчальних закладах.

З'ясовано, що професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю здійснюється поетапно з урахуванням соціокультурних аспектів у змісті навчальних дисциплін. У навчальних планах словацьких університетів, у яких готують фахівців гуманітарного профілю, зазначено основні форми навчання: семінари, перекладацька практика (для ОКР «Магістр»), випускні кваліфікаційні роботи (іспити, дипломні роботи). Проведення лекційних занять є складним процесом, який потребує розумового напруження і охоплює такі елементи, як слухання, конспектування та осмислення [138, с. 226; 156].

Семінар є основною формою обговорення навчального матеріалу в університетах Словаччини. На нашу думку, семінари проводяться з метою ґрунтовного розгляду навчальних матеріалів. Проведення семінарів передбачено навчальними планами. Семінарські заняття сприяють збагаченню наукового світогляду, ознайомленню майбутніх фахівців гуманітарного профілю з проблематикою фаху.

Мовні семінари є інтегрованою частиною більшості навчальних планів підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах. Наприклад, вибірковими дисциплінами навчального плану спеціальності «Іноземні мови та культури» бакалаврської навчальної

програми «Європейські культурні студії» є спеціалізовані мовні семінари з англійської, німецької, італійської, іспанської, російської мов. Це дає змогу студентам обирати предмети для вдосконалення професійної іншомовної підготовки у вищому навчальному закладі. Продовження навчання на магістратурі дозволяє майбутнім фахівцям гуманітарного профілю поглибити знання іноземних мов, відвідуючи мовні семінари протягом навчання на другому рівні вищої освіти (додатки Л.1., Л.2.).

Екскурсія як інноваційна форма навчання використовується для проведення тематичних подорожей, що супроводжуються обговоренням інформації за визначеною тематикою. Екскурсії проводяться для майбутніх фахівців гуманітарного профілю, бакалаврів та магістрів, в університетах Словаччини, зокрема в Університеті Матея Бела в м. Банська Бистриця за спеціальністю «Іноземні мови та культури». Обсяг кредитів для екскурсії – 3 кредити ЄКТС в складі вибіркових дисциплін (додатки Л.1., Л.2.).

Методи навчання іноземних мов досліджувала словацька дослідниця Х. Балінтова (H. Bálintová) в науковій праці «Іноземні мови: так, але як?» (Cudzie jazyky áno, ale ako?) [231]. В цій роботі методи охарактеризовані у діахронічному та синхронічному планах; здійснено аналіз методів навчання іноземних мов. Метод, на думку Х. Балінтової, є способом пояснення навчального матеріалу викладачем з метою забезпечення ефективного розуміння та засвоєння інформації учнем, формування на цій основі вмінь та навичок в обсязі, встановленому програмою. Відбір методів викладачем у процесі іншомовної підготовки студентів залежить від загальних мовознавчих, психологічних та соціолінгвістичних чинників. Методи як спосіб навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності дослідниця розподіляє на чотири групи: прямі, свідомі, комбіновані, інтенсивні.

Використання означених методів сприяє активізації комунікативної та пізнавальної діяльності студентів, розвитку аналітичних й креативних здібностей. Вважаємо, що застосування сучасних методів навчання

іноземних мов поліпшує процес вивчення фахових дисциплін. Розмаїття методів дозволило проаналізувати і детально описати їх як цілісну систему. Використання методів, узагальнених словацькою дослідницею Х. Балінтовою, спрямоване на формування знань та вмінь майбутніх фахівців гуманітарного профілю (додаток Н). Спираючись на дослідження Х. Балінтової [231] та характеристику методів навчання іноземних мов, подану в наукових виданнях [89; 231; 232; 317], розкриємо сутність кожного з методів:

1) прями методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності: натуральний метод (*prirodzená metóda*), використання якого спрямоване на формування комунікативно-мовленнєвих умінь; прямий (*priama metóda*) – метод навчання студентів усному іншомовному мовленню, що моделює умови живого та творчого процесу оволодіння іноземною мовою; аудіовізуальний (*audiovizuálna metóda*) – метод навчання, що спрямований на розвиток мовленнєвих умінь студентів, аудіювання та говоріння – основні види мовленнєвої діяльності, навчання відбувається з опорою на зорові та слухові образи у вигляді кадрів фільмів тощо; аудіолінгвальний (*audiolingválna metóda*) – метод навчання, використання якого спрямоване на формування навичок формотворення та вживання різних мовних структур шляхом їх механічного повторення, важливо зазначити, що при використанні цього методу усне мовлення є первинним, а письмове мовлення – вторинне, вагомим є застосування принципу наочності (ілюстрація матеріалів, схематичних зображень, фотографій, таблиць, екранних посібників у процесі навчання студентів іноземним мовам);

2) свідомі методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності: граматико-перекладацький (*prekladovo-gramatická metóda*) метод дає змогу студентам вдосконалювати знання іноземних мов читаючи книжки в оригіналі, вивчаючи граматичні матеріали в контексті роботи із текстами, зокрема в процесі їх читання та перекладу, при цьому рідна мова

є засобом семантизації, особлива увага приділяється перекладу; свідомо-практичний (*uvedomeno-praktická metóda*) – провідним фактором навчання з використанням цього методу є іншомовна практика; шлях до оволодіння мовою лежить через набуття знань та формування на їхній основі мовних навичок та вмінь; свідомо-порівняльний (*uvedomeno-porovnávacia metóda*) – метод навчання, що передбачає усвідомлення студентами значення мовних явищ та способів їхнього застосування у мовній діяльності, навчання організовується на основі співставлення мови, яка вивчається, з рідною мовою; метод програмування (*programová metóda*); метод читання (*metóda čítania*);

3) комбіновані методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності: комунікативний (*komunikatívna metóda*) – в основу методу покладено ідеї комунікативної лінгвістики й психологічної теорії діяльності, які найбільш послідовно реалізуються в комунікативно-діяльнісному підході до навчання, особливість цього методу полягає в тому, що процес навчання будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування, процес навчання є моделлю комунікації; активний (*aktívna metóda*) – метод спрямований на практичне оволодіння іноземною мовою, провідна роль відводиться розмовній практиці; навчання передбачає використання сугестопедичного методу на всіх етапах проведення заняття; комунікативно-денотативний (*komunikatívno-denotatívna metóda*);

4) інтенсивні методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності: сугестопедичний (*sugestopedická metóda*) – метод орієнтований на створення природного мовного середовища, активізацію роботи гуманітаріїв у процесі навчання та мобілізацію прихованих психічних резервів особистості, уможлиблює вивчення та закріплення мовного матеріалу в різних ситуаціях спілкування; метод активізації (*metóda aktívacie*) – сучасний метод навчання іноземним мовам, сприяє вирішенню завдань щодо навчання спілкуванню іноземною мовою за

короткий період часу в процесі колективної діяльності, передбачає максимальне розкриття творчих здібностей особистості, цей метод спрямований на оволодіння мовним матеріалом, що забезпечує формування, розвиток та застосування мовних навичок та вмінь, основоположний психолого-педагогічний принцип цього методу визначається формулою «в колективі та через колектив», що дозволяє здійснювати цілеспрямоване управління процесами спілкування у групі; емоційно-змістовий (*emocionálno-zmystová metóda*) – при використанні цього методу на заняттях акцентується увага на змісті матеріалу, який подається в процесі рольових ігор через систему комунікативних завдань, що забезпечує володіння мовою як засобом спілкування; ритмопедія (*rytmopedicá metóda*) – інтенсивний метод навчання, що передбачає створення оптимальних умов для роботи механізмів пам'яті, сприяє швидкому засвоєнню інформації, її закріплення та активізацію з використанням ритмостимуляції в умовах групового спілкування; гіпнопедичний метод (*hypnopedická metóda*) – метод навчання шляхом закріплення у пам'яті студента інформації під час природного сну; релаксопедія (*relaxopedická metóda*) – метод, що передбачає використання комплексу дидактичних прийомів, які застосовуються у навчальних цілях релаксацією, навіюванням, до переваг релаксопедії належить можливість збільшення обсягів засвоюваного матеріалу на заняттях з мовної підготовки (переважно іншомовної лексики за одиницю часу), активізація розумової діяльності студентів [89; 231].

Х. Балінтова вважає комунікативний підхід з домінуючою орієнтацією на культурні аспекти підготовки (*communicative approach with the dominant orientation on cultural aspects*) основоположним підходом до навчання іноземних мов [232].

Професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини здійснюється з використанням ефективних методів підготовки. Викладач Університету Коменського Я. Шоуцова

(J. Šousová) вважає, що використання граматико-перекладацького, прямого, аудіолінгвального та комунікативного методів сприяє вдосконаленню рівня професійної іноземної підготовки студентів, але відзначає ефективність використання комунікативного методу навчання [317].

Словацька дослідниця Х. Зарубова (H. Zárubová) в результаті вивчення питання щодо підходів та методів навчання студентів іноземних мов дійшла висновку, що ефективність використання комунікативного підходу збільшується за умов застосування інформаційних технологій (Інтернет-ресурсів, ноутбуків, проекторів) під час іноземної підготовки [361].

Словацький науковець Л. Беловічова (L. Belovičová) вказує на наявність сучасних підходів до іноземного навчання, а саме: лінгвокраїнознавчий, соціокультурного та комунікативно-етнографічного, які є пріоритетними для навчання мов та культур у комбінації. Ці підходи охарактеризовано таким чином: лінгвокраїнознавчий – орієнтований на вивчення національної культури (лексики), комунікативно-етнографічний – на національні та етнічні аспекти мовної поведінки, а соціокультурний – на явища культури, які проявляються на національному, соціальному та етнічному рівнях [233].

Важливе значення в процесі університетської іноземної підготовки має використання педагогічних технологій для забезпечення високого рівня знань. Педагогічні технології, що використовуються в процесі навчання іноземних мов, можуть бути розподілені на такі групи: по-перше – традиційні (передбачають пояснення нового матеріалу викладачем, демонстрацію схем та наглядного матеріалу, оцінювання знань та надання певних рекомендацій для вдосконалення рівня знань); по-друге – інноваційні (модульне, проблемне навчання, вивчення іноземної мови дистанційно); по-третє – інформаційно-комунікативні (підготовка та розміщення навчального матеріалу в соціальній мережі Інтернет, робота з

електронними книжками та посібниками, спілкування з носіями мови по Skype, користування мультимедійними системами) [204, с. 72].

А. Антошова (A. Antošová), словацька дослідниця та викладач кафедри англійської мови та літератури Пряшівського університету в м. Пряшеві, розглянула педагогічні технології (далі по тексту – ПТ), які є ефективними в процесі викладання англійської мови як іноземної у реаліях інтеркультуралізму. При цьому основну увагу дослідниця зосередила на таких способах використання традиційних, інноваційних та інформаційно-комунікативних ПТ, як: перегляд фільмів та телевізійних програм, робота з газетами та журналами, спілкування та взаємодія з носіями іноземної мови та культури, читання художньої літератури. Схарактеризуємо педагогічні технології, розглянуті А. Антошовою [228, с. 294–295]:

1. Перегляд фільмів та телевізійних програм (інформаційно-комунікативна ПТ, що передбачає користування мультимедійними системами) сприяє вдосконаленню іншомовної підготовки та містить культурний компонент. Виховання поваги до представників іншої культури відбувається внаслідок ознайомлення з національними відмінностями: формами спілкування, інтонаціями, зверненнями до учасника процесу комунікації, міжособистісними стосунками, вбранням, професійною діяльністю, меблями для приміщень та ін.

2. Робота з газетами та журналами (традиційна ПТ з елементами проблемного навчання). Автором запропоновано обирати статті із газет та журналів для читання та обговорення на заняттях. Статті та друківані матеріали газет і журналів мають бути різними за змістом та тематикою (наприклад, робота уряду з питань полікультурності, культурної політики регіону, текст та оформлення титульних сторінок вітчизняних та зарубіжних журналів, газетні рубрики про екстрені події, проблеми полікультурного мультилінгвального світу, сучасного суспільства), доцільним є використання на заняттях фрагментів із кінофільмів, слухання музика, обговорення жартів, сатиричних зображень та ін.

3. Спілкування та взаємодія з носіями мови та культури, в тому числі по Skype та через систему Інтернет (інформаційно-комунікативна ПТ). Спілкування передбачає з'ясування та обговорення певних відмінностей між представниками різних культур.

4. Читання художньої літератури (традиційна ПТ) є невичерпним джерелом удосконалення знань про світову культуру.

Варто зазначити, що сьогодні в Україні Інтернет-ресурси поступово стають невід'ємною частиною професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. У зв'язку із цим актуальним вважаємо урахування словацького досвіду щодо застосування Інтернет-ресурсів у процесі іншомовного навчання молоді України.

Студенти вищих навчальних закладів СР мають доступ до інформаційної мережі Інтернет. Так, академічна інформаційна система (слов. *Akademický informačný systém* – AIS) і модульна академічна інформаційна система (MAIS – *Modulárny Akademický Informačný Systém*), Реєстр випускних робіт (слов. *Evidencia záverečných prác* – EZP) є джерелом інформації для студентів, слугує допоміжним інструментом в організації навчання. Освітня платформа Moodle орієнтована на організацію освітнього процесу з використанням Інтернет-технологій.

Форми, методи та педагогічні технології навчання іноземних мов та культур, проаналізовані у словацькій науковій літературі, науково-педагогічних працях та фахових наукових публікаціях дає змогу зробити висновок, що традиційне навчання є найпоширенішим видом навчання студентів та передбачає вивчення нового матеріалу, закріплення, контроль та оцінювання знань. Проте, нам імпонує думка української дослідниці М. Олійник [138, с. 224], яка звернула увагу на негативний аспект традиційного навчання та схарактеризувала його особливість, а саме: регламентований час роботи у групі заважає враховувати потенційні можливості кожного студента. Варто також зазначити, що особливістю організації процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх

фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини є така характеристика: освітній процес базується на засадах особистісно-орієнтованого підходу до вибору предметів навчального плану зі списку обов'язкових дисциплін за вибором та інших дисциплін за вибором, що дозволяє студентам обирати навчальні предмети, опираючись на індивідуальні інтереси, нахили та здібності.

Результати досягнень студентів гуманітарних спеціальностей та їх успіхи у професійному оволодінні іноземними мовами оцінюються з урахуванням загальноєвропейських стандартів освіти.

2.4. Механізми забезпечення якості підготовки у словацьких університетах

Вищі навчальні заклади Словаччини здійснюють підготовку кваліфікованих фахівців. Важливим критерієм забезпечення якості вищої освіти у Словаччині є державна система ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів, основні положення якої регламентуються Законом «Про вищі школи» [354; 355].

Оцінювання успішності майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Словаччині здійснюється за кредитно-модульною системою організації освітнього процесу. Кредитна система навчання базується на Європейській системі трансферу кредитів (ECTS) та виконується згідно із Постановою Міністерства освіти Словацької Республіки «Про кредитну систему навчання» [350]. В університетах Словаччини кредитну систему впроваджено в освітній процес з 2004–2005 рр. [259]. Упровадження системи ECTS сприяло: демократизації освіти; розширенню можливостей для студентської молоді в процесі вивчення навчальних дисциплін в університеті (студентам надано право вибору темпу та місця навчання, що

сприяло визначенню перспектив для студентів різних форм навчання); відповідальності студентів за етапність та організацію власної підготовки.

Кредитна система (з 2004/2005 навчального року) діє у площині стандартного навантаження студента протягом всього навчального року, що на очній формі навчання складає 60 кредитів, відповідно за семестр – 30 кредитів, 20 кредитів у триместр. Стандартне навантаження студента протягом всього навчального року на заочній формі навчання складає щонайбільше 48 кредитів залежно від стандартної тривалості навчання відповідно до навчальної програми і кількості кредитів, необхідних для її завершення.

Оцінювання досягнень студентів здійснюється за шкалою A-FX, де:

- A (відмінно);
- B (дуже добре);
- C (добре);
- D (задовільно);
- E (достатньо);
- FX (незадовільно).

Оцінювання навчальних досягнень словацьких студентів з іноземних мов розглянемо на прикладі Пряшівського університету в м. Пряшів. Оцінка досягнень студентів, зокрема з іноземних мов, виставляється з урахуванням норм, вказаних у документі «Про порядок навчання у Пряшівському університеті в Пряшеві» (Študijný poriadok Prešovskej univerzity v Prešove) [329]. Впродовж семестру поточний контроль здійснюється так:

1) проводиться перевірка якості вивченого матеріалу за темою, що вивчалась протягом визначеного періоду навчання, студентам пропонуються такі завдання: дати відповіді на контрольні запитання, виконати самостійну роботу, підготувати доповідь для виступу на семінарському занятті та ін.;

2) пишеться тест (skúška).

Дати проведення поточного контролю узгоджуються впродовж першого тижня нового семестру.

Курс з вивчення предмету завершується:

- а) простим заліком (zápočtom);
- б) диференційованим заліком або іспитом (hodnoteným zápočtom);
- в) тестом (skúškou).

Оцінювання навчальних досягнень студентів Пряшівського університету в м. Пряшеві у Словаччині здійснюється за шкалою ЄКТС [329, с. 11–15].

Шкалу оцінювання навчальних досягнень студентів у Пряшівському університеті в м. Пряшів наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів
у Пряшівському університеті в м. Пряшів [329]

Підсумкова оцінка (шість ступенів оцінювання)	Оцінка	Рівень знань (у відсотковому еквіваленті)	Оцінка (характеристика)	Рівень знань
A	1	100-90 %	Відмінно (výborne)	Високий (vynikajúce výsledky)
B	1,5	89,99-80 %	Дуже добре (veľmi dobre)	Вище середнього (nadpriemerné výsledky)
C	2	79,99– 70 %	Добре (dobre)	Середній (priemerné výsledky)
D	2,5	69,99– 60 %	Задовільно (uspokojivo)	Нижче середнього (priateľné výsledky)
E	3	59,99– 50 %	Достатньо (dostatočne)	Низький, що відповідає мінімальним вимогам (výsledky spĺňajú minimálne kritériá)
FX	4	49,99% та менше	Незадовільно (nedostatočne)	Дуже низький, що потребує подальшого опрацювання матеріалу (vyžaduje sa ďalšia práca)

Іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю може бути успішною за умов урахування певних організаційно-педагогічних аспектів у структуруванні змісту навчального матеріалу. Під організаційно-педагогічними аспектами професійної іншомовної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей в умовах полікультурності Словаччини розуміємо сукупність структурних, науково-методичних, педагогічних, матеріально-технічних складників, що характеризують та забезпечують якість освітнього процесу.

Вищий навчальний заклад або факультет в тому випадку, якщо навчальна програма впроваджується у освітній процес на окремому факультеті, може застосовувати для оцінювання знань студентів з вибраних дисциплін іншу систему, що дозволяє оцінити рівень оволодіння навчальним матеріалом.

Координацію взаємодії освітніх інституцій у Словаччині та оцінку якості навчання в університетах здійснюють урядові акредитовані структури: Акредитаційна комісія, Акредитаційна рада Міністерства освіти з безперервного навчання педагогічних працівників і фахівців, Акредитаційна комісія для подальшої освіти. Важливе значення для контролю якості освіти та приведення професійної підготовки у відповідність до соціально-економічних вимог суспільства має діяльність європейських, міжнародних та національних рейтингових агентств: Academic Ranking of World Universities, Akademická rankingová a ratingová agentúra, European University Association, European Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education. Ці агентства систематично здійснюють збір, оцінювання та розповсюдження інформації про функціонування освітньої системи [79, с. 23].

Серед цих агентств слід виокремити словацьке Академічне рейтингове агентство ARRA (Akademická rankingová a ratingová agentúra), що є громадською незалежною інституцією. Ця організація в межах своєї діяльності відстежує якість надання освітніх послуг, грантові успіхи

факультетів та публікує на цій основі річні рейтинги. У Словацькій Республіці поряд з зовнішньою оцінкою існує система внутрішнього контролю в межах вищого навчального закладу [79, с. 23; 82, с. 82; 271]. Таким чином забезпечується систематичний моніторинг у галузі вищої освіти в цілому та гуманітарної галузі знань зокрема.

Досвід Словаччини показує, що вищезазначений спосіб моніторингу та контролю якості надання освітніх послуг в університеті сприяє налагодженню взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. В словацьких університетах функціонує ефективна система контролю якості навчального процесу, що враховує критерії оцінювання знань студентів гуманітарних спеціальностей, зазначених у інформаційних листах (informačný list predmetu) навчальних дисциплін (додаток К). Для прикладу розглянемо інформаційний лист навчальної дисципліни «Французька мова 1 (Морфосинтаксис 1)» (Пряшівський університет в м. Пряшів). У інформаційному листі зазначено спосіб оцінки на завершення вивчення дисципліни (студенти складають іспит). Оцінювання іспиту здійснюється відповідно до шкали оцінювання навчальних досягнень студентів, а саме: А: 100% – 90%; В: 89% – 80 %; С: 79% – 70%; D: 69% – 60%; E: 59% – 50%.

Протягом семестру студент повинен відвідувати лекції та брати участь у семінарах. При оцінюванні навчальних досягнень студентів ураховується оцінки за письмовий іспит. Письмовий іспит складається з двох частин. Студент має виконати мінімально 50% завдань кожної частини письмового тесту. Загальна оцінка є сумарною кількістю балів, отриманих за правильне виконання обох частин письмового іспиту (у відсотках).

Отже, моніторинг якості підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині реалізується за допомогою рейтингових інституцій, які діють на національному, європейському та міжнародному рівнях. На міжнародному рівні це: Академічний рейтинг університетів світу, Європейська асоціація

університетів, Академічний рейтинг. На національному рівні – інформаційні ресурси рейтингових агентств урядових акредитаційних структур, робота яких спрямована на забезпечення соціально-економічних вимог суспільства. На локальному рівні моніторинг якості здійснюється університетами, які створюють певні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки як сукупність структурних, науково-методичних, матеріально-технічних складників, що забезпечують якість освітнього процесу. Такі тенденції відповідають загальноєвропейським вимогам щодо забезпечення якості підготовки фахівців.

Висновки до другого розділу

Приєднання 1999 р. Словацької Республіки до Болонського процесу сприяло модернізації структури, змісту й організації підготовки фахівців відповідно до європейських стандартів. Це набуло таких виявів, як запровадження двоциклового навчання (додипломного та післядипломного); Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS); установлення контролю якості освітніх послуг урядовими акредитаційними структурами; розширення можливостей академічної мобільності студентів і викладачів завдяки участі у міжнародних проектах.

В умовах кредитно-модульної системи організації навчання введено перелік навчальних спеціальностей, за якими здійснюють підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах. Словацьку систему навчальних гуманітарних спеціальностей узгоджено з Міжнародною стандартною класифікацією освіти МСКО 97, адаптовано до Болонської моделі вищої освіти, створено для підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі гуманітарних наук. У системі навчальних спеціальностей вищої освіти Словаччини «Гуманітарні науки» представлено як окрему групу. Для стандартизації вищої гуманітарної

освіти в Словаччині передбачено змістові описи (opis študijného odboru) навчальних спеціальностей. Змістові описи гуманітарних спеціальностей регламентують вимоги до ефективності професійної освіти, якості її організації, змісту, об'єктивно визначають вимоги до процесу професійної підготовки студентів. У вищих навчальних закладах Словаччини здійснюють підготовку фахівців гуманітарного профілю за бакалаврськими, магістерськими та докторськими програмами на денній і заочній формах навчання.

З'ясовано, що організаційною концепцією побудови навчальних планів для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини є модульний принцип, орієнтований на послідовність і неперервність оволодіння фахом, індивідуалізацію навчання. Відбір дисциплін для вивчення та послідовність їхнього розподілу за роками навчання під час складання навчальних планів пов'язані з урахуванням провідних принципів навчання, а саме: оптимального співвідношення обов'язкових предметів (povinné predmety), обов'язкових предметів за вибором (povinne voliteľné predmety) та вибіркових дисциплін (výberové predmety); міжпредметних зв'язків; можливостей варіації кількості обов'язкових предметів за вибором і вибіркових дисциплін; узгодження обсягу навчальної інформації із бюджетом часу студентів; наступності; гнучкості.

На основі аналізу навчальних планів підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини було виявлено актуальні аспекти змісту освіти. Науковий аспект відображено в навчальних планах підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра (бакалаврська робота із захистом), магістра (дипломна робота із захистом) і докторанта (наукова публікація в рецензованому журналі в СР або збірнику; наукова публікація за кордоном та ін.), що забезпечують формування дослідницьких умінь майбутнього фахівця. Оптимізації змісту освіти досягають шляхом упровадження культурних, міжкультурних та

соціокультурних аспектів у фахову підготовку студентів. Професійна іншомовна підготовка з урахуванням соціокультурних аспектів сприяє формуванню фахівця гуманітарного профілю з широким професійним кругозором і високим рівнем особистісної культури. У змісті підготовки наявні дисципліни літературного й історично-культурного спрямування, під час опанування яких студенти отримують знання про культурні особливості та соціокультурні аспекти вивчення мови, літератури та історії країн, мовою яких оволодівають. Удосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах пов'язане з наданням їй більшої практичної спрямованості шляхом уведення нових практичних компонентів, насамперед професійної практики як складника підготовки магістрів окремих гуманітарних спеціальностей.

З'ясовано, що реалізація професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах передбачає використання традиційних та інноваційних форм навчання, як-от: проведення лекцій і семінарів, занять прикладного спрямування для формування вмінь і навичок практичного застосування знань із предмета, екскурсій.

Визначено, що теоретична підготовка фахівців гуманітарного профілю у Словаччині має практичну спрямованість і відзначається залученням граматико-перекладацького, прямого, аудіолінгвального та комунікативного методів навчання. У ході впровадження комунікативно-орієнтованих методик застосовують інтенсивні методи навчання (сугестопедичний, метод активізації, ритмопедія та ін.).

Вивчення педагогічних умов реалізації змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині увиразнює використання в ній міжкультурного підходу для розширення соціокультурного компонента змісту навчання. Домінуючим у словацьких університетах є комунікативний підхід у навчанні іноземним мовам

студентів мовних спеціальностей. Компетентнісний підхід як основний методологічний інструмент досягнення цілей підготовки гуманітаріїв реалізують під час підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах шляхом вивчення матеріалів семінарських занять із соціолінгвістики, лінгвокультурних аспектів дискурсу й ін., що сприяє формуванню лінгвістичної, соціолінгвістичної, міжкультурної компетентностей.

Встановлено, що механізми забезпечення якості словацької вищої освіти характеризуються багаторівневою системою контролю навчання студентів, адже, крім державних структур, контроль якості підготовки майбутніх фахівців покладено на незалежні неурядові агенції, міжнародні інституції. В умовах словацьких вищих навчальних закладів функціонує ефективна система контролю якості освітнього процесу, що враховує критерії оцінювання знань студентів гуманітарних спеціальностей, зазначених у інформаційних листах (*informačný list predmetu*) навчальних дисциплін

Основні наукові результати розділу викладено у публікаціях автора [207; 210; 215; 216; 218; 219; 220; 221; 316].

РОЗДІЛ 3

ПРОГНОСТИЧНІ НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ У СЛОВАЧЧИНІ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Виконано порівняльний аналіз систем професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні; обґрунтовано рекомендації щодо прогностичних напрямів модернізації вищої освіти України за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду в контексті євроінтеграційних процесів; наведено очікувані результати модернізації вищої освіти України за умов використання словацького досвіду.

3.1. Стан професійної іншомовної підготовки в Україні

Процеси глобалізації та інтеграції України у світовий простір, реформи, що проводяться на сучасному етапі державою, та активна співпраця з іншими країнами світу актуалізують потреби у підготовці фахівців гуманітарного профілю, професіоналізм яких нерозривно пов'язаний з володінням іноземною мовою на професійному фаховому рівні. У вітчизняній педагогічній науці багатоаспектуальну проблему професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України та зарубіжжя досліджували І. Бех [10], М. Євтух [50], І. Малафіїк [116], Ю. Пелех [145], Ю. Рашкевич [168] та ін. Словацький досвід розглядали С. Заскалета [61], В. Староста [139], Г. Товканець [186–190]. Проблеми іншомовної освіти у зарубіжному досвіді вивчали Т. Боднарчук [16], В. Гаманюк [33], Л. Гульпа [41], О. Кузнецова [102], О. Лазаренко [105], О. Максименко [115], М. Тадеєва [183] та ін.

Орієнтація на європейські концепції та визнання ідей мовної політики Ради Європи щодаля стають актуальнішими для України, потребують

подальшого детального вивчення, обґрунтування, проведення теоретико-педагогічного аналізу. Вагомим кроком на шляху до вдосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні стало оприлюднення у 2003 р. документу Рада Європи «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [56]. Цей документ підтримує ідеї інтенсифікації процесів вивчення та викладання іноземних мов для кращого доступу до інформації й забезпечення ефективнішого міжнародного спілкування між студентами різних країн. Загальноєвропейські рекомендації передбачають спільну розробку навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, підручників у різних європейських країнах, узгодження методів викладання та вивчення з урахуванням потреб тих, хто вивчає іноземну мову, іспитів для підготовки фахівців міжнародного рівня [204, с. 143].

Потужним стимулом розвитку іншомовної освіти та професійної підготовки стало прийняття в Україні за сприяння Британської Ради Програми з англійської мови професійного спілкування у контексті мовної освіти у березні 2005 року. У програмі визначено головні завдання розвитку освіти в Україні, а саме: демократизація освіти, забезпечення академічної та професійної мобільності фахівців, визнання людини як найвищої цінності суспільства [160; 204, с. 143]. Українські науковці, які присвятили свої наукові праці питанням підвищення якості процесу навчання іноземним мовам в освітніх установах (С. Король [96], Р. Мартинова [117], С. Ніколаєва [134] та ін.), у переліку функцій сучасного фахівця неодмінно зазначають комунікативну функцію (вміння організувати продуктивні міжособистісні контакти з урахуванням індивідуальних особливостей учасників процесу). Професіоналізація як підготовка до повноцінного включення в професійно-рольові відносини, має набути якісно нового значення. Сучасний вищий навчальний заклад може бути представлений як такий, що допомагає усвідомити функції професійної діяльності, сутність обраної професії, прийоми творчої

адаптації до змісту і структури професійної діяльності, специфіку професійної майстерності, можливі індивідуальні стратегії виконання професійних завдань [204, с. 143-144].

Концептуальні підходи до організації професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю гуртуються на положеннях Закону України «Про Вищу освіту» (2014) [58], Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) [60], Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. (2011) [132], Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (2003) [56] та ін. Нині функціонування вітчизняної вищої освіти ґрунтується насамперед на збереженні досягнень і традицій української вищої школи, державній підтримці підготовки фахівців гуманітарного профілю, розширенні доступу українських громадян до якісної вищої освіти в Україні та за її межами, інтеграції вітчизняної системи вищої освіти у європейський та світовий освітній і науковий простір. Державна політика України у галузі вищої гуманітарної освіти ґрунтується на конституційних нормах, стратегічних документах розвитку освіти тощо.

Важливим кроком на шляху до вдосконалення професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні став Указ Президента України від 5 липня 2003 р. № 573/2003 «Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [192]. В цьому документі зазначено необхідність «утвердження України як впливової європейської держави, повноправного члена Європейського Союзу», зауважено про важливість здійснення «спільних наукових, культурних, освітніх та інших проектів, залучення українських учених та фахівців до загальноєвропейських програм наукових досліджень», а також вказано, що «інтеграційний процес в освіті і науці полягає у впровадженні європейських норм і стандартів у освіті, науці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС», кінцевий результат діяльності спрямований на створення необхідних умов для «підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до

загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища» [192].

Варто зазначити, що Законом України «Про вищу освіту» регламентовано таке положення: ґрунтовним принципом є «інтеграція системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні та розвитку досягнень та традицій української вищої школи» [58]. Закон передбачає процес структурного реформування української гуманітарної освіти, удосконалення освітніх програм. Інституційні перетворення поступово здійснюється за такими основними напрямками: прийняття зрозумілих градацій дипломів, кваліфікацій та ступенів; запровадження двоступеневої системи освіти; прийняття єдиної системи кредитних одиниць; дотримання європейських стандартів якості освіти; підвищення рівня академічної мобільності студентів та викладачів [58].

Із становленням України як суверенної, демократичної, незалежної держави особливого значення набуло забезпечення її стабільного розвитку та самостійності. В контексті підтримання міжнародних зв'язків професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю, здатних здійснювати міжкультурну та міжмовну комунікацію на професійному рівні, набуває особливого значення та стає невід'ємним показником іміджу України. Тому, варто звернути увагу на положення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., адже в цьому документі визначено необхідність підвищення доступності до якісної, конкурентоспроможної освіти для українців відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та економіки [132]. Забезпечення особистісного та професійного розвитку майбутніх фахівців гуманітарного профілю, здатних послуговуватись однією або кількома іноземними мовами, вважаємо однією з ключових умов, що визначає подальше успішне працевлаштування випускників на ринку праці та слугує орієнтиром при визначенні їхньої конкурентоспроможності. Важливо при цьому враховувати індивідуальні здібності й потреби студентської молоді та концепцію навчання впродовж життя.

Характерно, що 23 листопада 2011 р. було затверджено Національну рамку кваліфікацій для запровадження європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців, а також для гармонізації норм законодавства у сфері освіти й соціально-трудових відносин. Важливим в цьому контексті є концепція сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг і ринку праці. Мовна політика в нашій країні визначається Конституцією України [94], Законом «Про мови в Українській РСР» (1989) [59], Указом Президента України «Про Концепцію державної мовної політики» (№ 161/2010 від 15.02.2010) [193] та ін., у яких володіння іноземними мовами визнається невід’ємною характеристикою сучасного спеціаліста, в тому числі фахівця гуманітарного профілю.

Професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах України передбачає розвиток умінь студентів працювати з художніми та науковими текстами, науковою літературою та довідковими ресурсами про що зокрема йдеться у Проекті концепції мовної освіти в Україні (2010) [92]. В цьому документі зазначено, що оволодіння мовами – один з визначальних засобів формування людської особистості, основною якого є всебічний розвиток усного та писемного мовлення, підпорядкованого опануванню мови як засобу спілкування і пізнання [92].

Українська дослідниця Н. Шеверун вважає, що «серед багатьох аспектів мовної освіти виділяються два провідні напрями, що передбачають навчання рідної мови і навчання іноземної. Отже, для успіху сучасній людині потрібно володіти мистецтвом комунікації, зокрема іншомовної, оскільки іншомовна освіта – це комплекс знань, умінь, навичок, які дають змогу успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти та саморозвитку особистості» [204]. Вважаємо, що вдосконалення процесу іншомовного навчання на сучасному етапі розвитку світової спільноти слід розглядати як обов’язкову

складову фахової підготовки спеціалістів, в тому числі майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Нині переважна більшість вищих навчальних закладів України мають значний досвід професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. Врахування зарубіжного, зокрема словацького, досвіду сприятиме, на нашу думку, вдосконаленню навчання студентів у вітчизняних університетах. Перш ніж узагальнити позитивні аспекти словацького досвіду професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Словаччині та підготувати рекомендації щодо їхнього впровадження у систему вищої гуманітарної освіти в Україні, вважаємо за доцільне проаналізувати зміст, форми та методи професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вітчизняних університетах.

В нашій країні, згідно з даними довідника вищих навчальних закладів України, поданими на сайті «Освіта», вищу освіту галузі знань «Гуманітарні науки» можна здобути за спеціальностями: релігієзнавство, історія та археологія, філософія, культурологія, філологія у 131 закладі вищої освіти. Серед них 123 готують філологів, 21 – філософів, 13 – фахівців з релігієзнавства, 23 – культурології, 56 – історії та археології. Втім, ґрунтовна фаховоорієнтована іншомовна підготовка з метою подальшого використання іноземної мови у професійній діяльності передбачена передусім для студентів, які отримують освіту за спеціальністю «Філологія» [47]. Майбутнім фахівцям гуманітарного профілю пропонуються різні освітні програми, наприклад: «Мова і література» (із зазначенням іноземної мови), «Переклад» (із зазначенням двох іноземних мов), «Прикладна лінгвістика», «Філологія» (із зазначенням іноземної мови) [46]. У контексті розвитку та вдосконалення рівня професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в нашій країні мовна політика визначається державними документами (Конституцією України [94], Законом «Про мови в Українській РСР» (1989) [59], Указом Президента України «Про Концепцію державної мовної

політики» (№ 161/2010 від 15.02.2010) [193]), в яких наголошено на важливості забезпечення належного рівня мовної підготовки фахівців у реаліях сучасного світу.

Концепцію підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за спеціальністю «Філологія» окреслено в освітньо-професійній програмі (ОПП), яка моделює зміст професійної підготовки та є складовою галузевого стандарту навчання спеціалістів цього напрямку підготовки. У вищих навчальних закладах України навчання філологів здійснюється в університетах. У вищих навчальних закладах України готують фахівців гуманітарного профілю зі спеціальності «Філологія» за освітніми ступенями «бакалавр», «магістр», «доктор філософії», «доктор наук».

Організація освітньої діяльності у вітчизняних вищих навчальних закладах здійснюється згідно із Законом України «Про вищу освіту» [58], державними і галузевими стандартами, іншими чинними нормативними документами. Основним нормативним документом, що визначає організацію освітнього процесу підготовки фахівців гуманітарного профілю, зокрема за напрямом підготовки 6.020303 «Філологія» є навчальний план, який розробляється відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [58] та наказу Міністерства освіти і науки України №47 від 26.01.2015р. «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 н.р.» [128]. Так, в навчальних планах Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського реалізовано принципи цілісності, логічної послідовності, комплексності, поєднання теоретичних положень із практичними навичками, а також враховано вимоги до обсягу дисциплін, які входять до складу нормативної та вибіркової складових навчального плану. Навчальні плани за ступенем вищої освіти бакалавра передбачають співвідношення аудиторних та індивідуальних (самостійних) занять 40%:60%. Витримується також співвідношення 70% (нормативна складова), 30% (вибіркова складова) [49].

Засоби діагностики якості освіти майбутніх фахівців гуманітарного профілю напряму підготовки «Філологія» за ступенем вищої освіти «бакалавр» у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. Михайла Коцюбинського включають тестові та контрольні завдання, питання до іспитів тощо, що розробляються викладачами університету з урахуванням освітньо-кваліфікаційних рівнів, ОПП, робочих навчальних планів. Система науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в університеті залежить від виду контролю: вхідний (визначає початковий рівень набутих знань та сформованих умінь студентів); поточний контроль як аудиторної, так і самостійної роботи студентів; підсумковий контроль; контроль залишкових знань. До засобів діагностики якості вищої освіти належать комплексні контрольні роботи з усіх дисциплін навчального плану підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю зі спеціальності «Філологія» [49].

Вимоги до кваліфікації фахівців гуманітарного профілю, які здобули освіту за спеціальністю «Філологія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. Михайла Коцюбинського розглянуто для прикладу. З'ясовано, що бакалавр зазначеного фаху отримує підготовку з дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної, фундаментальної, природничо-наукової професійної та практичної підготовки. Цей фахівець підготовлений для роботи в освітній, видавничій та науковій сфері народного господарства, є фахівцем з питань мовознавства, літературознавства, фольклору. Ключові результати навчання є такими: бакалавр філології підготовлений як для продовження навчання в магістратурі, так і для роботи за спеціальністю. Зазначимо, що фахівець гуманітарного профілю, який здобув кваліфікацію бакалавра, має вільно володіти іноземними мовами (першою та другою іноземними мовами) [49].

Важливим етапом професійного розвитку майбутнього фахівця гуманітарного профілю, який здобуває освіту за спеціальністю «Філологія»

у вищому навчальному закладі України, є навчання у магістратурі [177]. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 567 від 25.05.2016 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 «Філологія», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення» [129] визначено такі спеціалізації: українська мова та література, кримськотатарська мова та література, слов'янські мови та літератури (переклад включно), германські мови та літератури (переклад включно), романські мови та літератури (переклад включно), східні мови та літератури (переклад включно), угро-фінські мови та літератури (переклад включно), класичні мови та літератури (переклад включно), фольклористика, прикладна лінгвістика. Зміст освіти магістрантів представлено в освітньо-професійній програмі (ОПП), яка моделює зміст їх освітньо-професійної підготовки і є складовою галузевого стандарту підготовки фахівця із зазначеної спеціальності. Підготовка магістра філологічного напрямку містить теоретичну, практичну та науково-дослідну складові. Теоретична підготовка передбачає навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за результатами опанування навчальних дисциплін (загальних та фахових). Зміст освіти охоплює теоретичні знання з теорії філологічної науки, а також теорії наукових галузей відповідно до предметних спеціалізацій. Об'єктами вивчення є мова або мови, література у теоретичному, практичному та науково-дослідницькому аспектах; усна народна творчість; переклад; комунікація. Практична підготовка включає практику, яка є завершальним етапом формування професійних якостей фахівця гуманітарного профілю, майбутнього філолога, за період навчання в магістратурі та дає оцінку його готовності до виконання функціональних обов'язків. Майбутні фахівці гуманітарного профілю, магістри-філологи, можуть працювати в науковій, освітній та літературно-видавничій галузях, а також у фундаціях гуманітарного спрямування, обіймати викладацькі, науково-дослідні та

адміністративні посади у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації за наявності у програмі підготовки циклу психолого-педагогічних та методичних дисциплін та проходження відповідних практик тощо [163]. Результатом наукової підготовки є виконання магістерської роботи, що містить науково обґрунтовані теоретичні (експериментальні) результати та висновки. Особливістю вітчизняної гуманітарної освіти філологічного напрямку, що вона дає фундаментальні знання, які є базовими для формування вмінь і навичок прикладного характеру, зокрема, перекладацьких, редакторських, видавничих.

На сучасному етапі в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю застосовуються різні види педагогічних технологій. Серед них слід виокремити інформаційно-комп'ютерні технології, проблемне навчання, дослідницьку технологію, педагогічні тренінги, інтерактивні технології, ділові ігри та проекти, ситуативне моделювання, технологію індивідуалізації навчання, групову навчальну діяльність та ін. Сучасний фахівець гуманітарного профілю, зокрема філолог-магістр повинен, на нашу думку, володіти наступними особистісно-професійними якостями та компетентностями: здатністю розв'язувати проблеми в галузі лінгвістики, фольклористики, літературознавства, перекладу в процесі професійної діяльності; спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово; проводити дослідження; вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах; критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки; професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації: мовознавства, фольклористики, перекладознавства, прикладної лінгвістики тощо [163].

Зміст підготовки фахівців, в тому числі гуманітарного профілю, в Україні визначається стандартами вищої освіти згідно з третім розділом Закону України «Про вищу освіту» [58], в якому зазначено, що «стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої

діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності» [58]. В Законі окреслено вимоги щодо змісту та результатів освітньої діяльності українських вищих навчальних закладів, що опрацьовуються для кожного рівня вищої освіти для кожної спеціальності з урахуванням Національної рамки кваліфікацій. В статті 10 Закону України «Про вищу освіту» [58] зазначено стандарт вищої освіти, що визначає вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів (ЄКТС), необхідних для здобуття відповідного ступеня вищої освіти, перелік компетентностей випускника, зміст підготовки здобувачів вищої освіти, форми оцінки знань; вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості освіти та професійних стандартів, якщо такі є в наявності [58].

Аналіз змісту підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах України, зокрема розгляд навчальних планів Київського національного лінгвістичного університету, Національного університету біоресурсів і природокористування України та Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» дав змогу з'ясувати, що спільними рисами навчальних планів проаналізованих вищих навчальних закладів України є те, що вони зорієнтовані на кредитно-модульну систему організації навчального процесу. Разом з тим визначено, що система підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» охоплює чотири роки навчання і передбачає теоретичну та практичну підготовку, навчання у магістратурі сприяє удосконаленню знань, отриманих за ОКР «бакалавр».

Інтеграції отриманих знань та вмінь конкурентноспроможного фахівця гуманітарного профілю на міжнародному ринку сприяє практична підготовка, що передбачає застосування теоретичних знань та практичних вмінь для виконання професійних обов'язків. В українських вищих навчальних закладах студенти-бакалаври проходять практику (наприклад, студенти Київського національного лінгвістичного університету, які

навчалися за спеціальністю «Філологія (переклад)» у 2016/2017 н.р., проходили перекладацьку практику на 4 курсі бакалаврату обсягом 4,5 кредитів ЄКТС [170]; фахівці гуманітарного профілю, які навчалися у Національному університеті біоресурсів і природокористування України у 2015/2016 н.р. за спеціальністю «Філологія» ОКР «бакалавр» проходили навчальну практику обсягом 3 кредити ЄКТС та виробничу практику обсягом 6 кредитів ЄКТС [73]). Практична підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в умовах магістратури сприяє перевірці вмінь застосовувати знання іноземних мов на практиці (наприклад, студенти Київського національного лінгвістичного університету, які навчалися за спеціальністю «Філологія (переклад)» у 2016/2017 н.р., проходили перекладацьку практику на 1 курсі магістратури обсягом 3 кредит ЄКТС, перекладацьку практику з першої іноземної мови на 2 курсі магістратури обсягом 3 кредити ЄКТС, перекладацьку практику з другої іноземної мови на 2 курсі магістратури обсягом 3 кредити ЄКТС; асистентську практику з першої іноземної мови на 2 курсі магістратури обсягом 4 кредити ЄКТС [170]; фахівці гуманітарного профілю, які навчалися у Національному університеті біоресурсів і природокористування України у 2015/2016 н.р. за спеціальністю «Філологія» ОКР «магістр» проходили навчальну практику обсягом 2 кредити ЄКТС, виробничу (асистентську) практику обсягом 6 кредитів ЄКТС, виробничу (перекладацько-технологічну) практику обсягом 2 кредити ЄКТС, виробничу (переддипломну) практику обсягом 6 кредитів ЄКТС [74]).

До принципів формування програм бакалаврської та магістерської підготовки (на прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування України, додатки М.1., М.2.), галузь знань «Гуманітарні науки», спеціальність «Філологія» належать: чітка визначеність спрямованості бакалаврської і магістерської підготовки, професійна іншомовна підготовка, логічність і взаємозв'язок змісту освіти, підпорядкованість вимогам практики.

В результаті педагогічного аналізу навчального плану підготовки фахівців гуманітарного профілю у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (напрямок підготовки «Філологія (переклад)» галузь знань «Гуманітарні науки») встановлено, що обов'язкові навчальні дисципліни плану підготовки бакалаврів сприяють вдосконалення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю та спрямовані на підготовку фахівців з перекладу (дисципліни навчального плану: «Переклад ділового мовлення та кореспонденції», «Українська мова для перекладачів (редагування перекладу)», «Вступ до перекладознавства», «Аспектний переклад аграрної літератури», «Науково-технічний переклад», «Практика письмового та усного перекладу»), ознайомих із основами психології («Психологія»), стилістики («Стилїстика основної іноземної мови», «Практична стилїстика української мови і культура мовлення»), порівняльної лексикології («Порівняльна лексикологія основної іноземної і української мови»). Вибіркові навчальні дисципліни, розподілені на дисципліни за вибором університету та дисципліни за вибором студентів, дають змогу вивчати історію України, філософію та логіку, безпеку праці і життєдіяльності, педагогіку та політологію, теорію та методіку навчання, методіку навчання іноземних мов тощо. Серед дисциплін із компонентом культури у змісті навчання варто виокремити такі: «Етнокультурологія», «Правова культура особистості» (додаток М.1.) [73]. Підготовка магістрів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (напрямок підготовки «Філологія (переклад)» галузі знань «Гуманітарні науки») передбачає вивчення педагогіки та психології вищої школи, методіки викладання перекладу у вищій школі, комунікативних стратегій іноземної мови, теорії перекладу, техніки перекладу. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю магістерського рівня вищої освіти вдосконалюється в процесі опанування дисциплін навчального плану, серед яких варто зазначити такі: «Комунікативні стратегії другої іноземної мови», «Техніка перекладу (перша іноземна мова)», «Техніка перекладу (друга

іноземна мова)», «Усний та письмовий переклад спеціалізованих текстів (садівництво та лісництво, екологія і агрономія, ветеринарна медицина і зооінженерія, аграрне право, якість, стандартизація та сертифікація продукції, сільськогосподарська техніка, механізація і електрифікація сільського господарства)». Практична підготовка включає проходження таких видів практики: навчальна (ознайомча з фаху) практика, виробнича (асистентська, перекладацько-технологічна, переддипломна) практика (додаток М.2) [74].

Київський національний лінгвістичний університет здійснює підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр», забезпечуючи ґрунтовну фахову та професійну іншомовну підготовку студентів, які навчаються за спеціальністю «Філологія (переклад (англійська; німецька; іспанська; французька; італійська; новогрецька)». Згідно із робочим навчальним планом, у період навчання на першому курсі бакалаврського рівня вищої освіти майбутні фахівці гуманітарного профілю вивчають такі нормативні дисципліни: «Перша іноземна мова» (22 кредити ЄКТС), «Практична фонетика першої іноземної мови» (5 кредитів ЄКТС), «Практична граматики першої іноземної мови» (7 кредитів ЄКТС) та ін. На другому курсі бакалаврату вдосконаленню професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю сприяє опанування змісту нормативних дисциплін («Перша іноземна мова», 18 кредитів ЄКТС; «Практична граматики першої іноземної мови», 5 кредитів ЄКТС; «Практичний курс перекладу з першої іноземної мови», 3 кредити ЄКТС; та вибіркової дисципліни («Друга іноземна мова», 16 кредитів ЄКТС). Впродовж третього («Порівняльна лексикологія першої іноземної та української мов», 2,5 кредити ЄКТС) та четвертого («Порівняльна стилістика першої іноземної та української мов», 2,5 кредити ЄКТС; «Порівняльна граматики першої іноземної та української мов», 2 кредити ЄКТС; «Усний двосторонній переклад (перша іноземна мова)», 3 кредити ЄКТС; «Усний двосторонній переклад (друга іноземна мова)», 3 кредити ЄКТС» та ін.) курсів бакалаврату студенти вдосконалюють знання іноземних мов. Професійна

іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю магістерського рівня у Київському національному лінгвістичному університеті за спеціальністю «Філологія (переклад (англійська; німецька; іспанська; французька; італійська; новогрецька)» здійснюється за навчальним планом. Опанування змісту нормативних та вибіркових навчальних дисциплін навчального плану дає змогу студентам підвищити рівень володіння іноземними мовами («Теорія і практика перекладу з першої іноземної мови», 6 кредитів ЄКТС; «Культура усного і писемного мовлення першої іноземної мови», 6 кредитів ЄКТС; «Теорія і практика перекладу з другої іноземної мови», 8 кредитів ЄКТС та ін.) [170].

Навчальний план підготовки доктора філософії PhD (галузь знань «Гуманітарні науки», спеціальність «Філософія») у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» складається з трьох частин та практики. Перша частина: соціально-гуманітарні дисципліни (дисципліни навчального плану: «Світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності», «Іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі»), друга частина: дисципліни науково-професійної та практичної підготовки (блоки дисциплін: «Сучасні інформаційні технології», «Управління науковими проектами та програмами», «Педагогіка вищої школи», «Інтелектуальна власність в технологічних інноваціях», «Спеціальні розділи математики для дослідників»), третя частина: дисципліни зі спеціальності. Для вдосконалення іншомовної підготовки докторів філософії навчальним планом передбачено вивчення предмету «Іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі» обсягом 8 кредитів ЄКТС (додаток М.3) [21].

Зміст підготовки доктора філософії PhD (галузь знань «Гуманітарні науки», спеціальність «Філологія») у Київському національному лінгвістичному університеті дає змогу здобувачам вивчати навчальну дисципліну англійською: «Академічне письмо і риторика наукового спілкування англійською мовою». Метою навчальної дисципліни є формування практичних навичок англомовного спілкування в межах науково-

академічного дискурсу для забезпечення ефективної фахової комунікації майбутніх науковців і викладачів. Дисципліна вивчається протягом 1 року навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» у обсязі 90 годин (30 годин аудиторних занять, 60 годин самостійної роботи). Цей предмет є обов'язковою нормативною дисципліною для аспірантів. Особлива увага приділяється розвитку мовної і мовленнєвої компетенції слухачів навчального курсу, аналізу особливостей усного та писемного спілкування, а також формуванню прийомів академічної комунікації. Аспіранти вивчають змістові модулі курсу («Поняття про реєстри фахового спілкування і стильові ознаки англomовного науково-академічного дискурсу», «Когнітивно-комунікативні прийоми роботи з англomовними науковими текстами», «Когнітивно-комунікативні стратегії побудови англomовного науково-академічного дискурсу», «Жанрова специфіка текстів науково-академічного дискурсу», «Риторичні прийоми усного англomовного фахового спілкування», «Комунікативні прийоми усного англomовного фахового дискурсотворення», «Дистанційні прийоми англomовної фахової комунікації»), опанування яких закладає фундамент професіоналізму науковця як особистості, здатної ефективно спілкуватися в глобалізованому культурному просторі [75].

У результаті вивчення стану професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні констатовано недостатню кількість навчальних курсів культурного та соціокультурного спрямування у навчальних планах. Вважаємо, що варто розширити тематику дисциплін, що містять культурні, європейські та соціокультурні аспекти у змісті іншомовної освіти для підготовки фахівців гуманітарного профілю в українських університетах. Для подальшого удосконалення змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах України доцільно активніше впроваджувати новітні досягнення зарубіжного досвіду з метою його доцільного використання в освітньому процесі вітчизняних ВНЗ.

3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки гуманітаріїв в університетах Словаччини та України

Узагальнення та аналіз пріоритетних напрямів діяльності словацьких вищих навчальних закладів надав змогу охарактеризувати професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю, що здійснюється комплексно відповідно до вимог Європейського Союзу та потреб словацького суспільства у кваліфікованих спеціалістах з високим рівнем знань іноземної мови, культури, літератури країни, мова якої вивчається.

Враховуючи європейські прагнення України, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі вищих навчальних закладів, учених та студентів у проектах міжнародних організацій, системне зіставлення словацького та вітчизняного досвіду може сприяти глибшому осмисленню більшості проблем, що виникають у процесі професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вітчизняних вищих навчальних закладах. Водночас використання результатів порівняльно-педагогічного аналізу сприятиме удосконаленню професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні, надасть можливість врахувати словацький досвід щодо шляхів забезпечення якості навчання у словацькому просторі вищої гуманітарної освіти, сприятиме усуненню існуючої суперечності між наявністю функціонуючої системи професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в зарубіжних країнах і відсутністю її цілісного вивчення та узагальнення у вітчизняній порівняльно-педагогічній науці. Науково-порівняльний аналіз педагогічних здобутків Словацької Республіки може стати цінним джерелом для осмислення та творчого використання прогресивних ідей словацького досвіду у вітчизняній освіті.

Для проведення порівняльного педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах

Словаччини та України було використано такі критерії: цільовий, нормативно-правовий, організаційний, змістовий, технологічний.

Кожен із критеріїв, використаний для порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини та України, дозволив зіставити категорії навчання й освіти в обох країнах. У дослідженні проаналізовано такі критерії професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю:

- цільовий (розкрито цілі підготовки);
- нормативно-правовий (розглянуто законодавче забезпечення);
- організаційний (визначено особливості організації процесу навчання в словацьких та українських університетах);
- змістовий (схарактеризовано змістовий компонент навчального процесу);
- технологічний (встановлено форми організації навчання та методи професійної іншомовної підготовки).

За цільовим критерієм порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини та України доцільно акцентувати увагу на порівнянні такого показника, як мета освітньо-професійної програми підготовки студентів гуманітарного профілю.

До нормативно-правового критерію порівняльно-педагогічного аналізу варто включити такі показники: нормативно-правові документи, на яких ґрунтується освітня діяльність університету, установчі документи, що регламентують професійну підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю; нормативні документи щодо проведення навчально-виховного процесу з підготовки фахівців відповідних освітніх ступенів.

Організаційний критерій порівняльно-педагогічного аналізу містить наступні показники: особливості вступних випробувань для прийому на навчання за першим (бакалаврським), другим (магістерським) або третім

(освітньо-науковим) рівнем вищої освіти; термін навчання; види та тривалість практичної підготовки фахівців гуманітарного профілю визначені навчальним планом та графіком освітнього процесу.

За змістовим критерієм порівняльно-педагогічного аналізу варто звернути увагу на вивченні таких показників: обсяг освітньої програми; блоки та перелік дисциплін навчальних планів; практична підготовка студентів; атестація здобувачів вищої освіти.

Технологічний критерій порівняльно-педагогічного аналізу включає такі показники: форми організації освітнього процесу, методи професійної іншомовної підготовки, особливості оцінювання навчальних досягнень студентів.

Основою для дослідження стали матеріали порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вигляді нормативних документів, що регламентують процес навчання студентів, які здобувають вищу освіту за гуманітарними спеціальностями, навчальних планів, навчальних програм, положень про проведення вступних випробувань, організацію освітнього процесу в університетах України (Київський національний лінгвістичний університет, Рівненський державний гуманітарний університет, Хмельницький національний університет) та вищих навчальних закладах Словаччини (Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях, Університет Матея Бела в Банській Бистриці).

Серед основних методів здійснення порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини та України нами було обрано:

- теоретичні (аналіз, порівняння нормативно-законодавчих документів, навчальних планів професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю, узагальнення інформації, що міститься у науково-педагогічних джерелах; порівняльно-педагогічний аналіз подібних та відмінних рис іншомовної

підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких та вітчизняних вищих навчальних закладах);

- емпіричні (онлайн інтерв'ювання та листування з науково-педагогічними працівниками ВНЗ з метою осмислення специфіки організації іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю).

Результати порівняльно-педагогічного аналізу особливостей професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Хмельницькому національному університеті та Університеті Матея Бела за показником «мета освітньо-професійної програми» цільового критерію показали певні відмінності.

Метою бакалаврської освітньо-професійної програми підготовки фахівців гуманітарного профілю в Хмельницькому національному університеті за спеціальністю «Філологія (переклад)» (спеціалізація: переклад (польська, російська мови) є формування особистості фахівця, здатного вирішувати типові та складні непередбачувані завдання і проблеми комплексного характеру в галузі філологічної освіти, а мета магістерської (спеціалізація: слов'янські мови та літератури (переклад включно) освітньо-професійної програми – формування особистості фахівця, здатного вирішувати складні і нестандартні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру у галузі польської філології.

Метою програми підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Університеті Матея Бела за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» (спеціалізація: польська мова та культура) є надання можливості студентам отримати ґрунтовні знання з іноземної мови, літератури, історії, теорії перекладу та навички застосування отриманих знань на практиці; підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю, здатних вирішувати питання, пов'язані з виконанням усного та письмового перекладу, передбачає ґрунтовну професійну іншомовну підготовку в період навчання за програмою підготовки бакалавра та магістра (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика цільового критерію професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Хмельницькому національному університеті та Університеті Матея Бела

Критерій	Характеристика показника	
	Хмельницький національний університет	Університет Матея Бела
	Спеціальність	
	«Філологія (переклад)»	«Письмовий та усний переклад»
Мета освітньо-професійної програми	ОКР «Бакалавр»	
	Формування особистості фахівця, здатного вирішувати типові та складні непередбачувані завдання і проблеми комплексного характеру в галузі філологічної освіти	Надання можливості студентам отримати ґрунтовні знання з іноземної мови, літератури, історії, теорії перекладу та навички застосування отриманих знань на практиці
	ОКР «Магістр»	
	Формування особистості фахівця, здатного вирішувати складні нестандартні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру у галузі польської філології	Підготовка фахівців, здатних вирішувати питання, пов'язані з виконанням усного та письмового перекладу

Джерело: систематизовано автором на основі [198; 320; 322]

Досліджуючи показники «нормативно-правові документи, на яких ґрунтується освітня діяльність університету», «установчі документи», «нормативні документи щодо проведення навчально-виховного процесу з

підготовки фахівців відповідних освітніх ступенів» нормативно-правового критерію, виконано порівняння зазначених показників у Рівненському державному гуманітарному університеті та Університеті Павла Йозефа Шафарика (УПЙШ) в Кошицях.

Варто зазначити, що українські вищі навчальні заклади у процесі професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю для унормування процесу підготовки студентів у вищих навчальних закладах керуються такими документами, як: Конституція України, закони України та нормативно-правові акти (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту»; Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Наказ МОН України від 6.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи»). У Словаччині процес професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах регламентується такими документами: Конституція Словаччини, Закон «Про вищі школи» (č. 131/2002), Постанова Міністерства освіти СР «Про кредитну систему навчання» (č. 614/2002); «Національна програма виховання і освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15–20 років» (проект «Milenium»), «Концепція подальшого розвитку вищої освіти в Словаччині на ХХІ століття» [318], «Національна стратегія глобальної освіти на період 2012-2016 рр.», змістові описи навчальних спеціальностей. Серед основних нормативно-правових актів, які визначають стандарти, концепції та стратегії професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні: Конституція України, Закони України: «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, сучасні тенденції розвитку університетської освіти в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 року, Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року, Державна національна програма «Освіта», Галузевий стандарт

вищої освіти України. В Словаччині та Україні вищі навчальні заклади в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю враховують положення документа Ради Європи – «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (CEFR).

В Рівненському державному гуманітарному університеті та Університеті Павла Йозефа Шафарика (УПІШ) в Кошицях здійснюється професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю за такими спеціальностями та спеціалізаціями: філологія (слов'янські мови та література (переклад включно), германські мови та літератури (переклад включно), романські мови та літератури (переклад включно); культурологія; історія та археологія – у Рівненському державному гуманітарному університеті [158]; та навчальними програмами: англійська мова для європейських інститутів та економіки; англійська і французька мови для європейських інститутів та економіки; англійська і німецька мови для європейських інститутів та економіки та ін. [195] – в УПІШ в Кошицях.

Визначено, що у своїй діяльності Рівненський державний гуманітарний університет керується основними директивами, нормативно-правовими документами нашої держави: Конституцією України, законами України, постановами Кабінету Міністрів України: «Про Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням», «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» та ін. Рівненський державний гуманітарний університет здійснює освітню діяльність на основі Статутом вищого навчального закладу, прийнятого конференцією трудового колективу і затвердженого Міністерством освіти і науки України.

Результати порівняльно-педагогічного аналізу професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Рівненському державному гуманітарному університеті та Університеті Павла Йозефа Шафарика в місті Кошице за нормативно-правовим критерієм відображено та наочно представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика нормативно-правового критерію професійної підготовки, в тому числі майбутніх фахівців гуманітарного профілю, в Рівненському державному гуманітарному університеті та Університеті Павла Йозефа Шафарика в Кошице

Критерії/Показники	Характеристика показника	
	Рівненський державний гуманітарний університет	Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошице (УПЙШ)
Нормативно-правові документи, на яких ґрунтується освітня діяльність університету	Конституція України, Закони України («Про освіту», «Про вищу освіту» та ін.), нормативно-правові акти	Закон «Про вищі школи» (č. 131/2002)
Установчі документи	Статут Рівненського державного гуманітарного університету	Статут УПЙШ в Кошицях (Štatút UPJŠ v Košiciach)
Нормативні документи щодо проведення навчально-виховного процесу з підготовки фахівців відповідних освітніх ступенів	«Про організацію освітнього процесу у Рівненському державному гуманітарному університеті», «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», «Про державний вищий навчальний заклад» та ін.	Дисциплінарні правила УПЙШ в Кошицях (Disciplinárny poriadok UPJŠ v Košiciach), Порядок організації навчання в УПЙШ в Кошицях (Organizačný poriadok UPJŠ v Košiciach), Етичний кодекс УПЙШ в Кошицях (Etický kódex UPJŠ v Košiciach) та ін.

Джерело: систематизовано автором на основі [64; 195].

Організація освітнього процесу в Рівненському державному гуманітарному університеті базується на дотриманні вимог Міністерства освіти і науки України, державних стандартах вищої освіти, законах України [64]. Освітня діяльність УПІШ в Кошицях ґрунтується на Законі «Про вищі школи» (ч. 131/2002), у своїй діяльності університет керується Статутом УПІШ в Кошицях. Організація освітнього процесу в УПІШ в Кошицях базується на дотриманні положень таких документів: Дисциплінарні правила УПІШ в Кошицях, Порядок організації навчання в УПІШ в Кошицях, Етичний кодекс УПІШ в Кошицях, Довгострокова програма УПІШ в Кошицях на 2016-2021 рр. та ін. [345].

За організаційним критерієм професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю характеризуються результати аналізу таких показників: особливості вступних випробувань для майбутніх фахівців гуманітарного профілю; термін навчання; види та тривалість (кількість кредитів ECTS) практичної підготовки, визначені навчальними планами та графіком освітнього процесу. Порівнюючи результати досліджень за показником «особливості вступних випробувань» за спеціальністю «Філологія (переклад)» у Київському національному лінгвістичному університеті та спеціальністю «Письмовий та усний переклад» в Університеті Матея Бела, варто зазначити, що у вітчизняному університеті для навчання за програмою підготовки бакалаврів необхідно мати повну загальну середню освіту, подати сертифікати зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Варто зазначити, що у 2017 році для вступу до Київського національного лінгвістичного університету абітурієнти подавали такі сертифікати ЗНО: українська мова і література з мінімальним значенням балів: 101, історія України з мінімальним значенням балів: 101, іноземна мова з мінімальним значенням балів для спеціальності «Філологія»: 124 [75].

В Університеті Матея Бела приймають на навчання за програмою підготовки бакалаврів осіб, які мають атестат зрілості та виконали умови вступу. Розкрито особливості вступу майбутніх фахівців гуманітарного

профілю до Університету Матея Бела для навчання на бакалавраті за спеціальністю «Письмовий та усний переклад». Розкрито, що особа може подати документи для вступити до ВНЗ для опанування спеціалізації «Англійська мова та культура» (спеціальність «Письмовий та усний переклад»), склавши письмовий вступний іспит із граматики, лексики. Варто зазначити, що за умов успішного складання абітурієнтом одного із таких міжнародних екзаменів, як IELTS (International English Language Testing System) з мінімальною кількістю балів 6,5; University of Cambridge ESOL Examinations, Certificate in Advanced English; Certificate of Proficiency in English, First Certificate in English з оцінкою А або інших іспитів згідно з вимогами вступу до вищого навчального закладу, зараховується мінімальна кількість балів з англійської мови та вступний іспит абітурієнтом не складається.

Зарахування вступників на бакалаврську програму «Французька мова та культура» (спеціальність «Письмовий та усний переклад») до Університету Матея Бела здійснюється без вступних випробувань. Варто звернути увагу на те, що в тому випадку, якщо кількість бажаючих навчатись за цією програмою перевищує план прийому на навчання, факультет залишає за собою право першочергового зарахування осіб, які склали іспит DELF (B2, C1 або вище), посіли 1–3 місця на Олімпіаді з французької мови (обласного або національного рівнів) або виконали інші умови вступу на навчання згідно з встановленими правилами прийому абітурієнтів до вищого навчального закладу.

Вступ абітурієнтів до провідного словацького вищого навчального закладу – Університету Матея Бела – для опанування бакалаврських освітніх програм «Польська мова та культура», «Іспанська мова та культура», «Італійська мова та культура», «Російська мова та культура» напряму підготовки «Письмовий та усний переклад» характеризується такими особливостями: в тому разі, якщо кількість бажаючих навчатись за однією з цих спеціалізацій перевищує план набору, факультет залишає за собою

право першочергового зарахування абітурієнтів на основі середнього балу атестату. Умовою зарахування абітурієнта на навчання за спеціалізаціями «Німецька мова та культура» та «Французька мова та культура» є володіння іноземною мовою на рівні B1–B2 [344].

Умови вступу майбутніх фахівців гуманітарного профілю до магістратури за спеціальністю «Філологія (переклад)» у Київському національному лінгвістичному університеті та за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» в Університеті Матея Бела відрізняються. В українському вищому навчальному закладі випускникам бакалаврського рівня вищої освіти пропонується скласти іспити, в словацькому університеті – зарахування відбувається без вступних випробувань за умов надання студентом свідоцтва про успішне складання державного випускного екзамену по закінченню навчання на бакалавраті. Після завершення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр, фахівці гуманітарного профілю у Словаччині можуть скласти ригорозний іспит та захистити ригорозну роботу. Для продовження навчання на наступному рівні вищої освіти після закінчення магістратури в Словаччині та Україні необхідно скласти вступні іспити [75; 135; 170; 344].

Розкрито відмінності у характеристиці показника «термін навчання фахівців гуманітарного профілю» організаційного критерію професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. З'ясовано, що термін навчання за спеціальністю «Філологія (переклад)» у Київському національному лінгвістичному університеті за освітньо-кваліфікаційною програмою підготовки бакалаврів становить 4 роки, магістрів – 1 рік 6 місяців (денна форма навчання), аспірантів – 4 роки. В Університеті Матея Бела студенти, які здобувають освітній ступінь бакалавра за однією з освітніх програм спеціальності «Письмовий та усний переклад», вчаться 3 роки, магістра – 2 роки (денна форма), PhD (третій рівень вищої освіти – 3 роки (денна форма) або 4 роки (заочна форма) [75; 170; 344]. Загальні результати дослідження показників за організаційним критерієм порівняльно-

педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті та Університеті Матея Бела представлені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Узагальнена таблиця результатів дослідження показників організаційного критерію професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті та Університеті Матея Бела (станом на 2016/2017 н.р.).

Показники	Характеристика показника	
	Київський національний лінгвістичний університет	Університет Матея Бела
	Спеціальність	
	«Філологія»	«Письмовий та усний переклад»
Особливості вступних випробувань	ОКР «Бакалавр»	
	Атестат про повну загальну середню освіту, сертифікати зовнішнього незалежного оцінювання (українська мова і література, історія України, іноземна мова)	Атестат зрілості; письмовий вступний іспит з граматики, лексики (спеціалізація: «Англійська мова та культура»); без вступних екзаменів (спеціалізація: «Німецька (французька; польська, російська, іспанська або італійська) мова та культура»)
	ОКР «Магістр»	
	Диплом бакалавра, фахові випробування: іспити (письмові, усні) згідно з обраною спеціалізацією	Диплом бакалавра, свідоцтво про державний випускний іспит на ступень бакалавра; без вступних випробувань

Продовження таблиці 3.3

	Третій рівень вищої освіти	
	Диплом магістра, вступні іспити	Диплом магістра, вступний іспит
Термін навчання фахівців гуманітарного профілю	ОКР «Бакалавр»	
	8 семестрів (4 роки)	6 семестрів (3 роки)
	ОКР «Магістр» (денна форма навчання)	
	3 семестри (1 рік 6 місяців)	4 семестри (2 роки)
	Третій рівень вищої освіти	
	Термін навчання з відривом від виробництва та без відриву від виробництва – 8 семестрів (4 роки)	6 семестрів (3 роки) – денна форма 8 семестрів (4 роки) – заочна
Види та тривалість практичної підготовки	ОКР «Бакалавр»	
	Перекладацька практика з першої іноземної мови (4,5 кредитів ЄКТС)	Практика (5–7 кредитів ЄКТС)
	ОКР «Магістр»	
	Перекладацька практика з другої іноземної мови (3 кредити ЄКТС); перекладацька практика з першої/другої іноземних мов (по 3 кредити ЄКТС), асистентська практика з першої іноземної мови (4 кредити ЄКТС)	Професійна практика (6 кредитів ЄКТС)

Джерело: систематизовано автором на основі [75; 135; 170; 320-322].

Проаналізовано показник «види та тривалість практичної підготовки» організаційного критерію професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. З'ясовано, що обсяг практичної підготовки бакалаврів зі спеціальності «Філологія» у Київському національному лінгвістичному університеті складає 4,5 кредитів ЄКТС: студенти проходять перекладацьку практику з першої іноземної мови. Практична підготовка в умовах магістратури передбачає проходження перекладацької практики з другої іноземної мови на першому курсі (3 кредити ЄКТС), перекладацької практики з першої та другої іноземних мов – на другому курсі (по 3 кредити ЄКТС), а також асистентської практики з першої іноземної мови на другому курсі (4 кредити ЄКТС). В Університеті Матея Бела студенти мовних спеціальностей проходять професійну практику (6 кредитів ЄКТС) під час навчання у магістратурі [170; 320; 322].

За змістовим критерієм порівняльно-педагогічного аналізу варто зосередити увагу на вивченні таких показників: обсяг освітньої програми, блоки дисциплін навчальних планів, практична підготовка майбутніх фахівців гуманітарного фаху, атестація здобувачів вищої освіти, перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Результати порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за змістовим критерієм дозволили визначити відмінності щодо показника «обсяг освітніх програм фахівців гуманітарного профілю» зі спеціальності «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» у Хмельницькому національному університеті та спеціальності «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура) в Університеті Матея Бела. З'ясовано, що у словацькому вищому навчальному закладі обсяг бакалаврської освітньої програми складає 180 кредитів ЄКТС, а 120 кредитів ЄКТС – обсяг магістерської освітньої програми. Обсяг навчального навантаження та розподіл навчальних

дисциплін (у %) для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю ОКР «Магістр» в Університеті Матея Бела (спеціальність «Письмовий та усний переклад») представлено на рис. 3.1.

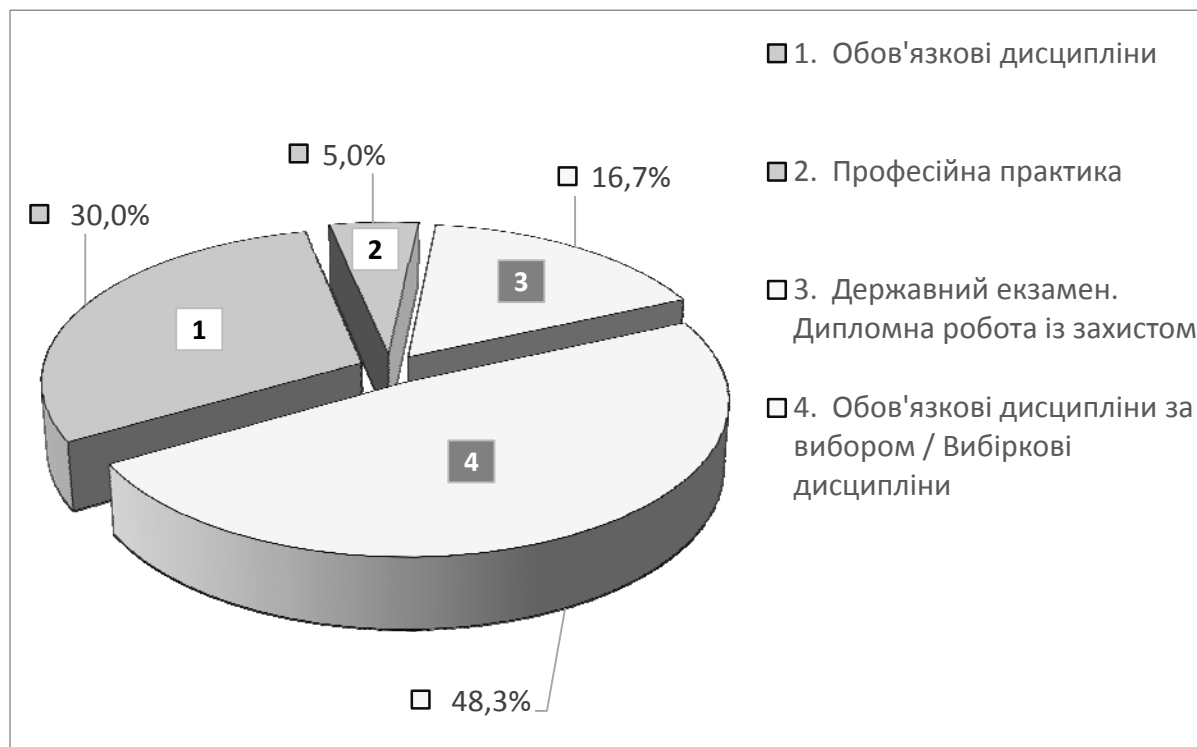

Рис. 3.1. Обсяг навчального навантаження студентів магістерського рівня (у %) в Університеті Матея Бела (спеціальність «Письмовий та усний переклад»).

Джерело: систематизовано автором за [322, с. 44-47].

Для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю ОКР «Магістр» в Університеті Матея Бела за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» навчальним планом визначено кількість навчальних дисциплін, обсяг практичної підготовки, державні екзамени та дипломна робота із захистом, зокрема:

- обов'язкові дисципліни – 30 %;
- обов'язкові дисципліни за вибором / вибіркові дисципліни – 48,3 %;
- професійна практика – 5 %;
- державний екзамен/ дипломна робота із захистом – 16,7 %.

В українському університеті обсяг бакалаврської освітньої програми складає 240 кредитів ЄКТС, магістерської – 90 кредитів ЄКТС [198]. Обсяг навчального навантаження та розподіл навчальних дисциплін (у %) для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю ОКР «Магістр» в Хмельницькому національному університеті (спеціальність «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)») представлено на рис. 3.2.

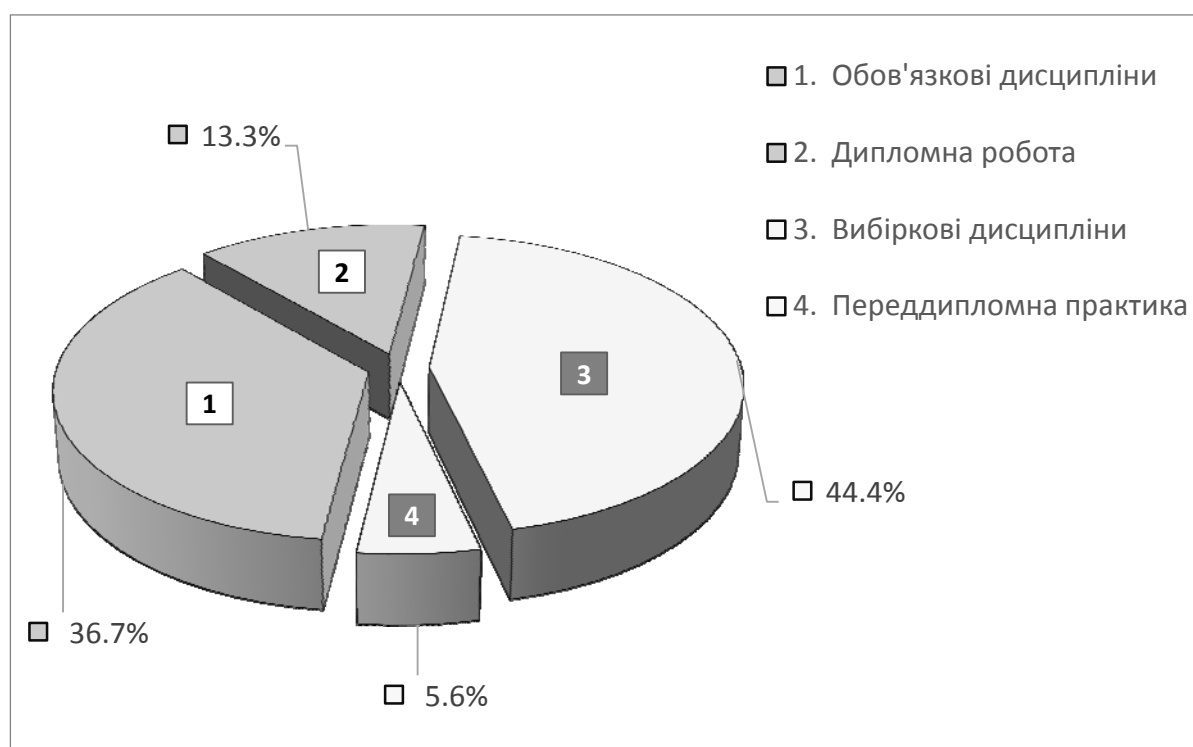

Рис. 3.2. Обсяг навчального навантаження студентів магістерського рівня (у %) у Хмельницькому національному університеті (спеціальність «Філологія» (переклад включно)).

Джерело: систематизовано автором за [198].

Для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю ОКР «Магістр» в Хмельницькому національному університеті за спеціальністю «Філологія» (переклад включно) навчальним планом визначено кількість навчальних дисциплін, обсяг практики та виконання дипломної роботи, а саме:

- обов'язкові дисципліни – 36,7 %;
- вибіркові дисципліни – 44,4 %;
- переддипломна практика – 5,6 %;
- дипломна робота – 13,3 %.

Аналіз розподілу навчального навантаження студентів магістерського рівня вищої освіти у відсотковому еквіваленті у Хмельницькому національному університеті (спеціальність «Філологія» (переклад включно) та Університеті Матея Бела (спеціальність «Письмовий та усний переклад»), представлений на рисунках 3.1. та 3.2. [198; 322], дозволив визначити, що на відміну від українського вищого навчального закладу студенти словацького університету вивчають меншу кількість обов'язкових дисциплін та обирають більшу кількість обов'язкових дисциплін за вибором і вибіркових дисциплін згідно з програмою підготовки магістра.

Досліджуючи особливості професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за показником «блоки дисциплін навчальних планів» змістового критерію, було з'ясовано, що у Хмельницькому національному університеті навчальні предмети освітньо-професійної програми (магістр філології (польська мова) підготовки магістрів зі спеціальності «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» розподілено на обов'язковими дисципліни, вибіркові дисципліни [198].

Результати порівняльно-педагогічного аналізу за показником «блоки дисциплін навчальних планів» змістового критерію дали змогу з'ясувати, що у навчальних планах підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах України наявні вибіркові дисципліни, а у словацьких навчальних планах – обов'язкові дисципліни за вибором та вибіркові дисципліни. Вивчення цих дисциплін навчальних планів уможливорює врахування індивідуальних інтересів, нахилів і здібностей студентської молоді. У таблиці 3.4 представлено результати дослідження показників змістового критерію професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного

профілю у Хмельницькому національному університеті та Університеті Матея Бела в умовах магістратури (2016/2017 н.р.).

Таблиця 3.4

Узагальнена таблиця дослідження показників змістового критерію професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Хмельницькому національному університеті та Університеті Матея Бела в умовах магістратури (2016/2017 н.р.)

Показники	Характеристика показника	
	Хмельницький національний університет	Університет Матея Бела
	Спеціальність/спеціалізація	
	«Філологія»/ Слов'янські мови та літератури (переклад включно)	«Письмовий та усний переклад»/ польська мова та культура)
	ОКР «Магістр»	
Обсяг освітньої програми	90 кредитів	120 кредитів
Блоки дисциплін навчальних планів	Обов'язкові дисципліни	Обов'язкові дисципліни
	Вибіркові дисципліни	Обов'язкові дисципліни за вибором
		Вибіркові дисципліни
Практична підготовка студентів	Переддипломна практика	Професійна практика
Атестація здобувачів вищої освіти	Дипломна робота	Державний екзамен Дипломна робота із захистом

Джерело: систематизовано автором на основі [198; 322; 344].

В Університеті Матея Бела підготовка фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура) здійснюється на основі навчального плану з обов'язковими дисциплінами, обов'язковими дисциплінами за вибором та вибірковими дисциплінами.

Виконано порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за змістовим критерієм показника «перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю». З'ясовано, що гуманітарна освіта магістрантів у Хмельницькому національному університеті за спеціальністю «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» передбачає вивчення студентами нормативних дисциплін: «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» (4 кредити ЄКТС), «Методологія та організація наукових досліджень» (3 кредити ЄКТС), «Міжкультурна комунікація та проблеми перекладу» (6 кредитів ЄКТС), «Актуальні питання перекладознавства» (7 кредити ЄКТС), «Контексти польської культури» (6 кредити ЄКТС), «Переклад у сфері управлінської діяльності» (4 кредити ЄКТС), «Основи перекладу та редагування художніх текстів» (3 кредити ЄКТС). В Університеті Матея Бела за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура в комбінації) готують магістрів. У навчальному плані зазначені такі обов'язкові дисципліни: «Семінар з перекладу (польська – словацька)» (5 кредитів ЄКТС), «Семінар з перекладу для полоністів (вибрані теми)» (5 кредитів ЄКТС), «Лінгвістика тексту для полоністів» (5 кредитів ЄКТС), «Лексикографія та перекладацькі конфронтації – польська мова» (7 кредитів ЄКТС), «Сучасна польська література» (7 кредитів ЄКТС). В результаті порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю за змістовим критерієм констатовано відмінність у переліку дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в українському та словацькому університетах (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5

Порівняльна таблиця дослідження показника «перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю» змістового критерію у Хмельницькому національному університеті та в Університеті Матея Бела в умовах магістратури (обов'язкові дисципліни) (2016/2017 н.р.)

Показник: перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю			
Характеристика показника			
№	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	
		Хмельницький національний університет	Університет Матея Бела
		Спеціальність	
		«Філологія» ¹	«Письмовий та усний переклад»... ²
1	Іноземна мова (за професійним спрямуванням)	4	-
2	Методологія та організація наукових досліджень	3	-
3	Міжкультурна комунікація та проблеми перекладу	6	-
4	Актуальні питання перекладознавства	7	-
5	Контексти польської культури	6	
6	Переклад у сфері управлінської діяльності	4	-
7	Основи перекладу та редагування художніх текстів	3	-
8	Семінар з перекладу (польська – словацька)	-	5
9	Семінар з перекладу для полоністів (вибрані теми)	-	5

10	Основи польсько-словацької порівняльної термінології та термінографії	-	7
11	Лінгвістика тексту для полоністів	-	5
12	Лексикографія та перекладацькі конфронтації – польська мова	-	7
13	Сучасна польська література	-	7

Примітки:

1. Спеціальність «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)».
2. Спеціальність «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура).

Джерело: систематизовано автором на основі [198; 322, с. 54-57; 344].

Порівняльна таблиця дослідження показника «перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю» змістового критерію охоплює відомості про вибіркові дисципліни програми підготовки магістра у Хмельницькому національному університеті (спеціальність: «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» й обов'язкові дисципліни за вибором / вибіркові дисципліни Університету Матея Бела (спеціальність «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура в комбінації), ОКР «Магістр». Як бачимо, одна із дисциплін установ, що порівнюються, співпадає частково («Міжкультурна комунікація і переклад» / «Проблеми міжкультурної комунікації і перекладу»), проте більшість дисциплін навчальних планів різняться як за змістом, так і за кількістю кредитів ЄКТС. Водночас студенти обох університетів вивчають навчальні дисципліни, зміст яких мотивує успішне опанування іноземних мов (наприклад, «Переклад економічних текстів (польська–словацька)», «Художній переклад» тощо) (таблиця 3.6).

Порівняльна таблиця дослідження показника «перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю» змістового критерію у Хмельницькому національному університеті та в Університеті Матея Бела в умовах магістратури (вибіркові дисципліни / обов'язкові дисципліни за вибором) (2016/2017 н.р.)

Показник: перелік дисциплін навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю		
Характеристика показника:		
Хмельницький національний університет		
Спеціальність: «Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно)»		
<i>Вибіркові дисципліни:</i>		
№	Назва дисципліни	Кількість кредитів
1	Польська література у системі мистецтв	4
2	Порівняльна граматики слов'янських мов	4
3	Історія слов'янських мов	
4	Історія стилів польської мови	5
5	Порівняльна стилістика польської і української мов	
6	Методика викладання філологічних дисциплін	4
7	Інтерактивні методи у викладанні перекладознавчих дисциплін	3
8	Історія польського мовознавства	5
9	Загальне мовознавство	
10	Комп'ютерна лінгвістика	3
11	Порівняльна фразеологія польської та української мов	3
12	Слов'янська ономастика	3
13	Слов'янська діалектологія	
14	Культура спілкування та етикет перекладача	5
15	Комунікативні стратегії та їх актуалізація в мові	

Продовження таблиці 3.6

Університет Матея Бела		
Спеціальність: «Письмовий та усний переклад» (польська мова та культура в комбінації)		
<i>Обов'язкові дисципліни за вибором:</i>		
№	Назва дисципліни	Кількість кредитів
<i>Блок «Ключові компетенції»</i>		
1	Академічна етика та етикет	3
2	Сучасна риторика	3
3	Академічне письмо	3
4	Латинська мова в гуманітарних науках	3
5	Методи аналізу та інтерпретації образу	3
<i>Блок «Профільні модулі»</i>		
<i>Професійний переклад для полоністів</i>		
6	Переклад економічних текстів (польська-словацька)	4
7	Переклад науково-технічних текстів (польська-словацька)	4
8	Переклад юридичних текстів (польська-словацька)	4
<i>Художній переклад для полоністів</i>		
9	Розділи із сучасної польської літератури	4
10	Художній переклад (польська-словацька)	4
11	Художній переклад (польська-словацька)	4
<i>Усний переклад для полоністів</i>		
12	Перекладацькі вправи з умовними позначеннями (польська-словацька)	4
13	Усний переклад (польська-словацька)	4
14	Усний переклад (польська-словацька)	4
<i>Перекладацький аналіз тексту</i>		
15	Лінгвостилістичний аналіз тексту	4

16	Літературно-перекладацький аналіз тексту	4
17	Міжкультурна комунікація і переклад	4
	<i>Літературна критика</i>	
18	Теорія літературної критики	4
19	Словацька літературна критика	4
20	Рецензування – практичні навички	4
	<i>Комунікація зі ЗМІ та текст</i>	
21	Комунікація зі ЗМІ	4
22	Створення тексту	4
23	Текст у комп'ютерно-опосередкованій комунікації	4
	<i>Вибіркові дисципліни:</i>	
1	Семінар з професійного перекладу (польська-словацька)	3
2	Польський мовний етикет	3
3	Мова польських ЗМІ	3
4	Переклад текстів ЗМІ (польська-словацька)	3
5	Термінологічний семінар з польської мови	3
6	Вправи для навчання конференц-перекладу (польська-словацька)	3
7	Польське суспільство в європейському контексті	3

Джерело: систематизовано автором на основі [198; 322; 344].

Згідно з аналізом технологічного критерію порівняльно-педагогічного аналізу вивчались такі показники: форми організації освітнього процесу та методи професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в українських та словацьких ВНЗ, оцінювання навчальних досягнень студентів. Показник «форми організації освітнього процесу та методи професійної іншомовної підготовки» технологічного критерію розглянуто на прикладі професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців

гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті та Університеті Матея Бела (таб. 3.7).

Таблиця 3.7

Узагальнена таблиця результатів дослідження показників технологічного критерію показника «форми організації освітнього процесу та методи професійної іншомовної підготовки» професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті (Україна) та Університеті Матея Бела (СР)

Показники	Характеристика показника	
	Україна	Словаччина
Форми організації освітнього процесу та методи професійної іншомовної підготовки	Форми (лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, консультації, самостійна робота студента, практична підготовка, контрольні заходи, виконання курсових, дипломних робіт); методи (комунікативний та ін.)	Форми (лекції, семінари, спеціалізовані мовні семінари: англійська, іспанська, німецька, італійська мова та ін., практичні заняття, екскурсії та інші види освітньої діяльності); методи (граматико-перекладацький, прямий, аудіолінгвальний, аудіовізуальний, комунікативний, сугестопедичний, метод активізації, емоційно-змістовий, ритмопедія та ін.)

Джерело: систематизовано автором за [170; 320; 322].

Аналізуючи результати дослідження форм організації освітнього процесу та методів професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті та Університеті Матея Бела, варто зазначити, що до основних форм організації освітнього процесу у Київському національному лінгвістичному університеті належать лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, консультації, самостійна робота студента, практична підготовка, контрольні заходи, виконання курсових, дипломних робіт. Теоретична підготовка має практичне спрямування та відзначається залученням комунікативного методу навчання. В Університеті Матея Бела м. Банська Бистриця основними формами навчання є лекції, семінари, спеціалізовані мовні семінари з англійської, іспанської, німецької, італійської мов та ін., практичні заняття, екскурсії та інші види освітньої діяльності. Підготовка фахівців передбачає використання ефективних методів навчання (граматико-перекладацький, прямий, аудіолінгвальний, комунікативний та ін.). В ході впровадження комунікативно-орієнтованих методик застосовуються інтенсивні методи навчання (сугестопедичний, метод активізації, емоційно-змістовий, ритмопедія та ін.).

Важливим є дослідження особливостей оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі фахової підготовки. У Київському національному лінгвістичному університеті оцінювання досягнень студентів здійснюється за шкалою ЄКТС по 100-бальній системі; поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності може здійснюватися за 4-бальною національною шкалою («відмінно» – 5; «добре» – 4; «задовільно» – 3; «незадовільно» – 2).

В Університеті Матея Бела оцінювання навчальних досягнень студентів проводиться за 100-бальною шкалою у відповідності до модульно-рейтингової системи оцінювання результатів навчальних досягнень студентів. Наочно результати дослідження показника «оцінювання навчальних досягнень студентів» технологічного критерію представлено у таблиці 3.8.

Узагальнена таблиця результатів дослідження показників технологічного критерію показника «оцінювання навчальних досягнень студентів» професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Київському національному лінгвістичному університеті та Університеті Матея Бела

Показники	Характеристика показника	
	Україна	Словаччина
Оцінювання навчальних досягнень студентів	по 100-бальній шкалі оцінювання (використовується модульно-рейтингова система оцінювання результатів навчання студентів); поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента може здійснюватися в національній 4-бальній шкалі («відмінно» («5»); «добре» («4»); «задовільно» («3»); «незадовільно» («2») та ін.	за 100-бальною шкалою оцінювання (використовується модульно-рейтингова система оцінювання результатів навчання студентів); оцінювання навчальної діяльності студентів може здійснюватися таким чином: «відмінно» («1»); «дуже добре» («1,5»); «добре» («2»); «задовільно» («2,5»); «достатньо» («3»); «незадовільно» («4»)

Джерело: систематизовано автором за [135; 320; 322].

Порівняльний аналіз напрямів підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, професійних кваліфікацій, посад та сфер працевлаштування випускників бакалаврату Хмельницького національного університету та Університету Матея Бела дав змогу визначити певні відмінності (таблиця 3.9).

Порівняльна таблиця напрямів підготовки, посад та сфер працевлаштування
випускників Хмельницького національного університету
та Університету Матея Бела
(ОКР «Бакалавр»)

Показники	Характеристика показника	
	Хмельницький національний університет	Університеті Матея Бела
ОКР «Бакалавр»		
Напрямок підготовки	6.035 Філологія (переклад)	2.1.35 Письмовий та усний переклад
Професійні кваліфікації	Бакалавр філології (переклад)	Бакалавр (Фахівець з письмового та усного перекладу)
Посади та сфери працевлаштування	Філолог; перекладач з польської, російської мов; редактор перекладів, перекладач-консультант; консультант або референт з міжнародних зв'язків; учитель (викладач загальноосвітнього (вищого) навчального закладу; співробітник засобів масової інформації, рекламних агентств; завідувач відділу перекладу.	Фахівець з виконання усного та письмового перекладу з іноземної та на іноземну мову в державних / приватних установах

Джерело: систематизовано автором за [198; 320].

Сфери працевлаштування та посади випускників магістерського рівня вищої освіти Хмельницького національного університету та Університету Матея Бела також різняться (таблиця 3.10).

Таблиця 3.10

Порівняльна таблиця напрямів підготовки, посад та сфер працевлаштування випускників Хмельницького національного університету та Університету Матея Бела (ОКР «Магістр»)

Показники	Характеристика показника	
	Хмельницький національний університет	Університеті Матея Бела
ОКР «Магістр»		
Напрямок підготовки	035 Філологія. (слов'янські мови та літератури (переклад включно))	2.1.35 Письмовий та усний переклад
Професійні кваліфікації	Магістр філології (польська мова)	Магістр (Фахівець з письмового та усного перекладу)
Посади та сфери працевлаштування	Філолог; перекладач з польської мови; редактор перекладів, перекладач-консультант; консультант або референт з міжнародних зв'язків; співробітник засобів масової інформації, рекламних агентств.	Фахівець з письмового та усного перекладу, здатний розуміти мову як засіб спілкування та координації всіх видів суспільної діяльності: побуту, культури та ін., фахівець з перекладу вузькоспеціалізованих текстів; фахівець з перекладу художніх текстів; редактор редакційно-видавничого процесу; перекладач (при проведенні конференцій; на виставкових стендах); гід-перекладач у державних / приватних установах

Джерело: систематизовано автором за [198; 322].

Отже, в результаті порівняльно-педагогічного аналізу професійних кваліфікацій та сфер працевлаштування випускників Хмельницького національного університету (спеціальність «Філологія (переклад)») та Університету Матея Бела (спеціальність «Письмовий та усний переклад») з'ясовано, що по закінченню навчання за програмою бакалаврату українські студенти отримують професійну кваліфікацію бакалавра філології та працюватимуть на таких посадах: перекладач; редактор перекладів, перекладач-консультант; консультант або референт з міжнародних зв'язків; учитель (викладач) загальноосвітнього (вищого) навчального закладу; співробітник засобів масової інформації, рекламних агентств; завідувач відділом перекладу. Випускники бакалаврського рівня вищої освіти Університету Матея Бела можуть надавати послуги перекладу в державних та приватних установах. Завершення навчання за освітньою програмою підготовки магістра дає змогу випускникам вітчизняного вишу обіймати такі посади: перекладач з польської мови; редактор перекладів, перекладач-консультант; консультант або референт з міжнародних зв'язків; співробітник засобів масової інформації, рекламних агентств. Випускники магістратури Університету Матея Бела зможуть обіймати такі посади після завершення навчання: фахівець з письмового та усного перекладу, фахівець з перекладу вузькоспеціалізованих текстів; фахівець з перекладу художніх текстів; редактор редакційно-видавничого процесу; перекладач (при проведенні конференцій; на виставкових стендах); гід-перекладач у державних / приватних установах.

Результати порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині та Україні, здійснений за основними критеріями та показниками, надає змогу прослідкувати наявні відмінності у підготовці фахівців обох країн, виокремити особливості професійної підготовки гуманітаріїв у словацькому та українському досвіді (таблиця 3.11).

Порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині та Україні

Критерії порівняння	Словаччина	Україна
Галузь знань (спеціальність)	2 «Гуманітарні науки та мистецтво» 2.1 «Гуманітарні науки» (перелік спеціальностей 2.1.1.-2.1.37 наведено у додатку Ж)	03 «Гуманітарні науки» (031 «Релігієзнавство», 032 «Історія та археологія», 033 «Філософія», 034 «Культурологія», 035 «Філологія»)
Контроль за якістю вищої, в тому числі гуманітарної, освіти	Словацьке Академічне ранжувальне і рейтингове агентство (слов. ARRA – Akademická rankingová a ratingová agentúra) та ін.	Національне агентство забезпечення якості вищої освіти
Закони, що регламентують професійну підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю	Конституція Словаччини, Закон «Про вищі школи» (č. 131/2002), Постанова Міністерства освіти СР «Про кредитну систему навчання» (č. 614/2002)	Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту»; Наказ МОН України від 6.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи»
Рекомендації Ради Європи	Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR)	
Академічна мобільність студентів та викладачів	Академічна мобільність має системний характер. В рамках освітнього проекту ЄС «Програма навчання впродовж життя» (2007 р.) з реалізацією у 2007–2013 рр. запроваджено її структурні підпрограми, а саме: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet та ін.	Академічна мобільність знаходиться на етапі становлення. Діяльності ВНЗ у цьому напрямі активізується (Постанова КМУ №579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» (2015 р.)

Продовження таблиці 3.11

Форми та терміни навчання фахівців гуманітарного профілю	Денна форма навчання: бакалавр – 6 семестрів; магістр – 4 семестри; 3-рівень вищої освіти (докторський) – 6 семестрів; Заочна форма навчання: бакалавр – 8 семестрів; магістр – 6 семестрів; 3-рівень вищої освіти (докторський) – 8 семестрів	Денна та заочна форми навчання: бакалавр – 8 семестрів; магістр – 3-4 семестри; 3-рівень вищої освіти (аспірант) – 8 семестрів;
Обсяг освітніх програм фахівців гуманітарного профілю	Бакалавр – 180 кредитів ЄКТС; Магістр – 120 кредитів ЄКТС; 3-рівень вищої освіти (докторський) – 180 кредитів ЄКТС	Бакалавр – 240 кредитів ЄКТС; Магістр – 90–120 кредитів ЄКТС; 3 освітньо-науковий рівень вищої освіти (аспірантура) – обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС
Блоки дисциплін навчального плану підготовки фахівців гуманітарного профілю	Обов'язкові дисципліни; обов'язкові дисципліни за вибором; вибіркові дисципліни	Нормативні та вибіркові навчальні дисципліни (гуманітарного, соціально-економічного спрямування; дисципліни фундаментальної та загально-професійної підготовки)
Зміст навчального процесу (особливості прояву змістового компоненту)	Змістовий компонент містить дисципліни, зміст яких пов'язаний з європейською тематикою; дозволяє опанувати культурні, міжкультурні та соціокультурні аспекти вивчення мови, літератури та історії країн, мова яких вивчається.	Змістовий компонент визначає сукупність системи знань, що отримує майбутній фахівець гуманітарного профілю в результаті опанування змісту навчальних дисциплін

Продовження таблиці 3.11

Форми організації освітнього процесу та методи професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю	Форми (лекції, семінари, спеціалізовані мовні семінари з англійської, іспанської, німецької, італійської мов та ін., практичні заняття, екскурсії та інші види освітньої діяльності); методи (граматико-перекладацький, прямий, аудіолінгвальний, комунікативний; сугестопедичний, метод активізації, емоційно-змістовий, ритмопедія та ін.)	Форми (лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, консультації, самостійна робота студента, практична підготовка, контрольні заходи, виконання курсових, дипломних робіт); методи (комунікативний та ін.)
Сучасні дидактичні засоби навчання студентів, в тому числі майбутніх фахівців гуманітарного профілю	Інформаційні системи: Академічні інформаційні системи AIS (слов. Akademický Informačný Systém), MAIS (слов. Modulárna Akademický Informačný Systém); Реєстр випускних робіт (слов. Evidencia záverečných prác – EZP), освітня платформа Moodle та ін.	Освітня платформа Moodle, системи е-навчання

Джерело: систематизовано автором на основі [46; 135; 170; 331].

Результати аналізу навчальних планів і програм підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини свідчать, що вони орієнтовані на досягнення випускниками професійного успіху, свідчать про те, що зміст навчання націлений на забезпечення якісної професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. Кожного року процес навчання ґрунтується на навчальних предметах, які можуть бути обрані студентами залежно від їхніх бажань, професійних вподобань, вимог ринку праці. Водночас наявність у навчальних планах обов'язкових дисциплін не дає можливості втратити спеціалізовану галузь навчання. Важливим кроком на шляху реформування української вищої гуманітарної освіти та змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю є вивчення та впровадження навчальних курсів та програм, аналогічних до тих, що використовуються в університетах СР. Доцільним

також є збагачення змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах України шляхом оновлення змісту навчальних предметів, включення до навчальних планів дисциплін культурного, соціокультурного, європейського тематичного спрямування. Це сприятиме підвищенню загального рівня культури студентської молоді у вітчизняних вищих навчальних закладах, надасть можливість удосконалити знання майбутніх фахівців гуманітарного профілю про реалії сучасного світу.

Порівняльно-педагогічний аналіз переваг досвіду Словаччини щодо професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю надає змогу удосконалювати та модернізувати підготовку кадрів в Україні, яка є складовою неперервної професійної освіти, зумовлена соціально-економічними умовами розвитку суспільства та має відображати потреби ринку праці у висококваліфікованих фахівцях, створювати умови для професійного та особистісного розвитку майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Результати проведеного дослідження подані у рекомендаціях щодо можливостей використання словацького досвіду професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вітчизняній практиці.

3.3. Рекомендації щодо використання позитивних ідей словацького досвіду в процесі модернізації вищої освіти України

Модернізація системи вищої гуманітарної освіти України детермінує процес розвитку нашого суспільства на шляху його інтеграції в європейський освітній простір. Особливістю вітчизняної системи освіти на сучасному етапі є оновлення структури та змісту освіти, впровадження кредитно-трансферної системи у процес навчання [138, с. 362].

Виконання завдань реформування системи вітчизняної вищої освіти потребує використання результатів порівняльно аналізу систем підготовки

фахівців гуманітарного профілю у країнах Європейського Союзу, зокрема у Словаччині та в Україні, для творчого використання прогресивних ідей словацького досвіду. Проаналізувавши процес професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні та Словаччині, визначено особливості організації навчання та зміст освіти. Одержані в процесі дослідження результати надають можливість обґрунтувати *рекомендації* щодо використання *прогресивних ідей словацького досвіду*. В таблиці 3.12 систематизовано основні напрями реформування системи вищої освіти в Словаччині, впровадження яких, на нашу думку, сприятиме модернізації вітчизняної системи підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Таблиця 3.12

Рекомендації щодо напрямів модернізації вищої освіти України за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду в контексті євроінтеграційних процесів

Напрямок	Результати проведення реформ у Словаччині	Очікувані результати модернізації вищої освіти в Україні за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду
Реструктуризація системи гуманітарних спеціальностей	Реструктурування системи навчальних спеціальностей щодо їх змісту та кількості	Збільшення кількості спеціалізацій в межах гуманітарних спеціальностей
Контроль якості освіти	Залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного, європейського рівнів для контролю якості освіти у ВНЗ	Залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного та європейського рівнів для контролю якості вищої гуманітарної освіти в Україні з метою оцінювання рівня знань студентів та поширення інформації (в університетах; на спеціалізованих Інтернет-сайтах вищих навчальних закладів; у електронних журналах за умов обов'язкової реєстрації для отримання доступу до ресурсів сайту)

Продовження таблиці 3.12

		щодо якості вищої гуманітарної освіти та професійної іншомовної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей на основі критеріїв оцінювання запропонованих або розроблених незалежними інституціями з моніторингу якості навчання.
Інтернаціоналізація системи вищої освіти в цілому та вищої гуманітарної освіти зокрема	Розширення можливостей щодо взаємодії ВНЗ, відкритості, конкурентоспроможності; підвищення рівня академічної мобільності	Розширення можливостей участі студентів гуманітарних спеціальностей у програмах академічної мобільності з основоположною метою вдосконалення знань іноземних мов та культур країн, народів та націй, мова яких вивчається у ВНЗ України.
Навчальний процес (змістовий компонент)	Зміст освіти спрямований на розвиток цілісної особистості та характеризується впровадженням європейськоорієнтованої тематики у зміст іншомовної підготовки; навчальні плани містять дисципліни з культурною та соціокультурною складовою.	Збагачення змісту навчання майбутніх фахівців гуманітарного профілю шляхом імплементації нових навчальних дисциплін (з європейськоорієнтованою тематикою та соціокультурною складовою) до навчальних планів з метою підвищення рівня знань студентів про культуру, цінності, полікультурність.
Автономність	Упровадження системи диверсифікації фінансових надходжень	Посилення фінансової автономності вищих навчальних закладів (узгодження на законодавчому рівні можливостей розширення сфер власної діяльності університетів).

Порівняльно-педагогічний аналіз дозволив окреслити напрями модернізації вищої освіти України за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду в контексті євроінтеграційних процесів та описати очікувані результати. Одержані результати дають можливість охарактеризувати спільні та відмінні характеристики професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні та Словаччині.

З'ясовано, що організація процесу підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах України та Словаччини має спільні та відмінні риси. Так, в Україні термін навчання за ОКР «Бакалавр» денної форми навчання – 4 роки, в Словаччині – 3–4 роки; за ОКР «Магістр» денної форми навчання студенти в Україні вчать 1,5–2 роки, в Словаччині – 1-3 роки. Підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких та українських ВНЗ здійснюється за спеціальностями галузі знань «Гуманітарні науки». Ґрунтовна професійна іншомовна підготовка студентів гуманітарного профілю здійснюється на основі навчальних програм та планів.

Кваліфікації та сфери працевлаштування випускників словацьких та українських вишів мають певні відмінності. Так, в Україні випускникам ОКР «Бакалавр» може присвоюватись кваліфікація «Бакалавр філології», випускники працюватимуть перекладачами або викладачами, а випускникам ОКР «Магістр» – кваліфікація «Магістр філології». В Словаччині випускники ОКР «Бакалавр» можуть обіймати такі посади: фахівець з виконання усного та письмового перекладу з іноземної та на іноземну мову в державних або приватних установах, а ОКР «Магістр» – перекладач (при проведенні конференцій, на виставкових стендах), гід-перекладач у державних або приватних установах, фахівець з перекладу художніх текстів, редактор редакційно-видавничого процесу. Випускники словацьких вищих навчальних закладів можуть займатись викладацькою діяльністю за умов успішного завершення курсу навчання за спеціальністю «Навчання академічних предметів» (галузь знань «Учительство, виховання і педагогічні науки»).

Для вступу до українського вищого навчального закладу майбутнім фахівцям гуманітарного профілю необхідно скласти ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання), а також пройти конкурс атестатів. Це надає можливість абітурієнтам подати документи для вступу до університету України. Прийом абітурієнтів до вищих навчальних закладів Словаччини

відрізняється від процедури зарахування абітурієнтів до українських вищих навчальних закладів. Для навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра у словацькому вищому навчальному закладі майбутні фахівці гуманітарного профілю складають вступні іспити. Вищі навчальні заклади Словацької Республіки, як правило, пропонують абітурієнтам скласти вступні випробування з англійської мови або інших іноземних мов (німецької, французької, іспанської, італійської та ін.). Вступні іспити, зазвичай, є обов'язковими для майбутніх фахівців гуманітарного профілю, які надають перевагу мовним спеціальностям («Іноземні мови та культури», «Східні мови та культури» та ін.) гуманітарної галузі знань.

Результати іспитів є важливими для вступу до словацького вищого навчального закладу. Абітурієнти можуть підтвердити рівень володіння іноземною мовою шляхом надання міжнародного сертифікату, що підтверджує високий рівень їх знань (наприклад, результати тесту FCE). Правилами вступу до вищих навчальних закладів України та Словаччини мають спільні характеристики. Так, загальними вимогами до вступу до ВНЗ в Україні та Словаччині є: наявність документів про повну загальну середню освіту, додаток з переліком вивчених предметів та отримані оцінки. В Україні також можуть прийматись документи про участь у шкільних олімпіадах, учнівських конкурсних заходах, наприклад, досягнення у конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, успішне закінчення підготовчого відділення в університеті. Можуть також враховуватись результати співбесіди при вступі до закладу вищої освіти. В Україні прийом на освітньо-кваліфікаційні рівні здійснюється на конкурсній основі незалежно від джерел фінансування навчання.

Фінансування підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах СР та України відрізняється. Підтвердженням цього є результати аналізу організаційних засад підготовки молоді у словацьких та українських вишах, що дають підстави зауважити, що в СР навчання є

безкоштовним для студентів денної форми навчання у державних закладах вищої освіти. Законом «Про вищі школи» (№ 131/2002) врегульовано питання щодо фінансування ВНЗ у Словаччині. В Україні фінансування підготовки фахівців здійснюється за рахунок видатків місцевих бюджетів (за кошти державного бюджету), за рахунок державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти у вигляді повної або часткової оплати навчання визначеним законом категоріям осіб, за рахунок цільових пільгових державних кредитів. Варто зауважити, що порядок та умови надання державної цільової підтримки визначаються Кабінетом Міністрів України. Отримання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України; за ваучерами; існує практика навчання студентів за кошти фізичних осіб або підприємств. В Україні фінансування вищих навчальних закладів відбувається переважно за державні кошти, за винятком приватних ВНЗ.

Важливого значення у процесі професійної іншомовної підготовки гуманітаріїв набуває академічна мобільність. Словаччина долучилась до масштабного освітнього проекту ЄС «Програма навчання впродовж життя» з реалізацією у 2007–2013 роках. У рамках цієї програми реалізувалися її структурні підпрограми Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet та інші. В Україні академічна мобільність знаходиться на етапі становлення. Вважаємо, що розвиток академічної мобільності в контексті Болонського процесу сприятиме прискоренню інтеграції нашої держави до європейського та світового освітнього простору, поліпшенню якості вітчизняної вищої освіти в цілому та гуманітарної освіти зокрема, вдосконаленню змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, покращенню якості результатів іншомовного навчання та розширенню можливостей працевлаштування студентів, які вільно володіють іноземною мовою на достатньо високому професійному рівні, яких досягається завдяки мовній практиці в країні, мова якої вивчається студентами.

Порівняльний аналіз особливостей забезпечення якості вищої освіти в Словаччині та Україні дозволив виявити певні відмінності. Вища освіта в нашій країні підпорядковується державним органам управління та контролю якості освітніх послуг. В сучасних умовах цілком очевидним є недостатня ефективність такого контролю якості освіти, що вимагає змін згідно із Законом України «Про вищу освіту». У Словаччині в Законі «Про вищі школи» вказані оновлені положення щодо обліку діяльності вищих навчальних закладів та їх політики в сфері забезпечення якості навчання. В рамках Болонського процесу гарантією якості освіти є адаптація національних систем із забезпечення якості надання освітніх послуг вищими навчальними закладами до відповідних європейських рекомендацій і стандартів, забезпечення контролю з боку національних та міжнародних структур.

З 2005 року в Словаччині функціонує система європейських стандартів і рекомендацій для забезпечення якості підготовки фахівців у Європейському просторі вищої освіти. Взаємодію освітніх закладів координують урядові акредитаційні структури (Акредитаційна комісія, Акредитаційна рада Міністерства освіти з безперервного навчання педагогічних працівників і фахівців, Акредитаційна комісія для подальшої освіти), які також оцінюють якість освіти. Контроль якості здійснюють національні та міжнародні рейтингові агентства (Academic Ranking of World Universities, Academicka rankingova a ratingova agentura, European University Association, European Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education). Поряд із зовнішньою існує система внутрішнього університетського контролю (наприклад, анкетування). Досвід Словацької Республіки показує, що зазначена система контролю якості надання освітніх послуг вищими навчальними закладами дозволяє забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих фахівців з урахуванням міжнародних вимог та сприяє налагодженню взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Сподіваємось, що використання подібної

системи оцінки якості надання освітніх послуг в Україні сприятиме підвищенню кваліфікаційного рівня випускників вітчизняних ВНЗ. Вважаємо, що вказана вище система моніторингу та контролю якості освітніх послуг дозволить не лише забезпечити якість вищої освіти відповідно до міжнародних вимог, а і дозволить поліпшити взаємовідносини між учасниками освітнього процесу.

Аналіз навчальних планів професійної університетської підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю показав, що як в Словаччині так і в Україні навчальні плани складаються з блоків обов'язкових та вибіркового дисциплін. Але зміст цих блоків дисциплін підготовки фахівців значно відрізняється. Так, наприклад, в Україні блок нормативних дисциплін містить навчальні предмети гуманітарного, суспільно-економічного, професійного та практичного спрямування. Щодо блоку вибіркового дисциплін, то в українських навчальних планах він представлений дисциплінами самостійного вибору навчального закладу та циклом дисциплін вільного вибору студента. Хоча фактично студенти позбавлені права самостійно обирати дисципліни, як правило, за них це робить навчальний заклад, що не дозволяє студентам повною мірою реалізувати своє право на формування індивідуального навчального плану за власними вподобаннями та інтересами. Зміст навчальних планів в ВНЗ Словаччини залежить безпосередньо від навчального закладу з урахуванням вимог до обсягу знань, умінь та навичок студентів, представлених у змістовому описі, який затверджується Акредитаційною комісією для кожної спеціальності галузі знань «Гуманітарні науки». Зміст обов'язкових та вибіркового дисциплін передбачає професійну іншомовну підготовку студентів гуманітарного профілю з урахуванням культурних аспектів вивчення іноземної мови.

Порівняльно-педагогічний аналіз змісту словацьких та українських навчальних планів дав змогу з'ясувати відмінності у змісті професійної іншомовної підготовки словацьких та українських фахівців гуманітарного

профілю. Встановлено, що структурування змісту навчальних планів підготовки фахівців гуманітарного профілю (зокрема, спеціальностей «Іноземні мови та культури», «Письмовий та усний переклад») в університетах Словаччини відбувається з урахуванням соціокультурних компонентів. Зміст підготовки поєднує вивчення мови та культури. Ця особливість чітко прослідковується у змісті навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів (блок з циклу обов'язкових дисциплін «Англійська мова та культура»: «Історія та культура США XX та XXI століття»; блок «В» – «Лінгвістика» – з циклу обов'язкових дисциплін за вибором: «Розділи про культуру мовлення та теоретичні питання літературної мови»; блок «Англійська мова та культура» з циклу обов'язкових дисциплін за вибором: «Лінгвокультурні аспекти дискурсу», «Сучасна література та культура народів Північної Америки», «Художня культура Австралії та Нової Зеландії», «Американський театр та суспільство», «Жінки та їх статус в суспільстві у XVIII та XIX століттях», «Афроамериканська література та культура Канади») (додаток Л.5.).

Аналіз змісту професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини дозволив зробити висновок, що структурування змісту навчання відбувається з використанням компетентнісного, комунікативного та міжкультурного підходів. Перелік дисциплін навчальних планів підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких та українських вищих навчальних закладах відрізняється.

Здійснений порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю дозволив з'ясувати, що процес навчання студентів у вітчизняному та словацькому освітньому просторі передбачає ґрунтовну теоретичну підготовку. Визначено загальні позитивні характеристики словацького досвіду в результаті аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю СР та змісту їхньої іншомовної освіти, а саме: рання спеціалізація

та вибірковість, обов'язкові професійно-орієнтовані дисципліни навчальних планів (зокрема такі, що концентрують увагу на виконанні синхронного та послідовного перекладу); можливість обирати вибіркові навчальні дисципліни (наприклад ті, зміст яких дозволяє ознайомитись з принципами перекладу реклами та аудіовізуальних матеріалів за умови, якщо дисципліни з таким змістом наявні у списку предметів навчального плану обраної студентом спеціальності); ознайомлення із літературної спадщини та культурою Словаччини, а також літературою та культурою країн, мова яких вивчається; вивчення мови та культури тісно пов'язане; використовується міжкультурний підхід в процесі професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Відмінними характеристиками організації процесу професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні та Словаччині є: система вступних випробувань; академічна мобільність (в Словаччині має системний характер); наявність більшої кількості вибіркових дисциплін у словацьких навчальних планах. Розглянуто особливості процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні. Розкрито, що реформування системи вітчизняної вищої освіти відбувається з урахуванням європейського досвіду; зміст навчальних програм поступово вдосконалюється та може бути поліпшеним за умов доцільного використання прогресивних ідей словацького досвіду щодо професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю. Варто зауважити, що теоретична підготовка у вітчизняних ВНЗ – ґрунтовна, але рівень науково-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, як правило, низький. Відмітимо, що у словацьких ВНЗ навчальний рік складається з двох (зимовий та літній) семестрів або з трьох триместрів. Організація підготовки студентів протягом навчального року здійснюється на основі статуту факультету або статуту вищого навчального закладу, якщо цей заклад вищої освіти не розподіляється на факультети.

Разом з позитивними зрушеннями у системі вищої освіти СР (створення нових університетів в Словаччині після 1990 року; збільшення кількості приватних університетів; збільшення кількості випускників вишів; моніторинг та оцінка якості навчання у ВНЗ (Academic Ranking, Eurôpska asociácia univerzít, Akademická rankingová a ratingová agentúra); рейтингові агентства та результати їх діяльності (рейтинги факультетів; простеження грантової діяльності) існують певні недоліки. З-поміж них – демографічні тенденції та можливості їх негативного впливу на кількість студентів у ВНЗ; високий рівень безробіття серед випускників; відсутність зв'язків між ринком праці та університетами [309, с. 32].

Зауважимо, що майбутні фахівці гуманітарного профілю обох країн виконують довготривалі індивідуально-дослідницькі проекти (курсіві проекти та курсіві роботи, кваліфікаційні роботи бакалавра тощо), долучаються до комплексних теоретичних та емпіричних досліджень кафедри та презентують результати у формі наукових статей, доповідей на конференціях, участі у міжнародних проектах та конкурсах, що сприяє розвитку навичок самостійного дослідження у студентів та зміцненню їхньої теоретичної та науково-дослідницької підготовки. В Україні, як правило, можливості для реалізації дослідницького потенціалу студентів у повному обсязі дуже обмежені як технічно, так і методично. Результати порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини та України дали змогу з'ясувати, що словацька та українська системи професійної підготовки фахівців мають певні відмінності, проте водночас є схожими за тенденціями розвитку. Позитивні характеристики словацького досвіду видаються особливо цінними для вищих навчальних закладів України, які здійснюють професійну іншомовну підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Отже, ефективний розвиток системи професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах реформування вищої освіти України має

забезпечуватися цілеспрямованою державною політикою; законодавчими ресурсами; об'єднанням зусиль органів вищих навчальних закладів, наукових установ, інституцій, які здійснюють контроль якості вищої освіти. Варто зазначити, що розроблення рекомендацій щодо використання словацького досвіду модернізації вищої освіти в умовах економічних змін в Україні сприятиме прискоренню процесу утвердження демократичної, особистісно орієнтованої моделі навчання фахівців гуманітарного профілю в Україні.

Висновки до третього розділу

Виявлено, що в Україні майже сформовано законодавчу базу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю, проте процес удосконалення змісту навчання студентів мовних спеціальностей в українських університетах уповільнюють кризові явища в економіці держави, низькі темпи впровадження інноваційних дидактико-методичних підходів до розроблення змісту навчання іноземним мовам з урахуванням європейського досвіду вищої гуманітарної освіти.

Визначено критерії порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у ВНЗ Словаччини та України (цільовий, нормативно-правовий, організаційний, змістовий, технологічний). На основі порівняльного аналізу за обраними критеріями систем професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні констатовано про дотримання спільних концептуальних підходів (стандартизація навчальних програм, оцінювання якості підготовки, академічна мобільність та ін.) до модернізації вищої гуманітарної освіти, об'єднаних принципами Болонського процесу та спрямованих на формування єдиного відкритого європейського освітнього простору. Аналіз навчальних програм і нормативно-правових документів із підготовки майбутніх фахівців

гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах обох країн дає підстави стверджувати про наявність і спільних (розроблення та затвердження нормативно-правової бази реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу, запровадження Європейської кредитно-трансферної системи ЄКТС; оцінювання якості вищої освіти за європейськими стандартами; узгодження національної системи кваліфікацій із зарубіжною; функціонування системи навчання впродовж життя та ін.), і відмінних (зорієнтованість словацької системи вищої освіти на підготовку вузькопрофільних фахівців гуманітарної галузі на протиположній фундаментальній підготовці, спрямованість на яку властива вітчизняній системі вищої гуманітарної освіти; елективність і варіативність словацьких програм на відміну від обмеженості вибіркового навчальних дисциплін у більшості вітчизняних вищих навчальних закладів; системний характер академічної мобільності в Словаччині та її перебування на етапі становлення в Україні) особливостей підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини й України. Унаслідок аналізу навчальних планів вищих навчальних закладів Словаччини й України із забезпечення підготовки фахівців гуманітарного профілю виявлено суттєві відмінності їхнього змістового наповнення (активне впровадження європейської тематики у процес іншомовної підготовки в словацьких університетах).

Виокремлено прогресивні ідеї словацького досвіду, перспективні й актуальні для модернізації професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні, а також *прогностичні напрями* вдосконалення вищої гуманітарної освіти в Україні та Словаччині. З огляду на позитивні результати реформування словацької вищої освіти загалом і професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини зокрема спрогнозовано очікувані результати в Україні за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду. Запропоновано імплементацію

позитивного досвіду Словаччини на стратегічному й організаційному рівнях. *Стратегічний рівень* передбачає: законодавче унормування професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю відповідно до вимог Болонського процесу; розширення спектра можливостей для участі студентів мовних спеціальностей у програмах академічної мобільності з основоположною метою вдосконалення знань іноземних мов і культур країн, мову яких вивчають в університеті.

На *організаційному рівні* запропоновано посилення фінансової автономії університетів шляхом розширення сфер власної діяльності вищого навчального закладу; залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного та європейського рівнів для здійснення контролю якості вищої гуманітарної освіти в університетах України з метою оцінювання рівня знань студентів на основі критеріїв оцінювання, розроблених незалежними інституціями з моніторингу якості навчання; збільшення кількості спеціалізацій мовних спеціальностей; розширення змісту навчальних дисциплін культурологічного та літературознавчого циклів, які сприяють формуванню складників світогляду особистості.

Основні наукові результати розділу викладено у публікаціях автора [214; 218; 219; 221].

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних засад, порівняння систем професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні та Словаччині дає підстави зробити такі висновки:

1. Унаслідок аналізу наукових джерел схарактеризовано базові поняття дослідження процесу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах (іншомовна підготовка, професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини й ін.). Наведено визначення основних термінів (гуманізація освітнього процесу, гуманітарне освітнє середовище, полікультурне мовне середовище й ін.), які розкривають особливості гуманітарного освітнього, полікультурного мовного середовища вищого навчального закладу. Осмислено поняття (культура), що має важливе значення для розгляду змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини.

Базові поняття дослідження схарактеризовано на основі використання результатів наукового пошуку словацьких науковців, які зосередили увагу на аспектах іншомовної освіти в Словаччині, питаннях мовного й етнічного різноманіття на словацьких землях, проблемах розвитку системи словацької вищої освіти. Узагальнення фактів і висновків наукових публікацій словацьких учених дало змогу довести їхню значущість для вітчизняної порівняльної педагогічної науки, обґрунтувати особливості практичної та теоретичної професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини для розширення можливостей іншомовної підготовки студентів мовних спеціальностей в українських вищих навчальних закладах.

У ході аналізу базових понять дисертації з'ясовано, що проблема професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах є багатоаспектною, дотичною до

майже всіх суспільних сфер і вперше виступає предметом цілісного порівняльно-педагогічного дослідження в Україні.

2. Шляхом аналізу нормативно-правової бази забезпечення іншомовної підготовки в системі словацької вищої освіти доведено, що законодавчо-правове врегулювання процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини передбачає дотримання рекомендацій Європейських інституцій для забезпечення якості навчання відповідно до загальної стратегії соціально-економічного розвитку країн Європейського Союзу. Процеси творення Європейського простору вищої освіти з урахуванням вимог Болонської декларації стали важливим чинником модернізації законодавчої бази, що забезпечує ефективне функціонування системи вищої гуманітарної освіти в Словаччині, її постійне оновлення, як-от: приведення переліку гуманітарних спеціальностей у відповідність до міжнародної кваліфікації МСКО 97 (Міжнародна стандартна класифікація освіти), запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Спостережено зорієнтованість змін у системі вищої освіти на модернізацію змісту професійної іншомовної підготовки фахівців.

3. Організація професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю на сучасному етапі відповідає вимогам Болонського процесу, узгоджена із положеннями Статуту університету щодо розподілу навчального часу та вирізняється спрямованістю на розвиток професійних знань, умінь і навичок у контексті полікультурних реалій суспільства. Прикметною особливістю організації процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини є її побудова на засадах особистісно-орієнтованого підходу до вибору предметів, що уможливорює врахування індивідуальних інтересів, нахилів і здібностей. Серед інших особливостей організації професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного

профілю в університетах Словаччини виокремлено: цілісність багатофункціональної, багатопрофільної освітньої словацької системи гуманітарних спеціальностей і її узгодження з аналогічними напрямками підготовки фахівців у європейських вищих навчальних закладах; модульний принцип побудови навчальних планів у системі вищої гуманітарної освіти, орієнтований на індивідуалізацію навчання, на послідовність і неперервність оволодіння фахом; застосування механізмів забезпечення якості іншомовної підготовки державною системою ліцензування та акредитації університетів, дотримання загальних вимог до рівня володіння іноземною мовою, зважаючи на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти. Аналіз змісту професійної іншомовної підготовки дає змогу стверджувати про забезпечення її ефективності шляхом диференціації та адаптації змісту до сучасних вимог полікультурного словацького суспільства. Змістовими особливостями названо використання міжкультурного підходу до навчання іноземних мов студентів мовних спеціальностей; увага до соціокультурного аспекту підготовки як концептуального підґрунтя змісту освіти; орієнтація змісту на європейські професійні стандарти, уніфікації професійних компетентностей з Європейською Рамкою кваліфікацій; вивчення мови в контексті культури країни та ретроспекції її історії. Уведення у зміст підготовки культурних і соціокультурних аспектів сприяє формуванню фахівця гуманітарного профілю із широким професійним кругозором і високим рівнем особистісної культури.

4. З'ясовано високу ефективність застосовуваних на сучасному етапі в Словаччині форм і методів професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю, яку реалізують у вищих навчальних закладах за акредитованими програмами. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов студентів мовних спеціальностей у словацьких університетах із домінуючою орієнтацією на культурні аспекти підготовки передбачає впровадження традиційних, інноваційних форм

(семінари, заняття прикладного спрямування для формування умінь і навичок практичного застосування знань із предмета, екскурсії тощо) і технологій (освітньої платформи Moodle; академічної інформаційної системи (AIS – Akademický informačný systém), модульної академічної інформаційної системи (MAIS – Modulárny Akademický Informačný Systém) навчання. Теоретична підготовка фахівців гуманітарного профілю має практичну спрямованість і відзначається залученням граматико-перекладацького, прямого, аудіолінгвального та комунікативного методів навчання. У ході впровадження комунікативно-орієнтованих методик практикують інтенсивні методи навчання (сугестопедичний, метод активізації, емоційно-змістовий, ритмопедію тощо) для збільшення обсягів засвоюваного матеріалу на заняттях із мовної підготовки й активізації розумової діяльності студентів.

Модернізація професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині, що полягає в наданні останній більшої практичної спрямованості, пов'язана з уведенням нових практичних компонентів, а саме – професійної практики (як складника підготовки магістрів певних гуманітарних спеціальностей).

5. Вивчення та узагальнення прогностичних ідей досвіду Словаччини уможливило обґрунтування науково-методичних рекомендацій для вдосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах України на стратегічному й організаційному рівнях.

Стратегічний рівень: законодавче унормування професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю відповідно до вимог Болонського процесу; розширення спектра можливостей для участі студентів мовних спеціальностей у програмах академічної мобільності з основоположною метою вдосконалення знань іноземних мов і культур країн, мову яких вони вивчають в університеті.

Організаційний рівень: посилення фінансової автономії вищих навчальних закладів шляхом розширення сфер їхньої власної діяльності; залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного та європейського рівнів для провадження контролю якості вищої гуманітарної освіти в університетах України з метою оцінювання рівня знань студентів на основі критеріїв оцінювання, розроблених незалежними інституціями з моніторингу якості навчання; збільшення кількості спеціалізацій мовних спеціальностей; розширення змісту навчальних дисциплін культурологічного та літературознавчого циклів, які сприяють формуванню складників світогляду особистості.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Вбачаємо перспективність подальших наукових пошуків у площині виконання комплексного порівняльного аналізу стандартів підготовки фахівців гуманітарного профілю в європейських країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкіна Н. В. Розвиток професійної освіти в Німеччині (кінець XIX–XX ст.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Абашкіна Нелля Володимирівна. – Київ, 1998. – 400 с.
2. Антонюк Р. І. Багатокультурність: громадянські, правові та освітянські проблеми, історичні питання і поняття етнокультурної та мовної біполярності в Україні і за кордоном: монографія / Р. І. Антонюк, Л. В. Мінакова. – Київ, 2008. – 204 с.
3. Артюхова О.В. Міжкультурний підхід формування англомовної лексичної компетенції у майбутніх економістів у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mnau.edu.ua/files/02_02_05_02/artjuhova-lapchevska-mpfalk.pdf
4. Артюхова О.В. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей до міжкультурної взаємодії / О.В. Артюхова // Наукові праці. Педагогіка / ЧДУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2011. – Вип.161, т. 173. – С. 120–123.
5. Атлас Світу / [уклад. та підгот. до друку ДНВП «Картографія»]. – Київ: Друкарня «Новий друк», 2004. – С. 22–132.
6. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. — Київ: Ленвіт, 2012. — 168 с.
7. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Базуріна Валентина Михайлівна. – Житомир, 2006. – 235 с.
8. Бараникова Т. Формування іншомовної професійної комунікативної компетентності фахівця у сфері техніки і технології / Т. В. Бараникова // Наукові записки. Серія філологічна : матеріали міжнародної наук.-

практ. конф. (22–23 квітня 2010 р.) «Міжкультурна комунікація: мова–культура–особистість». – Острог, 2010. – Вип. 16 – С. 14–17.

9. Барановська Л. В. Особливості змісту підготовки бакалавра з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конференції / Л. В. Барановська, А. А. Заслужена // Порівняльна професійна педагогіка; гол. ред. Н. М. Бідюк. – Київ – Хмельницький, 2015. – Т.5, вип.1. – С.148–153.
10. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. – Київ: Академвидав, 2012. – 256 с.
11. Бідюк Н. М. Магістерська підготовка як складова професійного становлення молодого дослідника: британський та український досвід / Наталія Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка; гол. ред. Н. М. Бідюк. – Київ – Хмельницький, 2014. – Т.3, вип. 4. – С.111–118.
12. Бідюк Н. М. Розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Бідюк. – Тернопіль, 2000. – 21 с.
13. Бідюк Н. М. Теорія і практика професійного навчання безробітних у США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Бідюк. – Тернопіль, 2010. – 44 с.
14. Білецька І. О. Полікультурні засади іншомовної освіти у середніх навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. О. Білецька . – Умань, 2014 . – 44 с.
15. Богданова Т. Г. Комунікативний підхід у викладанні англійської мови студентам-іноземцям [Електронний ресурс] / Т. Г. Богданова // «Молодий вчений». – 2016. – № 9 (36). – С. 212–215. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/9/88.pdf>

16. Боднарчук Т. Білінгвальна освіта : навчально-методичний посібник / Т. В. Боднарчук. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2011. – 128 с.
17. Божок О. С. Формування мовно-методичної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти / О. С. Божок. – Київ, 2015. – 22 с.
18. Большая современная энциклопедия / [гл. ред. Е. С. Рапацевич]. – Минск : Современ. энциклопедия, 2005. – 720 с.
19. Бондар Т. І. Тенденції розвитку студентського самоврядування у вищих навчальних закладах США / Т. І. Бондар // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 150. – С. 10–17.
20. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у вузі. Методологія. Методика. Організація: монографія / В. В. Вербець. – Рівне : РДГУ, 2002. – 309 с.
21. Відділ аспірантури НТУ «ХП» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://web.kpi.kharkov.ua/phd/?page_id=3601
22. Вієгорова А. Основні аспекти підготовки викладачів основної школи на педагогічних факультетах Словаччини / А. Вієгорова // Вісник Черкаського університету : зб. наук. ст. Серія «Педагогічні науки». – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – Вип.136. – С. 62–67.
23. Вєтохов О. Актуальні питання комунікативного навчання іноземних мов / О. М. Вєтохов // Педагогіка і психологія : Вісн. НАПН України. – 2006. – № 1 – С. 91–98.
24. Вища освіта в Словаччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.center/presentations/slovakia.pdf>
25. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo>

26. Войтович І. Реалізація компетентнісного підходу при формуванні освітніх стандартів підготовки фахівців з комп'ютерних наук/ І. Войтович // Теорія і практика використання інформаційних технологій в навчальному процесі : матеріали Всеук. наук.-практ. конф. (30–31 травня 2017 р.) / [уклад. І. А.Твердохліб]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 23–24.
27. Волгіна С. А. Нетрадиційні методи викладання іноземних мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.readera.org/other/netradyetsiyni-metodyekye-vyekladannja-inozemnoye-movye-10183144.html>
28. Волкова Н. Г. Характеристика вимог до підготовки вчителів іноземної мови в умовах ступеневої освіти [Електронний ресурс] / Н. Г. Волкова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія». – 2013. – Вип.39 (3). – С. 85–92. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(3\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(3)_16)
29. Волошина Г. Г. Англійська мова спеціального вжитку: сучасний стан і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Philologia/76169.doc.htm
30. Вощевська О. В. Професійна підготовка інженерів-аграрників в системі вищої освіти США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ольга Володимирівна Вощевська. – Тернопіль, 2008. – 259 с.
31. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика–Пресс, 1996. – 536 с.
32. Выготский Л. С. История развития высших психических функций / Л. С. Выготский // Собр. соч. : в 6 т. – М. : Педагогика, 1983. – Т.3. – С. 6–328.
33. Гаманюк В.А. Теорія та практика іншомовної освіти у Німеччині в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів) : дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 / Віта Анатоліївна Гаманюк. – Луганськ, 2013. – 498 с.

34. Годованець Т. Ю. Ефективне навчання іноземним мовам в Європейських країнах – шлях до спільного мовного простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Pedagogica/21433.doc.htm
35. Голубина К. В. Параметри и инструменты оценки сформированности межкультурной коммуникативной компетенции / К. Голубина // Основные направления разработки моделей межкультурных компетенций для языков СНГ : матеріали межд. наук. практ. конф. – М., 2007. – С. 7.
36. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. Гончаренко. – Вид. 2-ге, доп. й випр. – Рівне : Волин. береги, 2011. – 520 с.
37. Горбатюк Р. Основні напрямки формування професійної культури майбутніх інженерів-педагогів у контексті Болонського процесу / Р. М. Горбатюк // Проблеми інженерно- педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Українська інж.-пед. академія. — Харків, 2007. – Вип.17. – С. 347–354.
38. Городецька Н. Г. Удосконалення навчання іноземних мов майбутніх інженерів-педагогів у контексті євроінтеграційних процесів / Н. Г. Городецька // Наукові записки: нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». – Тернопіль, 2011. – № 4. – С. 157–161.
39. Грітченко А. Сучасні інформаційні технології у наукових дослідженнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/ITZN/2012_2/654-1990-1-RV.pdf
40. Гудовсек О. Генеза становлення естетичного виховання молодших школярів в закладах освіти художньо-естетичного спрямування в Україні / О. Гудовсек // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 5(2). – С. 208–214.

41. Гульпа Л. Тенденції розвитку іншомовної освіти у середніх навчальних закладах Угорської республіки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гульпа Людмила Юліївна. – Івано-Франківськ, 2007. – 231 с.
42. Деркач С. Професійна підготовка вчителів англійської мови в Польщі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Світлана Петрівна Деркач. – Умань, 2011. – 257 с.
43. Десятов Т. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : АртЕк, 2005. – 472 с.
44. Джерелиевская И. К. Человек в социокультурной реальности / И. К. Джерелиевская. – М. : Москов. психолого-социальный ин-т, 2005. – 320 с.
45. Діагностичне забезпечення дослідно-експериментальної роботи з особистісно-орієнтованого навчання і виховання учнів : наук.-метод. посіб. для пед. прац. експеримент.-навч. закл. / [О. Б. Петренко, В. В. Сілков, Т. Д. Дем'янюк]. – Рівне, 2001. – 66 с.
46. Довідник ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-41-133-0.html>.
47. Довідник ВНЗ (Гуманітарні науки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-35-131-25.html>
48. Дубасенюк О. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід : монографія / [Дубасенюк О. А. та ін.] / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир, 2011. – 387 с.
49. Експертні висновки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vspu.edu.ua/content/img/education/expert/lingvo.pdf>
50. Євтух М. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя : збірник наукових праць / М. Євтух // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі / [ред. кол. А.С. Дем'янчук та ін.; відп. за вип. Ю. В. Пелех]; МОН України, АПН України, Міжнар.

- ун-т РЕГІ ім. С. Дем'янчука. – Рівне : Волинські обереги, 2002. – Вип. 3. – С. 170–175.
51. Єгоров Г.С. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу / Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко, Б. Ф. Мельниченко. – Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2003. – 186 с.
52. Жбіркова В. Місце історії виховання і педагогіки в процесі підготовки педагогів і соціальних працівників (на прикладі університету Конштантіна Філозофа, Словаччина) / Віра Жбіркова // Вісн. Львівського університету. Серія педагогічна / Львів, 2001. – Вип. 15, ч. 1. – С. 269–275.
53. Жуковський В. М. Морально-етичне виховання в американській школі (30-ті роки ХІХ ст. – 90-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. М. Жуковський. – Київ, 2004. – 35 с.
54. Журавльова Т. Оптимізація навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей (мотиваційний аспект) / Т. Г. Журавльова, О. І. Сілінська // Вісник ХНУ. – Харків, 2010. – № 14. – С. 87–95.
55. Заболотна О. А. Деякі аспекти порівняльного аналізу приватних навчальних закладів в Україні і США / О. А. Заболотна // Актуальні пробл. лінгвістики і лінгводидактики : зб. матеріалів загально університет. звіт. наук. конф. кафедри укр. мови та кафедри інозем. мов. – Умань, 2000. – С. 68–70 с.
56. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ [наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва]. – Київ: Ленвіт, 2003. – 273 с.
57. Загірняк М. До вирішення проблеми підготовки з іноземної мови для професійного спілкування майбутніх інженерів / М. Загірняк, М. Гордієнко // Вища освіта України. – 2007. – № 4. – С. 107–111.

58. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Голос України. – 2014. – 6 серпня (№ 148 (5898)). – С. 2–8.
59. Закон України «Про мови в Українській РСР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>
60. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/112-zakon-ukrayiny-pro-naukovu-i-naukovo-tehnicnu-dijalnist>
61. Засекін С. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту: монографія [Електронний ресурс]. – Луцьк : Волин. Нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 272 с. – Режим доступу : http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3214/3/monograph_editor.pdf
62. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу: монографія / Світлана Григорівна Заскалета / за ред С. О. Сисоєвої. – Миколаїв: Іліон, 2013. – 500 с.
63. Заслужена А. А. Підготовка магістрів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конференції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Алла Андріївна Заслужена. – Суми, 2016. – 323 с.
64. Звіт Ректора Рівненського державного гуманітарного університету Постолювського Руслана Михайловича за 2015 рік щодо виконання умов контракту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.euroosvita.net/prog/data/attach/526/zvit_rectora_rdgu_15.pdf
65. Зевченко Т. М. Соціокультурний аспект змісту навчання іноземної мови як один із стратегічних напрямів розвитку сучасної іншомовної освіти / Т. М. Зевченко, Н. Т. Дудик // Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2 листопада 2015 року, м. Умань). – Умань, 2015. – С. 96–97.

66. Зіноватна О. М. Модернізація філологічної освіти магістерського рівня України: адаптація американського досвіду : навчально-методичний посібник для викладачів і магістрантів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Черкаси, 2011. – 76 с. – Режим доступу : http://eprints.cdu.edu.ua/110/1/Зіноватна_Модернізація_філологічної_освіти.pdf
67. Зязюн І. А. Динаміка парадигм у гуманітарних науках / Іван Зязюн // Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Київ; Ченстохова, 2011.– Вип. XIII. – С. 39–48.
68. Зязюн І. А. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка?! Етика і естетика педагогічної дії: зб.наук.пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Київ, Полтава, 2012. – Вип. 3. – С.20–37.
69. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні/ Іван Зязюн// Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.-укр.,укр.-пол.щорічник / за ред. Тадеуша Левовацького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова; Київ: АІД, 2006. – Вип. VIII . – С. 105–115.
70. Зязюн І. А. Психологічна педагогіка в царині педагогічної дії / Іван Зязюн // П'ята виставка-презентація «Інноватика в сучасній освіті» (22–24 жовт. 2013 р.). – Київ: Виставковий світ, 2013. – С. 20–21.
71. Ільченко О.О. Методологічні проблеми професійної музичної освіти / О. О. Ільченко, Я. В. Сверлюк. – Рівне: Перспектива, 2004. – 200 с.
72. Карпенчук С. Теорія і методика виховання : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / Світлана Карпенчук. – Київ : Вища школа, 1997. – 304 с.
73. Каталог навчальних планів і програм підготовки бакалаврів 2015–2016 навчальний рік / за заг. ред. С. М. Ніколаєнка. – Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2015. – 358 с.

74. Каталог навчальних планів і програм підготовки магістрів 2015–2016 навчальний рік / за заг. ред. С. М. Ніколаєнка. – Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2015. – 518 с.
75. Київський національний лінгвістичний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.knlu.kyiv.ua>
76. Кіш Н. В. Модель управління якістю іншомовної підготовки студентів – майбутніх інженерів / Н. В. Кіш // Вісн. УжНУ. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2008. – Вип. 14. – С. 8–17.
77. Ключкович Т. В. Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у Європейський освітній простір : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ключкович Тетяна Василівна. – Ужгород, 2017. – 268 с.
78. Ключкович Т. В. Модернізація підготовки педагогічних кадрів у системі університетської освіти Словаччини / Т. В. Ключкович // Педагогічні науки / Херсон. держ. ун-т : Херсон, 2016. – Вип. LXXI, Т. 2. – С. 17–21.
79. Ключкович Т. В. Особливості інтеграції вищої педагогічної освіти Словаччини в загальноєвропейський освітній простір [Електронний ресурс] / Ключкович Т. В. // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – III (29), Issue: 57. – Budapest, 2015. – С. 21–24. – Режим доступу : – www.seanewdim.com.
80. Ключкович Т. В. Правові основи адаптування вищої освіти Словаччини до вимог Болонського процесу / Т. В. Ключкович // Міжнародний науковий вісник. – Ужгород, 2014. – Вип. 2 (9). – С. 348–353.
81. Ключкович Т. В. Проблема якості вищої освіти в сучасній Словаччині [Електронний ресурс] / Ключкович Т. В. – 2013. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/kluchkovich.pdf
82. Ключкович Т. В. Професійна підготовка вчителів у Словаччині (на прикладі Пряшівського університету) / Т. В. Ключкович // Наук. вісн.

- Ужгород. нац. унів. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – Ужгород, 2015. – Вип. 36. – С. 81–85.
83. Ключкович Т. В. Розвиток системи педагогічної освіти в контексті реформування вищої школи у Словацькій Республіці / Т. В. Ключкович // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2015. – Вип. 44. – С. 348–353.
84. Ключкович Т. В. Етапи та особливості трансформації системи вищої освіти в Словацькій Республіці в кін. ХХ – поч. ХХІ століття / Ключкович Т. В. // Наук. вісн. Ужгород. ун-у: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»; голов. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2013. – Вип. 27. – С. 74–78.
85. Ключкович Т. В. Правові основи адаптування вищої освіти Словаччини до вимог Болонського процесу / Ключкович Т. В. // Міжнародний науковий вісник. – Ужгород, 2014. – Вип. 2 (9). – С. 348–353.
86. Ключкович Т. В. Проблема професіоналізації вчителя у сучасній Словаччині: концептуальні та нормативно-правові аспекти / Ключкович Т. В. // Наук. часоп. нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. / [ред.кол. : Н. В. Гузій (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 25 (35). – С. 42–47.
87. Коберник О. М. Педагогічний моніторинг як складова управління виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі / О. М. Коберник // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 2. – С. 66–75.
88. Ковалинська І. Поняття «полікультурність» та «мультикультурність» у науковому дискурсі [Електронний ресурс] / І. Ковалинська // Освітологічний дискурс. – Київ, 2016. – №1(13). –

С. 65–78. – Режим доступу : <http://elibrary.kubg.edu.ua/14315/1/359-924-1-PB.pdf>

89. Колесникова И. Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И. А. Колесникова, О. А. Долгина. – СПб. : Русско-Балтийский информационный центр «БЛИЦ», «Cambridge University Press», 2001 г. – 224 с.
90. Коломієць С. С. До питання цілей навчання іноземних мов в університеті дослідницького типу / С. С. Коломієць // Взаємодія одиниць мови та мовлення: комунікативно-когнитивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28 берез. 2014 року, м. Київ). – Київ : НТУУ «КПІ», 2014. – С. 149–152.
91. Комар О. Викладання за інтерактивними технологіями / Олег Комар // Рідна школа. – 2006. – № 10. – С. 48–51.
92. Концепція мовної освіти в Україні (проект). – Київ : МОН України, 2010. – 8 с.
93. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні. Лісабон, 11 квітня 1997 року. ETS №165 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.edupolicy.org.ua/files/Lisbon_Convention\(1997\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Lisbon_Convention(1997).pdf)
94. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
95. Коржинська Т. В. Професійна підготовка фахівців митної служби у вищих навчальних закладах Республіки Польща : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Коржинська Тетяна Валентинівна. – Хмельницький, 2017. – 251 с.
96. Король С. В. Специфіка навчання іноземній мові студентів технічних університетів / С. В. Король // Вісн. Запоріз. націонал. ун-ту. Серія «Педагогічні науки». – Запоріжжя, 2008. – №1. – С. 127–132.

97. Коржова М. А. Мультилінгвізм в освітній політиці Євросоюзу / М. А. Коржова // Педагогіка. – М., 2010. – №4 – с. 102–105.
98. Короткова Ю. Особливості застосування міжкультурного підходу у навчанні іноземних мов у вищих закладах освіти Греції та Кіпру [Електронний ресурс] / Ю. Короткова // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 121(1). – С. 172–177. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121%281%29__42/
99. Кристопчук Т. Є. Сучасні освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика / Т. Є. Кристопчук // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Київ, 2012. – Вип. 3 / 4. – С. 87–93.
100. Кошманова Т. Розвиток педагогічної освіти у США (1960–2000 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. С. Кошманова. – Київ, 2002. – 40 с.
101. Кряжев П. Тенденції реформування вищої освіти в країнах Західної Європи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кряжев Павло Володимирович. – Київ, 2008. – 246 с.
102. Кузнецова О. Розвиток мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини ХХ ст. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Кузнецова Олена Юріївна. – Харків, 2002. – 494 с.
103. Кузьмин М. Н. Школа и образование в Чехословакии (конец XVIII – 30-е годі ХХІ) / Михаил Николаевич Кузьмин. – М.: Наука, 1971. – 259 с.
104. Лавриченко Н. Європа освіти і порівняльна педагогіка в їх обоєбічному поступі / Н. Лавриченко // Порівняльно-педагогічні студії. – Умань, 2009. – № 1. – С. 10–17.

105. Лазаренко О. В. Тенденції становлення та розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії [Електронний ресурс] / О. В. Лазаренко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73987.doc.htm.
106. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М. : Политиздат, 1983. – 304 с.
107. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. А. Литвиненко. – Київ, 2005. – 37 с.
108. Локшина О. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / Олена Ігорівна Локшина. – Київ : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
109. Ломов Б. Ф. Методология и теоретические проблемы психологии / Борис Федорович Ломов; [отв. ред. Ю. М. Забродин, Е. В. Шорохова]. – М. : Наука, 1984. – 444 с.
110. Лукановська А. Розвиток іншомовних здібностей студентів нефахових спеціальностей у контексті вимог сучасності / А. Лукановська // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Педагогічна. – Львів, 2010. – Вип. 26. – С. 117–124.
111. Ляшенко Л. М. Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. М. Ляшенко. – Київ, 2003. – 20 с.
112. Мазурук Т. А. Языковое образование как процесс познания этнолингвокультуры страны изучаемого языка [Електронний ресурс] / Т. Мазурук. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/3._KAND_2007/Philologia/18523.doc.htm

113. Майборода В. К. Актуальна проблема досліджень з історії професійної освіти / В. К. Майборода // Педагогіка і психологія. Вісн. АПН України. – Київ, 1994. – № 4. – С. 113–117.
114. Максименко О. Підходи до втілення професійного компоненту змісту навчання іноземних мов у старшій школі країн Європейського Союзу / О. Максименко // Педагогічна компаративістика – 2013 : трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 10 червня 2013 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ : Пед. думка, 2013. – С. 72–73.
115. Максименко О. Підходи до професійно-орієнтованого навчання іноземних мов у європейській іншомовній освіті [Електронний ресурс] / Оксана Максименко // Порівняльно-педагогічні студії : зб. наук. праць; голов. ред. О. Заболотна. – Умань : УДПУ, 2015. – № 1 (23). – Режим доступу : <http://pps.udpu.org.ua/article/view/51083/46984>
116. Малафіїк І. Системність – якість знань : монографія / Іван Васильович Малафіїк; МОН України, РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2008. – 383 с.
117. Мартинова Р. Сучасні підходи та методи навчання іноземних мов / Р. Ю. Мартинова // Вересень : науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – Миколаїв, 2010. – № 1–2 (50–51). – С. 85–100.
118. Марусинець М. Професійна рефлексія у підготовці майбутнього педагога: філософський та психологічний аспекти / М. М. Марусинець // Наукові записки. Серія : Педагогічні та історичні науки; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 84. – С. 147–154.
119. Масарикова А., Масарик П. До питання про освіту вчителів у Словаччині : історичний досвід і сучасний стан / А. Масарикова,

- П. Масарик // Вісн. Львівського університету. Серія педагогічна. – Львів, 2001. – Вип. 15, ч. 1. – С. 57–60.
120. Матвієнко О. В. Стратегії розвитку середньої освіти у країнах Європейського Союзу : монографія / Ольга Василівна. Матвієнко. – Київ: Ленвіт, 2005. – 381 с.
121. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
122. Метьолкіна М. Формування англомовної компетенції у фаховому писемному спілкуванні майбутніх логістів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Метьолкіна Марія Миколаївна. – Одеса, 2009. – 204 с.
123. Миропольська Н. Є. До проекту концепції профільного навчання у старшій школі (художньо-естетичний профіль) / Н. Є. Миропольська, О. А. Комаровська, Г. В. Кузьменко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. / НАПН України, Інститут проблем виховання. – Київ, 2013. – Вип. 17(1). – С. 491–499.
124. Миропольська Н. Є. Формування комунікативної компетентності студентів бакалаврату вищої школи США / Н. Є. Миропольська, С. В. Федоренко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. – Одеса, 2016. – № 3. – С. 60–65.
125. Мисечко О. Є. Формування системи фахової підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (початок ХХ ст. – початок 1960-х рр.) : монографія / О. Є. Мисечко. – Житомир: Полісся, 2008. – 528 с.
126. Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: тези доп. міжнар. форуму / за ред. С. Ю. Ніколаєвої, К. І. Онищенко. – Київ: Ленвіт, 2005. – 290 с.
127. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі: монографія / [авт. кол. :

- Н. М. Авшенюк, В. О. Кудін, О. І. Огієнко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська та ін.]. – Київ: Педагогічна думка, 2011. – 232 с.
128. Наказ МОН України №47 від 26.01.2015р. «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 н.р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0132-15>
129. Наказ МОН України № 567 від 25.05.2016 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 «Філологія», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0825-16>
130. Наказ МОН України № 612 від 13.07.2007 «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2514/
131. Наукове обґрунтування інтенсивних методів вивчення іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/languages/how-to-learn/39244/>
132. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Київ, 2011. – 37 с. – Режим доступу : www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
133. Ничкало Н. Методологічні проблеми безперервної професійної освіти / Н. Г. Ничкало // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти : наук.-метод. зб. / [редкол. : І. А. Зязюн та ін.]. – Київ, 1994. – С. 22–26.
134. Ніколаєва С. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – Київ, 2010. – № 2. – С. 11–17.

135. Нормативно-методичні документи кредитно-модульної системи організації освітнього процесу в Київському національному лінгвістичному університеті 2014–2015 н. р. / [уклад.: Соловей М. І., Сорокін С. В., Шутов О. Г., Кудіна В. В.]. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 113 с.
136. Овчарук О. Тенденції та підходи до порівняльних досліджень в галузі освіти / Оксана Овчарук // Шлях освіти : науково-методичний журнал. – Київ, 1998. – № 2. – С. 19–20.
137. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах: монографія / О. І. Огієнко; за ред. Н. Г. Ничкало. – Суми: Еллада, 2008. – 444 с.
138. Олійник М. І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Олійник Марія Іванівна. – Тернопіль, 2016. – 475 с.
139. Оросова Р. Педагогічна практика студентів: основні форми та завдання (на прикладі Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика, Словацька Республіка) / Р. Оросова, К. Шмайдова-Бушова, Н. Коцова, В. Староста // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. Черкас.нац.ун-т імені Богдана Хмельницького / [голов. ред. А. І. Кузьмінський]. – Черкаси : Черкас.нац. ун-т імені Богдана Хмельницького, 2013. – Вип. 26 (279). – С. 80–85.
140. Пазюра Н.В. Особливості розвитку професійно-технічної освіти в Китаї (остання чверть ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Пазюра. – К.: 2008. – 22 с.
141. Пазюра Н.В. Теорія і практика внутрішньо фірмової підготовки виробничого персоналу в Японії та Південній Кореї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Пазюра. – Київ, 2014. – 43 с.

142. Пазюра Н.В. Особливості розвитку професійно-технічної освіти в Китаї (остання чверть ХХ століття): монографія / Наталія Валентинівна Пазюра. – Київ: Альфа-ПК, 2009. – 260 с.
143. Пащенко Д. Зарубіжний досвід гуманізації соціального середовища та виховання / Д. Пащенко. – Київ, 1999. – 208 с.
144. Пелех Л. Р. Аксіологічна направленість організованого педагогічного процесу (україно-польський досвід) [Електронний ресурс] / Л. Р. Пелех // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – II(10), Issue: 20. – Budapest, 2014. – С. 85–89. – Режим доступу :www.seanewdim.com
145. Пелех Ю.В. Ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога: монографія / Ю. В. Пелех. – Рівне: Тетіс, 2009. – 400 с.
146. Першукова О. Етапи розвитку соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови в європейській освіті / Оксана Першукова // Іноземні мови в навчальних закладах: науково-методичний журнал. – Київ, 2008. – № 1. – С. 60–68.
147. Першукова О. Модернізація навчання іноземних мов у європейському освітньому просторі [Електронний ресурс] / Оксана Першукова // Порівняльно-педагогічні студії : зб. наук. праць / голов. ред. О. Заболотна. – Умань : УДПУ, 2009. – № 1. – Режим доступу : <http://pps.udpu.org.ua/article/view/17842/15573>
148. Першукова О. Розвиток європейської галузі навчання іноземних мов та основні етапи її реформування після Другої світової війни / О. О. Першукова // Гуманітарні науки. – 2007. – № 1. – С. 101–108.
149. Петровская Т. С. Владение иностранным языком – условие успешности специалиста / Т. С. Петровская, Л. В. Малетина // Технические университеты: интеграция с европейской и мировой системами образования: материалы IV Междунар. конф. (Россия,

- Ижевск, 21–23 апреля 2010 г.): в 3 т. – Ижевск: ИЖГТУ, 2010. – Т.1. – с. 18–23.
150. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж. Пиаже // Избр. психологические труды. – М.: Междунар. пед. академия, 1994. – С. 6–201.
151. Плахотник В. Чи можуть вправи бути комунікативними? / В. М. Плахотник // Іноземні мови. – 2009. – № 3. – С. 3–5.
152. Поберезська Г. Г. Тенденції розвитку вищої освіти країн Західної Європи та України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Поберезська Ганна Григорівна. – Київ, 2005. – 214 с.
153. Побірченко Н. Змістовий аспект поняття «авторська школа» / Н. С. Побірченко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – № 36. – С. 33–37.
154. Полякова Т. Л. Використання інноваційних та традиційних підходів у викладанні англійської мови студентам технічних спеціальностей / Т. Л. Полякова // Проблеми інж.-пед. освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. академія. – Харків, 2007. – Вип. 18–19. – С. 289–293.
155. Пономарьова Г. Ф. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за кредитно-модульною системою: відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська; Харків. гуманітарний пед. ін-т . – Харків, 2007. – 58 с.
156. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – Київ: Академвидав, 2006. – 456 с.
157. Потапчук Т. В. Етнічна ідентичність як структура самосвідомості : постановка проблеми / Т. В. Потапчук // зб. наук. пр. / Інститут проблем виховання АПН України. – Київ, 2008. – Вип. 12, кн. 1. – С. 90–97.

158. Приймальна комісія Рівненського державного гуманітарного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vstup-rdgu.info/informatsiya/perelik-spetsialnostej-ta-spetsializatsij.html>
159. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848- VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3. – С. 25.
160. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Кол. авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок, В. О. Іваніщева, Л. Й. Клименко, Т. І. Козимирська, С. І. Кострицька, Т. І. Скрипник, Н. Ю. Тодорова, А. О. Ходцева]. – Київ: Ленвіт, 2005 – 119 с.
161. Програма Ради Європи на 2010–2014 роки «Освіта для міжкультурного взаєморозуміння прав людини і демократичної культури» // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2010. – № 4. – С. 18–42.
162. Програма PHARE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cfla.gov.lv/ru/drugie-programmyi/programma-phare-i-perehodnaya-programma>
163. Проекти стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhoyi-osviti.html>
164. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. монографія / за ред. Н. Г. Ничкало, В. О. Кудіна. – Черкаси: Вибір, 2002. – 322 с.
165. Пропозиція навчальних програм. Пряшівський університет у Пряшеві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unipo.sk/public/media/23742/letak%20ukrajina,%20studijne%20programy.pdf>
166. Пуховська Л. Європейський вимір педагогічної освіти: нові компетентності вчителів / Людмила Пуховська // Порівняльно-педагогічні студії. – Умань, 2009. – № 1. – С. 63–70.

167. Пуховська Л. Перспективи формування світового освітнього простору в XXI столітті / Л. Пуховська // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 33. – С. 16–18.
168. Рашкевич Ю. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Львівська політехніка, 2014. – 168 с.
169. Релігії світу: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. М. Шугаєва. – Київ: Академвидав, 2011. – 253 с.
170. Робочі навчальні плани факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету для планування педагогічного навантаження на 2016/2017 н. р. Рівні вищої освіти «бакалавр», «магістр» (денна і заочна форми навчання). – Київ, 2016.
171. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогіка, 1976. – 416 с.
172. Руденко В. Математичне моделювання та прогнозування в міжнародних відносинах : навч. посіб. / В.М. Руденко; Рівненський ін-т слов'янознавства Київського славистичного ун-ту. – Рівне : РІС КСУ, 2007. – 416 с.
173. Савченко О. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів інженерно-технічного профілю / О. О. Савченко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2010. – Вип. 16. – С. 187–195.
174. Сбруєва А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань: препринт. / А. Сбруєва. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 80 с.
175. Сбруєва А. Університет світового класу: характеристики, механізми визначення статусу, умови створення / Аліна Сбруєва // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 1. – С. 45–56.
176. Сергієнко Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (90-ті роки ХХ - початок ХХІ

- століть): монографія / НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Серія : Studia Regionalistica. – Ужгород: Карпати, 2012. – № 6. – 274 с.
177. Середа І. В. Підготовка філологів магістерського рівня в контексті технологічного підходу [Електронний ресурс] / І. В. Середа. – с. 89–97. – Режим доступу : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/15475/1/Elita_2015_43_Sereda_Training.pdf
178. Сисоєва С. О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Овід, 2012. – 252 с.
179. Ситняківська С. М. Дослідження ставлення студентів соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка до викладання фахових дисциплін білінгвальним способом [Електронний ресурс] / С. М. Ситняківська // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 1 (79). – С. 134–138. – Режим доступу : <http://visnyk.zu.edu.ua/Articles/79/29.pdf>.
180. Словаччина (Відділ міжнародних зв'язків. Чернівецький національний університет) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interof.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/06grants/x_xSlovach
181. Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Совгіра Світлана Василівна. – Умань, 2009. – 567 с.
182. Староста В. І. Контроль навчальних досягшень студентів : мотиваційний аспект / В. І. Староста, Г. В. Товканець // Науковий вісн. Мукачів. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія: Педагогіка та психологія; зб. наук. пр. / Мукачів. держ. ун-т.; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2017. – Вип. 1(5). – С. 39–42.

183. Тадеєва М. І. Сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи (порівняльний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М. І. Тадеєва . – Луганськ, 2011 . – 40 с.
184. Тарантей В. П. Исследования в области межкультурного образования / Тарантей В. П. // Педагогика: научно-теоретический журнал Российской академии образования. – М., 2012. – №6. – С.117–121.
185. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. / О. Б. Тарнопольський. – Київ, 2006. – 248 с.
186. Товканець Г. В. Етична культура у професійній підготовці майбутніх учителів початкової шкльди / Г. В. Товканець // Науковий вісн. Мукачів. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія: Педагогіка та психологія; зб. наук. пр. / Мукачів. держ. ун-т.; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2016. – Вип. 2(4). – С. 153–158.
187. Товканець Г. Історико-педагогічні передумови формування економічної освіти у вищій школі Словаччини / Ганна Василівна // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – Вип. 2. – С. 144–153.
188. Товканець Г. В. Наукові підходи до формування педагогічної культури майбутнього вчителя / Г. В. Товканець // Науковий вісн. Мукачів. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія «Педагогіка та психологія»; зб. наук. пр. / Мукачів. держ. ун-т.; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2017. – Вип. 1(5). – С. 87–92.
189. Товканець Г. Розвиток економічної освіти у вищій школі Чехії і Словаччини у ХХ столітті: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Товканець Ганна Василівна. – Київ, 2014. – 555 с.
190. Товканець Г. В. Управління освітою та освітніми процесами : аналітичний екскурс наукових підходів / Г. В. Товканець // Науковий вісн. Мукачів. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія «Педагогіка та

- психологія»; зб. наук. пр. / Мукачів. держ. ун-т.; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2016. – Вип. 1(3). – С. 35–39.
191. Тригуб І. Професійна підготовка експертів у галузі освіти у слов'янських східно-європейських країнах [Електронний ресурс] / І. Тригуб // Педагогічний процес: теорія і практика. Серія «Педагогіка». – 2016. – №4(55). – С. 72–78. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/15843/1/I_Tryhub_PPTP_1-2_2016_KUBG.pdf
192. Указ Президента України (від 5 липня 2003 р. № 573/2003) «Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
193. Указом Президента України «Про Концепцію державної мовної політики» (№ 161/2010 від 15.02.2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/161/2010>
194. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
195. Університет ім. Павла Йозефа Шафарика в Кошицях. Можливості навчання у 2017–2018 навчальному році на філософському факультеті УПІШ в Кошицях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.upjs.sk/public/media/1523/M-навчання-FF-2017-2018.pdf>
196. Федорик Ю. Реформи польської освіти: досягнення й протиріччя / Ю. Федорик // зб. наук. праць Бердян. держ. пед. ун-ту (педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2005. – №1. – С. 98–102.
197. Фирсова С. П. Формирование гуманитарной и поликультурной среды технического вуза в контексте модернизации высшего профессионального образования / С. П. Фирсова // Alma Mater: Вестник высшей школы. – 2010. – №8 – С. 48–52.
198. Хмельницький національний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khnu.km.ua>

199. Хоменко О. В. Основні тенденції вирішення проблеми іншомовної підготовки в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2012_101/Khom.pdf
200. Чуба Г. Політика мультилінгвізму і нові підходи в лінгводидактиці [Електронний ресурс] / Г. Чуба // Теорія і практика української мови як іноземної: зб. наук. пр. – Львів, 2016. – Вип.12. – С. 62–67. – Режим доступу : http://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/24615/8.-%D0%A7%D1%83%D0%B1%D0%B0_%D1%80.pdf?sequence=1&isAllowed=y
201. Чухно Л. А. Організація навчання обдарованих студентів у вищих технічних навчальних закладах Німеччини : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Людмила Анатоліївна Чухно. – Київ, 2008. – 210 с.
202. Шеверун Н. В. Вимоги до професійної іншомовної підготовки студентів технічних університетів у контексті інтеграції з Європейським Союзом / Н. В. Шеверун // Проблеми сучасної пед. освіти. Серія «Педагогіка і психологія» : зб. ст.; РВНЗ «Крим. Гуманітар.ун-т». – Ялта, 2009. – Вип. 21, ч. 5. – С. 76–80.
203. Шеверун Н. В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів як важливий аспект євроінтеграційного освітнього простору / Н. В. Шеверун // Наук. зап. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2011. – №1. – С. 15–18.
204. Шеверун Н. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Надія Володимирівна Шеверун. – Київ, 2012. – 244 с.
205. Шеверун Н. В. Форми, методи, педагогічні технології навчання іноземних мов студентів технічних університетів: досвід Польщі / Надія Шеверун // Вісник Житомир. держ. ун-ту. Педагогічні науки. – Житомир, 2015. – Вип. 1 (79). – С. 143–149.

206. Шумейко Н. В. Відображення форм взаємодії культур та соціальної інакшості в деяких художніх творах та публіцистичних нарисах другої половини ХХ століття / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія «Філологія. Педагогіка. Психологія» / голов. ред. З. О. Валюх. – Київ, 2013. – Вип. 26. – С. 157–164.
207. Шумейко Н. В. Виховний потенціал змісту інноваційних програм іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини / Н. В. Шумейко // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали VII – й наук.-практ. семінару (06 червня 2016 року, м. Київ). – Київ, 2016. – С. 187–189.
208. Шумейко Н. В. До питання полікультурної освіти студентської молоді в зарубіжній педагогіці / Н. В. Шумейко // Науковий вісн. кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія. «Філологія. Педагогіка. Психологія»; голов. ред. З. О. Валюх. – Київ, 2013. – Вип. 27. – С. 239–243.
209. Шумейко Н. В. Законодавче забезпечення процесу іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини / Н. В. Шумейко // Імідж сучасного педагога; голов. ред. Н. І. Білик. – Полтава, 2016. – № 6. – С. 44–47.
210. Шумейко Н. В. Іншомовна університетська підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурності Словаччини з опорою на основні положення Програми АМПС / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали наук.-практ. конф. (19–21 березня 2014 р., м. Київ) / за ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2014. – С. 639–640.
211. Шумейко Н. В. Історико-педагогічні аспекти розвитку системи іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини / Н. В. Шумейко // Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов:

- матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 червня 2016 року, м. Ніжин). – м. Ніжин, 2016. – С. 134–135.
212. Шумейко Н. В. Историко-педагогические основы формирования системы обучения иностранным языкам в высшей школе Словацкой Республики в условиях поликультурности / Н. В. Шумейко // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова; голов. ред. Б. А. Жигалев. – Нижний Новгород, 2013. – Вып. 23. – С. 155–163.
213. Шумейко Н. В. Місце історії педагогіки в процесі фахової підготовки студентської молоді в умовах полікультурного середовища Словаччини в контексті історичного розвитку країни / Н. В. Шумейко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр.; голов. ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2012. – № 46. – С. 89–92.
214. Шумейко Н. В. Основні напрями словацько-українського співробітництва в галузі вищої освіти / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали науково-практичної конференції (30.03-01.04. 2016 року, м. Київ) / за ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2016. – С. 697–699.
215. Шумейко Н. В. Особливості формування професійної компетенції перекладача / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ, Серія. «Філологія. Педагогіка. Психологія»; голов. ред. З. О. Валюх. – Київ, 2012. – Вип. 25. – С. 232–238.
216. Шумейко Н. В. Особливості формування професійної компетенції перекладача / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали наук.-практ. конф. (31 березня 2011–01 квітня 2011 р., м. Київ) / за ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2011. – С. 272–273.
217. Шумейко Н. В. Полікультурне середовище Словаччини / Н. В. Шумейко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: матеріали міжнар. наук. практ. конф. студентів, аспірантів і молодих

- вчених (16 жовтня 2014 року, м. Київ). – Київ. – 2014. – Ч. 1. – С. 129–130.
218. Шумейко Н. В. Проблеми професійної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини / Н. В. Шумейко // Полікультурна освіта в Україні: історія, сучасність, перспективи: зб. наук. пр. матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (19–20.09.2013 р., м. Донецьк) / Укладач О. І. Гуренко. – Донецьк, 2013. – С. 92–96.
219. Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини / Н. В. Шумейко // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky : Journal published by Academic Society of Michal Baludansky; editor in chief M. Varchola. – Košice, 2016. – No. 4(6). – S. 122–125.
220. Шумейко Н. В. Розвиток системи іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини в історичній ретроспективі / Н. В. Шумейко // Науковий вісн. Мукачів. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія: Педагогіка та психологія; зб .наук. пр. / Мукачів. держ. ун-т.; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2016. – Вип. 1(3). – С. 163–166.
221. Шумейко Н. В. Соціально-педагогічні аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного освітнього середовища (на матеріалі публікацій Пряшівського університету в Пряшеві, Словаччина) / Н. В. Шумейко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр.; голов. ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2013. – № 47. – С. 81–86.
222. Шумейко Н. В. Становлення та розвиток професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов

- та культур: матеріали наук.-практ. конф. (01-03 квітня 2015 року, м. Київ) / за ред. О. В. Матвієнко. – Київ, 2014. – С. 691–692.
223. Ягельська Н. Методика організації самостійної роботи студентів над англійською мовою з використанням професійного мовного портфеля: Наталія Валеріївна Ягельська.: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Київ,. 2005. – 311 с.
224. Якса Н. В. Професійна підготовка майбутніх учителів до взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах полікультурності Кримського Регіону: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04 / Наталя Володимирівна Якса. – К., 2009. – 574 с.
225. Ящук І. Теорія та практика виховання студентської молоді вищих педагогічних навчальних закладів України (1920-1991 рр.) : автореф. дис на здобуття наук. ступ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. П. Ящук. – Луганськ, 2011. – 44 с.
226. Albulescu I. Romanian Educational System and Multiculturalism. Challenges Implied by the National Law in Education from Ensuring Minorities' Rights to Segregation Danger / I. Albulescu // *Studia Universitatis Babe-Bolyai. Series «Psychologia-Paedagogia»*. – 2011. – No. 1. – P. 113–122.
227. Anglický jazyk a kultúra – prekladateľstvo. Požiadavky na prijímacie skúšky z anglického jazyka a kultúry (prekladateľstvo a tlmočnictvo). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/uchadzaci/ponuka-studia-2017-2018/bakalarsky-stupen-studia-2017-2018/poziadavky-na-prijimacie-skusky-denna-forma/anglicky-jazyk-a-kultura-prekladatelstvo.html>.
228. Antošová A. Culture Studies and Interculturalism in Teaching English as a Foreign Language / A. Antošová // Проблеми романо-германської філології. матеріали міжнар. наук. конф. «Міжмовні та міжлітературні контакти: теорія і практика». Україна, м. Ужгород (25–26 вересня 2000 р.). – Ужгород : Закарпаття, 2000. – С. 293–295.

229. Austin E. Language Development for ELT Pre-Service Training: Suggestions for an Integrated Programme / E. Austin, M. Rázusová // An International Phare Conference on Single Honour Degree English Language Teacher Training Study Programme (23 May–25 May 1994). – 1994. – P. 33–36.
230. Azam S. Cultural experience in progress (Based on my observations in Slovak Republic) // Slovak Ethnology Slovak Ethnology / [G. Kiliánová ed.]. – Bratislava, 2012. – No. 5. – P. 556–562.
231. Bálintová H. Cudzíe jazyky áno, ale ako? Sprievodca metódami cudzojazyčnej edukácie / H. Bálintová. – Banská Bystrica: FHV UMB, 2003. – 88 s.
232. Bálintová H Implementácia inovačných trendov a metód v edukačnom procese [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.pf.ujep.cz/files/_konferenceKPG/kolar/Balintova.pdf
233. Belovičová L. Súčasné kulturologické prístupy k vyučovaniu cudzích azykov [Електронний ресурс] / L. Belovičová // Zborník z odborného seminára Perspektívy výučby cudzích jazykov pre 21. storočie. – Trnava, 2010. – S. 5–11. – Режим доступу: http://kaj.fpv.ucm.sk/workshop/2010/ZBORNÍK_Perspektivy_vyucby_cudzich_jazykov_pre_21_storocie.pdf
234. Bérešová J. The Impact of the Common European Framework of Reference on Teaching and Testing in Central and Eastern European Context [Електронний ресурс] / J. Bérešová // Synergies Europe. – 2011. No. 6 – p. 177–190. – Режим доступу : <http://gerflint.fr/Base/Europe6/jana.pdf>
235. Bilá M. Variability of English Personal Names in Slovak Context / M. Bilá // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. ст. – Ужгород, 2003. – С. 99–107.
236. Bilic M. Sino-Vietnamese Immigrants in Slovakia – example Stará Vajnorská in Bratislava / M. Bilic, Al. Krogmann, L. šolcová // Київський

- географічний щорічник. Науковий збірник. – Київ, 2013. – Вип. 8. – С. 156–164.
237. Brevenikova D. Research in Cross-Cultural Communication in Slovak – French Companies in Slovakia / D. Brevenikova // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX. – Bratislava, 2004. – С. 55–62.
238. Brychová S. Intercultural Sensitivity in English Language Teaching / Brychová S. // International Conference – ELT in Primary Education. – Bratislava, 2008. – p. 114–118.
239. Butašová A. PHARE / A. Butašová, T. Kotuliaková, M. Malíková, M. Štulrajterová Z. Gadušová // Obnova vzdelávacieho systému: vyučovanie cudzích jazykov. – Bratislava, 1997. – 92 p.
240. Courses offered in English language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20539>
241. Courses taught in English language. Master's Degree (2st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20540>
242. Courses offered in French language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20526>
243. Courses offered in French language. Master's Degree (2st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20527>
244. Courses taught in German language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20531>
245. Courses offered in German language. Master's Degree (2st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20532>

246. Courses taught in Italian language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20530>
247. Courses taught in Polish language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20533>
248. Courses offered in Polish language. Master's Degree (2st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20534>
249. Courses taught in Spanish language. Bachelor's Degree (1st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20528>
250. Courses offered in Spanish language. Master's Degree (2st Degree Studies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=20529>
251. Cípríanová E. Cross–Cultural Aspects in Teaching English for Specific Purposes / E. Cípríanová, A. Nemčoková // Teaching Foreign Languages to Adults: Conference Proceedings 12th and 13th July, 2000 / [Pongo´ S., Pokrivčák A. (ed.)]. – 2000. – С. 102–109.
252. Cudzinci medzi nami / [Bítušíková A., Luther D. (eds.)]. – Banská Bystrica, 2009. – 89 s.
253. Cudzíe jazyky v slovenskom vzdelávacom systéme a politika viacjazyčnosti v Európskej únii konanej 12. septembra 2012 pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR. : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie doc. PhDr. Dušana Čaploviča, DrSc. / [Marek Ľupták, Veronika Deáková, Zuzana Danihelová (ed.)]. – Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2013. – 142 s.
254. Department of British and American Studies. Bachelor's and Master's Degree [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kaa.ff.upjs.sk/en/bachelor>

255. Drobná D. Zahraniční studenti – příležitosti a výzvy multikultúrneho prístupu [Elektronický zdroj] / D.Drobná // Medzinárodná vedecká elektronická konferencia pre doktorandov, vedeckých pracovníkov a mladých vysokoškolských učiteľov/ [Mária Dupkalová, Imrich Ištvan (ed.)]. – Prešov, 2011. – С. 32–39. – Режим доступа : <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/.../Drobna.pdf>
256. Educational Policies that Address Social Inequality Country Report: Slovak Republic [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <http://archive.londonmet.ac.uk/epasi.eu/CountryReportSK.pdf>
257. Education system Slovakia. EP-Nuffic. 3rd edition October 2014. Version 1 January 2015 [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <https://www.epnuffic.nl/en/publications/find-a-publication/education-system-slovakia.pdf>
258. Education & Training 2010, the success of the Lisbon strategy hinges on urgent reforms [Elektronický zdroj]. – Brussels, 2004. – 42 S. – Режим доступа: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206905%202004%20INIT>
259. Erasmus Students. Site Attachments: International students' guide to the Slovak Republic. Source: official web site of Slovak Ministry of Education [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <http://www.ff.umb.sk/en/erasmus-students/>
260. ERASMUS+ [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <https://uniba.sk/medzinarodne-vztahy/erasmus/>
261. Európske jazykové portfólio [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : http://www.prosper.ro/EuroIntegrELP/materiale%20pentru%20site%20EuroIntegrELP_12%20sept/Materials/for%20students/SK_ELP_Guide%20for%20learners.pdf
262. Fantini A. Exploring and Assessing Intercultural Competence (Final Report of a Research Project conducted by the Federation of the Experiment in

- International Living with funding support from the Center for Social Development at Washington University, St. Louis, Missouri. July 2005 – December 2006 [The Initial Phase of an Extended Project to Explore and Assess Intercultural Outcomes in Service Program Participants Worldwide]) / A. Fantini, A. Tirmizi. – Brattleboro VT, 2006. – 74 p.
263. Foreign Language Teaching in Schools in Europe. Country Reports. 2001. Situation in: Slovakia / National description of SLOVAKIA. Supplement to the Eurydice study on «Foreign Language Teaching in Schools in Europe». – 2001. – 21 p.
264. Filozofická fakulta [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fphil.uniba.sk>
265. Filozofická Fakulta. Prešovskej Univerzity v Prešove [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ipt/studentom/sylabypredmetov/krajnakova
266. Gadušová J. Development of Intercultural Awareness in Teaching Foreign Languages (Rozvoj interkultúrneho povedomia vo výučbe cudzích jazykov) / J. Gadušová, J. Hartánská // Škola a učiteľ v treťom tisícročí: MEDACTA '99 - medzinárodná konferencia, Nitra (9.–11. jún 1999) / Zborník 2a, Učiteľ pre tretie tisícročie. – Nitra, 1999. – S. 105–108.
267. Gadusová Z. Teaching English in Slovakia: Past, Present and Future / Z. Gadusová, J. Hartánská // CAUCE. Revista de Filología y su Didáctica. – 2002. – No. 25. – p. 225–251.
268. Gazdík M. On Teaching Literatura in English (On Some Modern Methods Used in Teaching Language and Literature) / Gazdík M. // 6th Conference of British, American and Canadian Studies (Proceedings) / [PhDr. Huttová M. CSc. (zostavil)]. – Prešov, 2000. – P. 49–59.
269. Globálne a lokálne v súčasom meste / [Bítušiková A. (ed.)]. – Banská Bystrica, 2010. – 140 s.
270. Hanesová D. Plurilingualism – an Educational Challenge (The Case of Slovakia) [Електронний ресурс] / D. Hanesová // Journal of Language and

- Cultural Education. – 2015. – 3(2). – p. 111–131. – Режим доступа : <http://files.jolace.webnode.sk/200000654-a551aa64f1/JoLaCE%202015-2-complete%20issue.pdf#page=111>
271. Hodnotenie fakúlt vysokých škôl 2015. Ranking fakúlt vysokých škôl v SR na základe porovnania ukazovateľov kvantity a kvality vzdelávania a výskumu [Електронний ресурс]. – Bratislava: Akademická rankingová a ratingová agentúra (ARRA), 2015. – 38 s. – Режим доступа : http://www.arra.sk/sites/arra.sk/files/file/ARRA_Sprava_2015.pdf
272. Hofírek O. Vietnamská imigrantská ekonomika v Českej republike [Електронний ресурс] / O. Hofírek. – 2009. – Режим доступа : <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vietnamska-imigrantska-ekonomika-v-ceske-republice>
273. Homolová E. The Place of Culture in ELT / E. Homolová // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX. – Bratislava, 2004. – С. 307–311.
274. Horaničová Z. Learning Strategy of Foreign Language / Z. Horaničová // EFLT Teacher or Learner Centred?. – Prešov, 2002. – P. 40–43.
275. Horňáková A. Transcultural Communication and Its Importance / A. Horňáková // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. праць. – Ужгород, 2007. – Вип. 5. – С. 595–597.
276. Hrivíková T. Cultural References in Developing Reading Comprehension / T. Hrivíková // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX. – Bratislava, 2004. – С. 313–316.
277. Hurajová A. Content and language integrated learning as a bilingual educational approach in the European context [Електронний ресурс] / A. Hurajová // European Journal of Science and Theology. – 2015. – Vol. 11, No.6. – S. 219–228. – Режим доступа : http://www.ejst.tuiasi.ro/Files/55/22_Hurajova.pdf
278. Hutchinson T. English for Specific Purposes / T. Hutchinson, A. Waters. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 183 p.

279. Inštitút politológie. Projecty (International Visegrad Fund Project) [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <http://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ipol/projekty>
280. Kačiuškienė G., Bálintová H. Study Programme «European Cultural Studies» as Reflection of Dialogue of Different Cultures [Elektronický zdroj] / G. Kačiuškienė, H. Bálintová. – Режим доступа : <http://www.scientific-publications.net/download/educational-alternatives-2010-2.pdf>.
281. Katedra translológie. Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <http://www.ktr.ff.ukf.sk/sk/studium/bakalarske-studium/>
282. Konceptia rozvoja výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15–20 rokov (projekt «MILÉNIUM») [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : <http://www.noveskolstvo.sk/upload/pdf/MILENIUM.pdf>
283. Konceptie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, 2007 p.) [Elektronický zdroj]. – Режим доступа : http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-51587?prefixFile=m_
284. Konštantín – Národný program výchovy a vzdelávania. 2. etapa. – Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy Slovenskej republiky, 1994. – 50 s.
285. Kostková K. Intercultural Communicative Competence: Focus on Assessment (Theoretical Foundation) / K. Kostková // New Directions in Teaching Foreign Languages / [Horváthová B. (ed.)]. – Brno, 2012. – P. 83–102.
286. Kováčiková E. Project Based Education in English for Specific Purposes in Slovak Higher Education / E. Kováčiková / Modernization of Teaching Foreign Languages: CLIL, inclusive and Intercultural Education // [Pokrivčáková S. (ed.)]. – Brno, 2010. – С. 69–85.

287. Krempaský J. Nežiaduci susedia [Электронний ресурс] / J. Krempaský. – 2006. – Режим доступу : http://www.czsk.net/dotyky/7_2006/susedia.html
288. Linguistics and Didactics in the 21st Century: Trends, Analyses and Prognoses 2 / [Pčolinská A. (ed.)]. – Prague, 2009. – 186 s.
289. Lojová G. Theory in Foreign Languages Teacher Training / G. Lojová // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX. – 2004. – С. 331–336.
290. Malíková M. Retrospection and Perspectives of Foreign Language Teaching in Slovakia / M. Malíková // An International PHARE Conference on Single Honour Degree English Language Teacher Training Study Programme (23 May – 25 May 1994). – Prešov, 1994. – p. 28–30.
291. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Vysoké školy v Slovenskej republike [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minedu.sk/vysoke-skoly-v-slovenskej-republike/>
292. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej Republiky. Zákony [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minedu.sk/12284-sk/zakony/>
293. Minority Languages Education in Slovakia [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mercator-research.eu/minority-languages/language-factsheets/minority-languages-in-education-in-slovakia/>
294. Mistrik E. Multicultural Education in Teacher Training (Curriculum Guide for Universities) [Электронний ресурс] / E. Mistrik. – Bratislava: Iris, 2000. – 68 p. – Режим доступу : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED450061.pdf>
295. Modulárny Akademický Informačný Systém MAIS [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <https://student.unipo.sk/maisportal/studijneProgramy.mais>

296. Možnosti štúdia. Filozofická fakulta. Prešovskej univerzity v Prešove [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : <http://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/moznosti-studia/>
297. Official EU languages [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : http://ec.europa.eu/dgs/translation/translating/officiallanguages/index_en.htm
298. Organizácia vzdelávacieho systému na Slovensku 2009/2010. – Brusel: EACEA, 2010. – 332 s.
299. Pavol Jozef Šafárik University in Košice. History of the University [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : www.upjs.sk/en/university/university/mission/history-of-the-university
300. Perspektívy výučby cudzích jazykov pre 21. Storočie. Zborník z odborného seminára konaného v Týždni vedy a techniky na Slovensku 2010 na UCM v Trnave 1. 12. 2010 pod záštitou Ministerstva školstva Slovenskej republiky / Helena Zárubová Ed. – Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010. – 133 s.
301. Petrasová A. Kriticky Mysliaci Učiteľ – Tvorca Kvality školy (Sprievodca Zavádzaním štandardov) / A. Petrasová. – Prešov, 2008. – 119 p.
302. Petrasová A. Multikultúrna Edukácia / A. Petrasová. – Prešov, 2006. – 33 p.
303. Portál VS.sk [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : <https://www.portalvs.sk/sk/>
304. Portál vysokých škôl. Programy humanitné vedy a umenie [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : www.portalvs.sk/sk/hladat/studijny-odbor/humanitne-vedy-a-umenie
305. Prekladateľská prax [Elektronický zdroj]. – Režim prístupu : <https://fphil.uniba.sk/studium/student/bakalarske-a-magisterske-studium/prekladatelska-prax/>

306. Program celoživotného vzdelávania (2007–2013) (Stručný prehľad výsledkov) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minedu.sk/program-celozivotneho-vzdelavania-2007-2013/>
307. Programové vyhlásenie vlády SR z 25. novembra 1998 [Електронний ресурс]. – Bratislava: Úrad vlády SR, 1998. – Режим доступу : http://sk/data/files/981_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-od-30-10-1998.pdf
308. Projekt Konštantín – Národný program výchovy a vzdelávania [Електронний ресурс]. – Bratislava, 1994. – Режим доступу : <http://www.noveskolstvo.sk/upload/doc/Konstantin1.doc>
309. Řádek M. Vysoké školstvo na Slovensku – realita, problém a možné riešenia / [Miroslav Řádek a kol.]. – Bratislava: EPPP, 2008. – 38 s.
310. Rázusová M. Further Suggestions for a British / M. Rázusová / American Studies Language Development Module // An International Phare Conference on Single Honour Degree English Language Teacher Training Study Programme (23 May–25 May 1994). – 1994. – P. 37–38.
311. Reid E. Compatibility of the National Curriculum in Slovakia with the CEFR with Respect to Intercultural Education / E. Reid // New Directions in Teaching Foreign Languages / [Horváthová B. (ed.)]. – Brno, 2012. – P. 138–157.
312. Ritlyová M. How American Studies are Taught at the Pedagogical Faculty of P. J. šafarik University in Prešov / M. Ritlyová / An International PHARE Conference on Single Honour Degree English Language Teacher Training Study Programme (23 May–25 May 1994). – Prešov, 1994. – P. 63–65.
313. Ružičková E. «Good Luck» in Being Non-Verbally Understood in Intercultural Communication / E. Ružičková // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX. – Bratislava, 2004. – P. 163–175.

314. SAAIC. Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.saaic.sk>
315. Salner P. Culture and Social Diversity in Slovakia / P. Salner // Slovak ethnology (Journal of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences). – 2012. – Vol. 60, No. 5. – P. 584–585.
316. Shumeiko N. Content Peculiarities of Master's Professional Foreign Language Training in Translation Studies and Interpretation at the Universities of Slovakia / N. Shumeiko // Порівняльна професійна педагогіка; голов. ред. Н. М. Бідюк. – Київ – Хмельницький, 2016. – Т. 6, вип. 3. – С. 37–42.
317. Šoucová J. Prehľad vývoja základných metód cudzojazyčnej edukácie a ich aplikácia vo výučbe japonského jazyka na Katedre východoázijských štúdií Filozofickej fakulty UK [Електронний ресурс] / Šoucová J. // Studia Orientalia Slovaca. – Vol.VIII. – 2009. – Режим доступу : https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kvas/SOS_2009/10_Soucova_str.pdf
318. Správa o plnení Konceptie ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku pre 21. storočie. – Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2012. – 70 s.
319. Sprievodca bolonským procesom. Slovenské vysoké školy a bolonský proces. – Bratislava: SAAIC-NK Socrates, 2006. – 64 s.
320. Sprievodca štúdiom na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici pre študentov dennej a externej formy štúdia v akademickom roku 2016/2017 Časť 1. Bakalárske štúdijné programy [Електронний ресурс]. – 291 s. – Режим доступу : <http://www.ff.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4892>
321. Sprievodca štúdiom na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici pre študentov dennej a externej formy štúdia v akademickom roku 2016/2017 Časť 3. Doktorandské štúdijné programy [Електронний ресурс]. – 118 s. –

- Режим :
 доступу :
<http://www.ff.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4781>
322. Sprievodca štúdiom na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici pre študentov dennej a externej formy štúdia v akademickom roku 2016/2017 Časť 2. Magisterské štúdiijné programy [Электронний ресурс]. – 160 s. –
 Режим :
 доступу :
<http://www.ff.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4782>
323. Štúdiijné odbory. Humanitné vedy [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/podskupina/humanitne-vedy>
324. Štúdiijný odbor. 2.1.35 Prekladateľstvo a tlmočníctvo [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : <http://www.akredkom.sk/isac/public/odbory/2/2.1/2.1.35.doc>
325. Štúdiijné odbory. Prekladateľstvo a tlmočníctvo. (PDF opisu) [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/20135>
326. Štúdium. Ponuka predmetov v cudzích jazykoch [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : <http://www.ff.umb.sk/studium/ponuka-predmetov-v-cudzich-jazykoch/francuzsky-jazyk.html>
327. Štúdiijný plán – Schválený. Štúdiijný program: AmpAN - anglický jazyk a kultúra v kombinácii (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma) Štúdiijný odbor: 2.1.35 – prekladateľstvo a tlmočníctvo. Akademický rok: 2015/2016 [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : http://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/studium/student/bakalar_magister/studijne_programy/Anglickyjazykakultura_bc.pdf
328. Štúdiijný plán – Schválený. Štúdiijný program: AmpAN - anglický jazyk a kultúra v kombinácii (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st., denná forma) Štúdiijný odbor: 2.1.35 – prekladateľstvo a tlmočníctvo. Akademický rok: 2015/2016 [Электронний ресурс]. – Режим :
 доступу : https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/studium/student/bakalar_magister/studij

- ne_programy/mgr/Mgr_prekladatelstvo_Anglicky_jazyk_a_kultura.pdf.
329. Študijný poriadok Prešovskej univerzity v Prešove [Електронний ресурс]. – Prešov, 2016. – 46 s. – Режим доступа : <http://www.unipo.sk/public/media/5225/studijny-poriadok-13-12-2016.pdf>
330. Študijné program [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ff.umb.sk/katedry/katedra-anglistiky-a-amerikanistiky/studijne-programy/>
331. Sústava študijných odborov. 2.1 Humanitné vedy [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.akredkom.sk/index.pl?tmpl=odbory>
332. Sústava študijných odborov SR [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.minedu.sk/sustava-studijnych-odborov-sr/>
333. System of Education in Slovakia [Електронний ресурс]. – Режим доступа : https://www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/jlf/Pracoviska/ustav-cudzich-jazykov/EDUCATIONAL_SYSTEM_IN_SLOVAKIA.pdf
334. Systém vysokého školstva v Slovenskej Republike [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.minedu.sk/data/att/5897.rtf
335. Szász A. L. The Art of Remembrance. Artistic Strategies to Remember the Roma / A. L. Szász // *Visegrad Insight*. – 2013. – 1 (3). – P. 68–73.
336. Tandlichová E. Eighty Years of English Studies at the Faculty of Arts / E. Tandlichová // *Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. Philologica LX*. – Bratislava, 2004. – С. 3–8.
337. Teoretické východiská k štúdiu diversity / [Bítušíková A. (ed.)]. – Banská Bystrica, 2007. – 125 s.
338. Tertiary education graduates. Graduates (ISCED 5-6) in humanities and art field - as % of all fields [Електронний ресурс]. – Режим доступа : https://knoema.com/educ_ittertc/tertiary-education-graduates?tsId=1010680
339. The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education [Електронний ресурс]. – Режим доступа :

http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/Bologna_Declaration1.pdf

340. Tkáčiková M. Basic Principles of Teaching Foreign Languages to Adults / M. Tkáčiková // Teaching Foreign Languages to Adults: Conference Proceedings (12th and 13th July, 2000) / [Pongo´ S., Pokrivčak A. (ed.)]. – 2000. – С. 30–33.
341. Uherová Z. Zvyšovanie motivácie vo vyučovaní prostredníctvom využitia interaktívnej tabule [Електронний ресурс] / Z. Uherová. – Режим доступа : www.pulib.sk/.../Uherova4/.../Uherova.p...
342. Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave [Електронний ресурс]. – Режим доступа :
http://www.fsvucm.sk/files/uch%C3%A1dza%C4%8Di/rigorozne%20konanie/Rigorozne%20konanie_RJ.pdf
343. Univerzita Komenského v Bratislave [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://uniba.sk/>
344. Univerzita Mateja Bela [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.umb.sk>
345. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.upjs.sk>
346. Uznesenie vlády SR 685/2000 z 30. augusta 2000 k návrhu koncepcie ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku pre 21. Storočie [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.vlada.gov.sk/uznesenia/2000/0830/u0685_2000.html
347. Uznesenie vlády SR č. 140 zo 16. februára 2005 k stratégii konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Lisabonská stratégia pre Slovensko) [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-1222?prefixFile=u_

348. Vedecké periodiká. Filozofickej fakulty PU [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/vseobecne-informacie/vseobecne-informacie/>
349. Vehnerová E. Professional Business Communication Based on Typology of World Culture / E. Vehnerová // Zborník Filozofickej Faculty Univerzity Komenského. *Philologica LX*. – 2004. – P. 177–181.
350. Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 614/2002 Z.z.z. 27. septembra 2002 o kreditovom systéme štúdia // Zbierka zákonov. – 2002. – čiastka 239. – S. 6250–6264.
351. Vysoké školy v Slovenskej republike [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minedu.sk/vysoke-skoly-v-slovenskej-republike/
352. Working Papers 23. Language policy and language rights in Slovakia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://81.184.1.14/mercator/pdf/wp23eng.pdf>.
353. Zacharová J. Komparácia vývinu vysokého školstva na Slovensku v XX. a v XXI. Storočí [Електронний ресурс] / J. Zacharová // *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie ; Pedagogika*. – 2013. – T. 22. – S. 259–277. – Режим доступу : dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/2592/21.pdf
354. Zákon č. 131/2002 Z.z. z 21. februára 2002 o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov // Zbierka zákonov. – 2002. – Čiastka 58. – S. 1462–1514.
355. Zákon č. 175/2008 Z.z. o vysokých školách // Zbierka zákonov. – 2008. – Čiastka 73. – S. 1554–1614.
356. Zákon č.184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1999-184>
357. Zákon č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1995-270>

358. Zákon č. 363/2007 Z.z. z 3. júla 2007, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách // Zbierka zákonov. – 2007. – Čiastka 160. – S. 2590-2610.
359. Zákon č. 455/2012 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách [Електронний ресурс] // Zbierka zákonov. – 2012. – Čiastka 109. – S. 3546-3565. – Режим доступа : http://kaj.fpv.ucm.sk/workshop/2010/ZBORNİK_Perspektivy_vyucby_cudzich_jazykov_pre_21_storocie.pdf
360. Zákon č. 568/2009 z 1. decembra 2009 o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov // Zbierka zákonov. – 2009. – Čiastka 194. – S. 4402–4414.
361. Zárubová H. Súčasný prístup a metódy vo výučbe cudzích jazykov / H. Zárubová // Zborník z odborného seminára Perspektívy výučby cudzích jazykov pre 21. storočie konaného v Týždni vedy a techniky na Slovensku 2010 na UCM v Trnave 1. 12. 2010 pod záštitou Ministerstva školstva Slovenskej republiky. – Trnava, 2010. – S. 123–132.
362. Zoznam vysokých škôl [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//PKvs/Skoly/zwv712.pdf>

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

Національний склад населення Словаччини
згідно з даними перепису населення 2001 р.

2001		
Національність	Кількість (осіб)	%
Словаки	4 614 854	85,8
Чехи	44 620	0,8
Моравани	2 348	0,0
Угорці	520 528	9,7
Роми-цигани	89 920	1,7
Поляки	2 602	0,1
Німці	5 405	0,1
Русини	24 201	0,5
Українці	10 814	0,2
Росіяни	1 590	0,0
Євреї	218	0,0
Болгари	1 179	0,0
Інші	5 350	0,1
Не вказано	54 502	1,0
Всього	5 379 455	100,0

Джерело: [176, с. 257].

ДОДАТОК Б

Соціальний рівень циган у порівнянні з іншими національностями,
які проживають на території Словаччини

Характеристика соціального рівня	Кількість циган (у %)*	Решта населення країни (у %)*
Проживають на межі бідності	91	47
Мають постійне місце роботи (з числа людей віком 20-64 роки)	29	62
Здобули середню або середньо спеціальну освіту (з числа людей віком 20-24 роки)	18	87

*Населення Словацької Республіки – 5 400 000, з них цигани – 230 000 .

Джерело: [335, с. 68–73].

ДОДАТОК В

Перелік типових акредитованих навчальних програм
зі спеціальності «Усний та письмовий переклад»

(станом на 2017 р.)

<i>№ з/п</i>	<i>Акредитована навчальна програма</i>	<i>Освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Форма навчання</i>
<i>Пряшівський університет м. Пряшів</i>			
1	Угорська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
2	Англійська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
3	Французька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
4	Української мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
5	Німецька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
6	Словацька мова і культура (в комбінації)	бакалавр	денна
<i>Університет Коменського в м. Братислава</i>			
1	Англійська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
2	Болгарська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
3	Французька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
4	Хорватська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
5	Угорська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
6	Німецька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
7	Польська мова і культура (в комбінації)	магістр	денна
8	Румунська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
9	Словацька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
10	Іспанська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
11	Італійська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
12	Фінська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
13	Арабська мова і культура (в комбінації)	бакалавр	денна

Продовження додатку В

14	Португальська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
15	Шведська мова і культура (в комбінації)	магістр	денна
16	Голландська мова і культура (в комбінації)	магістр	денна
17	Транслятологія	PhD	денна/ заочна
<i>Університет Костянтина Філософа в м. Нітра</i>			
	Факультет досліджень	Центрально-Європейських	
1	Угорська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
	Філософський факультет		
1	Англійська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
2	Німецька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
3	Французька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
4	Словацька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
5	Транслятологія	PhD	денна/ заочна
<i>Університет Матейя Бела в м. Банська Бистриця</i>			
1	Англійська мова та культура	бакалавр/магістр	денна/ заочна
2	Англійська мова та культура - прикладна етика	бакалавр	денна
3	Англійська мова та культура – філософія	бакалавр	денна
4	Англійська мова та культура – історія	бакалавр	денна
5	Англійська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
6	Прикладна етика - німецька мова і культура	бакалавр	денна
7	Філософія - французька мова та культура	бакалавр	денна
8	Філософія - німецька мова та культура	бакалавр	денна

Продовження додатку В

9	Французька мова та культура – історія	бакалавр	денна
10	Французька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
11	Історія - німецька мова та культура	бакалавр	денна
12	Німецька мова і культура	бакалавр/магістр	денна/ заочна
13	Німецька мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
14	Польська мова і культура	бакалавр/магістр	денна
15	Польська мова і культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
16	Словацька мова та література – англійська мова та культура	бакалавр/магістр	денна
17	Словацька мова та література – французька мова та культура	бакалавр/магістр	денна
18	Словацька мова та література – німецька мова та культура	бакалавр/магістр	денна
19	Іспанська мова та культура (в комбінації)	бакалавр/магістр	денна
20	Італійська мова і культура (в комбінації)	бакалавр	денна
21	Транслятологія	PhD	денна/ заочна
<i>Університет Павла Йозефа Шафарика в м. Кошице</i>			
1	Англійська та французька мови для європейських інституцій і економіки ¹	бакалавр/магістр	денна
2	Англійська та німецька мови для європейських інституцій і економіки ²	бакалавр/магістр	денна
3	Англійська мова для європейських інституцій і економіки	бакалавр/магістр	денна

Примітки:

1. Франкомовна бакалаврська програма / англомовна бакалаврська програма

2. Англомовна програма.

Джерело: [281; 304].

ДОДАТОК Д

Рівні володіння іноземною мовою: глобальна шкала

Рівень володіння мовою	Дескриптори	Опис
Елементарний користувач	A1	Може розуміти і вживати побутові повсякденні вирази, а також будувати елементарні речення з метою задоволення конкретних потреб. Може відрекомендуватись або представити когось. Може запитувати і відповідати на запитання про деякі деталі особистого життя, про людей, про речі тощо. Може взаємодіяти на простому рівні, якщо співрозмовник говорить повільно і чітко та готовий прийти на допомогу.
	A2	Може розуміти ізольовані фрази та широко вживані вирази, необхідні для повсякденного спілкування у сферах особистого побуту, сімейного життя, здійснення покупок, місцевої географії, роботи. Може спілкуватись у простих і звичайних ситуаціях, де потрібен простий і прямий обмін інформацією на знайомі та звичні теми. Може описати простими мовними засобами вигляд свого оточення, найближче середовище і все, що пов'язане зі сферою безпосередніх потреб.
Незалежний користувач	B1	Може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на теми, близькі і часто вживані на роботі, у навчанні, під час дозвілля тощо. Може вирішити більшість проблем під час перебування у країні, мова якої вивчається. Може просто і зв'язано висловитись на знайомі теми або теми особистих інтересів. Може описати досвід, події, сподівання, мрії тощо.
	B2	Може розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, у тому числі й дискусії за фахом. Може вільно спілкуватися з носіями мови. Може чітко, детально висловитись на широке коло тем, виражати свою думку з певної проблеми, наводячи різноманітні аргументи за і проти.
Досвідчений користувач	C1	Може розуміти широкий спектр достатньо складних та об'ємних текстів і розпізнавати імпліцитне значення. Може висловлюватись швидко і спонтанно без помітних утруднень, пов'язаних з пошуком засобів вираження. Може ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті, навчанні та роботі. Може чітко, логічно, детально висловлюватись на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання.
	C2	Може розуміти без утруднень практично все, що чує або читає. Може вилучити інформацію з різних усних чи письмових джерел, узагальнити її і зробити аргументований виклад у зв'язній формі. Може висловлюватись спонтанно, дуже швидко і точно, диференціюючи найтонші відтінки смислу у доволі складних ситуаціях.

Джерело: [56].

ДОДАТОК Е
Вищі навчальні заклади Словаччини
(станом на 2017 р.)

№ п/п	Назва вищого навчального закладу українською (2)/словацькою (3); ректор (4)		
Громадські вищі навчальні заклади			
1	2	3	4
1	Університет Коменського в Братиславі	Univerzita Komenského v Bratislave	prof. RNDr. Karol Mičieta, PhD
2	Словацький технічний університет в Братиславі	Slovenská technická univerzita v Bratislave	prof. Ing. Robert Redhammer, PhD.
3	Економічний університет в Братиславі	Ekonomická univerzita v Bratislave	prof. Ing. Ferdinand Daňo, PhD.
4	Вища школа образотворчого мистецтва в Братиславі	Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave	prof. Stanislav Stankoci, akad. mal
5	Вища школа музичного мистецтва в Братиславі	Vysoká škola múzických umení v Bratislave	doc. Mária Heinzová, ArtD.
6	Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошице	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	prof. RNDr. Pavol Sovák, CSc.
7	Університет ветеринарної справи та фармакології в Кошице	Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach	prof. MVDr. Jana Mojžišová, PhD.
8	Технічний університет в Кошице	Technická univerzita v Košiciach	prof. Ing. Stanislav Kmeť, CSc.
9	Університет Матея Бела в Банській Бистриці	Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici	doc. Ing. Vladimír Hladlovský, PhD.
10	Академія мистецтв в Банській Бистриці	Akadémia umení v Banskej Bystrici	prof. PaedDr. MgA. Mgr. Vojtech Didi
11	Технічний університет у Зволені	Technická univerzita vo Zvolene	prof. Ing. Rudolf Kropil, CSc.
12	Університет Костянтина Філософа в Нітрі	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	prof. RNDr. Ľubomír Zelenický, CSc.
13	Словацький сільськогосподарський університет в Нітрі	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	Dr.h.c. prof. Ing. Peter Bielik, PhD.

14	Пряшівський університет	Prešovská univerzita v Prešove	prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.
15	Університет Св. Кирила та Мефодія в Трнаві	Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave	Dr.h.c. doc. Ing. Jozef Matúš, CSc.
16	Трнавський університет	Trnavská univerzita v Trnave	prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.
17	Тренчанський університет Олександра Дубчека в Тренчині	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne	doc. Ing. Jozef Habánik, PhD.
18	Жилінський університет	Žilinská univerzita v Žiline	Dr.h.c. prof. Ing. Tatiana Čorejová, PhD.
19	Католицький університет в Ружомберке	Katolícka univerzita v Ružomberku	prof. ThDr. Jozef Jarab, PhD.
20	Університет ім. Яноша Шее	Univerzita J. Selyeho	Dr.habil. PaedDr. György Juhász, PhD.
Державні вищі навчальні заклади			
1	Поліцейська академія	Akadémia Policajného zboru	doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.
2	Словацький медичний університет	Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave	prof. MUDr. Peter Šimko, CSc.
3	Академія військових сил генерала Мілана Растіслава Штефаника в Ліптовському Мікулаші	Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikulási	doc. Ing. Jozef Puttera, CSc
Приватні вищі навчальні заклади			
1	Вища школа охорони здоров'я та соціальної роботи св. Єлизавети в Братиславі	Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave	Dr.h.c. prof. MUDr. Vladimír Krčméry, DrSc.
2	Вища школа економіки та менеджменту в галузі державного управління в Братиславі	Vysoká škola ekonomie a manažmentu verejnej správy v Bratislave	Dr.h.c. prof. Ing. Viera Cibáková, CSc.
3	Братиславський міжнародний гуманітарний інститут	Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií	doc. Samuel Abrahám, PhD.
4	Вища школа медіа та маркетингових комунікацій в Братиславі	Akadémia médií, odborná vysoká škola mediálnej a marketingovej komunikácie v Bratislave	

5	Вища школа менеджменту в Тренчині	Vysoká škola manažmentu v Trenčíne	prof. Ing. Edita Hekelová, PhD.
6	Вища школа управління безпекою в Кошице	Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach	Dr.h.c. prof. Ing. Marián Mesároš, DrSc.
7	Вища школа міжнародного бізнесу в Пряшеві	Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove	Dr.h.c. doc. ThDr. PaedDr. Marek Storoška, PhD.
8	Університет Данубіус	Vysoká škola Danubius	prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
9	Дубницький технологічний інститут	Vysoká škola DTI	doc. PaedDr. Tomáš Lengyelfalussy, PhD
10	Пан-Європейський інститут	Paneurópska vysoká škola	Dr.hc. prof. Ing. Juraj Stern, PhD.
11	Центрально-Європейський університет в м. Скаліца	Stredoeurópska vysoká škola v Skalici	doc. RNDr. Ing. Jozef Mindáš, PhD.
12	Академія музики та мистецтва Яна Албрехта у Банській-Штявниці (Висока школа прикладних мистецтв)	Hudobná a umelecká akadémia Jána Albrechta - Banská Štiavnica, s. r. o., odborná vysoká škola	prof. PhDr. Egon Krák, ArtD.
Вищі навчальні заклади інших країн, які працюють на території Словаччини			
1	Вища школа міжнародних відносин в Празі (Чеська Республіка)	Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o. p. s. (sídlo v České republice)	
2	Університет Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка)	Univerzita Palackého v Olomouci (sídlo v České republice)	
3	Університет прикладних мистецтв (Німеччина)	Hochschule Fresenius gGmbH (sídlo v Německé spolkové republice)	
4	Інститут моди (Франція)	INSTITUT SUPÉRIEUR SPÉCIALISÉ DE LA MODE (MOD'SPÉ Paris) (sídlo vo Francúzskej republice)	
5	Старопольська вища школа в Кельцах (Республіка Польща)	Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach (sídlo w Polskiej republice)	

Джерело: [24; 334; 351; 362].

ДОДАТОК Ж

Система гуманітарних спеціальностей, визначених Міністерством освіти,
науки, досліджень і спорту Словачької Республіки
(станом на 2016 р.)

Галузь знань 2. «Гуманітарні науки та мистецтво»

2.1. «Гуманітарні науки»

Гуманітарні спеціальності (код, назва)			ОКР вищої освіти		
Код	Назва спеціальності українською (2)/словацькою (3)		1-й рів.	2-й рів.	3-й рів.
1	2	3	4	5	6
2.1.1.	Філософія	Filozofia	+	+	
2.1.2.	Систематична філософія	Systematická filozofia			+
2.1.3.	Історія філософії	Dejiny filozofie			+
2.1.4.	Логіка та методологія науки	Logika a metodológia vedy			+
2.1.5.	Етика	Etika	+	+	+
2.1.6.	Естетика	Estetika	+	+	+
2.1.7.	Історія	História	+	+	+
2.1.8.	Загальна історія	Všeobecné dejiny			+
2.1.9.	Історія Словаччини	Slovenské dejiny			+
2.1.10.	Архівництво	Archívnictvo	+	+	
2.1.11.	Допоміжні історичні дисципліни	Pomocné vedy historické			+
2.1.12.	Теологія	Teológia	+	+	+
2.1.13.	Католицька теологія	Katolícka teológia	+	+	+
2.1.14.	Євангельська теологія	Evanjelická teológia	+	+	+
2.1.15.	Православна теологія	Pravoslávna teológia	+	+	+
2.1.16.	Релігійністика	Religionistika	+	+	+
2.1.17.	Історія та теорія мистецтва	Dejiny a teória umenia	+	+	
2.1.18.	Історія і теорія образотворчого мистецтва та архітектури	Dejiny a teória výtvarného umenia a architektúry			+
2.1.19.	Історія і теорія театрального мистецтва	Dejiny a teória divadelného umenia	+	+	+
2.1.20.	Історія і теорія кіномистецтва та мультимедіа	Dejiny a teória filmového umenia a multimédií	+	+	+
2.1.21.	Теорія музики	Teória hudby			+
2.1.22.	Теорія танцю	Teória tanca			+
2.1.23.	Теорія літератури та історія національної літератури	Teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr			+
2.1.24.	Музеєзнавство	Muzeológia	+	+	+
2.1.25.	Археологія	Archeológia	+	+	+
2.1.26.	Класична археологія	Klasická archeológia	+	+	+
2.1.27.	Словацька мова та література	Slovenský jazyk a literatúra	+	+	+
2.1.28.	Слов'янські мови та літератури	Slovanské jazyky a literatúry	+	+	+
2.1.29.	Неслов'янські мови та літератури	Neslovanské jazyky a literatúry	+	+	+
2.1.30.	Східні мови та культури	Orientálne jazyky a kultúry	+	+	+
2.1.31.	Класичні мови	Klasické jazyky	+	+	+
2.1.32.	Іноземні мови та культури	Cudzie jazyky a kultúry	+	+	+
2.1.33.	Загальне мовознавство	Všeobecná jazykoveda			+
2.1.34.	Мовознавство конкретних мовних груп	Jazykoveda konkrétnych jazykových skupín			+
2.1.35.	Усний та письмовий переклад	Prekladateľstvo a tlmočníctvo	+	+	+
2.1.36.	Літературознавство	Literárna veda			+
2.1.37.	Музикознавство	Muzikológia	+	+	+

Джерело: [331].

ДОДАТОК 3

Узгодження системи гуманітарних спеціальностей СР із навчальними спеціальностями університетів європейських країн, США та Австралії (відповідно до змістових описів спеціальностей, визначених Міністерством освіти, науки, досліджень і спорту Словацької Республіки; станом на 2016 р.)

Гуманітарні навчальні спеціальності у СР	Країни (університети), у яких є аналоги гуманітарних спеціальностей СР
2	3
2.1.1. Філософія	<i>Чехія</i> (FF MU Brno; FF UK Praha)
2.1.2. Систематична філософія	*
2.1.3 Історія філософії	*
2.1.4. Логіка та методологія науки	<i>Чехія</i> (Univerzity Karlovy v Prahe) <i>США</i> (Stanford University, Princeton University) <i>Велика Британія</i> (St. Andrews University) <i>Норвегія</i> (University of Oslo)
2.1.5. Етика	<i>Австрія</i> (Universität Wien, Univesität Salzburg) <i>Польща</i> (Jagelonská univerzita, Univesytet Lodź, Wydział filozofii chrześcijańskiej) <i>Японія</i> (University of Tokyo) <i>Республіка Корея</i> (Chejn National University) <i>Німеччина</i> (Universität Frankfurt am Main, Katholische Akademie in Bayern, Universität München, University of Limburg, Institut für Wissenschaft und Ethik, Bonn) <i>США</i> (San Diego State University, Indiana University) <i>Канада</i> (University of British Columbia) <i>Нідерланди</i> (Catholic University of Nijmegen) <i>Швейцарія</i> (Universität Freiburg (Fribourg), Ethische Zentrum, Universität Zürich) <i>Індія</i> (College of Ethics, University of Bombay) <i>Китай</i> (Centre for Applied Ethics, Hong Kong Baptist University) <i>Росія</i> (Moskovská univerzita)

2.1.6. Естетика	<p><i>Німеччина</i> (Humboldt-Universität, Berlin)</p> <p><i>Японія</i> (University of Tokyo)</p> <p><i>Швеція</i> (Uppsala University)</p> <p><i>Чехія</i> (Univerzity Karlovej, Praha)</p> <p><i>Фінляндія</i> (University of Helsinki)</p> <p><i>США</i> (Temple University, Philadelphia)</p>
2.1.7. Історія	<p><i>Чехія</i> (Karlova Univerzita v Prahe, Masarykova univerzita v Brne, Univerzita Palackého Olomouc)</p> <p><i>Угорщина</i> (Univerzita Lóránda Eötvösa Budapešť, Univerzita Józsefa Attilu Szeged)</p> <p><i>Польща</i> (Jagiellonská univerzita Krakov (samostatná Historická fakulta)</p> <p><i>Австрія</i> (Univerzita Viedeň, Univerzita Graz, Univerzita Salzburg)</p>
2.1.8. Загальна історія	*
2.1.9. Історія Словаччини	*
2.1.10. Архівництво 2.1.11. Допоміжні історичні дисципліни	<p><i>Чехія</i> (Univerzita Karlova (Praha);</p> <p><i>Угорщини</i> (Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest);</p> <p><i>Польща</i> (Uniwersytet Jagielloński (Kraków);</p> <p><i>Австрія</i> (Universität Wien);</p> <p><i>Німеччина</i> (Ludwig-Maximilians-Universität (München) та ін.</p>
2.1.12. Теологія	В університетах Німеччини, Великої Британії, США (1-й рів. та 2-й рів. вищої освіти)
2.1.13. Католицька теологія	<p><i>Чехія</i> (Karlova univerzita; Palackého universita Olomouc)</p> <p><i>Польща</i> (Katolicki Uniwersytet Lubelski; Uniwersytet Jagielonski)</p> <p><i>Австрія</i> (Universität Wien)</p> <p><i>Німеччина</i> (Universität Frideritiana München)</p> <p><i>Бельгія</i> (Univerzita v Leuven)</p> <p><i>Угорщина</i> (Pázmány Péter Katolikus Egyetem v Budapešti)</p> <p><i>Франція</i> (Institut Catholique de Paris)</p> <p><i>Італія</i> (Pontificia Università Gregoriana; Pontificia Università Lateranense; Pontificia Università Salesiana; Pontificia Università della Santa Croce)</p>

2.1.14. Євангельська теологія	В багатьох університетах світу
2.1.15. Православна теологія	В багатьох університетах світу (2-й рів. та 3-й рів. вищої освіти): <i>Греція</i> (Aténskej univerzity v Aténach, Aristotelovej univerzity v Tesalonikách) <i>США</i> (Svätovladimírská duchovná akadémiа v New Yorku) <i>Білорусь</i> (Európskej humanitárnej univerzity v Minsku) <i>Україна</i> (Kyjevská duchovná akadémiа) та ін.
2.1.16. Релігіоністика	<i>Велика Британія</i> (University of Oxford) <i>Німеччина</i> (Marburg Universität) <i>Швеція</i> (University of Stockholm: Comparative Religions) <i>Польща</i> (Jagelonská univerzita, Krakow: Religiológia) <i>Чехія</i> (Religionistika, Universita Karlova, Praha)
2.1.17. Історія та теорія мистецтва	<i>Велика Британія</i> (University of Essex); <i>США</i> (Yale University; Harvard University); <i>Німеччина</i> (University of Konstanz; Universität Hildesheim)
2.1.18. Історія і теорія образотворчого мистецтва та архітектури	<i>Австрія</i> (Universität Wien); <i>Німеччина</i> (Universität München, Universität Berlin); <i>Польща</i> (Uniwersytet Jagiellonski Kraków); <i>Чехія</i> (Univerzita Karlova Praha, Masarykova univerzita Brno), <i>Угорщина</i> (Eötvös Lóránd University (ELTE)), <i>США</i> (Columbia University New York), <i>Велика Британія</i> (Cambridge University).
2.1.19. Історія і теорія театрального мистецтва	<i>Франція</i> (Université – Sorbonne Nouvelle – Paris III, Université Paris 8 – Saint– Denis) <i>Австрія</i> (Institut für Theater-, Film- und Medienwissenschaft, Universität Wien) <i>Німеччина</i> (Institut für Theaterwissenschaft, Freie Universität Berlin) <i>Чехія</i> (Filosofická fakulta UK Praha; Divadelní fakulta AMU, Katedra teórie a kritiky, Praha; Filosofická fakulta MU Brno) <i>Румунія</i> (The National University of Drama and Film, Bukurešť) <i>Велика Британія</i> (Drama - Goldsmith College - University of London) <i>Німеччина</i> (Universität Hildesheim, Kulturwissenschaften und Ästhetische Kommunikation)

2.1.20. Історія і теорія кіномистецтва та мультимедіа	<p><i>Франція</i> (Université – Sorbonne Nouvelle – Paris III, Université Paris 8 -Saint-Denis)</p> <p><i>Австрія</i> (Institut für Theater-Film-und Medienwissenschaft, Universität Wien)</p> <p><i>Німеччина</i> (Institut für Theaterwissenschaft, Freie Universität Berlin)</p> <p><i>Чехія</i> (FFMU Brno, FFKU Praha, FFUP Olomouc)</p> <p><i>Румунія</i> (The National Univesity of Drama and Film)</p>
2.1.21. Теорія музики	В багатьох університетах європейських країн
2.1.22. Теорія танцю	*
2.1.23. Теорія літератури та історія національної літератури	В багатьох університетах світу (3-й рів. вищої освіти)
2.1.24 Музеєзнавство	<p><i>Чехія</i> (Masarykova univerzita Brno, Slezská univerzita Opava, Karlova univerzita Praha)</p> <p><i>Австрія</i> (Univerzita Graz)</p> <p><i>Хорватія</i> (Ústav pre muzeológiu Univerzity v Záhrebe)</p> <p><i>США</i> (University of Idaho)</p> <p><i>Канада</i> (University of Quebeck)</p> <p><i>Японія</i> (Hoseiova univerzita Tokyo) та ін.</p>
2.1.25. Археологія	<p><i>Чехія</i> (Masarykova Univerzita, Brno, Univerzita Karlova v Prahe)</p> <p><i>Австрія</i> (Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Wien, Institut für klassische Archäologie, Universität Wien)</p> <p><i>Польща</i> (Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego)</p> <p><i>Німеччина</i> (Seminar für Ur- und Frühgeschichte, Humboldt-Guttenberg-Universität - Mainz, Institut für Ur- und Frühgeschichte Universität Jena, Institut für Klassische Archäologie Ludwig-Maximilians-Universität München, Institut für Klassische Archäologie Freie Universität Berlin, Archäologisches Institut Ruprecht-Karls Universität)</p> <p><i>Франція</i> (Institute des Antiquités Nationales Palais de l'Université, Strasbourg)</p> <p><i>Велика Британія</i> (Department of Archaeology, University of Cambridge)</p> <p><i>США</i> (Department of Classics University of Cincinnati, Department of Classical and Near Eastern Archaeology Bryn Mawr College)</p>

2.1.26. Класична археологія	<p>В університетах <i>Німеччини</i> (Archäologisches Institut, Ruprecht-Karls Universität, Heidelberg, Institut für Klassische Archäologie, Ludwig-Maximilians-Universität München, Institut für Klassische Archäologie, Freie Universität Berlin);</p> <p><i>Австрії</i> (Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien);</p> <p><i>Великої Британії</i> (University of Cambridge, University of Oxford);</p> <p><i>Чехії</i> (Universita Karlova, Praha);</p> <p><i>США</i> (University of Cincinnati, Ohio, Department of Classical and Near Eastern Archaeology Bryn Mawr College, Pennsylvania)</p>
2.1.27. Словацька мова та література	Словацька мова та література вивчається у ряді зарубіжних університетів.
2.1.28. Слов'янські мови та літератури	<p><i>Польща</i> (Jagelonská univerzita, Krakov)</p> <p><i>Болгарія</i> (Univerzita Klimenta Ochridského, Sofia)</p> <p><i>Велика Британія</i> (University of Melbourne, University of Birmingham)</p> <p><i>Росія</i> (Moskovská št. Univerzita)</p>
2.1.29. Неслов'янські мови та літератури	<p><i>Чехія</i> (Karlova univerzita Praha)</p> <p><i>Італія</i> (Universita degli Studi di Bologna)</p> <p><i>Австрія</i> (Filozofická fakulta Univerzity vo Viedni)</p> <p><i>Польща</i> (Filozofická fakulta Univerzity v Krakove)</p> <p><i>Румунія</i> (Filozofická fakulta Univerzity v Bukurešti)</p> <p><i>Іспанія</i> (Univerzita Complutense Madrid)</p>
2.1.30. Східні мови та культури	<p><i>Австрія</i> (Institut für Ostasienwissenschaften, Institut für Orientalistik, Universität Wien)</p> <p><i>Франція</i> (Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO))</p> <p><i>Німеччина</i> (Seminar für Sprachen und Kulturen des Vorderen Orients, Zentrum für Ostasienwissenschaften, Universität Heidelberg, Institut für Orient- und Asienwissenschaften, Universität Bonn; Orientalistisches Institut, Universität Leipzig; Seminar für Arabistik/Islamwissenschaft, Ostasiatisches Seminar, Universität Göttingen; Institut für Asien- und Afrikawissenschaften, Institut für Islamwissenschaft, Humboldt Universität)</p> <p><i>Велика Британія</i> (University of Cambridge; University of Oxford, School of Oriental and African Studies (University of London))</p> <p><i>Нідерланди</i> (School of Asian Studies, School of Middle Eastern</p>

	<p>Studies, Rijksuniversiteit Leiden)</p> <p><i>США</i> (The Center for East Asian Studies, Department of Near Eastern Languages and Cultures, University of Chicago, The Middle East Institute, Department of East Asian Languages and Cultures, Columbia University, Center for Middle Eastern Studies, Department of East Asian Languages and Civilizations, Harvard University, Institute of East Asian Studies, Department of Near Eastern Studies, University of California; School of Asian and Pacific Studies, University of Hawaii)</p> <p><i>Чехія</i> (Ústav Dálného východu, Ústav Blízkeho východu a Afriky, Univerzita Karlova, Praha; Katedra asijských studií, Palackého univerzita, Olomouc)</p> <p><i>Італія</i> (Università degli Studi di Napoli L'Orientale, Pontificio Istituto Di Studi Arabi e d'Islamistica (PISAI) Rím)</p> <p><i>Австралія</i> (Australian National University, Canberra) та ін.</p>
2.1.31. Класичні мови	В багатьох університетах європейських країн (як правило, назва спеціалізації є такою: класична філологія).
2.1.32. Іноземні мови та культури	<p><i>Чехія</i> (PedF UK Praha; PedF MU Brno; PedF TU Liberec, FF Ostravská univerzita Ostrava)</p> <p><i>Франція</i> (Université de F. Rabelais Tours, Francúzsko)</p> <p><i>Польща</i> (Unyversytet A. Mickiewicza, Poznań)</p> <p><i>Німеччина</i> (Institut für Sprach- und Übersetzungswissenschaft Leipzig; Univerzita Kulturwissenschaft Passau)</p>
2.1.33. Загальне мовознавство	*
2.1.34. Мовознавство конкретних мовних груп	*
2.1.35. Усний та письмовий переклад	<p><i>Чехія</i> (University Karlovy, Praha)</p> <p><i>Велика Британія</i> (University of East Anglia, Norwich, Warwick University, Reading University, Berkshire, Herriot-Watt University, Edinburgh)</p> <p><i>Австрія</i> (Universität Wien, Universität Graz)</p> <p><i>Німеччина</i> (Institut für Übersetzen und Dolmetschen, Universität Heidelberg, Institut für Sprach- und Übersetzungswissenschaft, Universität Leipzig)</p> <p><i>Нідерланди</i> (Amsterdamská univerzita)</p> <p><i>Бельгія</i> (Leuwenská univerzita)</p> <p><i>Швейцарія</i> (L'École des Interprètes, Université de Genève)</p>

Продовження додатку 3

	<p><i>Франція</i> (L'École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs, Université de la Sorbonne Nouvelle)</p> <p><i>Ізраїль</i> (Univerzita Tel Aviv)</p> <p><i>Польща</i> (Uniwersytet Jagiełłoński, Krakov, Uniwersytet Warszawski, Varšava)</p> <p><i>Болгарія</i> (Univerzita Klimenta Ochridského, Sofia)</p> <p><i>Іспанія</i> (Universidad Europea de Madrid, Escuela de Traductores de Toledo, Universidad de Castilla–La Mancha, Toledo)</p>
2.1.36. Літературознавство	<p><i>Чехія</i> (Ostravská univerzita v Ostravě)</p> <p><i>Польща</i> (Uniwersytet Śląski Katowice)</p> <p><i>Австрія</i> (Institut für europäische und vergleichende sprach- und literaturwissenschaft Universität Wien)</p> <p><i>Німеччина</i> (Neuere Deutsche Literaturwissenschaft Universität Bayreuth)</p> <p>Institut für Literaturwissenschaft Universität Stuttgart Neuere Deutsche Literaturwissenschaft/Vergleichende Literaturwissenschaft Universität Augsburg)</p> <p>Fakultät für Linguistik und Literaturwissenschaft Universität Bielfeld</p> <p><i>США</i> (Fordham University; The University of Iowa, Georgia State University, College of Arts and Sciences, Department of English, Atlanta)</p> <p><i>Австралія</i> (University of Melbourne)</p>
2.1.37. Музикознавство	<p><i>Чехія</i> (Karlova univerzita, Masarykova univerzita, Palackého univerzita);</p> <p><i>Австрія</i> (Wiener Universität (Musikwissenschaft), Karl Franzens Universität Graz (Musikwissenschaft));</p> <p><i>Німеччина</i> (Universität Hamburg, Freie Universität Berlin (Musikwissenschaft), Universität Köln, München, Bonn, Dresden (Musikwissenschaft));</p> <p><i>Франція</i> (Sorbonna (Musicologie), Strasbourg (Musicologie),</p> <p><i>Польща</i> (Uniwersytet Jagiellonski (Muzykologia), Uniwersytet Warszawski (Muzykologia) та ін.</p>

*у змістовому описі не надається інформація про країни та університети, у яких є аналоги цієї гуманітарної спеціальності СР.

Джерело: [331].

ДОДАТОК И

Змістовий опис

галузі знань «Гуманітарні науки»

навчальної спеціальності 2.1.35 «Письмовий та усний переклад»,
визначений Міністерством освіти, науки, досліджень і спорту Словацької
Республіки
(станом на 2016 р.)

<p>Навчальна спеціальність 2.1.35 «Письмовий та усний переклад»</p> <p>Письмовий та усний переклад – навчальна спеціальність в структурі системи навчальних спеціальностей, розробленої Міністерством освіти СР (§ 50 Закону № 131/2002). Визначається як галузь знань, в рамках якої випускник навчальної програми (§ 51 Закону № 131/2002) отримує знання для оволодіння професією або продовження навчання на наступному рівні вищої освіти</p>
<p>Ідентифікація навчальної спеціальності в системі відповідно до § 50 абз. 5 Закону № 131/2002</p>
<p>а) Назва: ПИСЬМОВИЙ ТА УСНИЙ ПЕРЕКЛАД (англ. Translation Studies and Interpretation)</p>
<p>б) Кваліфікаційні рівні вищої освіти, на яких готують фахівців за спеціальністю «Письмовий та усний переклад» і стандартна тривалість навчальних програм:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1-й рівень (Bc.), стандартна тривалість навчання – 3 роки; - 2-й рівень (Mgr.), стандартна тривалість навчання – 2 роки; - 3-й рівень (PhD.) для підготовки студентів, які завершили навчання за ОКР «магістр» (2-й рівень (Mgr.) спеціальності «Письмовий та усний переклад» або за суміжною спеціальністю
<p>в) Обґрунтування потреби:</p> <p>В контексті інтеграції Словаччини в Європейський Союз, навчання кваліфікованих фахівців з перекладу є важливим. Підготовка спеціалістів передбачає вивчення іноземних мов, формування у майбутніх фахівців здатності здійснювати міжкультурну комунікацію на основі отриманих знань, усвідомлювати культурні цінності свого та інших народів, працювати на словацькій території та за кордоном.</p>
<p>г) Подібні початкові спеціальності за кордоном:</p> <p>Чехія (University Karlovy, Praha)</p> <p>Велика Британія (University of East Anglia, Norwich, Warwick University, Reading University, Berkshire, Herriot-Watt University, Edinburgh)</p> <p>Австрія (Universität Wien, Universität Graz)</p>

Німеччина (Institut für Übersetzen und Dolmetschen, Universität Heidelberg, Institut für Sprach- und Übersetzungswissenschaft, Universität Leipzig)
 Нідерланди (Amsterdamská univerzita)
 Бельгія (Leuwenská univerzita)
 Швейцарія (L'École des Interprètes, Université de Genève)
 Франція (L'École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs, Université de la Sorbonne Nouvelle)
 Ізраїль (Univerzita Tel Aviv)
 Польща (Uniwersytet Jagielloński, Krakov, Uniwersytet Warszawski, Varšava)
 Болгарія (Univerzita Klimenta Ochridského, Sofia)
 Іспанія (Universidad Europea de Madrid, Escuela de Traductores de Toledo, Universidad de Castilla–La Mancha, Toledo)

д) Визначення суміжних спеціальностей *і відмінності між ними* *:

- «Викладання академічних предметів»;
- «Словацька мова та література»;
- «Неслов'янські мови та літератури»;
- «Іноземні мови та культури»

е) Зміст навчальної спеціальності:

Випускники навчальної спеціальності «Письмовий та усний переклад» відповідно до кваліфікаційного рівня підготовлені до виконання професійних обов'язків за спеціальностями:

- фахівець з письмового або усного перекладу;
- фахівець з перекладу вузькоспеціалізованих текстів;
- фахівець з перекладу художніх текстів;
- редактор редакційно-видавничого процесу;
- перекладач (при проведенні конференцій; на виставкових стендах);
- гід-перекладач;
- транслятолог.

Випускник 1-го рівня вищої освіти: підготовлений до виконання усного та письмового перекладу з іноземної та на іноземну мову;

Випускник 2-го рівня вищої освіти: здатен спілкуватись іноземною (-ими) мовою (-ами); здійснювати усний та письмовий переклад; розуміти мову як засіб спілкування та координації всіх видів суспільної діяльності: побуту, культури, освіти тощо.

Випускник 3-го рівня вищої освіти (PhD): розуміє наукові методи дослідження письмового та усного перекладу; володіє двома робочими мовами.

* *відмінності між суміжними спеціальностями у деяких змістових описах не вказуються.*

Джерело: [325; 331].

ДОДАТОК К

Інформаційний лист навчальної дисципліни
 «Французька мова 1 (Морфосинтаксис І.)»
 (Філософський факультет, Пряшівський університет в Пряшеві)

ВНЗ: Пряшівський університет в Пряшеві	
Факультет: Філософський факультет	
Код : IRO/FRJK1/15	Назва предмету: Французька мова 1 (Морфосинтаксис І.)
Форми, обсяг і методи: Форми організації навчання: лекції, семінари Обсяг навчального навантаження: 1,1 год. щотижня	
Кількість кредитів: 3	
Рекомендований рік і семестр вивчення:	
1 рік ЗС	Навчальні програми: - Письмовий та усний переклад: французька мова та культура в комбінації - Англійська мова та культура – французька мова та культура - Французька мова та культура – українська мова та культура - Французька мова та культура – німецька мова та культура - Французька мова та культура – російська мова та культура - Угорська мова та культура – французька мова та культура - Французька мова та культура – словацька мова та культура
Рекомендований семестр: ЗС	
ОКР: 1	
Спосіб оцінки і завершення вивчення дисципліни: іспит Протягом семестру студент повинен відвідувати лекції та брати участь у семінарах. При оцінюванні навчальних досягнень студентів урахується оцінки за письмовий іспит. Письмовий іспит складається з двох частин. Студент має виконати мінімально 50% завдань кожної частини письмового тесту. Загальна оцінка є сумарною кількістю балів, отриманих за вірне виконання обох частин письмового іспиту (у відсотках). Оцінювання іспиту: А: 100% – 90%; В: 89% – 80 %;	

<p>C: 79% – 70%;</p> <p>D: 69% – 60%;</p> <p>E: 59% – 50%</p>												
<p>Результати навчання.</p> <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – граматичні правила французької мови для подальшого вивчення навчальних дисциплін «Французька мова 2» та «Французька мова 3» ; – основи граматики французької мови в обсязі, який відповідає елементарному рівню. 												
<p>Структурна основа предмету:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вдосконалення та поглиблення знань з граматики; - морфологія (детермінант; морфологічні ознаки займенника). 												
<p>Рекомендована література:</p> <p>DAVID J. et KLEIBER G., éds. (1986), Déterminants : syntaxe et sémantique, Paris, Klincksieck. DUBOIS J. (1965), Grammaire structurale du français. 1. Nom et pronom, Paris, Larousse. DUCHÁČEK O. – BARTOŠ J. (1976), Grammaire du français contemporain, Bratislava, SPN. FRADIN B. (2003), Nouvelles approches en morphologie, Paris, PUF. KLEIBER G. (1990), L'article le générique. La généricité sur le mode massif, Genève-Paris, Droz. LEEMAN D. (2004), Les déterminants du nom en français : syntaxe et sémantique, Paris, PUF. RIEGEL, M. – PELLAT, J.-C. – RIOUL, R. (2009), Grammaire méthodique du français, Paris, PUF</p>												
<p>Примітки:</p>												
<p>Оцінювання:</p> <p>Загальна кількість оцінених студентів: 14</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>A</th> <th>B</th> <th>C</th> <th>D</th> <th>E</th> <th>FX</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>14%</td> <td>29%</td> <td>0%</td> <td>21%</td> <td>14%</td> <td>21%</td> </tr> </tbody> </table> <p>Викладач: проф.. .., гарант, лектор, екзаменатор, викладач, який проводить семінари</p>	A	B	C	D	E	FX	14%	29%	0%	21%	14%	21%
A	B	C	D	E	FX							
14%	29%	0%	21%	14%	21%							
<p>Дата останніх змін: 01.09.2016</p>												
<p>Затвердив:</p>												

Примітка:

ЗС – зимовий семестр.

Джерело: [295].

ДОДАТОК Л.1.

Характеристика навчальної програми та структура рекомендованого
навчального плану бакалаврської навчальної програми
«Європейські культурні студії»
2016/2017 н.р.

*Філософський факультет,
Університет Матея Бела
(м. Банська Бистриця, Словаччина)*

Навчальна спеціальність: «Іноземні мови та культури»

Характеристика навчальної програми: «Європейські культурні студії»

Навчальна спеціальність	«Іноземні мови та культури» (7357)
Навчальна програма	«Європейські культурні студії»
Гарант
Консультант; тел.; e-mail:
Характеристика навчальної програми	Навчальна програма «Європейські культурні студії» надає знання про зарубіжну культуру (англійську, російську, німецьку, французьку) в процесі вивчення іноземних мов. Бакалаврською навчальною програмою передбачено ознайомлення із словацькою культурою, музичною та художньою культурою, мовною культурою та риторикою, процесами європейської інтеграції. Зміст навчальної програми включає інформацію про галузі державного управління, зав'язки з громадськістю, суспільні відносини. План/програма навчання містить навчальні дисципліни, які пропонуються для вивчення студентам-бакалаврам для оволодіння теоретичними знаннями про теорію комунікації, міжнародні відносини, право, психологію, соціальну антропологію, економіку та ділову етику, вербальну та невербальну комунікацію, міжкультурну комунікацію.
Профіль випускника	Випускник бакалаврату здатен організувати культурні заходи, розуміти специфіку професійної культури, загальної концепції культурної політики регіону, може брати участь у розробці маркетингової стратегії підприємства. Випускник отримує кваліфіковану підготовку, необхідну для професійного спілкування двома іноземними мовами в усній та письмовій формах, вміє інформувати з питань національної та регіональної культури, здатен реалізувати свої знання на ринку праці Словаччини.
Форма навчання Стандартний термін навчання	Денна 3 роки

Вимоги щодо успішного завершення навчання	Загальний обсяг навчальних дисциплін бакалаврського рівня в кредитах: 180 Розподіл кредитів: обов'язкові – 136 кредитів, обов'язкові дисципліни за вибором – 26 кредитів, вибіркові – 18 кредитів Кількість навчальних дисциплін: обов'язкові – 23+бакалаврська робота; обов'язкові дисципліни за вибором – 6, з них 2 – з блоку «Ключові компетенції», 4 – з блоку «Модулі профільного навчання»
---	---

Структура рекомендованого навчального плану навчальної програми «Європейські культурні студії»
(код дисципліни, назва дисципліни, кількість кредитів ЄКТС, навчальне навантаження студента (кількість годин), рік навчання, семестр)

І БЛОК. Обов'язкові навчальні дисципліни

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента(кількість годин)	Рік навчання	Семестр
KEKСаSJ-FF/1d-eks-043	Східноєвропейські культурні студії ⁹	5	150	1.	3 ¹
KEKСаSJ-FF/1d-eks-002	Витоки британської культури (АМ ³) ⁹	6	180	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-003	Російська культура IX – XVII ст. (РМ ⁴)	6	180	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-004	Середньовічна культура на сучасних землях Німеччини (НМ ⁵)	6	180	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-005	Коріння французької культури (ФМ ⁶)	6	180	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-006	Витоки британської культури (СМ ⁷)	5	150	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-007	Російська культура IX – XVII ст. (СМ)	5	150	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-008	Середньовічна культура на сучасних землях Німеччини (СМ)	5	150	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-009	Коріння французької культури (СМ)	5	150	1.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-001	Центральноєвропейські культурні студії ⁹	5	150	1.	Л ²
В кожному семестрі студент має вивчити 4 дисципліни тематика яких пов'язана з європейськими культурними студіями, з них 2 основні дисципліни іноземною мовою та 2 дисципліни – словацькою.					
KEKСаSJ-FF/1d-eks-010	Британська культура XV – XVIII ст. (АМ) ⁹	6	180	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-011	Російська культура XVIII ст. (РМ)	6	180	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-012	XVII – XVIII ст. в німецькій культурі (НМ)	6	180	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-013	Французька культура XVII – XVIII ст. (ФМ)	6	180	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-014	Британська культура XV – XVIII ст. (СМ)	5	150	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-015	Російська культура XVIII ст. (СМ)	5	150	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-016	XVII – XVIII ст. в німецькій культурі (СМ)	5	150	1.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-017	Французька культура XVII – XVIII ст. (СМ)	5	150	1.	Л

В кожному семестрі студент має вивчити 4 дисципліни тематика яких пов'язана з європейськими культурними студіями, з них 2 основні дисципліни іноземною мовою та 2 дисципліни – словацькою.					
KEKСаSJ-FF/1d-eks-018	Британська культура, мистецтво та культура XIX ст. (AM) ⁹	6	180	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-019	«Золотий вік» російської культури (PM)	6	180	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-020	Культура Німеччини XIX ст. (HM)	6	180	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-021	Французька культура першої половини XIX ст. (FM)	6	180	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-022	Британська культура, мистецтво та культура XIX ст. (CM)	5	150	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-023	«Золотий вік» російської культури (CM)	5	150	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-024	XIX ст. в німецькій культурі (CM)	5	150	2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-025	Французька культура першої половини XIX ст. (CM)	5	150	2.	3
В кожному семестрі студент має вивчити 4 дисципліни тематика яких пов'язана з європейськими культурними студіями, з них 2 основні дисципліни іноземною мовою та 2 дисципліни – словацькою					
KEKСаSJ-FF/1d-eks-026	Британська культура, політична ситуація і міжнародні відносини в XIX ст. (AM) ⁹	6	180	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-027	Російська культура другої половини XIX ст. (PM)	6	180	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-028	Німецька культура на рубежі XIX - XX ст. (HM)	6	180	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-029	Французька культура другої половини XIX ст. (FM)	6	180	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-030	Британська культура, політична ситуація і міжнародні відносини в XIX ст. (CM)	5	150	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-031	Російська культура другої половини XIX ст. (CM)	5	150	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-032	Німецька культура на рубежі XIX - XX ст. (CM)	5	150	2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-033	Французька культура другої половини XIX ст. (CM)	5	150	2.	Л
В кожному семестрі студент має вивчити 4 дисципліни тематика яких пов'язана з європейськими культурними студіями, з них 2 основні дисципліни іноземною мовою та 2 дисципліни – словацькою					
KEKСаSJ-FF/1d-eks-034	Британська культура XX ст. (AM) ⁹	6	180	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-035	Російська культура XX ст. (PM)	6	180	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-036	Культура німецькомовних країн до 1945 р. (HM)	6	180	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-037	Французька культура XX ст. (FM)	6	180	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-038	Британська культура XX ст. (CM)	5	150	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-039	Російська культура XX ст. (CM)	5	150	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-040	Культура німецькомовних країн до 1945 р. (CM)	5	150	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-041	Французька культура XX ст. (CM)	5	150	3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-042	Професійна практика	6	180	3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-044	Державний іспит Бакалаврська робота із захистом	10	300	3.	Л
	Загальний підсумок	136	4 080		

II БЛОК. Обов'язкові дисципліни за вибором

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента(кількість годин)	Рік навчання	Семестр
Блок «Ключові компетенції» ⁸		Мін. 6	Мін. 180		
КЕТА-FF/1d-ae-001	Академічна етика і етикет 1	3	90	1.	3
KSJaK FF/1d-eko-22	Ефективна комунікація	3	90	1.- 2.	Л
KSJaK FF/1d-pci-23	Професійне читання	3	90	1.- 2.	Л
KSJaK FF/1d-kup-24	Громадське професійне мовлення	3	90	1.- 2.	Л
KFI-FF/1d-fil-013	Логічні основи аргументація	3	90	1.- 2.	Л
KFI-FF/1d-fil-014	Аналітичне читання та письмо	3	90	1.	Л
KTVS-FF/1d-tvzk-1	Рух і здоров'я	3	90	1.- 3.	3
KHI-FF/1d-his-201	Латинська мова (основи)	3	90	1.- 3.	3
KFI-FF/1d-fil-015	Філософія освіти	3	90	2.	Л
ISKŠ FF/1d-tpa-029	Створення та презентація академічних текстів	3	90	1.- 3.	3
Блок «Модулі профільного навчання» ⁸		Мін.20	Мін. 600		
В-РММ-37 <i>Мови світу</i>		10	300		
KTR FF/1d-trz-201	Мовна сім'я	5	150	2.	3
KTR FF/1d-trz-202	Лінгвістика (слов. Areálová lingvistika)	5	150	2.	3
В-РММ-40 <i>Практична підготовка (АМ)</i>		10	300		
КАА-FF/1d-aju-201	Рецептивні навички в АМ	5	150	1.	Л
КАА-FF/1d-aju-202	Рецептивні навички в АМ	5	150	1.	Л
В-РММ-45 <i>Транслятологія АМ 2</i>		10	300		
КАА-FF/1d-ajp-203	Переклад на англійську мову	5	150	3.	3
КАА-FF/1d-ajp-204	Аналіз тексту	5	150	3.	3
В-РММ-48 <i>Німецька мова для кожного 2</i>		10	300		
KGE-FF/1d-kom-038	Німецька граматики	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-kom-039	Розмовна німецька	5	150	1.- 3.	Л
В-РММ-49 <i>Мовно-комунікаційний модуль НМ 1</i>		10	300		
KGE-FF/1d-kom-004	Спілкування німецькою мовою	5	150	1.- 3.	3
KGE-FF/1d-lin-021	Семінар з граматики НМ	5	150	1.- 3.	Л
В-РММ-53 <i>Рецептивні навички ФМ</i>		10	300		
KRO-FF/1d-fj-013	Аудіювання, розуміння інформації ФМ	5	150	1.- 3.	3
KRO-FF/1d-fj-014	Читання, розуміння тексту ФМ	5	150	1., 2.	Л
В-РММ-54 <i>Продуктивні навички ФМ</i>		10	300		
KRO-FF/1d-fj-015	Усна комунікація ФМ	5	150	1.- 3.	3
KRO-FF/1d-fj-016	Письмова комунікація ФМ	5	150	1., 2.	Л
В-РММ-67 <i>Лексико-граматичний модуль РМ</i>		10	300		
KSJ-FF/1d-rus-035	Читання та аудіювання, розуміння інформації 1	5	150	1.	3
KSJ-FF/1d-rus-036	Читання та аудіювання, розуміння інформації 2	5	150	1.	Л
В-РММ-70 <i>Переклад РМ</i>		10	300		
KSJ-FF/1d-rus-039	Вступ до письмового та усного перекладу СМ – РМ 1	5	150	2.	3
KSJ-FF/1d-rus-040	Вступ до письмового та усного перекладу СМ – РМ 2	5	150	3.	3

В-PVM-52 <i>Література НМ</i>		10	300		
KEKS-FF/1d-eks-045	Німецька література ХХ-ХХІ ст. (НМ)	5	150	2., 3.	3
KEKS-FF/1d-eks-046	Австрійська література ХХ-ХХІ століття (НМ)	5	150	2., 3.	Л
В-PVM-08 <i>Культура 1</i>		10	300		
KEKS-FF/1d-eks-047	Вступ до філософії культури ⁹	5	150	2.	3
KEKS-FF/1d-eks-048	Культура та історія Європи	5	150	2.	3
В-PVM-09 <i>Культура 2</i>		10	300		
KEKS-FF/1d-eks-049	Культурна спадщина в європейському контексті ⁹	5	150	3.	3
KEKS-FF/1d-eks-050	Мультикультуралізм як соціально-культурне явище ⁹	5	150	3.	3
В-PVM-10 <i>Культура 3</i>					
KEKS-FF/1d-eks-051	Менеджмент у сфері культури ⁹	5	150	2.	Л
KEKS-FF/1d-eks-052	Створення та презентація проектів	5	150	2.	Л
В-PVM-11 <i>Естетика</i>					
KEKS-FF/1d-eks-053	Естетичне мислення: історія та сучасність	5	150	2., 3.	3
KEKS-FF/1d-eks-054	Інтерпретація творів мистецтва	5	150	2., 3.	Л
В-PVM-22 <i>Історія європейського образотворчого мистецтва</i>		10	300		
KHI-FF/1d-his-105	Історія європейського образотворчого мистецтва 1	5	150	1.	Л
KHI-FF/1d-his-106	Історія європейського образотворчого мистецтва 2	5	150	2.	3
В-PVM-07 <i>Генеалогічні студії</i>		10	300		
ISKŠ FF/1d-ros-026	Генеалогічні студії	5	150	3.	3
KSJaK FF/1d-rja-99	Мова (в родині) як засіб комунікації	5	150	3.	Л
В-PVM-24 <i>Археологія літературної комунікації</i>		10	300		
KSLaLV FF/1d-lvsk-7	Література деяких древніх культур	5	150	3.	Л
KSLaLV FF/1d-pls-8	Передісторія слов'янської літератури	5	150	3.	3
В-PVM-35 <i>Теорія комунікації та медіальна і політична комунікація</i>		10	300		
KSJaK FF/1d-tka-37	Теорія комунікації та її практичне застосування	5	150	1.- 3.	3
KSJaK FF/1d-mpk-38	Медіальна та політична комунікація	5	150	1.- 3.	3
В-PVM-36 <i>Словацька соціолінгвістика та мовна культура</i>		10	300		
KSJaK FF/1d-sso-39	Словацька соціолінгвістика	5	150	1.- 3.	Л
KSJaK FF/1d-zku-40	Основи словацької мовної культури	5	150	1.- 3.	Л
В-PVM-29 <i>Славістика та слов'янознавство</i>		10	300		
KSJaK FF/1d-zas-25	Основи славістики	5	150	1.- 3.	Л
KSJaK FF/1d-sta-26	Слов'янознавство	5	150	1.- 3.	Л
В-PVM-16 <i>Протокол</i>		10	300		
KEKS-FF/1d-eks-055	Соціальний протокол	5	150	3.	3
КАА-FF/1d-ajm-203	Дипломатичний протокол	5	150	3.	3
В-PVM-02 <i>Економіко-правові основи</i>		10	300		
KE-EF/D_1SpZE	Основи економіки	5	150	1.	3
KE-EF/D_1SpZP	Основи права	5	150	2.	3
В-PVM-25 <i>Антична література</i>		10	300		
KSLaLV FF/1d-gli-009	Грецька література	5	150	1.	3
KSLaLV FF/1d-rli-010	Римська література	5	150	1.	3
	Загальний підсумок	26	780		

III БЛОК. Вибіркові дисципліни

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента(кількість годин)	Рік навчання	Семестр
KEKСаSJ-FF/1d-eks-061/16	Спеціалізований мовний семінар – англійська мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-063/16	Спеціалізований мовний семінар – російська мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-065/16	Спеціалізований мовний семінар – німецька мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-067/16	Спеціалізований мовний семінар – французька мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-069/16	Спеціалізований мовний семінар – італійська мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-071/16	Спеціалізований мовний семінар – іспанська мова 1	3	90	1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-073/16	Екскурсія	3		1.- 3.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-062/16	Спеціалізований мовний семінар – англійська мова 2	3	90	1.- 3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-064/16	Спеціалізований мовний семінар – російська мова 2	3	90	1.- 3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-066/16	Спеціалізований мовний семінар – німецька мова 2	3	90	1.- 3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-068/16	Спеціалізований мовний семінар – французька мова 2	3	90	1.- 3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-070/16	Спеціалізований мовний семінар – італійська мова 2	3	90	1.- 3.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-072/16	Спеціалізований мовний семінар – іспанська мова 2	3	90	1.- 3.	Л
	Загальний підсумок	18	540		
	Всього	180	5 400		

Примітки:

1. 3 – зимовий семестр;
2. Л – літній семестр;
3. АМ – англійська мова;
4. РМ – російська мова;
5. НМ – німецька мова;
6. ФМ – французька мова;
7. СМ – словацька мова.
8. З блоку «Ключові компетенції» студент обирає 2 обов'язкові дисципліни за вибором та отримує по 3 кредити за кожен предмет = 6 кредитів. Крім того, з блоку «Модулі профільного навчання» – обирає 2 обов'язкові дисципліни за вибором. Кожен з модулів має вузько-профільне спрямування та складається з 2 предметів, по 5 кредитів на предмет. Студент обирає 2 модулі = 4 дисципліни, які вивчає протягом 6 семестрів першого ОКР вищої освіти.
9. Для вивчення цієї навчальної дисципліни з викладачем (вказується прізвище викладача), студент має володіти англійською мовою на рівні B2.

Джерело: [320, с.14-21; 330].

ДОДАТОК Л.2.

Характеристика навчальної програми та структура рекомендованого
навчального плану магістерської навчальної програми
«Європейські культурні студії»
2016/2017 н.р.

Філософський факультет,
Університет Матея Бела
(м. Банська Бистриця, Словаччина)

Навчальна спеціальність: «Іноземні мови та культури»

Характеристика навчальної програми: «Європейські культурні студії»

Навчальна спеціальність	«Іноземні мови та культури» (7357)
Навчальна програма	«Європейські культурні студії»
Гарант
Консультант; тел.; e-mail:
Характеристика навчальної програми	Навчальна програма «Європейські культурні студії» є акредитованою навчальною програмою для підготовки студентів, які завершили навчання за ОКР «бакалавр» спеціальності «Європейські культурні студії» або за суміжною спеціальністю та добре володіють двома іноземними мовами (необхідний рівень B2 – C1).
Профіль випускника	Випускник має ґрунтовні знання з культурології, теорії комунікації, соціальної, культурної та філософської антропології, лінгвістичної культури, музичної та художньої культури; європейської інтеграції; володіє двома іноземними мовами. Завдяки мультилінгвальному та полікультурному компонентам змісту навчання випускник здатен застосовувати знання у сфері культури для організації і здійснення керівництва громадськими та державними підприємствами, інституціями культури в умовах глобалізованої Європи; може обіймати посади: фахівець зі зв'язків з громадськістю, спеціаліст у сфері суспільних відносин, менеджер культури, менеджер європейської культурної політики.
Форма навчання Стандартний термін навчання	Денна 2 роки
Вимоги щодо успішного завершення навчання	Загальний обсяг навчальних дисциплін магістерського рівня в кредитах: 120 Розподіл кредитів: обов'язкові – 72 кредитів, обов'язкові дисципліни за вибором – 30 кредитів, вибіркові – 18 кредитів Кількість навчальних дисциплін: обов'язкові – 9+державний іспит, дипломна робота із захистом; обов'язкові дисципліни за вибором – 8, з них 2 – з блоку «Ключові компетенції»+6 з блоку «Модулі профільного навчання»

Структура рекомендованого навчального плану навчальної програми «Європейські культурні студії»
(код дисципліни, назва дисципліни, кількість кредитів ЄКТС, навчальне навантаження студента (кількість годин), рік навчання, семестр)

І БЛОК. Обов'язкові навчальні дисципліни

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента(кількість годин)	Рік навчання	Семестр
В кожному семестрі студент має вивчити дві європейські культурні студії іноземною мовою					
KEKSaSJ-FF/2d-eks-001	Географічні, демографічні та соціальні питання Великої Британії й Північної Ірландії ⁹	5	150	1.	3 ¹
KEKSaSJ-FF/2d-eks-002	Географічні, демографічні та соціальні питання Росії	5	150	1.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-003	Географічні, демографічні та соціальні питання німецькомовних країн	5	150	1.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-004	Географічні, демографічні та соціальні питання Франції	5	150	1.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-005	Історія ЄС ⁹	5	150	1.	3
В кожному семестрі студент має вивчити дві європейські культурні студії іноземною мовою					
KEKSaSJ-FF/2d-eks-006	Сучасні політичні питання Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії ⁹	5	150	1.	Л ²
KEKSaSJ-FF/2d-eks-007	Політична система Росії	5	150	1.	Л
KEKSaSJ-FF/2d-eks-008	Політична система німецькомовних країн	5	150	1.	Л
KEKSaSJ-FF/2d-eks-009	Політична система Франції	5	150	1.	Л
KEKSaSJ-FF/2d-eks-010	Соціологія культури ⁹	5	150	2.	3
В кожному семестрі студент має вивчити дві європейські культурні студії іноземною мовою					
KEKSaSJ-FF/2d-eks-011	Сучасні засоби масової інформації у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії ⁹	5	150	2.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-012	Сучасні засоби масової інформації російськомовних країн	5	150	2.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-013	Сучасні засоби масової інформації німецькомовних країн	5	150	2.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-014	Сучасні засоби масової інформації Франції	5	150	2.	3
KEKSaSJ-FF/2d-eks-015	Професійна практика	12	360	2.	Л
KEKSaSJ-FF/2d-eks-016	Державний іспит Дипломна робота із захистом	20	600		
	Загальний підсумок	72	2 160		

II БЛОК. Обов'язкові дисципліни за вибором

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента(кількість годин)	Рік навчання	Семестр
Блок «Ключові компетенції» ⁸		Мін. 6	Мін. 180		
КЕТА-FF/2d-ae-001	Академічна етика і етикет 2	3	90	1.	Л
KSJaK FF/2d-mr-54	Сучасна риторика	3	90	1.- 2.	3
KSJaK FF/2d-ap-55	Академічне письмо	3	90	1.- 2.	3
КНІ-FF/2d-his-201	Латинська мова у сфері гуманітарних наук	3	90	1.	Л
КФІ-FF/2d-fil-012	Методи аналізу та інтерпретації образу	3	90	1.- 2.	3
Блок «Модулі профільного навчання» ⁸		Мін.24	Мін. 720		
М-РVM-24 <i>Комунікація із засобами масової інформації та створення тексту</i>		12	360		
KSJK FF/2d-kmd-48	Комунікація із засобами масової інформації	4	120	1.	Л
KSJK FF/2d-tte-49	Створення тексту	4	120	1.	Л
KSJK FF/2d-tpo-50	Текст в комп'ютерно-опосередкованій комунікації	4	120	1.	Л
М-РVM-27 <i>Перекладацький аналіз тексту</i>		12	360		
КТР FF/2d-trz-201	Лінгвостилістичний аналіз тексту	4	120	1.	3
КТР FF/2d-trz-202	Перекладацький аналіз тексту	4	120	1.	3
КТР FF/2d-trz-203	Міжкультурна комунікація і переклад	4	120	1.	3
М-РVM-03 <i>Культура 1</i>		12	360		
КЕКС-FF/2d-eks-017	Соціальна та культурна антропологія ⁹	4	120	1.	Л
КЕКС-FF/2d-eks-018	Семіотика культури	4	120	1.	Л
КЕКС-FF/2d-eks-019	Візуальна комунікація	4	120	1.	Л
М-РVM-04 <i>Культура 2</i>		12	360		
КЕКС-FF/2d-eks-020	Прояви мультикультуралізму в сучасному світі ⁹	4	120	2.	3
КЕКС-FF/2d-eks-021	Соціологія способу життя ⁹	4	120	2.	3
КЕКС-FF/2d-eks-022	Третій сектор і неурядові організації ⁹	4	120	2.	3
М-РVM-05 <i>Європа 1</i>		12	360		
КЕКС-FF/2d-eks-023	Громадянство і культура в ЄС	4	120	1.	Л
КЕКС-FF/2d-eks-024	Народи, ідентичність та культура в ЄС	4	120	1.	Л
КЕКС-FF/2d-eks-025	Освіта і культура в ЄС	4	120	1.	Л
М-РVM-13 <i>Європа 2</i>		12	360		
КЕКС-FF/2d-eks-026	Європейські культурні та політичні установи	4	120	2.	3
КЕКС-FF/2d-eks-027	Менеджмент культури в ЄС	4	120	2.	3
КЕКС-FF/2d-eks-028	Міжнародні культурні зв'язки	4	120	2.	3
М-РVM-06 <i>Колективна пам'ять 1989 р.</i>		12	360		
КГЕ-FF/2d-lit-122	Література, кіно- та фотодокументи у засобах масової інформації як свідчення колективної та культурної пам'яті в посткомуністичних країнах	4	120	1., 2.	3
КГЕ-FF/2d-lit-123	Пам'ять покоління та родинна пам'ять в	4	120	1.	Л

	літературі 1989 р.				
KGE-FF/2d-lit-124	Особливості структури літератури в період панування тоталітарного режиму 20 століття	4	120	1., 2.	3
M-PVM-20	<i>Сучасна словацька література</i>	12	360		
KSLLV FF/2d-sul1-72	Сучасна словацька література 1	4	120	2.	3
KSLLV FF/2d-sul1-73	Сучасна словацька література 2	4	120	2.	3
KSLLV FF/2d-sul1-74	Сучасна словацька драма	4	120	2.	3
M-PVM-30	<i>Переклад АМ</i>	12	360		
КАА-FF/2d-ajp-204	Практика послідовного перекладу	4	120	1.	3
КАА-FF/2d-ajp-205	Практика синхронного перекладу	4	120	1.	Л
КАА-FF/2d-ajp-206	Переклад у ЄС	4	120	2.	3
M-PVM-61	<i>Транслятологія АМ³</i>	12	360		
КАА-FF/2d-ajp-201	Переклад художніх текстів АМ – СМ ⁷	4	120	1.	3
КАА-FF/2d-ajp-202	Переклад юридичних текстів АМ – СМ	4	120	1.	Л
КАА-FF/2d-ajp-203	Переклад документів ЄС	4	120	2.	3
M-PVM-35	<i>Течії сучасної лінгвістики НМ⁵</i>	12	360		
KGE-FF/2d-lin-110	Основи когнітивної лінгвістики НМ	4	120	1.	3
KGE-FF/2d-lin-111	Основи соціолінгвістики НМ	4	120	1., 2.	Л
KGE-FF/2d-lin-112	Дискурсивний аналіз НМ	4	120	1., 2.	Л
M-PVM-40	<i>Переклад ФМ</i>	12	360		
KRO-FF/2d-fjk-008	Практика синхронного перекладу ФМ ⁶ – СМ	4	120	1.	Л
KRO-FF/2d-fjk-009	Практика послідовного перекладу ФМ – СМ	4	120	1.	3
KRO-FF/2d-fjk-010	Переклад у ЄС	4	120	1., 2.	3
M-PVM-46	<i>Художній переклад рм⁴</i>	12	360		
KSJ-FF/2d-rus-019	Художній переклад 1	4	120	1.	3
KSJ-FF/2d-rus-020	Художній переклад 2	4	120	1.	Л
KSJ-FF/2d-rus-021	Художній переклад 3	4	120	2.	3
M-PVM-48	<i>Переклад рм</i>	12	360		
KSJ-FF/2d-rus-025	Переклад економічних текстів	4	120	1.	3
KSJ-FF/2d-rus-026	Переклад юридичних текстів	4	120	1.	Л
KSJ-FF/2d-rus-027	Переклад технічних текстів	4	120	2.	3
	Загальний підсумок	30	900		

III БЛОК. Вибіркові дисципліни

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
KEKSaSJ-FF/1d-eks-061	Спеціалізований мовний семінар – англійська мова 1	3	90	1.- 2.	3
KEKSaSJ-FF/1d-eks-063	Спеціалізований мовний семінар – російська мова 1	3	90	1.- 2.	3
KEKSaSJ-FF/1d-eks-065	Спеціалізований мовний семінар – німецька мова 1	3	90	1.- 2.	3

KEKСаSJ-FF/1d-eks-067	Спеціалізований мовний семінар – французька мова 1	3	90	1.- 2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-069	Спеціалізований мовний семінар – італійська мова 1	3	90	1.- 2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-071	Спеціалізований мовний семінар – іспанська мова 1	3	90	1.- 2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-073	Екскурсія	3		1.- 2.	3
KEKСаSJ-FF/1d-eks-062	Спеціалізований мовний семінар – англійська мова 2	3	90	1.- 2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-064	Спеціалізований мовний семінар – російська мова 2	3	90	1.- 2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-066	Спеціалізований мовний семінар – німецька мова 2	3	90	1.- 2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-068	Спеціалізований мовний семінар – французька мова 2	3	90	1.- 2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-070	Спеціалізований мовний семінар – італійська мова 2	3	90	1.- 2.	Л
KEKСаSJ-FF/1d-eks-072	Спеціалізований мовний семінар – іспанська мова 2	3	90	1.- 2.	Л
	Загальний підсумок	18	540		
	Всього	120	3 600		

Примітки:

1. З – зимовий семестр;
2. Л – літній семестр;
3. АМ – англійська мова;
4. РМ – російська мова;
5. НМ – німецька мова;
6. ФМ – французька мова;
7. СМ – словацька мова
8. З блоку «Ключові компетенції» студент обирає 2 обов'язкові дисципліни за вибором та отримує по 3 кредити на кожен предмет = 6 кредитів. Крім того, з блоку «Модулі профільного навчання» – обирає 2 обов'язкові дисципліни за вибором. Кожен з модулів має вузькопрофільне спрямування та складається з 3 предметів, по 4 кредитів на предмет. Студент обирає 2 модулі = 6 дисципліни, які вивчає протягом 3 семестрів другого ОКР вищої освіти.
9. Для вивчення цієї навчальної дисципліни з викладачем (вказується прізвище викладача), студент має володіти англійською мовою на рівні В2.

Джерело: [322, с. 8–13; 330].

ДОДАТОК Л.3.

Характеристика навчальної програми та структура рекомендованого
навчального плану докторської навчальної програми
«Європейські культурні студії»
2016/2017 н.р.

Філософський факультет,
Університет Матея Бела
(м. Банська Бистриця, Словаччина)

Навчальна спеціальність: «Іноземні мови та культури»

Характеристика навчальної програми: «Європейські культурні студії»

Навчальна спеціальність	«Іноземні мови та культури» (7357)
Навчальна програма	«Європейські культурні студії»
Гарант
Консультант; тел.; e-mail:
Характеристика навчальної програми	<p>Докторська навчальна програма «Європейські культурні студії» спеціальності «Іноземні мови та культури» для осіб, які здобули ступінь «магістра» (2-рівень; Mgr.) за спеціальністю «Європейські культурні студії» або суміжною спеціальністю.</p> <p>Зміст навчальної програми розширює і поглиблює знання з лінгвокультурології, зовнішньої та внутрішньої комунікації, соціолінгвістики, психолінгвістики, культурологічної компаративістики.</p> <p>Наукова частина підготовки спрямована на вивчення проблем методології наукових досліджень, чіткого формулювання досліджуваної проблеми, обробки та презентації інформації, дотримання етичних принципів наукової діяльності, впровадження результатів наукового дослідження.</p> <p>Навчальна програма дає змогу підготувати висококваліфікованих фахівців-дослідників у галузі управління в сфері культури, які здатні використовувати теоретичні знання й практичні навички, отримані в процесі навчання.</p>
Профіль випускника	<p>Випускник має ґрунтовні знання про історичні умови функціонування культурних та політичних інституцій, різноманіття культур ЄС, про європейську ідентичність та Європейську політику сусідства.</p> <p>Випускник, який навчався за докторською навчальною програмою (3-й рівень вищої освіти, PhD) вміє здійснювати <i>іншомовну та міжкультурну комунікацію</i>.</p> <p>Підготовка фахівців охоплює широкий діапазон знань. Завдяки <i>мультилінгвальній та полікультурній направленості освіти</i> випускник здатен обіймати посади: викладач університету, незалежний працівник у сфері культури на високому міжнародному рівні або працівник науково-дослідної установи, спеціаліст в області лінгвокультурології, експерт в галузі зв'язків з громадськістю, фахівець у сфері міжнародних</p>

	відносин, працівник посольства з питань культурної політики Європейського Союзу, консультант з питань комунікації, керівник культурно-освітнього закладу, директор, координатор міжнародних та мистецьких проектів, спеціаліст з питань публічного управління та адміністрування, фахівець з питань формування та розвитку корпоративної культури приватного підприємства (менеджмент, маркетинг, консалтинг та ін.)
Форма навчання Стандартний термін навчання	Денна 3 роки
Вимоги щодо успішного завершення навчання	Загальний обсяг навчальних дисциплін докторського рівня в кредитах: 180 Навчальний цикл – загальна кількість кредитів – 60, з них: обов’язкові – 36, обов’язкові дисципліни за вибором – 15, вибіркові – 9. Науковий цикл – загальна кількість кредитів – 120, з них: обов’язкові – 60, обов’язкові дисципліни за вибором – 51, вибіркові – 9.

I. Навчальний цикл

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
I блок. Обов’язкові навчальні дисципліни					
KFI-FF/3d-sfi-001	Філософські та методологічні основи соціально-гуманітарних наук	5	150	1.	1.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-101	Історія культурних та політичних інституцій ЄС	5	150	1.	1.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-102	Різноманітність національних культур ЄС	5	150	1.	1.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-108	Іноземна мова (1) за рівнями B2 – C1 (AM ¹ , PM ² , FM ⁴ , NM ³)	5	150	1.	2.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-109	Іноземна мова (2) за рівнями B2 – C1 (AM, PM, FM, NM)	5	150	2.	3.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-103	Європейська ідентичність	4	120	1.	2.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-104	Культура мови та мова культури	4	120	1.	2.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-105	Соціологічні та психологічні аспекти міжкультурної комунікації	4	120	2.	3.
	Загальна кількість	36	1 080		
II блок. Обов’язкові дисципліни за вибором					
KFI-FF/3d-sfi-001	Етика науки та наукова робота	5	150	1.	1.
KKMaIS-EF/D_3SpSHV/15	Застосування статистики в гуманітарних науках	5	150	1.	1.
КАА-FF/3d-ajm-201	Іноземна мова (AM) для докторантів 1	5	150	1.	1.
KHI-FF/3d-sde-001	Методи наукового дослідження та презентація його результатів	5	150	1.	2.
KHI-FF/3d-sde-002	Проектна технологія навчання на практиці	5	150	1.	2.

KAA-FF/3d-ajm-202	Іноземна мова (АМ) для докторантів 2	5	150	1.	2.
KSJaK FF/3d-vek-001	Наукова комунікація та публічні виступи	5	150	1.	2.
KAA-FF/3d-ajm-203	Іноземна мова (АМ) для докторантів 3	5	150	2.	3.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-111	Академічна мобільність за кордоном (мін. місяць)	5	150	1.-2.	1.-3.
	Обов'язкова мінімальна кількість	15	450		
III блок. Вибіркові дисципліни					
	Обов'язкова мінімальна кількість	9	270		

II. Науковий цикл

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС	Навчальне навантаження студента (кількість годин)	Рік навчання	Семестр
I блок. Обов'язкові навчальні дисципліни					
KEKSaSJ-FF/3d-eks-106	Письмова робота для дисертаційного екзамену	10	300	2.	3.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-110	Наукова публікація, індексована в базах даних Web of Science, Scopus (категорія А)/ науковому виданні, включеному до інших міжнародних наукометричних баз даних (категорія Б)	10	300	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-107	Дисертаційна робота із захистом	40	1200	3.	6.
	Загальна кількість	60	1 800		
II блок. Обов'язкові дисципліни за вибором					
KEKSaSJ-FF/3d-eks-201	Керівництво бакалаврськими роботами	4	120	1.-2.	2.-4.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-202	Відгук опонента на бакалаврську роботу	4	120	1.-3.	2.-5.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-203	Співвиконання наукового проекту в СР	5	150	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-204	Активна участь у науковому заході в СР/ публікація тез – 1	7	210	1.-2.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-205	Наукова публікація у рецензованому журналі в СР / збірнику – 1	6	180	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-206	Наукова публікація у рецензованому журналі закордоном/ збірнику – 1	9	270	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-207	Активна участь у науковому заході в СР/ публікація тез – 2	7	210	1.-2.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-208	Активна участь у науковому заході закордоном/ публікація тез – 1	9	270	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-209	Розділ в монографії – 1 (мін. 1 АН)	6	180	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-210	Монографія (мін. 3 АН)	21	630	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-211	Навчальні тексти в співавторстві	5	150	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-212	Активна участь у науковому заході закордоном/ публікація тез – 2	9	270	1.-3.	1.-6.
KEKSaSJ-FF/3d-eks-213	Розділ в монографії – 2 (мін. 1 АН)	6	180	1.-3.	1.-6.

KEKСаSJ-FF/3d-eks-214	Наукова публікація закордоном – 1	7	210	1.-3.	1.-6.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-215	Наукова публікація закордоном – 2	7	210	1.-3.	1.-6.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-216	Активна участь у науковому заході в СР/ публікація тез – 3	7	210	1.-3.	1.-6.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-217	Наукова публікація у рецензованому журналі в СР/ збірнику – 2	6	180	1.-3.	1.-6.
KEKСаSJ-FF/3d-eks-218	Активна участь у науковому заході в СР/ публікація тез – 4	7	210	1.-3.	1.-6.
	Обов'язкова мінімальна кількість	51	1 530		
III блок. Вибіркові дисципліни					
	Обов'язкова мінімальна кількість	9	270		
Підсумковий розподіл					
Цикл		Кредити	Години		
Навчальний цикл		60	1 800		
Науковий цикл		129	3 600		
Разом		180	5 400		

Примітки:

1. АМ – англійська мова;
2. РМ – російська мова;
3. НМ – німецька мова;
4. ФМ – французька мова.

Джерело: [321, с. 4-8].

ДОДАТОК Л.4.

Навчальний план
бакалаврської навчальної програми
«Англійська мова та культура в комбінації»
2015/2016 н.р.

Університет Коменського
(м. Братислава, Словаччина)

Навчальна спеціальність: «Письмовий та усний переклад»

(код дисципліни, обов'язкові навчальні дисципліни, обов'язкові дисципліни за вибором, державні іспити з обов'язкових навчальних дисциплін, кількість кредитів ЄКТС)

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів
I блок. Обов'язкові навчальні дисципліни¹		
Блок – Базові дисципліни з перекладу (Мінім. кількість кредитів: 39)		
FiF.KSJ/A-AbpSZ-01/15	Розділи зі вступу до мовознавства	4
FiF.KSLLV/A-bpSZ-005/15	Теорія літератури	4
FiF.KGNŠ/A-bpSZ-002/15	Транслятологія 1	4
FiF.KSJ/A-AbpSZ-03/15	Практична граматики словацької мови 1	4
FiF.KSJ/A-AbpSZ-06/15	Практична граматики словацької мови 2	4
FiF.KAA/A-bpSZ-004/15	Транслятологія 2	4
FiF.KPol/A-bpSZ-009/15	Міжнародні реалії (світ), європейські інституції, система закладів ЄС	4
FiF.KSJ/A-AbpSZ-08/15	Культура мови та лексикологія (слов. kultúrna lexikológia)	4
FiF.KSJ/A-AbpSZ-10/15	Стилістика словацької мови	4
FiF.KSLLV/A-bpSZ-011/15	Семінар з написання бакалаврської роботи	3
FiF.KSJ/A-AbpSK-56/15	Риторика	4
Блок – Англійська мова та культура (Мінім. кількість кредитів: 51)		
FiF.KAA/A-bpAN-101/15	Вступ до вивчення англійської мови	3
FiF.KAA/A-bpAN-102/15	Фонетика та фонологія	4
FiF.KAA/A-bpAN-301/15	Вступ до перекладознавства 1	2
FiF.KAA/A-bpAN-201/15	Теорія та історія британської літератури 1	4

FiF.KAA/A-bpAN-202/15	Історія та факти Великобританії 1	2
FiF.KAA/A-bpAN-302/15	Вступ до перекладознавства 2	2
FiF.KAA/A-bpAN-103/15	Морфологія та синтаксис 1	3
FiF.KAA/A-bpAN-203/15	Теорія та історія британської літератури 2	4
FiF.KAA/A-bpAN-204/15	Історія та факти Великобританії 2	3
FiF.KAA/A-bpAN-303/15	Переклад з англійської мови	3
FiF.KAA/A-bpAN-104/15	Морфологія та синтаксис 2	3
FiF.KAA/A-bpAN-304/15	Семінар з перекладу з англійської мови	2
FiF.KAA/A-bpAN-305/15	Вступ до художнього перекладу	2
FiF.KAA/A-bpAN-105/15	Лексикологія та лексикографія	3
FiF.KAA/A-bpAN-205/15	Історія та факти США до кінця XIX століття	2
FiF.KAA/A-bpAN-206/15	Американська література до кінця XIX століття	4
FiF.KAA/A-bpAN-306/15	Послідовний переклад з англійської мови	2
FiF.KAA/A-bpAN-307/15	Послідовний переклад на англійську мову	2
FiF.KAA/A-bpAN-308/15	Переклад на англійську мову	2

II блок. Обов'язкові дисципліни за вибором

Блок А – Обов'язкові дисципліни з перекладу за вибором (Мінім. кількість кредитів: 9)

З даної пропозиції навчальних дисциплін студенти обирають щонайменше 3 предмети та вивчають їх у період навчання на бакалавраті

FiF.KSJ/A-AbpSZ-20/15	Орфоепія і орфографія	3
FiF.KPol/A-bpSZ-25/15	Вступ до економіки та економічної термінології	3
FiF.KPol/A-bpSZ-024/15	Політична географія	3
FiF.KSLLV/A-bpSZ-02/15	Редагування та видавнича практика	3
FiF.KAA/A-bpSZ-027/15	Робота з програмним забезпеченням для перекладу текстів 1	3
FiF.KAA/A-bpSZ-028/15	Робота з програмним забезпеченням для перекладу текстів 2	3

FiF.KSJ/A-AbpSZ-21/15	Риторика	3
FiF.KSJ/A-AbpSZ-22/15	Стилістична інтерпретація тексту	3
FiF.KSLLV/A-bpSZ-026/15	Творче письмо	3
Блок – Мова та лінгвістика (Мінім. кількість кредитів: 3)		
З блоку «Мова та лінгвістика» студент має обрати мін. 1 предмет отримати мінімальну кількість кредитів - 3.		
FiF.KAA/A-buAN-05/15	Мовний семінар	3
FiF.KAA/A-buAN-110/15	Творче письмо (письменницька творчість)	3
FiF.KAA/A-buAN-116/15	Британська англійська	3
FiF.KAA/A-buAN-115/15	Американська англійська	3
FiF.KAA/A-buAN-113/15	Фразеологія	3
FiF.KAA/A-buAN-107/15	Академічне письмо	3
FiF.KAA/A-buAN-108/15	Ситуаційна діалогічна англійська мова	3
FiF.KAA/A-buAN-112/15	Історія англійської мови	3
Блок – Усний та письмовий переклад (Мінім. кількість кредитів: 3)		
З блоку «Письмовий та усний переклад» студент має обрати мін. 1 предмет та отримати мінімальну кількість кредитів - 3.		
FiF.KAA/A-bpAN-310/15	Навчання роботі з текстом 2	3
FiF.KAA/A-bpAN-309/15	Навчання роботі з текстом 1	3
FiF.KAA/A-bpAN-312/15	Навчання послідовному перекладу 1	3
FiF.KAA/A-bpAN-315/15	Видавнича практика	3
FiF.KAA/A-bpAN-313/15	Навчання послідовному перекладу 2	3
Блок – Література та культура (Мінім. кількість кредитів: 3)		
З блоку «Література та культура» студент має обрати мін. 1 предмет та отримати мінімальну кількість кредитів - 3.		
FiF.KAA/A-buAN-209/15	Факти (реалії) Канади	3
FiF.KAA/A-buAN-210/15	Факти (реалії) Австралії та Нової Зеландії	3
FiF.KAA/A-buAN-211/15	Англійський роман XVIII століття	3

FiF.KAA/A-buAN-213/15	Вступ до канадської літератури	3
FiF.KAA/A-buAN-212/15	Англійський міський роман	3
FiF.KAA/A-buAN-214/15	Історія Канади ХХ століття	3
FiF.KAA/A-buAN-217/15	Британські романи ХХ та ХХІ століття	3
FiF.KAA/A-buAN-218/15	Популярна культура англофонних територій	3
FiF.KAA/A-bpAN-215/15	Англійська література для дітей та юнацтва	3
ІІІ блок. Дисципліни за вибором		

Державні іспити		
Обов'язкові дисципліни		
Блок – Бакалаврська робота із захистом (Мінім. кількість кредитів: 12)		
	Дипломна робота із захистом	12

Примітки:

1. Предмет «Риторика» (bpSK-56) обсягом 4 кредити ЄКТС пропонується для вивчення лише студентам, які вчаться за спеціальністю «Словацька мова та культура». Студенти інших спеціальностей вивчають предмет «Риторика» (bpSZ-21) як обов'язкову дисципліну за вибором обсягом 3 кредити ЄКТС. Студенти спеціальності «Словацька мова та культура» не вивчають навчальні дисципліни «Культура мови та лексикологія», «Практична граматики словацької мови (1, 2)» та «Словацька стилістика», замість цих предметів студенти вивчають курс «Словацької мови» обсягом 12 кредитів ЄКТС та курс «Риторика» обсягом 4 кредити ЄКТС.

Джерело: [327].

ДОДАТОК Л.5.
Навчальний план
магістерської навчальної програми
«Англійська мова та культура в комбінації»
2015/2016 н.р.

Університет Коменського
(м. Братислава, Словаччина)

Навчальна спеціальність: «Письмовий та усний переклад»

(код дисципліни, обов'язкові навчальні дисципліни, обов'язкові дисципліни за вибором, державні іспити з обов'язкових навчальних дисциплін, кількість кредитів ЄКТС)

Код дисципліни	Назва дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС
I блок. Обов'язкові навчальні дисципліни		
Блок – Базові дисципліни з перекладу (Мінім. кількість кредитів: 5)		
FiF.KSLLV/A-mpSZ-001/15	Перекладацька практика	2
FiF.KSLLV/A-mpSZ-002/15	Семінар з написання дипломної роботи	3
Блок – Англійська мова та культура (Мінім. кількість кредитів: 19)		
FiF.KAA/A-mpAN-301/15	Семінар з синхронного перекладу 1	3
FiF.KAA/A-mpAN-302/15	Художній переклад 1	3
FiF.KAA/A-mpAN-201/15	Американська література XX та XXI століття	4
FiF.KAA/A-mpAN-304/15	Професійний переклад 1	3
FiF.KAA/A-mpAN-202/15	Історія та культура США XX та XXI століття	3
FiF.KAA/A-mpAN-303/15	Семінар з синхронного перекладу 2	3
II блок. Обов'язкові дисципліни за вибором		
Блок А – Дисципліни з перекладу (Мінім. кількість кредитів: 4)		
З кожного із блоків А, В, С студент в процесі навчання має обрати не менш ніж 1 дисципліну. Крім того, студент повинен отримати 8 кредитів (за 2 дисципліни) за дисципліни із цих блоків.		
FiF.KSLLV/A-mpSZ-006/15	Теорія та практика художнього перекладу	4
FiF.KSLLV/A-mpSZ-005/15	Критика перекладу	4
FiF.KGNŠ/A-mpSZ-004/15	Праксеологія та переклад	4
FiF.KPol/A-mpSZ-007/15	Вступ до права та юридична термінологія	4
Блок В – Лінгвістика (Мінім. кількість кредитів: 4)		
FiF.KSJ/A-AmpSZ-11/15	Розділи про культуру мовлення та теоретичні питання літературної мови	4
FiF.KSJ/A-AmpSZ-12/15	Окремі розділи загального мовознавства	4
FiF.KSJ/A-AmpSZ-13/15	Сучасні напрями в мовознавстві	4
Блок С – Література та культура (Мінім. кількість кредитів: 4)		
FiF.KSLLV/A-mpSZ-021/15	Розділи з історії художнього перекладу 1	4
FiF.KSLLV/A-mpSZ-022/15	Розділи з історії художнього перекладу 2	4

FiF.KSLLV/A-mpSZ-023/15	Літературознавство	4
FiF.KSLLV/A-mpSZ-024/15	Сучасна словацька література	4
Блок – Англійська мова та культура (Мінім. кількість кредитів: 15)*		
*Студент обирає дисципліни, з урахуванням того, що за період навчання він має отримати щонайменше 15 кредитів ЄКТС		
FiF.KAA/A-mpAN-307/15	Усний переклад на конференціях: 2	3
FiF.KAA/A-mpAN-311/15	Семінар з синхронного перекладу 3	3
FiF.KAA/A-mpAN-312/15	Послідовний переклад	3
FiF.KAA/A-mpAN-315/15	Професійний переклад 3	3
FiF.KAA/A-mpAN-316/15	Переклад аудіовізуальних текстів 1	3
FiF.KAA/A-muAN-110/15	Англійська мова за професійним спрямуванням	3
FiF.KAA/A-muAN-204/15	Експериментальне написання роману	3
FiF.KAA/A-muAN-208/15	Афроамериканська література та культура Канади	3
FiF.KAA/A-muAN-215/15	Художня культура Австралії та Нової Зеландії	3
FiF.KAA/A-mpAN-305/15	Усний переклад на конференціях 1	3
FiF.KAA/A-mpAN-308/15	Художній переклад 2	3
FiF.KAA/A-mpAN-310/15	Професійний переклад 2	3
FiF.KAA/A-mpAN-313/15	Семінар з синхронного перекладу 4	3
FiF.KAA/A-mpAN-314/15	Переклад дитячої літератури	3
FiF.KAA/A-mpAN-317/15	Переклад аудіовізуальних текстів 2	3
FiF.KAA/A-mpAN-318/15	Мова засобів масової інформації та реклами (в перекладі)	3
FiF.KAA/A-muAN-103/15	Неологізми в англійській мові	3
FiF.KAA/A-muAN-106/15	Соціолінгвістика	3
FiF.KAA/A-muAN-107/15	Лінгвокультурні аспекти дискурсу	3
FiF.KAA/A-muAN-112/15	Письмо: самовираження; семіотика	3
FiF.KAA/A-muAN-206/15	Американський театр та суспільство	3
FiF.KAA/A-muAN-207/15	Сучасна література та культура народів Північної Америки	3
FiF.KAA/A-muAN-212/15	Жінки та їх статус в суспільстві у XVIII та XIX століттях	3
FiF.KAA/A-muAN-213/15	Екранізація літературних творів	3
FiF.KAA/A-muAN-214/15	Великобританія: люди, події та система	3

Державні іспити		
Обов'язкові навчальні дисципліни		
Блок – захист дипломної роботи (Мінім. кількість кредитів: 15)		
FiF.KSLLV/A-mpSZ-003/15	Захист дипломної роботи	15
Блок – Державні іспити (Мінім. кількість кредитів: 6)		
FiF.KAA/A-mpAN-402/15	Англійська філологія	3
FiF.KAA/A-mpAN-401/15	Письмовий та усний переклад	3

Джерело: [328].

ДОДАТОК М.1.
Навчальний план підготовки бакалаврів
за напрямом «Філологія»
галузі знань «Гуманітарні науки»
2015/2016 н. р.

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Форма навчання: денна
Термін навчання: 4 роки
Мова викладання: українська, англійська, німецька
Кваліфікація випускників: бакалавр філології, вчитель англійської мови

№ п/п	Назва навчальної дисципліни	Семестр	Обсяг	
			години	Кредити ЄКТС
1. ОBOB'ЯЗKOBІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ				
1	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)	1	90	3.0
2	Вступ до перекладознавства	1-2	120	4.0
3	Латинська мова	1	90	3.0
4	Вступ до германського мовознавства	2	90	3.0
5	Сучасна українська література	1	90	3.0
6	Аспектний переклад аграрної літератури	4	120	4.0
7	Практичний курс основної іноземної мови	1-4	1770	4.0
8	Стилістика основної іноземної мови	3-4	90	3.0
9	Порівняльна лексикологія основної іноземної і української мови	3	90	3.0
10	Порівняльна граматики основної іноземної і української мови	3	90	3.0
11	Практика письмового та усного перекладу	2-4	450	15.0
12	Історія зарубіжної літератури	1	90	3.0
13	Практична граматики основної іноземної мови	1-3	300	10.0
14	Історія основної іноземної мови	3	90	3.0
15	Науково-технічний переклад	4	90	3.0
16	Лінгвокраїнознавство країн основної іноземної мови	3	90	3.0
17	Переклад ділового мовлення та кореспонденції	4	90	3.0
18	Комп'ютерна лексикографія і переклад	2	90	3.0
19	Психологія	3	90	3.0
20	Практична стилістика української мови і культура мовлення	3	90	3.0
21	Спецкурс з основ укладання галузевих глосаріїв	4	90	3.0
22	Українська мова для перекладачів (редагування перекладу)	3	90	3.0
Разом за обов'язковою складовою			4290	143

2. ВИБІРКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ				
2.1. Дисципліни за вибором університету				
1	Історія України	1	90	3.0
2	Філософія та логіка	1-2	90	3.0
3	Українська мова за професійним спрямуванням	1	90	3.0
4	Етнокультурологія	1	90	3.0
5	Правова культура особистості	4	90	3.0
6	Педагогіка	3	90	3.0
7	Безпека праці і життєдіяльності	2	90	3.0
8	Теорія та методика навчання	3	90	3.0
9	Методика навчання іноземних мов	4	90	3.0
10	Фізичне виховання	1-2	240	8.0
Всього за вибором університету			810	27
2.2. Дисципліни за вибором студентів				
1	Релігієзнавство	1	90	3.0
2	Міжнародний протокол та етикет, етика і естетика	1-2	90	3.0
3	Інформаційні технології в перекладацьких проектах	4	120	4.0
4	Політологія	4	90	3.0
5	Практичний курс другої іноземної мови і переклад	1-4	1320	44.0
6	Семантико-стилістичні проблеми перекладу галузевих текстів:	4	90	3.0
	цикл природничих спеціальностей	4	30	1.0
	цикл технічних спеціальностей	4	30	1.0
	цикл економічних спеціальностей	4	30	1.0
Всього за вибором студентів			810	60
Разом за вибірковою складовою			1620	87
3. ІНШІ ВИДИ НАВЧАННЯ				
	Культурно-просвітницька підготовка		315	
	Навчальна практика		90	3.0
	Виробнича практика		180	6.0
Державний екзамен			30	1.0
Разом за напрямом підготовки			7200	240

Джерело: [73].

ДОДАТОК М.2.

Навчальний план підготовки магістрів
за спеціальністю «Переклад»
галузі знань «Гуманітарні науки»
2015/2016 н. р.

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Форма навчання:	денна, заочна
Термін навчання:	1,5 роки (денна); 2 роки (заочна)
Мова викладання:	українська, німецька, англійська
Кваліфікація випускників:	Філолог-дослідник, перекладач (німецька/англійська мови), викладач вищого навчального закладу

№ п/п	Назва навчальної дисципліни	Семестр	Обсяг	
			години	Кредити ЕКТС
1. ОБОВ'ЯЗКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ				
1	Педагогіка та психологія вищої школи	1,2	90	3.0
2	Методика викладання перекладу у вищій школі	2	90	3.0
3	Комунікативні стратегії першої іноземної мови	1,2,3	240	8.0
4	Теорія перекладу	1,2	120	4.0
5	Українська мова в перекладознавчому аспекті	1,2	90	3.0
6	Техніка перекладу (перша іноземна мова)	1,2,3	270	9.0
7	Комунікативні стратегії другої іноземної мови	1,2,3	210	7.0
Разом за обов'язковою складовою			1110	37
2. ВИБІРКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ				
2.1. Дисципліни за вибором університету				
1	Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності	1	120	4.0
2	Риторика та міжкультурна комунікація	1, 2	120	4.0
3	Порівняльна типологія першої іноземної та української мов	2	90	3.0
Всього за вибором університету			330	11
2.2. Дисципліни за вибором студентів				
2.2.1. Спеціалізація «Перекладацька діяльність в агропромисловій та природоохоронній галузях»				
1	Методика створення електронних навчальних курсів	3	90	3.0
2	Інформаційні технології в перекладацькій діяльності	1	90	3.0
3	Техніка перекладу (друга іноземна мова)	1,2	180	6.0

4	Редагування перекладів текстів з аграрної тематики	3	90	3.0
5	Усний та письмовий переклад спеціалізованих текстів (садівництво та лісництво; екологія і агрономія; ветеринарна медицина і зооінженерія; аграрне право; якість; стандартизація та сертифікація продукції; сільськогосподарська техніка, механізація і електрифікація сільського господарства)	3	90	3.0
Всього за вибором студентів			540	18
Разом за вибірковою складовою			870	29
3. ІНШІ ВИДИ НАВЧАННЯ				
1	Навчальна (ознайомча з фаху) практика	2	60	2
2	Виробнича (асистентська) практика	2	180	6
3	Виробнича (перекладацько-технологічна) практика	2	60	2
4	Виробнича (переддипломна) практика	2	180	6
5	Державний екзамен теорія і практика перекладу (перша іноземна мова)	3	30	1
6	Державний екзамен теорія і практика перекладу (друга іноземна мова)	3	30	1
7	Підготовка і захист магістерської роботи	3	300	10.0
Всього			720	24.0
Разом за спеціальністю			2700	90

Джерело: [74].

ДОДАТОК М.3.

Навчальний план підготовки доктора філософії PhD
за спеціальністю 033 «Філософія»
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
(2016 рік)

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Форма навчання: денна, заочна

Термін навчання: 4 роки

№ п/п	Назва дисципліни	Загальна кількість	
		Кредити ЄКТС	годин
1	Перша частина: соціально-гуманітарні дисципліни	12,0	360
1.1	Світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності	4,0	120
1.2	Іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі	8,0	240
2	Друга частина: дисципліни науково-професійної та практичної підготовки	6,0	180
2.1	Блок дисциплін: «Сучасні інформаційні технології»	3,0	90
2.2.	Блок дисциплін: «Управління науковими проектами та програмами»	3,0	90
2.3	Блок дисциплін: «Педагогіка вищої школи»	2,0	60
2.4.	Блок дисциплін: «Інтелектуальна власність в технологічних інноваціях»	2,0	60
2.5	Блок дисциплін: «Спеціальні розділи математики для дослідників»	3,0	90
2.6.	Підготовка та написання дисертаційної роботи	1,0	30
3	Третя частина: дисципліни зі спеціальності	20,0	600
	Практика	2,0	60,0
	Разом	40,0	1200,0

Джерело: [21].

ДОДАТОК Н.

Методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності

<i>Прямі методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності</i>		
Методи		Загальна характеристика
(українською)	(словацькою)	
Натуральний	<i>Prirodzená metóda</i>	Метод має наступні характеристики: основна увага приділяється формуванню комунікативно-мовленнєвих умінь; процес навчання спрямований на інтенсивне використання граматичних структур та лексичних одиниць у відповідності до ситуації мовлення.
Прямий	<i>Priama metóda</i>	Метод навчання студентів усному іноземному мовленню, що моделює процес живого та спілкування в процесі вивчення іноземної мови
Аудіовізуальний	<i>Audiovizuálna metóda</i>	Метод спрямований на розвиток усного мовлення; аудіювання та говоріння - основні види мовленнєвої діяльності; навчання відбувається з опорою на зорові та слухові образи у вигляді кадрів із фільмів тощо.
Аудіолінгвальний	<i>Audiolingválna metóda</i>	Навчання іноземним мовам ґрунтується на таких принципах: формування навичок формотворення та вживання різних мовних структур шляхом механічного повторення; усне мовлення є первинним, а письмове мовлення – вторинне; застосовується принцип наочності.
<i>Окремі свідомі методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності</i>		
Граматико-перекладацький	<i>Prekladovo-gramatická metóda</i>	Студенти читають твори в оригіналі, граматику вивчається в контексті, рідна мова є засобом семантизації; особлива увага приділяється перекладу.
Свідомо-практичний	<i>Uvedomeno-praktická metóda</i>	Провідним фактором навчання з використанням цього методу є іноземна практична підготовка; шлях до оволодіння мовою лежить через набуття знань та формування на їхній основі мовних навичок та вмій.
Свідомо-порівняльний	<i>Uvedomeno-porovnávacía metóda</i>	Метод навчання, що передбачає усвідомлення студентами значення мовних явищ та способів їхнього застосування у мовній діяльності, навчання організовується на основі співставлення мови, яка вивчається, з рідною мовою.
<i>Окремі комбіновані методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності</i>		
Комунікативний	<i>Komunikatívna metóda</i>	В основу методу покладено ідеї комунікативної лінгвістики й психологічної теорії діяльності, які найбільш послідовно реалізуються в комунікативно-діяльнісному підході до навчання; особливість цього методу полягає в тому, що процес навчання є моделлю комунікації.
Активний	<i>Aktívna metóda</i>	Метод спрямований на практичне оволодіння іноземною мовою; провідна роль відводиться

		розмовній практиці; навчання передбачає використання сугестопедичного методу на всіх етапах проведення заняття .
<i>Інтенсивні методи навчання аспектам мови або видам мовленнєвої діяльності</i>		
Сугестопедичний	<i>Sugestopedická metóda</i>	Метод орієнтований на створення природного мовного середовища, активізацію мовленнєвої діяльності у процесі навчання та мобілізацію прихованих психічних резервів особистості, вивчення та закріплення мовного матеріалу відбувається у спілкування.
Метод активізація	<i>Metóda aktizácie</i>	Сучасний метод навчання іноземним мовам, сприяє вирішенню завдань щодо навчання спілкуванню іноземною мовою за короткий період часу в процесі колективної діяльності, передбачає максимальне розкриття творчих здібностей особистості; цей метод спрямований на оволодіння мовним матеріалом, що забезпечує формування, розвиток та застосування мовних навичок та вмінь; основоположний психолого-педагогічний принцип цього методу визначається формулою «в колективі та через колектив», що дозволяє здійснювати цілеспрямоване управління процесами спілкування у групі.
Емоційно-змістовий	<i>Emocionálnozmyslová metóda</i>	На заняттях акцентується увага на змісті матеріалу, який пропонується для вивчення в процесі рольових ігор через систему комунікативних завдань, що забезпечує володіння мовою як засобом спілкування.
Ритмопедія	<i>Rytmopedická metóda</i>	Інтенсивний метод навчання, що передбачає створення оптимальних умов для роботи механізмів пам'яті; сприяє інтенсивній подачі інформації іноземною мовою, її закріпленню та активізації з використанням ритмостимуляції в умовах групового спілкування.
Гіпнопедичний метод	<i>Hypnopedická metóda</i>	Метод навчання, шляхом введення та закріплення у пам'яті студента інформації під час природного сну.
Релаксопедія	<i>Relaxopedická metóda</i>	Метод, що передбачає використання комплексу дидактичних прийомів, які застосовуються у навчальних цілях релаксацією, навіюванням, до переваг релаксопедії відносять можливість збільшення обсягів засвоєного матеріалу на заняттях з мовної підготовки (переважно іншомовної лексики за одиницю часу), активізація розумової діяльності студентів.

Джерело: [18; 23; 27; 36; 89; 231; 317].

ДОДАТОК П.
Рівні навчання у Словаччині за міжнародною
класифікацією освіти ISCED 97

ISCED 97	Рівень	Термін навчання	Примітки
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
ISCED 0	Дитячий садок	3 роки	-
ISCED 1	Початкова школа 1 ст.	4 роки	-
ISCED 2	Початкова школа 2 ст.	5 роки	-
ISCED 3A	Гімназії	4-8 років	Доступ до вищого рівня освіти по закінченню навчання
	Середні професійні школи	4-6 років	
	Консерваторії	4-6 років	
ISCED 3C	Середні професійні училища	2-3 роки	
ISCED 4	Після середня освіта	1-3 роки	-
ISCED 5	Вищий навчальний заклад (Bc., Mgr.)	3-7 років	Доступ до вищого рівня освіти по закінченню навчання
ISCED 6	Вищий навчальний заклад (PhD)	3 роки	-

Джерело: систематизовано автором на основі [257; 291].

ДОДАТОК Р

Глосарій вибраних термінів дослідження

Азіатизація – характеристика феномену проживання азійських іммігранти у СР, зокрема на території Нового Места (Nové mesto) на Старій Вайнорській вулиці (Stará Vajnorská) у Братиславі.

Геттоїзація – характеризується значною ізольованістю певних культурних угруповань від особливостей місцевого колориту; проживанням іммігрантів, як правило, у великих містах; бажанням зберегти не тільки свої традиції, а і устрій життя. Промислова частина м. Братислава, що має назву Нове Место на Старій Вайнорській вулиці (Nové mesto on the Stará Vajnorská), є прикладом проживання людей у гетто, так як ця місцевість відома зростаючим напливом іммігрантів із В'єтнаму та Китаю, що проживають тут тривалий термін часу.

Ригорозний іспит/ ригорозна робота – випускники, які успішно завершили навчання на магістратурі за спеціальностями галузі знань «Гуманітарні науки» («Соціальні та поведінкові науки» та суміжні галузі знань) можуть скласти ригорозний іспит на здобуття звання доктора (Doktor Filozofie PhDr.). Цей іспит включає захист ригорозної роботи, тема якої узгоджується із деканом відповідного факультету вищого навчального закладу. Рекомендований обсяг ригорозної роботи складає 70 – 90 сторінок (126000–162000 знаків). До захисту приймаються ригорозні роботи в двох екземплярах у паперовому та електронному вигляді. Опоненти ригорозної роботи відсилають відзиви у деканат відповідного факультету університету не пізніше, ніж за 7 днів до початку екзамена. Відзиви відсилаються електронною поштою. Ригорозний екзамен проводиться в усній формі та складається з двох частин: захист роботи по спеціальності та екзамен, націлений на перевірку рівня теоретичних знань кандидата. Обговорення оцінки за іспит відбувається на закритому засіданні комісії в день іспиту. Голова комісії публічно оголошує результат («задовільно»/«незадовільно») за обидві частини іспиту. Після успішного складання іспиту університет видає диплом із присудженням ступеня «доктор філософії» PhDr. (якщо ригорозний іспит (rigorózne skušky) складено успішно та відбувся захист ригорозної роботи (rigorózne j práce).

Транслятологія (або перекладознавство) – лінгвістична спеціальність або дисципліна, пріоритетним завданням якої є навчання перекладу; в словацьких університетах здійснюється підготовка фахівців гуманітарного профілю за докторською освітньою програмою «Транслятологія» спеціальності «Письмовий та усний переклад».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г.КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003
телефон 56-23-13 факс 2-58-67
E-mail: allmail@pnpu.edu.ua
код ЗКПО 31035253

12.04.16 № 3522/01-55/33

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Шумейко Наталі Вікторівни на тему
«Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в
університетах Словаччини», поданої
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Шумейко Н.В. має теоретичне і практичне значення. Апробація результатів наукової роботи відбувалася протягом 2015/2016 навчального року на природничому факультеті у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г.Короленка при підготовці фахівців гуманітарного профілю освітньо-кваліфікаційного рівню «Магістр». Зокрема, матеріали методичних рекомендацій «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини» було використано у підготовці робочих програм та занять для студентів гуманітарних спеціальностей.

Впровадження здійснювалось через включення до змісту тем та розділів навчальних програм аналізу становлення та розвитку системи іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в європейських країнах; порівняльних досліджень з проблеми дидактики вищої школи; інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання. Крім того, запозичене змістовне наповнення окремих тем дисертаційного дослідження та зазначених методичних рекомендацій для професійної підготовки студентів ОКР «Магістр» з метою проведення лекційних і практичних занять.

Використані матеріали Шумейко Н. В. сприяли запровадженню нових підходів до формування змісту навчання студентів гуманітарних спеціальностей та системи виховної роботи у вищому навчальному закладі, що підтверджує високу теоретичну та практичну значущість проведеного дослідження.

Проректор із наукової роботи

Л.М. Кравченко

Міністерство освіти і науки України

**КИРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

вул. Шевченка, 1, м. Кіровоград, 25006, тел. (0522) 22-18-34, факс (0522) 24-85-44
E-mail: mails@kspu.kr.ua, код ЄДРПОУ 02125415

Від 20.04.16 № 126-м

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шумейко Наталі Вікторівни
на тему «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного
профілю в університетах Словаччини»
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти**

Стрімкий розвиток міжнародного співробітництва з країнами Європейського Союзу збільшує необхідність вдосконалення теорії та практики професійної іншомовної підготовки фахівців-гуманітаріїв у вищих навчальних закладах України. Результати дисертаційного дослідження Н. В. Шумейко впроваджувалися в навчальний процес Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка протягом 2015 – 2016 року у процесі вивчення педагогічних дисциплін, що сприяло мотивації студентів, спонукало їх до вибору тематики науково-педагогічних досліджень та дипломних робіт, пов'язаних зі структурними, змістовими та процесуальними особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітаріїв.

Підготовлені автором методичні рекомендації «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини» сприяють збагаченню наукових знань про зміст та форми іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарної галузі в Словацькій Республіці. Авторські методичні рекомендації відрізняються науковою новизною, оскільки в них розкривається специфіка розвитку систем професійної іншомовної підготовки в університетах Словаччини.

Викладацький колектив позитивно оцінив матеріали наукового дослідження Н. В. Шумейко, оскільки їх впровадження у процес навчання сприяє удосконаленню якості підготовки фахівців в Україні, уможливує використання позитивних аспектів словацького досвіду в сучасних реаліях глобальної конкуренції.

Апробація результатів дисертаційного дослідження Н. В. Шумейко свідчить про їх теоретичну і практичну значущість та доцільність використання у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Проректор з наукової роботи

С. П. Михіда

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 72-80-76, факс: (03822) 2-32-65
E-mail: centr@khnu.km.ua, код ЄДРПОУ 02071234

24.05.16 № 33

На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шумейко Наталі Вікторівни
«Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців
гуманітарного профілю в університетах Словаччини»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

В умовах реформування системи вищої освіти в Україні виникає потреба у пошуку оптимальних шляхів вдосконалення змісту та форм підготовки професійних кадрів. У цьому контексті дисертаційне дослідження Шумейко Н. В. є актуальними та важливими, адже присвячені вивченню словацького досвіду професійної університетської іншомовної підготовки.

Результати дисертаційного дослідження Н.В. Шумейко упроваджувались в навчально-виховний процес Хмельницького національного університету впродовж 2015 – 2016 н.р. під час навчання педагогічних дисциплін («Порівняльна професійна педагогіка», «Педагогіка і психологія вищої школи») магістрів-філологів, майбутніх вчителів іноземної мови та зарубіжної літератури. Запропоновані матеріали та методичні рекомендації висвітлюють питання змісту освітніх програм іншомовної підготовки студентів-гуманітаріїв у вищих навчальних закладах Словаччини. У процесі впровадження результатів дослідження студенти ознайомились зі структурно-змістовими та процесуальними особливостями підготовки. Значний інтерес у студентів викликали матеріали, в яких проаналізовані форми, методи та педагогічні технології, які є доцільними для роботи з подібною категорією студентів.

Упровадження в практику роботи положень та методичних рекомендацій Шумейко Н. В., сприяло усвідомленню трансформаційних змін в системі вищої освіти Словачької Республіки та необхідності поглибленого вивчення зарубіжного досвіду, що свідчить про високий науково-теоретичний рівень та теоретичне та практичне значення здійсненого дослідження.

Проректор з науково-педагогічної роботи ХНУ

Завідувач кафедри практики іноземної мови та методики викладання

С. А. Матюк

Н. М. Бідюк

801100

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ

вул. А.Волошина, 35, м.Ужгород, 88000 тел./факс:(03122) 3-42-74
web: <http://zakinppo.org.ua>, e-mail: info@zakinppo.org.ua Код ЄДРПОУ 02139723

25.05.2016 № 239 На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шумейко Наталі Вікторівни
«Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців
гуманітарного профілю в університетах Словаччини»
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Н.В. Шумейко з проблеми професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини є актуальним і своєчасним, оскільки в умовах реформування системи вищої освіти в Україні виникає потреба у пошуку оптимальних шляхів вдосконалення змісту та форм підготовки професійних кадрів.

Результати дисертаційного дослідження Н.В. Шумейко проходили апробацію впродовж 2015 – 2016 років в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти під час проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Розроблені автором методичні рекомендації висвітлюють європейські інновації в освіті шляхом відтворення досвіду Словацької Республіки у сфері іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарної галузі. У методичних рекомендаціях виконано професійний науковий порівняльно-педагогічний аналіз змісту освітніх програм іншомовної підготовки студентів-гуманітаріїв у вищих навчальних закладах Словаччини. Водночас, розглянуті форми, методи та педагогічні технології, які є доцільними для роботи з подібною категорією фахівців.

Впровадження в практику роботи положень та рекомендацій, які містяться у методичних рекомендаціях «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини» сприяло усвідомленню трансформаційних змін в системі вищої освіти Словацької Республіки, зосередженню уваги на порівняльному аналізі вітчизняної та словацької систем

іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, поглибленому вивченню зарубіжного досвіду.

Результати впровадження розглянуті та затверджені на засіданні кафедри суспільно-гуманітарної та етико-естетичної освіти Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти протокол №4 від 4 квітня 2016 року.

Завідувач кафедри суспільно-гуманітарної
та етико-естетичної освіти ЗІППО

М.Баяновська

Підпис засвідчую
Директор інституту

Т. Палько